

Orvokki Joki-Pesola & Ilkka Vertanen

AMMATILLISTEN OPPILAITOSTEN OPETTAJAT VUODEN 2000 KYNNYKSELLÄ

Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen
ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 3.

OPETUSVALTIOS

Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) julkaisemat selvitykset:

1. Jakku-Sihvonen, R. & Rusanen, S. 1999. Opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen osallistuminen vuosina 1996–1998. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 1.
2. Hakala, J., Kiviniemi, K., Teinilä, S. 1999. Opetusalan täydennyskoulutustarjonta vuosina 1996–1998. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 2.
3. Joki-Pesola, O. & Vertanen, I. Ammatillisten oppilaitosten opettajat vuoden 2000 kynnyksellä. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 3.
4. Turunen, K.E. Opetustyö ja opettajankoulutus – Väliaikainen keskustelu- ja virikeaineisto opettajien ja opettajankouluttajien käsityksistä. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 4.

Hanke on toteutettu Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja opetusministeriön tuella.

© Opetushallitus ja kirjoittajat

Graafinen suunnittelu: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 952-13-0596-7

ESIPUHE

Opettajat ovat keskeinen voimavara pyrittäessä pitämään yllä korkeatasoista koulutusta. Jatkuvasti muuntuva työelämä edellyttää osaajilta, siis myös opettajilta, uusia ja uusiutuvia taitoja. Tämä raportti on selvitys ammatillisen toisen asteen opetushenkilöstöstä. Se on osa Opetushallituksessa opetusministeriön ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuella toteutettavaa kaksivuotista opettajien perus- ja täydennyskoulutustarpeita ennakoivaa hanketta (OPEPROta). Hankkeen avulla pyritään nykytilanteen selvitystyön pohjalta luomaan pysyvä ennakointijärjestelmä sekä yleissivistävän että ammatillisen toisen asteen koulutuksen opettajakunnan laadullisia ja määrällisiä kehittämistarpeita varten.

Selvitys on tehty varsin lyhyenä ajanjaksona kevään ja kesän 1999 aikana. Tietojen keruussa valittiin tarkoituksellisesti monipuolinen ja laaja ote. Pyrkimyksenä on ollut koko ajan, että tuotos hyödyttää monenlaisia käyttäjiä ja käyttäjätahoja. Tarkasteltavan aineiston laajuuden vuoksi on raportoinnissa jouduttu keskittymään yleislinjojen kuvaukseen. Useat yksityiskohdat jäävät liiteaineiston pohjalta osittain lukijan itsensä pohdittaviksi. Tästä huolimatta uskon selvityksen tarjoavan monia tärkeitä tietoja opettajien koulutustarpeesta erityisesti ikä- ja kelpoisuus- kysymysten osalta. Vastaavan laajuista kokonais selvitystä ei ole aiemmin tehty.

Kiitokset koko sille lähes 15 000 opettajan ja rehtorin joukolla, joka jaksoi vastata kyselyymme ja mahdollisti tätä kautta poikkeuksellisen kattavan aineiston kokoamisen. Vastausprosentti oli n. 97. Samalla kiitokset suunnittelija Arja Tiihoselle Tilastokeskuksesta sekä Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuskeskuksen tutkijoille Orvokki Joki-Pesolalle ja Ilkka Vertaselle, joiden yhteisin ponnistuksin tämän aineiston kokoaminen ja julkituominen oli mahdollista.

Helsingissä 28. elokuuta 1999

Olli Luukkainen
projektipäällikkö

TIIVISTELMÄ

Joki-Pesola, O. & Vertanen, I. 1999. Ammatillisten oppilaitosten opettajat vuoden 2000 kynnyksellä. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakoitinhankkeen (OPEPRO) selvitys 3. Opetushallitus.

Tämä raportti käsittelee toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajien tausta- ja osaamisprofiilia. Selvityksessä on koottu tiedot ammatillisen 2. asteen opetushenkilöstön ikärakenteesta, kelpoisuustilanteesta, koulutustaustasta, käynnissä olevista opinnoista ja opetustyön ohella tehdyistä muista, oppilaitoksen ulkopuolisista, työtoimista. Selvitystä varten Tilastokeskus keräsi talvella 1998–1999 koulutuksen järjestäjiltä tiedot opetushenkilöstöstä, joka toimi nuorisoasteella 21.9.1998. Tilastokeskus teki aineistosta tarvittavat atk-ajot ja tulosteet analysoitiin Tampereen yliopiston Ammatikasvatuksen tutkimuskeskuksen tutkijoiden toimesta.

Ammatillisella nuorisoasteella työskenteli kaikkiaan 12 658 henkilöä, joista oli naisia 6 850 ja miehiä 5 808. Yhteisten opintojen opettajia oli 2 813 (n. 22 %), ammatillisten opintojen opettajia 9 174 (n. 72 %) ja 671 (n. 5 %) oli jättänyt ilmoittamatta, minkä alan tai aineen opettaja oli.

Nuorisoasteen opetushenkilöstöstä 66,5 % oli vakinaisessa työsuhhteessa. Määräaikaisia oli siis 33,5 %. Määräaikaisten osuus tosin vaihteli paljon oppiaineittain ja opintoaloittain. Lehtoreita koko joukosta oli hieman yli puolet, päätoimisia tuntiopettajia oli vajaa kolmannes ja sivutoimisia tuntiopettajia alle kymmenesosa. Loput olivat rehtoreita, apulaisrehtoreita, erityisopettajia, opinto-ohjaajia ym. pieniä ryhmiä.

Opettajat olivat pääsääntöisesti jo varttuneempaa väkeä. Suurin osa molempia sukupuolia sijoittui 45–49-vuotiaiden luokkaan. Noin kolmasosa oli täyttänyt vähintään 50 vuotta. Alueellisesti ja oppiaineittain tai opintoaloittain tarkastellen oli iän osalta havaittavissa suuria eroja. Nuorin opetushenkilöstö oli vapaa-aika- ja liikunta-alalla: heistä 56,5 % oli alle 40-vuotiaita. Ikäänntynein opetushenkilöstö työskenteli tekniikan ja liikenteen koulutusalailla. Heistä 16,5 % (511) oli vähintään 55-vuotiaita ja 36,7 % (1 137) yli 50-vuotiaita. Huomion arvoista on myös se, että jo lähes puolet 56 vuotta täyttäneistä opettajista oli osa-aikaeläkkeellä. Opettajien korkea ikä ja varhainen eläkkeelle siirtyminen aiheuttaa tulevana vuosina tarpeen kouluttaa nykyistä enemmän opettajia.

Ammatillisen koulutuksen toisen asteen opettajat olivat suurimmaksi osaksi muodollisesti kelpoisia työhönsä. Kolme neljäsosaa (76 %) opettajista täytti kelpoisuusasetusten vaatimukset kaikilta osin. Muodollinen pätevyys puuttui useimmin pedagogisen koulutuksen osalta: lähes 12 %:lla vastaajista sitä joko ei ollut ollenkaan tai kyseiset opinnot oli-

vat kesken. Soveltuva tutkinto puuttui vajaalta 10 %:lta vastaajista, mutta vaadittavaa työkokemusta vailla oli vain alle 1 % opettajista. Myös muodollisen kelpoisuuden osalta oli havaittavissa melko suuria alueellisia ja oppiaine- tai opintoalakohtaisia eroja. Matkailu- ravitsemis- ja talousalalla opettajakelpoisuuden omaavia oli 88,5 %, sosiaali- ja terveysalalla 84,1 %. Kaupan ja hallinnon alalla muodollisen kelpoisuuden omaavien osuus oli alle 70 %.

Opettajien lisä- ja täydennyskoulutautumisaktiivisuutta selvittäessä ilmeni, että vähintään 35 opintoviikon laajuisia opintoja oli suorittanut noin 30 % vastaajista. Käynnissä oli vastaavan laajuisia opintoja noin 12 %:lla. Tutkintoon tähtäävää koulutusta oli meneillään noin 20 %:lla. Jälleen oli havaittavissa suuria eroja eri oppiaineiden ja opintoalojen opettajien kohdalla. Naiset olivat miehiä aktiivisempia koulutautumisen osalta.

Kyselyssä selvitettiin myös opettajien muuta työtoimintaa päätyön ohella vuosina 1995–1998. Noin neljäsosalla opettajista oli tai oli ollut tällainen kytkös koulun ulkopuoliseen työelämään: työ toisen palveluksessa kotimaassa, oma yritys tai itsenäinen taiteellinen työ, koulutus- tai konsultointitehtäviä, omistajana tai osakkaana yrityksessä tai työ ulkomailla. Miehillä oli naisia useammin päätoimen lisäksi toinen työ.

Yhteisten opintojen (kielten, matematiikan, tietotekniikan jne.) opettajien osalta tulokset ovat hyvin samansuuntaiset kuin koko aineistossa. Suurin ero ilmenee siten, että heillä oli keskimääräistä yleisemmin korkeakoulututkinto. He ovat myös olleet aktiivisempia lisäkoulutautumisen, ennen kaikkea kasvatustieteen, suhteen. Yhteisten opintojen opettajista oli koko aineistoa hieman suurempi osa tuntiopettajina. Kelpoisuus puuttui myös keskimääräistä useammin.

Myös ammatillisten opintojen opettajien profiili oli yhdenmukainen koko aineiston opettajien kanssa. Sen sijaan opintoalojen välillä oli suuria eroja opettajien ikärakenteissa, sukupuolijakaumassa, kelpoisuuksissa, työsuhteissa ja suoritetuissa tutkinnoissa. Kyseisten opettajien lisäkoulutautuminen oli suuntautunut ennen kaikkea ammatillisten sisältöjen opiskeluun.

Tämä selvitys on osa Opetushallituksessa opetusministeriön ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) yhteisrahoituksella toteutettavaa kaksivuotista opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen laadullisia ja määrällisiä tarpeita ennakoivaa hanketta (OPEPRO).

ASIASANAT:

ammatillinen koulutus, koulutusjärjestelmä, nuorisoaste

SAMMANDRAG

Joki-Pesola, O. & Vertanen, I. 1999. Ammatillisten oppilaitosten opettajat vuoden 2000 kynnyksellä. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 3. Opetushallitus.

Rapporten granskar bakgrunds- och behörighetsprofilen för lärare i yrkesutbildningen på andra stadiet. I utredningen har samlats uppgifter om undervisningspersonalens åldersstruktur, behörighetssituation, utbildningsbakgrund, pågående studier och arbetssysslor utanför läroanstalten vid sidan av undervisningsarbetet. För utredningen samlade Statistikcentralen vintern 1998-1999 in uppgifter av utbildningsanordnarna om den undervisningspersonal som arbetade på ungdomsstadiet 21.9.1998. Statistikcentralen gjorde behövliga ADB-körningar och resultatet analyserades av forskare vid forskningsinstitutionen för yrkesutbildning vid Tammerfors universitet.

På det yrkesinriktade ungdomsstadiet arbetade sammanlagt 12 658 personer, varav 6 850 kvinnor och 5 808 män. Det fanns 2 813 lärare i gemensamma ämnen (ca 22 %) och 9 174 lärare i yrkesämnen (ca 72 %). För 671 lärare saknades uppgift om i vilken bransch eller inom vilket ämne de arbetade.

Av undervisningspersonalen på ungdomsstadiet hade 66,5 % fast anställning. Det betyder att 33,3 % var anställda på bestämd tid. Andelen anställda på bestämd tid varierade mycket från ett ämne och ett utbildningsområde till ett annat. Drygt hälften av lärarna var lektorer, en knapp tredjedel var timlärare i huvudsyssla och mindre än en tiondedel timlärare i bisyssla. Resten var rektorer, biträdande rektorer, speciallärare, studiehandledare och andra små grupper.

Lärarna var för det mesta i mogen ålder. Största delen av vardera könet placerade sig i åldersklassen 45–49 år. Cirka en tredjedel hade fyllt minst 50 år. Då materialet granskades regionalt samt enligt läroämne eller studieområde kunde stora skillnader skönjas i fråga om åldersfördelningen. Yngst var undervisningspersonalen inom fritid och idrott: av dem var 56,5 % under 40 år. Den äldsta undervisningspersonalen fanns inom teknik och kommunikation. Av dem var 16,5 % (511) minst 55 år gamla och 36,7 % (1 137) över 50 år. Anmärkningsvärt är också att närapå hälften av de lärare som hade fyllt 56 hade deltidspension. Lärarnas höga ålder och tidiga pensionering innebär att behovet av att utbilda nya lärare kommer att öka i framtiden.

Lärarna i yrkesutbildningen på andra stadiet var till största delen formellt behöriga för sitt arbete. Tre fjärdedelar (76 %) av lärarna fyllde

behörighetsfordringarna till alla delar. Luckorna i den formella behörigheten fanns i allmänhet i den pedagogiska utbildningen: närapå 12 % av svararna saknade helt pedagogisk behörighet eller hade inte ännu slutfört sina studier till denna del. Knappt 10 % av svararna saknade lämplig examen, men endast 1 % av lärarna hade brister i arbetserfarenheten. Också i fråga om den formella behörigheten fanns det rätt stora regionala och läroämnes- eller studieområdesvisa skillnader. I turism-, kosthålls- och ekonomibranschen hade 88 % av lärarna lärarbehörighet, i social- och hälsovårdsbranschen 84,1 %. Inom handel och industri var andelen lärare som hade lärarbehörighet mindre än 70 %.

Då man undersökte lärarnas intresse för påbyggnadsutbildning och fortbildning framgick det att ca 30 % av svararna hade fullgjort studier omfattande minst 35 studieveckor. Cirka 12 % av lärarna bedrev studier av motsvarande omfattning vid undersökningstidpunkten. Cirka 20 % bedrev studier som siktade på en examen. Skillnaderna mellan olika läroämnena och studieområden var återigen stora. Kvinnorna var aktiva än männen i fråga om intresset för fortbildning.

I undersökningen utreddes också lärarnas arbetssysslor vid sidan av undervisningsarbetet åren 1995–1998. Cirka en fjärdedel av lärarna hade eller hade haft en sådan koppling till arbetslivet utanför skolan: arbete i annan tjänst i hemlandet, ett eget företag eller ett självständigt konstnärligt arbete, utbildnings- eller konsultationsuppgifter, ägare eller delägare i ett företag eller arbete utomlands. Männen hade oftare än kvinnorna ett annat arbete vid sidan av huvudsysslan.

Resultaten för lärarna i de gemensamma ämnena (språk, matematik, datateknik osv) är mycket lika resultaten för materialet som helhet. Den största skillnaden torde vara att dessa lärare oftare än i genomsnitt hade högskoleexamen. De hade också fortbildat sig aktivare, i synnerhet pedagogiskt. En lite större del av lärarna i de gemensamma ämnena än av lärarna i materialet som helhet var timlärare. De saknade också oftare än i genomsnitt behörighet.

Också profilen för lärarna i yrkesämnena överensstämde med materialet som helhet. Däremot fanns det stora skillnader i fråga om lärarnas åldersstruktur, könsindelning, behörigheter, arbetsförhållanden och examina mellan olika studieområden. Lärarnas fortbildning var i synnerhet inriktad på att höja ämneskompetensen.

Denna utredning är en del av det tvååriga projekt för prognostisering av de kvalitativa och kvantitativa behoven av grundutbildning och fortbildning för lärare (OPEPRO). Projektet genomförs av Utbildningsstyrelsen och finansieras av undervisningsministeriet och Europeiska socialfonden (ESF).

NYCKELORD:

Yrkesutbildning, utbildningssystemet, ungdomsstadiet

SUMMARY

Joki-Pesola, O. & Vertanen, I. 1999. Ammatillisten oppilaitosten opettajat vuoden 2000 kynnyksellä. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 3. Opetushallitus.

This report deals with the background and competence profiles of teachers in upper secondary level vocational education. Information for the study was collected on the age structure, the state of qualifications, the educational background, ongoing studies and other work assignments conducted outside educational institutions in addition to teaching among teachers in upper secondary level vocational education. In the winter of 1998–1999, Statistics Finland contacted education providers to collect information on the teaching staff operating in youth-level education (intended for students aged about 16–19) on 21st September 1998. Statistics Finland processed the data and the output was analysed by researchers at the Research Centre for Vocational Education of the University of Tampere.

A total of 12,658 people were working at the vocational youth level; of these, 6,850 were women and 5,808 were men. There were 2,813 teachers of common studies (about 22%), 9,174 teachers of vocational studies (about 72%), and 671 respondents (about 5%) had failed to indicate the field or subject they taught.

Of the youth-level teaching staff, 66.5% were in permanent employment. Consequently, those with contracts of fixed duration accounted for 33.5%. However, the proportion of the latter varied considerably by subject and field of study. Lecturers accounted for slightly more than half of the entire group, full-time teachers paid by the hour a little less than a third, and part-time teachers paid by the hour less than one tenth. The rest were rectors, vice rectors, special needs teachers, student counsellors and other small groups.

As a rule, teachers had already reached a relatively mature age. The majority of teachers of both sexes fell in the 45–49 years of age category. Approximately a third were 50 or over. Regional and subject- or field-specific analyses showed marked variations in terms of age. The teaching staff in the leisure and physical education sector were the youngest: 56.5% of these were under 40 years of age. The teaching staff of the most mature age worked in the technology and transport sector: 16.5% (511) of these were at least 55 years of age and 36.7% (1,137) were over 50. It is also worth noting that almost half the teachers over 55 years of age were already semi-retired. The fact that there was such a high percentage of mature teachers coupled with the early retirement age will

give rise to a need to train more teachers in the years to come compared with the present volume.

For the most part, teachers in upper secondary level vocational education were formally qualified for their work. About three quarters (76%) of teachers fulfilled the requirements of the decrees governing qualifications in all respects. The most common deficiencies in formal qualifications concerned pedagogical education: almost 12% of respondents either did not have it at all or had not finished the studies in question. Slightly less than 10% of respondents had not completed an appropriate educational qualification, whereas teachers without the required work experience only accounted for less than 1%. Relatively large regional and subject- or field-specific variations could also be discerned in terms of formal qualifications. The proportion of qualified teachers in the hotel, catering and home economics sector was 88.5%, and the figure for the health and social services sector was 84.1%. The proportion of those with formal qualifications in the field of business and administration was less than 70%.

The charting of the rate of participation in supplementary and continuing training revealed that about 30% of respondents had completed studies with a scope of at least 35 credits. Some 12% were currently completing studies of similar scope. Approximately 20% were currently in certificate-oriented education. Again, considerable variations could be discerned between teachers of different subjects and fields of study. More women than men actively participated in training.

The questionnaire also charted teachers' other occupational activities in addition to their primary employment in 1995–1998. About a quarter of teachers had or had had other work away from school – employment in another organisation in Finland, their own company or an independent artistic job, training or consultancy assignments, ownership of or partnership in a company or a job abroad. A secondary occupation in addition to primary employment was more common among men than women.

In terms of teachers of common studies (languages, mathematics, information technology, etc.), the results were very similar to those for the entire research population. The largest difference can be seen in the fact that the proportion of these teachers with a university degree was higher than average. They had also been more active in terms of supplementary training, particularly in the field of education. The proportion of teachers of common studies working as teachers paid by the hour was slightly higher compared with the entire research population. The lack of qualifications was also above average.

The profile of teachers of vocational studies was also consistent with the entire teacher population concerned. Conversely, there were considerable differences between fields of study in teachers' age structure, gender distribution, qualifications, terms of employment and educational

qualifications taken. Supplementary training among these teachers was primarily focused on the study of vocational contents.

This survey is part of the two-year anticipatory project to investigate teachers' initial and continuing training needs (OPEPRO) implemented by the National Board of Education with co-funding from the Finnish Ministry of Education and the European Social Fund (ESF).

KEYWORDS:

vocational education, education system, youth-level education

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	14
1.1	Projektin tausta ja tavoitteet	14
1.2	Profiilianalysin vaiheet pääpiirteittäin	16
2	AMMATILLISEN KOULUTUKSEN LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA KÄSITTEITÄ	18
2.1	Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä	18
2.2	Ammatillisen koulutuksen käsitteitä	21
3	AMMATILLISEN KOULUTUKSEN OPETTAJIEN KOKONAISPROFIILI	27
3.1	Aineisto ja tiedonkeruu	27
3.1.1	Aikuiskoulutuskeskusten ja ammatillisten oppilaitosten opettajat	30
3.2	Ammatillisten oppilaitosten opettajien kokonaisprofiili	33
3.2.1	Opettajien ikä- ja sukupuolijakauma koko maassa	33
3.2.1.1	Opettajien ikäjakauma maakunnittain	35
3.2.2	Opettajien perustutkinnon taso	37
3.2.3	Opettajien työsuhteen luonne	40
3.2.4	Opettajien osa-aikaeläkkeet ja virkavapaudet	40
3.2.5	Opettajien virkatyypit	41
3.2.6	Opettajien ensisijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain	42
3.2.7	Opettajien toissijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain	43
3.2.8	Opettajien kelpoisuus	44
3.2.8.1	Opettajien kelpoisuus koko maassa	44
3.2.8.2	Opettajien kelpoisuus maakunnittain	47
3.2.9	Opettajien eniten opettamat aineet	47
3.2.10	Opettajien toiseksi eniten opettamat aineet	49
3.2.11	Opettajien tutkinnon lisäksi suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot	50
3.2.12	Opettajien käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisä- ja täydennyskoulutukset	52
3.2.13	Opettajien käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot arvosanojen suorittamiseksi	55
3.2.14	Opettajien suorittamat arvosanat	56
3.2.14.1	Opettajien suorittamat korkeimmat arvosanat	58
3.2.14.2	Opettajien suorittamat toiseksi korkeimmat arvosanat	61
3.2.14.3	Opettajien suorittamat kolmanneksi korkeimmat arvosanat	62
3.2.15	Opettajien muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995–1998	63
3.2.16	Yhteenveto ammatillisten oppilaitosten opettajien kokonaisprofiilista	64

4	YHTEISTEN OPINTOJEN OPETTAJIEN PROFIILI	67
4.1	Yhteisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakauma koko maassa	67
4.1.1	Yhteisten opintojen opettajien ikäjakauma maakunnittain	71
4.2	Yhteisten opintojen opettajien perustutkinnon taso	75
4.3	Yhteisten opintojen opettajien työsuhteen luonne	77
4.4	Yhteisten opintojen opettajien osa-aikaeläkkeet ja virkavapaudet	79
4.5	Yhteisten opintojen opettajien virkatyypit	80
4.6	Yhteisten opintojen opettajien ensisijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain	82
4.7	Yhteisten opintojen opettajien toissijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain	84
4.8	Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus	86
4.8.1	Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus koko maassa	86
4.8.2	Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus maakunnittain	88
4.9	Yhteisten opintojen opettajien eniten ja toiseksi eniten opettamat aineet	90
4.10	Yhteisten opintojen opettajien tutkinnon lisäksi suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot	93
4.11	Yhteisten opintojen opettajien käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisä- ja täydennyskoulutukset	95
4.12	Yhteisten opintojen opettajien käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot arvosanojen suorittamiseksi	97
4.13	Yhteisten opintojen opettajien suorittamat arvosanat	99
4.14	Yhteisten opintojen opettajien muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995–1998	101
4.15	Yhteenveto yhteisten opintojen opettajien profiilista	103
5	AMMATILLISTEN OPINTOJEN OPETTAJIEN PROFIILI	105
5.1	Ammatillisten opintojen opettajaprofiilin laadintaperiaatteet	105
5.2	Ammatillisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakauma koulutusaloittain	106
5.3	Ammatillisten opintojen opettajien ikäjakauma maakunnittain	123
5.4	Yhteenveto ammatillisten opintojen opettajien ikäprofiilista	126
5.5	Ammatillisten opintojen opettajien suorittamat tutkinnot	127
5.6	Ammatillisten opintojen opettajien virkatyypit	133
5.7	Ammatillisten opintojen opettajien työsuhteen luonne	137
5.8	Osa-aikaeläkkeellä olevat ammatillisten opintojen opettajat	140
5.9	Virkavapaalla olevat ammatillisten opintojen opettajat	142
5.10	Eri koulutusmuotojen ja koulutusasteiden ensisijaisten opettajien määrät	142
5.11	Opetusta muissa koulutusmuodoissa ja kouluasteilla	144
5.12	Ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuudet	146
5.12.1	Ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuudet maakunnittain	149
5.13	Ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuuteen vaadittavan koulutuksen lisäksi opettajien suorittamat muut vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot	152
5.14	Ammatillisten opintojen opettajilla käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisäopinnot	154
5.15	Käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset muut opinnot	157

5.16	Ammatillisten opintojen opettajien suorittamat korkeimmat arvosanat	160
5.17	Ammatillisten opintojen opettajien muu työtoiminta opetustehtävien ohella	162
5.18	Tilapäisten opettajien käyttäminen ammatillisissa opinnoissa	165
5.19	Yhteenveto ammatillisten opintojen opettajien profillista	166
6	PÄÄTELMÄT	169
6.1	Ikärakenne	169
6.2	Muodollinen kelpoisuus	170
6.3	Lisä- ja täydennyskouluttautuminen	170
6.4	Työelämäyhteydet	171
6.5	Alan imago	171
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	173
8	LOPUKSI	174
	LÄHTEET	175
	LIITTEET	
	Liite 1. Yhteenvetolomake	178
	Liite 2. Opettajalomake	181
	Liite 3. Tilasto opettajien ikäjakaumasta	186
	Liite 4. Tilasto ammatillisten opintojen opettajien sukupuolijakaumasta	193
	Liite 5. Tilasto eri koulutusmuotojen opettajista	197
	Liite 6. Tilasto opettajien kelpoisuudesta	206
	Liite 7. Suomen läänit ja maakunnat (kartta)	210

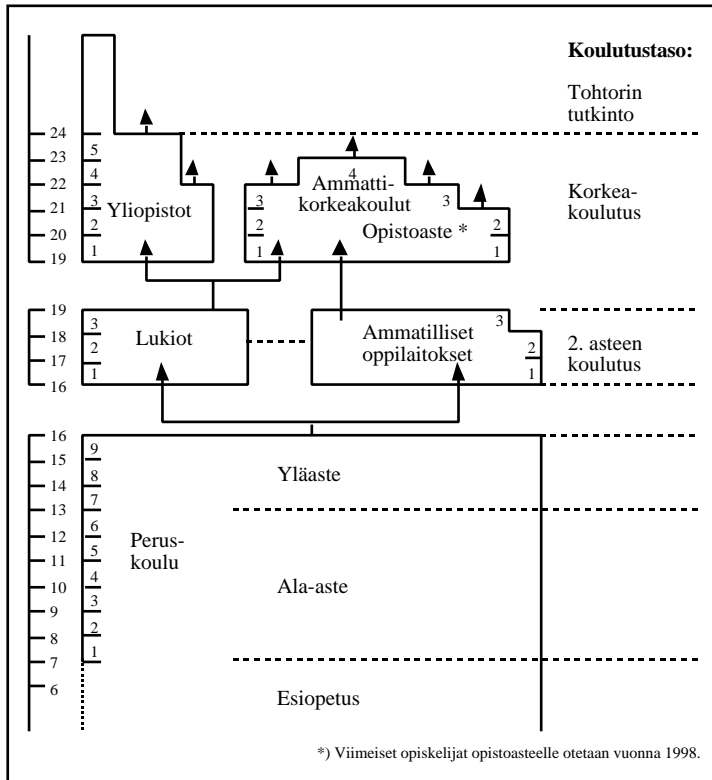
1

JOHDANTO

1.1 Projektin tausta ja tavoitteet

Suomessa aloitettiin syksyllä 1998 *Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointiprojekti (OPERPO)*, jonka osana selvitetään myös *Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen sisällölliset ja määrälliset tarpeet toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa vuoteen 2010*. Hanke käynnistettiin siitä syystä, että koulutuksen ja opettajan työn merkitys kasvaa ensi vuosituhanella. Tämän vuoksi on nähty tarpeelliseksi selvittää ammatillisten opettajien nykyinen tilanne ja pyrkiä ennakoimaan opettajan työn muutoksia.

Projektissa keskitytään ammatillisten oppilaitosten (eli ns. nuorisasteen) antamaan koulutukseen, johon hakeudutaan yleensä pian perus-

Kuvio 1. Suomen koulutusjärjestelmä (Lampinen 1998)

koulun jälkeen (kuvio 1). Toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeli vuonna 1998 kaikkiaan 112 527 henkilöä (Tilastokeskus 1999).

Ennakointihanke on Euroopan sosiaalirahaston (Tavoite 4 -ohjelma, toimenpidekokonaisuus 1.1) ja opetusministeriön rahoittama. Hanketta johtaa opetusministeriö ja koordinoi Opetushallitus. Käytännön toteutusta ohjaa johtoryhmä, jossa on jäseniä opetusministeriöstä, Opetushallituksesta, Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksesta, Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuskeskuksesta, Helsingin yliopiston Tieto- ja viestintätekniiikan oppimiskeskuksesta ja Tilastokeskuksesta. Johtoryhmän puheenjohtajana toimii opetusneuvos Armi Mikkola opetusministeriöstä ja sihteerinä projektipäällikkö Olli Luukkainen Opetushallituksesta. Koko hankkeen päätavoitteena on luoda pysyvä ennakointimalli, jonka avulla tulevaisuudessa voidaan etukäteen arvioida opettajien koulutustarvetta.

Koska ennakointihanke on laaja, se toteutetaan kolmena osaprojektina. Osaprojekti 1 sisältää opettajakunnan tausta- ja osaamisprofiilin selvityksen, osaprojekti 2:ssa selvitetään skenaariota opetusalan työn muutoksista vuoteen 2010 ja osaprojekti 3:n avulla pyritään luomaan opettajien perus- ja täydennyskoulutustarpeiden ennakointimenettely (-malli).

Vastuu osaprojekteista on jaettu seuraavasti:

- a) osaprojekti 1: opettajakunnan tausta- ja osaamisprofiilin selvitys
  - kyselystä ja aineiston kokoamisesta vastasi Tilastokeskus talven 1998–99 aikana
  - aineiston tulkinnasta ja raportoinnista vastaa Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuskeskus
  - tähän osaprojektiin liittyy myös täydennyskoulutustilanteen selvitys, jonka tekee Opetushallitus
- b) osaprojekti 2: selvitetään skenaariota opetusalan työn muutoksista vuoteen 2010
  - toteutetaan Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen, Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuskeskuksen ja Helsingin yliopiston Tieto- ja viestintätekniiikan oppimiskeskuksen yhteistyönä
- c) osaprojekti 3: pyritään luomaan opettajien perus- ja täydennyskoulutustarpeiden ennakointimenettely (-malli)
  - rakennetaan osaprojekti 1 ja 2 pohjalta ja tästä vastaa koko ennakointihankkeen hallinto.

Opettajakunnan tausta- ja osaamisprofiilin selvityksen (osaprojekti 1) lähtökohdaksi oli, että mahdollisimman monet tahot voisivat hyödyntää koottavia tietoja. Ensisijaisia käyttäjiä ovat luonnollisesti opetusminis-

teriö tulosohjauksessaan ja koulutustarvemitoituksissaan sekä Opetushallitus omassa suunnittelutyössään. Mutta myös ammatillisen opettajakoulutuksen käytännön toteutuksesta vastaavat tahot sekä työnantaja- ja työntekijäjärjestöt voivat hyödyntää tässä selvityksessä raportoitua aineistoa.

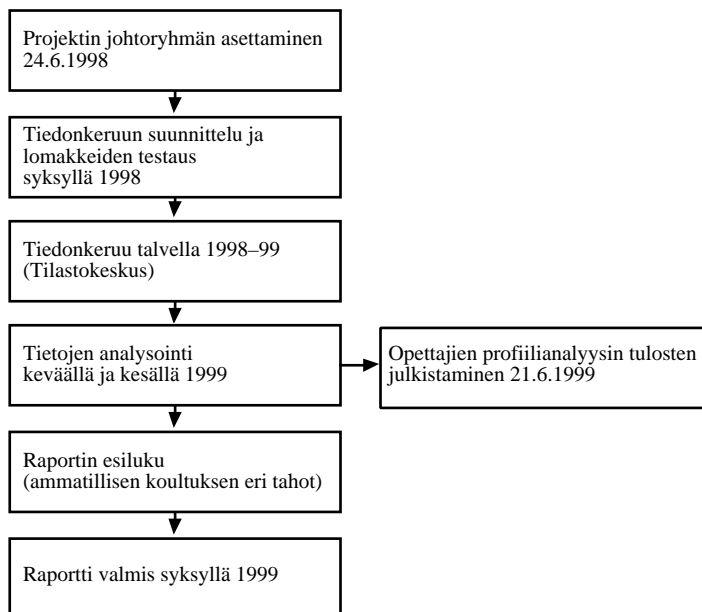
Raportin laadinnassa noudatettiin seuraavaa työnjakoa:

- luvut 1.1, 2.1, 3 ja 4 ovat Orvokki Joki-Pesolan kirjoittamia
- luvut 1.2, 2.2 ja 5 ovat Ilkka Vertasen tuotosta. Luvun 5 sosiaali- ja terveystieteen opettajatietojen analysoinnissa ovat olleet mukana myös Kristiina Lehtonen ja Vuokko Valtasola.
- luvut 6, 7 ja 8 on kirjoitettu yhdessä (Joki-Pesola ja Vertanen).

1.2 Profiilianalyysin vaiheet pääpiirteittäin

Projekti käynnistyi virallisesti 24.6.1998 johtoryhmän asettamisella. Kuten edellä kerrottiin, jäseniksi kutsuttiin projektissa mukana olevien tahojen edustajat.

Johtoryhmän ensimmäisenä tehtävänä oli luoda edellytykset nykyisten opettajien taustatietojen selvitykselle, koska se toimii perustana muille osaprojekteille. Etukäteen tiedettiin, että opettajatietojen kerääminen oppilaitoksista vie melko paljon aikaa, ja oli tärkeää, että tiedon-

Kuvio 2. Opettajaprofiilin laadinnan keskeisimmät vaiheet

keruu saatiin alkuun mahdollisimman pian. Kuviossa 2 on esitetty opettajaprofiilin laadinnan vaiheet ja karkea aikataulu.

Ennen tiedonkeruuta kyselylomakkeet testattiin ja korjattiin (ks. luku 3.1).

Tilastokeskus lähetti korjatut kyselylomakkeet (liite 1 ja 2) oppilaitoksille syksyn 1998 lopulla ja tarkoituksena oli saada opettajatiedot tutkijoiden käyttöön vuoden 1999 alussa. Lomakkeita palautettiin kuitenkin määräaikaan mennessä vain noin 50 % ja puuttuvia tietoja jouduttiin pyytämään oppilaitoksilta useita kertoja ja senkin jälkeen muutama oppilaitos jätti kyselyyn vastaamatta (ks. luku 3.1).

Koska kyselyyn ei vastattu aikataulun mukaisesti, se hidasti Tilastokeskuksen tietojen käsittelyä sekä edelleen tutkijoiden työtä ja raportin valmistumista. Ensimmäisiä tilastotietoja päästiin analysoimaan maaliskuussa ja viimeiset korjatut tilastot tulivat tutkijoiden käyttöön heinäkuussa 1999.

Kun ammatillisten opettajien profiilista oli analysoitu keskeisimmät tiedot, ne esiteltiin kesäkuussa 1999 tiedotusvälineille.

Projektin johtoryhmä on ollut työskentelyn tukena. Sekä raportin sisältöä että esitystapaa on käsitelty johtoryhmän kokouksissa ja johtoryhmän jäsenet ovat antaneet niistä palautetta.

Raportin esiversio annettiin luettavaksi kahdeksan eri käyttäjätahon edustajalle. Lukijat olivat oppilaitoksista, opetushallinnosta, Kuntaliitosta sekä opettajien ammattijärjestöstä. Esilukemisen tarkoituksena oli varmistaa, ettei raportissa ole käytetty sellaisia ilmauksia, joita ei ymmärretä ja että raporttiin ei jää virheitä.

Koska profiilianalysissa on ollut mukana kaksi tutkijaa Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuskeskuksesta, raporttia kirjoitettiin kahdessa osassa. Lopullisessa raportissa eri osat on yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi (ks. luku 1.1).

2

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN LAINSÄÄDÄNTÖÄ JA KÄSITTEITÄ

2.1 Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä

Ammatillista opettajankoulutusta säätelevät laki 452/96 ja asetus 455/96. Ammatillisia opettajia koulutetaan viiden ammattikorkeakoulun yhteydessä toimivissa ammatillisissa opettajakorkeakouluissa (Helsingissä, Hämeenlinnassa, Jyväskylässä, Oulussa ja Tampereella). Ruotsinkielistä ammatillista opettajankoulutusta annetaan Åbo Akademin alaisessa yksikössä (Vaasassa).

”Ammatillisella opettajankoulutuksella tarkoitetaan ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajille ja opettajiksi aikoville tarpeellista opettajankoulutusta” (laki 452/96, 1 luku, 1 §). Ammatillisten opettajankoulutusopinnot on 35 opintoviikkoa ja ne sisältävät kasvatustieteellisiä perusopintoja, ammattipedagogisia opintoja, opetusharjoittelua sekä muita opintoja (asetus 455/96, 1 luku, 1 ja 2 §).

Ammatilliseen opettajankoulutukseen voidaan ottaa henkilö, joka täyttää (pedagogista pätevyyttä lukuun ottamatta) ammattikorkeakoulun tai ammatillisen oppilaitoksen opettajan kelpoisuusvaatimukset. Toisin sanoen: (perus)koulutuksen ja työkokemuksen täytyy olla asetusten mukaiset siinä vaiheessa, kun opettajankoulutusopinnot alkavat. (Laki 452/96, 4 luku, 7 §.)

Ammatillisten oppilaitosten erityisopettajia koulutetaan opetusministeriön päätöksen 122/011/94 pohjalta. Kyseissä päätöksessä todetaan seuraavaa: ”Ammatillisen oppilaitoksen viran tai toimen haltijalta, joka toimii erityisopettajana, sekä ammatillisen erityisoppilaitoksen opettajan viran tai toimen haltijalta vaaditaan virkaan tai toimeen muutoin vaaditun kelpoisuuden lisäksi vähintään 20 opintoviikon laajuiset ammatillisessa opettajankoulutuslaitoksessa suoritettavat erityisopettajan opinnot taikka peruskoulun erityisopettajan tai erityisluokanopettajan virkaan pätevöittävät opinnot tai tutkinto.” (Ammatillinen opettajakorkeakoulu 1998, 8.)

Ammatilliseen erityisopettajakoulutukseen pyrittäessä on otettu huomioon hakijat, joilla on ollut ammatillisen oppilaitoksen opettajakelpoisuus ja sopiva työ- ja opettajakokemus. (Ammatillinen opettajakorkeakoulu 1997.)

Ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajien koulutus perustuu myös opetusministeriön päätökseen 122/011/94. Päätös on seuraavanlainen:

”Ammatillisen oppilaitoksen viran tai toimen haltijalta, vaaditaan virkaan tai toimeen vaaditun kelpoisuuden lisäksi vähintään 20 opintoviikon laajuiset ammatillisessa opettajankoulutuslaitoksessa suoritettavat opinto-ohjaajan opinnot tai peruskoulun oppilaanohjauksen lehtorin virkaan pätevöittävät opinto-ohjaajan opinnot tai tutkinto.” (Ammatillinen opettajakorkeakoulu 1998, 37.)

Ammatilliseen opinto-ohjaajakoulutukseen on otettu sellaisia hakijoita, joilla on ollut ammatillisen oppilaitoksen opettajakelpoisuus, vähintään kahden vuoden työkokemus ja vähintään yhden vuoden opettajakokemus. (Ammatillinen opettajakorkeakoulu 1997.)

Ammatillista koulutusta sääteli vuoden 1998 loppuun lainsäädäntö, jossa opettajien kelpoisuusvaatimukset poikkesivat toisistaan oppilaitosmuodoittain (asetukset 491/87–501/87 ja 147/89).

Ammatillisissa oppilaitoksissa on yleensä rehtorin, apulaisrehtorin ja lehtoreiden (asetuksissa käytetään termiä ammatilliset *aineet* ja yhteiset *aineet*) virkoja tai toimia. Sen lisäksi oppilaitoksissa on (yleensä määrääjäksi palkattuja) sivu- tai päätoimisia tuntiopettajia, joiden kelpoisuusvaatimukset ovat, mikäli mahdollista, samat kuin viranhaltijoidenkin. (Esimerkiksi asetus 491/87.)

Rehtoreilta ja apulaisrehtoreilta on edellytetty aina kyseisen oppilaitostyyppin lehtorin kelpoisuutta, ylempää korkeakoulututkintoa (jotakin lievennyksiä on ollut), kolmen vuoden päätoimista opettajakokemusta samaisessa oppilaitostyyppissä ja ammattikasvatustutkintoa. (Asetukset 491/87–501/87 ja 147/89.) Ammattikasvatustutkintoa ei enää ole, joten sen tilalla on vaadittu riittävä opetushallinnon tuntemus.

Ammatillisten opintojen (aineitten) lehtorilta on yleensä vaadittu virkaan tai toimeen soveltuvaa ylempää korkeakoulututkintoa ja siinä tai erillisinä vähintään 55 opintoviikon laajuisia opintoja soveltuvalla tieteenalalla. Lainsäätäjä on kuitenkin nähnyt tarpeelliseksi lisätä lievennyksiä tähän pääsääntöön: useassa asetuksessa on ollut muitakin vaihtoehtoja tutkinnon osalta. (Asetukset 491/87–501/87 ja 147/89 sekä asetukset edellisten asetusten muuttamisesta 795/95–806/95.)

Työkokemuksen osalta on ollut eroja: joissakin asetuksissa sitä ei ole vaadittu lainkaan, joissakin sitä on edellytetty yhdestä kolmeen vuoteen. Silloin kun työkokemusta on vaadittu, sen määrä on ollut kytöksissä tutkinnon tasoon. Mikäli opettajalla ei ole ollut esimerkiksi ylempää korkeakoulututkintoa, niin työkokemusta on vaadittu enemmän kuin kyseisen tutkinnon suorittaneelta. Työkokemukseen on liittynyt eräissä asetuksissa muitakin lisävaatimuksia. (Asetukset 491/87–501/87 ja 147/89.)

Yhteisten opintojen (aineitten) lehtorilta on vaadittu useimmiten virkaan tai toimeen soveltuvaa ylempää korkeakoulututkintoa. Tämä vaa-

timus on koskenut ennen kaikkea äidinkielen, vieraiden kielten, kansalaistiedon, matematiikan, fysiikan, kemian ja tietotekniikan opettajia. Asetuksia 491/87–501/87 ja 147/89 on kuitenkin lievennetty myös yhteisten opintojen opettajien osalta asetuksilla 795/95–806/95. Käytännössä se on tarkoittanut sitä, että myös opistotason tutkinnon suorittanut opettaja on voinut olla kelpoinen tehtäväänsä.

Asetuksissa 491/87–501/87 ja 147/89 on ollut myös vaatimukset esimerkiksi liikunnan ja terveystiedon opettajille, joilta on vaadittu soveltuva kandidaatin tai voimistelunopettajan tutkinto. Muitakin lehtorien virkoja asetuksissa mainitaan ja ne ovat luonnollisesti kytköksissä kulloiseenkin oppilaitostyyppiin. Vaatimuksena on yleensä ollut joko soveltuva (ylempi) korkeakoulututkinto tai opistoasteen tutkinto.

Ammatillisia erityisoppilaitoksia ovat valtioneuvoston sellaisiksi määräämät oppilaitokset. Opettajien ja rehtorien yms. kelpoisuusvaatimukset ovat olleet samat kuin muutenkin kyseisissä oppilaitostyypeissä, mutta heiltä on vaadittu opetusministeriön hyväksymä erityisopettajan koulutus. (Asetus 677/89, 2 ja 6 § ja valtioneuvoston päätös 691/89.)

Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten rehtorin virkaan tai toimeen on vaadittu soveltuva korkeakoulututkinto ja riittävä työkokemus. Aikuiskoulutuskeskukseen toistaiseksi palkatulta opettajalta on edellytetty sama kelpoisuus kuin vastaavassa tehtävässä toimivalta muun ammatillisen oppilaitoksen opettajalta. (Asetus 762/1990.)

Ammattikorkeakoulut eivät ole toisen asteen oppilaitoksia, mutta koska tässä selvityksessä on mukana myös ammattikorkeakoulun opettajia, todetaan heidän kelpoisuusvaatimuksistaan seuraavaa: Yliopettajalta vaaditaan soveltuva jatkotutkintona suoritettu liseniaatin tutkinto tai tohtorin tutkinto ja lehtorilta soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Heiltä vaaditaan myös opettajankoulutus ja ammattiopintojen opettajilta kolmen vuoden työkokemus tutkintoa vastaavissa tehtävissä. (Asetus 256/95.)

Vuoden 1999 alusta astuivat voimaan uudet koululait ja myös henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia on yhtenäistetty (asetus 986/98). Ammatillisten opintojen opettajien osalta se merkitsee sitä, että ensisijainen pohjatutkintovaatimus on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tai soveltuva ammattikorkeakoulututkinto. Sen lisäksi vaaditaan opettajankoulutus ja kolmen vuoden työkokemus. Yhteisten opintojen opettajien osalta edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa ja opettajankoulutusta.

Opettajaprofiilin laadinnassa on käytetty kyselyhetken käsitteitä ja määritelmiä.

Aikuiskoulutuskeskukset järjestävät aikuisille ammatillista perus- ja lisäkoulusta. Aikuiskoulutuskeskuksissa voidaan järjestää myös muuta palvelutoimintaa. Tutkintoon tähtäävässä aikuiskoulutuksessa on samat tavoitteet kuin vastaavassa nuorisoasteen koulutuksessa. (L 1990/760.)

Alempia korkeakoulututkintoja ovat mm. humanististen tieteiden, luonnontieteiden, maatalous- ja metsätieteiden ja psykologian kandidaatin tutkinnot, diplomiekonomin tutkinto, taiteen tutkinto, voimistelunopettajan tutkinto jne. (A 464/1998).

Ammatillinen korkea-aste: ammatillisen korkea-asteen tutkinto on voitu suorittaa metsätalouden, tekniikan ja merenkulun aloilla. Ammatillisen korkea-asteen tutkinnot ovat siirtyneet tai siirtymässä ammatti-korkeakoulututkinnoiksi. (Opetushallitus 1996, 344–345.)

Ammatillinen koulutus: tässä tutkimuksessa tarkoitetaan ammatillisella koulutuksella nuorille tai aikuisille järjestettyä joko tutkintoon tähtäävää tai lisä- ja täydennyskoulutusta. Ammatillisten oppilaitosten ja aikuiskoulutuskeskusten lisäksi ammatillista koulutusta voivat järjestää myös konservatoriot, liikunnan koulutuskeskukset ja kansanopistot (Koululait perusteluineen 1998, 15).

Ammatilliset opinnot: toisen asteen ammatilliset opinnot sisältävät alan tutkintotavoitteisia ammattiopintoja sekä alalle soveltuvia vaihtoehtoisia opintoja. Opinnot koostuvat pakollisista, vaihtoehtoisista ja vapaasti valittavista opinnoista. (Opetushallitus 1996, 14.) Tässä tutkimuksessa ammatillisiin opintoihin on ryhmitelty kaikki muut ammatillisen koulutuksen opinnot kuin yhteiset opinnot.

Ammatilliset oppilaitokset: tässä tutkimuksessa tarkoitetaan ammatillisilla oppilaitoksilla niitä oppilaitoksia, jotka järjestävät toisen asteen ammatillisten perustutkintojen mukaista koulutusta. Perustutkintojen lisäksi kyseisissä oppilaitoksissa on myös alan ammatillista lisäkoulutusta ja muuta koulustoimintaa. Kyselyhetkellä ammatillisia oppilaitoksia olivat seuraavat oppilaitokset:

- ammattioppilaitokset
- hotelli- ja ravintolaoppilaitokset
- kauppaoppilaitokset
- koti- ja laitostalousoppilaitokset
- käsi- ja taideteollisuusoppilaitokset
- maatalousoppilaitokset
- merenkulkuoppilaitokset
- metsä- ja puutalousoppilaitokset
- sosiaalialan oppilaitokset

- taide- ja viestintäkulttuurioppilaitokset
- teknilliset oppilaitokset
- terveydenhuolto-oppilaitokset
- ammatilliset erikoisoppilaitokset sekä
- ammatilliset erityisoppilaitokset. (L 1987/487.)

Edellä mainittuja ammatillisia oppilaitoksia oli vuoden 1997 alussa yhteensä 362 (Opetushallitus 1998, 16).

Ammatillisten opintojen opettajia ovat ne toisen asteen opettajat, jotka toimivat ensisijaisesti ammatillisten tietojen ja taitojen opettajina. Tässä tutkimuksessa ammatillisten opintojen opettajat ovat opettaneet ensisijaisesti liitteessä 2 nimettyjä ammatillisia opintoja. Osa ammatillisten opintojen opettajista opettaa myös joitakin yhteisten opintojen sisältöjä, esimerkiksi matematiikkaa, tietotekniikkaa jne.

Ammattikorkeakoulututkinnot (AMK) ovat korkea-asteen tutkintoja. Opintojen laajuus on 120–160 opintoviikkoa (3–4,5 vuotta). Suuri osa entisistä opistoasteen tutkinnoista on muuttunut tai on muuttumassa ammattikorkeakoulututkinnoiksi. Ammattikorkeakoulututkinto voidaan suorittaa samoilla koulutusaloilla kuin toisella asteella. (A256/1995.)

Ammattitutkinnot on tarkoitettu aikuisten ammatillisiksi tutkinnoiksi. Suoritettavat tutkinnot eivät ole riippuvaisia ammattitaidon hankkimistavasta, vaan ammatin osaaminen osoitetaan näyttökokeiden avulla. Monet osallistuvat tutkintoon valmentavaan koulutukseen, mutta se ei ole pakollista. Laissa on määritelty kolme eri tutkintotyyppiä (L306/94): ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto. Ammatillisessa perustutkinnossa on samat osaamisen tavoitteet kuin nuorisoasteen vastaavissa perustutkinnoissa. Ammattitutkinnon suorittaminen edellyttää ammattityöntekijältä vaadittavaa ammattitaitoa sekä erikoisammattitutkinnon suorittamisessa täytyy hallita vaativampia työtehtäviä. (Ammattitutkintolain mukaiset tutkinnot 31.3.1998.)

Apulaisrehtorit toimivat yleensä oppilaitoksen pedagogisena johtajana. Apulaisrehtorilla on joko yhteisten opintojen tai ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus.

Erityisopettajat opettavat ammatillisen koulutuksen erityisluokkia tai ryhmiä, joilla on mukautettu opiskeluohjelma. Erityisopettaja voi toimia myös muuhun opiskeluryhmään integroitujen erityisoppilaiden opettajana luokan varsinaisen opettajan lisäksi. Mukautetulla opiskeluohjelmalla tarkoitetaan opiskelusuunnitelmaa, jossa on muutettu joko tavoitteita tai opiskeluaikaa ja joissakin tapauksessa myös molempia. Mukautettu ohjelma on tarkoitettu sellaisille opiskelijoille, jotka eivät pysty saavuttamaan tavoitteita tavanomaisessa ajassa. Erityisopettajalla on joko kaikille yhteisten opintojen opettajan tai ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus ja sen lisäksi erityisopettajan koulutus.

Erityisoppilaitoksen opettaja: erityisoppilaitosten opettajanimikkeet ja kelpoisuusvaatimukset on samat kuin vastaavissa muissa ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta erityisoppilaitosten opettajilta vaaditaan erityisopettajan koulutus.

Erityisoppilaitokset: ammatillisia erityisoppilaitoksia oli yhteen 15 vuonna 1996. Oppilaitoksissa annetaan koulutusta yleisimmillä ammatillisen koulutuksen opintoaloilla. Eniten ammatillisissa erityisoppilaitoksissa opiskelee liikuntavammaisia, kehitysvammaisia ja emotionaalisesti häiriintyneitä henkilöitä. (Opetushallitus 1996, 363).

Kokonaisprofiili: kokonaisprofiililla tarkoitetaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen koko opettajakunnan opinto-, työsuhde-, opetus-tehtävä- jne. tietojen perusteella luotua yhteistä kuvaa (ks. myös opettaja-profiili).

Korkea-aste: korkea-asteen koulutus muodostuu toisen asteen jälkeisestä joko ammatilliseen perustutkintoon tai lukion oppimäärään perustuvasta opistotutkinnosta tai ammattikorkeakoulututkinnosta (Opetushallitus 1997b, 33).

Koulutusala on yläkäsite, joka tarkoittaa pääsääntöisesti perustutkintoa laajempaa yhteiskunnalliselle tai jollekin työelämän alueelle suuntautuvaa tutkinnoksi ja ammateiksi eriyttävää kokonaisuutta. Koulutusalat voivat muodostua myös perinteisten alojen yhdistelmistä. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen alat ovat seuraavat:

- luonnonvara-ala
- tekniikan ja liikenteen ala
- kaupan ja hallinnon ala
- matkailu-, ravitsemis- ja talousala
- sosiaali- ja terveysala
- kulttuuriala
- vapaa-aika- ja liikunta-ala (Opetushallitus, 1997).

Edellisten lisäksi raportissa on omana ryhmänään muu opetus. Tähän ryhmään on sijoitettu sellaiset opettajat, joita ei eri syistä ole mahdollista luokitella mihinkään edellä mainittuun koulutusalaan. Muun opetuksen ryhmään on sijoitettu mm. osa kansanopistojen koulutuksesta sekä esimerkiksi monialaiset opintokokonaisuudet. Edellä olevassa luettelossa on tämänhetkiset koulutusalojen viralliset nimet, mutta tämän selvityksen kyselykaavakkeen ohjeistuksessa näitä nimiä on hieman muokattu.

Koulutusaste: tässä tutkimuksessa koulutusasteella tarkoitetaan koulutustasoa, esimerkiksi peruskoulu, toinen aste ja korkea-aste. Korkea-asteesta käytetään myös korkeakoulutus-nimeä. (Opetushallitus 1994a, 39; ks. myös kuvio 1).

Koulutusmuoto: tässä tutkimuksessa koulutusmuodolla tarkoitetaan oppilaitosmuotoista päätoimista koulutusta (esimerkiksi toisen asteen koulutus), aikuiskoulutusta ja oppisopimuskoulutusta.

Lehtori: toisen asteen ammatillisen koulutuksen vakinaisessa työsuhteessa olevat sekä yhteisten opintojen että ammatillisten opintojen opettajat ovat yleensä lehtoreita. Lehtoreita voidaan palkata myös määräaikaiseen työsuhteeseen.

Nuorisoaste: nuorisoastetta käytetään tässä tutkimuksessa määrittelyyn toisen asteen synonyyminä.

Opettajaprofiili: opettajaprofiililla tarkoitetaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen eri opettajaryhmien (koulutusalat, opintoalat, yhteiset opinnot jne.) koulutus-, opinto- ja työsuhte- sekä opetustehtäväm. vastaavien tietojen perusteella luotua kokonaiskuvaa (ks. myös kokonaisprofiili).

Opintoala: koulutusalat jaetaan eri opintoaloihin. Esimerkiksi luonnonvara-alan opintoaloja ovat mm. maatalous, puutarha, kalatalous ja metsätalous (liite 2).

Opistoaste on toisen asteen jälkeinen ammatillinen tutkinto, jonka laajuus on 80–120 opintoviikkoa (2–4,5 v) (EU-maiden tutkintojärjestelmät ja tutkinnot 1996). Opistoasteen tutkinnot ovat siirtymässä ammattikorkeakoulututkinnoiksi. Opistoasteen tutkintoja ovat mm.:

- teknikon tutkinto
- artenomin tutkinto
- restonomin tutkinto
- merkonomin tutkinto
- kulttuurisihteerin tutkinto
- sairaanhoitajan tutkinto jne.

Opinto-ohjaaja: ammatillisissa oppilaitoksissa on yksi tai useampi opinto-ohjaaja, joka vastaa yhdessä muiden opettajien kanssa opiskelijoiden opintojen ohjauksesta, opiskelijoiden jatko-opintoihin liittyvistä asioista sekä yhteyksistä työvoimaviranomaisiin ja muihin oppilaitoksiin. Opinto-ohjaajalla on joko kaikille yhteisten opintojen tai ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus ja sen lisäksi opinto-ohjaajan koulutus.

Opintoviikko on opintojen laajuuden mittayksikkö. Yhden opintoviikon laajuiset opinnot edellyttävät opiskelijalta 40 tunnin työpanosta, johon sisältyvät sekä oppilaitoksessa tapahtuva opiskelu että kyseiseen opiskeluun liittyvät muut tehtävät.

Oppisopimuskoulutuksella tarkoitetaan työpaikalla käytännön työtehtävissä toteutettavaa ammatillista koulutusta, jota täydennetään tietopuolisilla opinnoilla. Oppisopimus on opiskelijan ja työnantajan välinen työsopimus, jonka paikallisviranomainen hyväksyy. Sopimuksen tarkoituksena on, että opiskelija työstä maksettavan korvauksen lisäksi

saavuttaa ammattitaidon tietyssä ammatissa tai sen osa-alueella. (Opetushallitus 1998, 16.)

Osastonjohtaja ja koulutusalaohjohtaja: oppilaitoksissa on osaston ja/tai koulutusalan johtajia. Osastonjohtajilla ja koulutusalaohjohtajilla on joko yhteisten opintojen tai ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus. Joissakin oppilaitoksissa he vastaavat apulaisrehtoreita ja toimivat (koulutusalan) pedagogisina johtajina.

PD-koulutus: Professional Development -koulutus on yksilöllinen, omaa työtä kehittävä yliopistollinen täydennyskoulutusohjelma, jonka laajuus on yleensä 40 opintoviikkoa. Eri yliopistojen suunnittelemat PD-koulutukset suuntautuvat eri alueille, esimerkiksi ammattikasvatukseen, kansainvälistymiseen jne.

Perustutkinto: kaikki toisen asteen tutkinnot ovat perustutkintoja riippumatta tutkinnon laajuudesta. Näiden tutkintojen laajuus on 80–120 opintoviikkoa (2–3 vuotta). Lukio- tai ylioppilaspohjaisten tutkintojen opintoajat ovat 20–40 opintoviikkoa lyhyemmät kuin peruskoulupohjaisten. (Opetushallitus 1996, 12.)

Perustutkintonimikkeitä ovat mm.:

- sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja
- käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani
- kaupan ja hallinnon perustutkinto, merkantti
- metsätalouden perustutkinto
- levy- ja hitsausalan perustutkinto jne. (Opetushallitus 1996.)

Profiili: tässä tutkimuksessa profiililla tarkoitetaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajakunnasta muodostettua kuvaa (ks. opettajaprofiili ja kokonaisprofiili).

Päätoiminen ja sivutoiminen tuntiopettaja: yleisimmin määräämiskäiset opettajat palkataan päätoimisiksi tuntiopettajiksi, mutta jos keskimääräinen viikottainen opetustuntien määrä on alle 16, työsuhte katsotaan sivutoimiseksi. Teknillisissä oppilaitoksissa päätoimisuuden raja on 18 tuntia viikossa. (Kunnallinen opetusalan virkaehtosopimus 1998–1999.)

Rehtori toimii oppilaitoksen johtajana. Pienissä oppilaitoksissa rehtori vastaa sekä hallinnollisesta että pedagogisesta johtamisesta. Rehtorilla on joko yhteisten opintojen tai ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus.

Tilapäinen opettaja: tässä tutkimuksessa tilapäisellä opettajalla tarkoitetaan hyvin lyhytaikaisen opetustehtävän opettajaa. Tilapäinen opettaja toimii yleensä jonkin suppean teeman tai erityisalueen asiantuntijana. Tällaisten opetusalueiden laajuus vaihtelee yhdestä tunnista joihinkin päiviin. Tätä pitempikestoisiin opetustehtäviin palkataan yleensä sivutoiminen tuntiopettaja.

Toinen aste: toisen asteen koulutuksella tarkoitetaan oppivelvollisuus­koulun jälkeisiä kolmivuotisia lukio-opintoja ja kahdesta kolmeen vuotta kestävää ammatillisiin perustutkintoihin johtavaa koulutusta, jossa pääsääntöisesti kaksivuotisen perustutkinnon jälkeen on mahdollisuus hakeutua joko työelämään, syventäviin ammatillisiin opintoihin tai jatko-opintoihin (Opetushallitus 1994a, 39; ks. myös kuvio 1.).

Yhteisiä opintoja ovat ammatillisia opintoja tukevat sellaiset yleiset opintokokonaisuudet, joita opiskellaan koulutus­alasta riippumatta kaikilla opintoaloilla. Toisen asteen ammatilliseen perustutkintoon sisältyvät yhteiset opinnot koostuvat pakollisista ja valinnaisista yhteisistä opinnoista. (Opetushallitus, 1994b.)

Pakolliset yhteiset opinnot:

- äidinkieli ja viestintä
- toinen kotimainen kieli
- vieras kieli
- matematiikka
- yhteiskunta- ja työelämä­tieto
- liikunta ja terveystieto. (Opetushallitus, 1994b.)

Yhteisten opintojen opettajia ovat tässä tutkimuksessa ne opettajat, jotka opettavat pääasiassa liitteessä 2 sivulla 4 nimettyjä yhteisiä opintoja sekä erityisopettajat ja opinto-ohjaajat.

Yleissivistävä koulutus: tässä tutkimuksessa tarkoitetaan yleissivistävällä koulutuksella peruskoulun ja lukion antamaa opetusta.

Ylempiä korkeakoulututkintoja ovat mm. filosofian, kasvatustieteiden, terveystieteiden ja teatteritaiteen maisterin tutkinnot, diplomi-insinöörin tutkinto, lääketieteen lisensiaatin tutkinto jne. (A 464/1998).

Yliopettaja: on ammattikorkeakoulun opettaja, joka tässä tutkimuksessa on toiminut toisella asteella tuntiopettajana.

Yliopistolliset arvosanaopinnot: yliopistoissa tai korkeakouluissa suoritettut arvosanat ovat kolmea eri tasoa:

- perusopinnot (approbatur), joiden laajuus on yleisimmin 15 opintoviikkoa
- aineopinnot (cum laude approbatur), joiden laajuus on yleensä 35 opintoviikkoa ja
- syventävät opinnot (laudatur), joiden laajuus on noin 55 opintoviikkoa.

3

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN OPETTAJIEN KOKONAISPROFIILI

3.1 Aineisto ja tiedonkeruu

Tässä selvityksessä pyritään vastaamaan siihen, millaisia olivat toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajat syksyllä 1998. Mukana luvuissa olivat myös ruotsinkieliset opettajat, mutta heitä ei eroteltu muista opettajista mitenkään. Sen sijaan Åbo Akademin Pedagogiska Fakultetenin johdolla tehdään analyysi pelkästään ruotsinkielisistä ammatillisen koulutuksen opettajista (Salo 1999).

Selvitys tehtiin siten, että Tilastokeskus keräsi talven 1998–1999 aikana lähes kaikilta toisen asteen (ja opistoasteen) ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä ja oppilaitoksilta opettajia koskevat tiedot. Apuna käytettiin kahta lomaketta (liite 1 ja 2). Lomakkeiden laadintaan osallistui useita henkilöitä mm. Opetushallituksesta, opetusministeriöstä, ammatillisesta opettajakorkeakoulusta ja Tilastokeskuksesta. Raportin kirjoittajat eivät osallistuneet kyselylomakkeiden suunnitteluun.

Yhteenvetolomakkeen (liite 1) avulla haluttiin saada kokonaiskuva kunkin koulutuksen järjestäjän opetushenkilöstön määristä. Näin meneteltiin mm. siltä varalta, että joku yksittäinen opettaja mahdollisesti jättää vastaamatta kyselyyn.

Opettajalomakkeen (liite 2) kysymysten avulla haluttiin selvittää mm. opettajien ikärakennetta, työsuhteiden luonnetta, virkarakennetta, yhdistelmätehtäviä, koulutussektorien välistä liikkuvuutta, kelpoisuutta ja sen mahdollisen puuttumisen syitä, opiskeluaktiivisuutta ja -sisältöjä ja työelämysuhteita. Opettajan eniten ja toiseksi eniten opettamia aineita haluttiin suhteuttaa suoritettuihin opintoihin. Mainitun liitteen sivuilla 4 ja 5 esitetyt koulutusalanimikkeet poikkeavat hieman siitä, miten ne on ilmaistu esimerkiksi asetuksessa (811/98). Asetuksessa käytetään termejä *tekniikan ja liikenteen ala*, *kaupan ja hallinnon ala* ja *vapaa-aika- ja liikunta-ala*, mutta liitteen sivuilla muotoilu on vähän toinen. Opetettavan aineen tai opintojen osalta on jouduttu tekemään yhdistelyjä, koska ihan kaikkia vaihtoehtoja ei voitu ottaa mukaan niiden suuren määrän vuoksi. Jako on muokattu juuri ennakoitiprojektin tarkoituksiin sopivaksi.

Kysymyksen 10 (opettajan tutkinnon lisäksi suorittamat muut vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot) kohdalla on ollut yhtenä vastausvaihtoehtona myös alan ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto. Vaikka kyseisten tutkintojen laajuutta ei määritelläkään opintoviikkoina, niiden edellytetään kuitenkin vastaavan ammatillisessa peruskoulutuk-

nessa suoritettavia tutkintoja ja siksi niiden voidaan katsoa vastaavan vähintäänkin kyseisen opintoviikkomäärän laajuista perehtymistä asiaan. (Ammattitutkintolaki 306/1994 ja ammattitutkintoasetus 308/1994.)

Lomakkeiden testaus tapahtui Arja Tiihosen (Tilastokeskus) mukaan seuraavalla tavalla: ”Kyselylomakkeet esitesti 4 koulutuksen järjestäjää, joilla oli yhteensä 12 oppilaitosta. Testaukseen osallistuneet koulutuksenjärjestäjät olivat: Porvoon kaupunki (Porvoon terveydenhuolto-oppilaitos), Vihdin kunta (Vihdin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos), Kouvolan seudun kuntayhtymä ja Keski-Uudenmaan ammattikoulutuksen kuntayhtymä. Osa testikouluista täytti ja palautti lomakkeet kommentteineen testauksen aikana, joissakin oppilaitoksissa pieni joukko opettajia testasi lomakkeen täyttämistä ja antoi kommenttinsa tämän jälkeen. Kaikki saadut kommentit käytiin suunnitteluvaiheen työryhmässä läpi ja lähes poikkeuksetta lomakkeen muotoiluja korjattiin toivottuun suuntaan.” (Viesti sähköpostitse 6.8.1999.)

Opettajatiedot kerättiin 21.9.1998 vallinneen tilanteen mukaisina. Myös kaikille aikuiskoulutuskeskuksille lähetettiin tiedustelu, koska lähes kaikilla aikuiskoulutuskeskuksilla on perustutkinnon anto-oikeus. Samoin niille kansanopistoille, liikunnan koulutuskeskuksille ja konservatorioille, jotka järjestivät toisen asteen tai opistoasteen ammatillista koulutusta, lähetettiin lomakkeet. Ostopalveluna järjestetty opistotasoinen teknikkokoulutus ei ole mukana aineistossa. Aineistosta jäi puuttumaan myös muutamien oppilaitosten tiedot, joita ei saatu määräaikaan mennessä. 97 % oppilaitoksista (199 nuorisasteen koulutuksen järjestäjää) palautti vastauslomakkeet. Samoin jo vastanneiden oppilaitosten osalta aineistosta puuttui jonkin verran tietoja (arviolta useamman sadan henkilön tiedot). Taulukoiden tiedot on tulostettu ennakoaineiston perusteella. (Tiihonen, A. , viesti sähköpostitse 17.5.99.)

Kun tiedonkeruu oli tehty, aineistoa täydennettiin Tilastokeskuksen tutkintorekisterin ja oppilaitosrekisterin tiedoilla. Tutkintotiedot olivat Tilastokeskuksen vuoden 1997 tutkintorekisterin tietoja. Oppilaitoksen sijaintia koskevat tiedot olivat Tilastokeskuksen vuoden 1998 oppilaitosrekisterin tietoja. (emv.)

Ammatillisen korkea-asteen ryhmään on tutkinnon tason osalta luokiteltu myös sellaisia sairaanhoidonopettajia, yleissivistävän koulun opinto-ohjaajia, erityisluokanopettajia, erityisopettajia ja erityislastentarhanopettajia, joilta on puuttunut korkeakoulututkinto (yhteensä 575). Samoin opistotason koulutuksen saaneiden ryhmään on luokiteltu 1 284 sellaista henkilöä, joilla on ollut pohjakoulutuksena jokin sairaanhoitajan tutkintoa alempi tutkinto. Tällaisia olivat esimerkiksi peruskoulu-pohjaiset kotitalousopettajat, ravintotalousopettajat, vaatetusalan opettajat ja parturi-kampaajien opettajat. (Tiihonen, A., viesti sähköpostitse 17.8.1999.)

Tietojen tallennusvaiheessa aineistoa korjattiin seuraavasti: Useampaan kertaan ilmoitetut opettajat otettiin aineistoon vain kerran pääasiallisimman työsuhteensa (vakinainen/määräaikainen/viransijainen) mukaan. Puutteellisia tietoja täydennettiin siten, että ne, joilta puuttui koulutusmuoto (kohta 5) merkittiin aikuiskoulutuksen osalta ryhmään muu (9), toisen asteen ammatillista nuorisostaan koulutusta antavissa oppilaitoksissa opettaville merkittiin 1 (toisen asteen ammatillinen nuorisostaan koulutus) ja lopuille 9 (muu koulutusmuoto). Puuttuvien pätevyystietojen (n. 1 %) osalta (kohta 7) päteväksi merkittiin opettaja, joka oli vakinaisessa työsuhteessa tai tutkintotietona oli opettajankoulutuksen suorittanut henkilö tai lisä- ja täydennyskoulutustietojen mukaan oli hankkimassa pätevyyttä. (Tiihonen, A., viesti sähköpostitse 17.5.99.)

Niille korkeakoulututkinnon (alemman tai ylemmän) suorittaneille henkilöille, joilla ei ollut arvosanatietoja, korkein arvosana päätettiin suoritettuna tutkinnon perusteella. Toiseksi ja kolmanneksi korkein arvosana jäi tyhjäksi. Muiden tietojen osalta puuttuvat tiedot merkittiin tuntemattomiksi. Opetettavan aineen luokista alle 5 henkilön ryhmät yhdistettiin sisällöllisesti lähimpään ryhmään.” (emv.)

Alueellinen tarkastelu päätettiin tehdä sekä koko valtakunnan että maakuntien tasolla. Näin siitä syystä, että nykyiset suurläänit eivät anna riittävän relevanttia tietoa alueiden välisistä eroista. Ahvenanmaa otettiin tietoisesti tällä kertaa mukaan, koska se on hyvin usein jätetty selvitysten ulkopuolelle ja kyseistä tietoa kuitenkin tarvitaan.

Raportissa analysoidaan pääasiassa ammatillisen nuorisostaan opettajia. Hehän opettavat yleensä melko hiljattain peruskoulun päättäneitä opiskelijoita. Jos tarkoitetaan jotakin muuta, esimerkiksi aikuiskoulutuskeskusten opettajia, se mainitaan erikseen. Koska myös kaikkia toisen asteen ammatillisia opettajia koskevat tiedot olivat saatavissa, tehdään aluksi kuitenkin suppea analyysi koko aineistosta. Se esitetään luvussa 3.1.1. Sen jälkeen käsitellään ainoastaan nuorisostaan koulutusta. Kyseisessä luvussa esitetyt lukemat poikkeavat hieman muista tämän raportin lukemista, koska muu osa raportista pohjautuu Tilastokeskuksesta saatuihin ennakoaineiston lukuihin, mutta luku 3.1.1 jälkikäteen tarkistettuihin lukemiin. Ero on kuitenkin niin pieni (n. 1 %:n luokkaa kokonaisuudesta), että sillä ei ole käytännön merkitystä.

Syksyllä 1998 oppilaitoksissa toimi myös n. 400 henkilöä erilaisissa kehittämistehtävissä (esim. koulutussuunnittelijat, koulutuspäälliköt, kehittämispäälliköt, kansainvälistymispäälliköt, projektipäälliköt jne.). Heistä runsaalla puolella (225) oli myös opetusta. Heidät on jätetty kokonaan tämän tarkastelun ulkopuolelle, koska tällaisten henkilöiden opetus on, ainakin nuorisostaan, pääasiassa satunnaista ja joihinkin erityistilanteisiin liittyvää.

Raportti sisältää runsaasti taulukoita, joissa on frekvenssilukujen lisäksi prosenttilukuja. Kyseiset prosenttiluvut on (ellei toisin mainita) laskettu kunkin ryhmän kokonaisuudesta (100 %). Ryhmillä tarkoitetaan esimerkiksi kaikkia, miehiä, naisia, jonkin aineen tai alan opettajia.

Joissakin taulukoissa on jouduttu tilanpuutteen vuoksi sanoja lyhentämään ja tavuttamaan yleisen käytännön vastaisesti. Aina ei ole edes tavuviiva tai poisjätettyä osiota osoittava piste sopinut kyseiselle riville (ks. esimerkiksi taulukko 5). Tavoitteena on kuitenkin ollut, että tekstin vajavaisuudesta huolimatta kyseinen asia tulee ymmärretyksi.

Jotkut opettajat olivat jättäneet vastaamatta yhteen tai useampaan kysymykseen. Tyhjät kohdat on merkitty taulukoihin 1–45 ei tietoa -vastauksina. Muuten jokaisen kysymyksen kohdalla olisi ollut eri määrä vastaajia, mikä ei vastaa tutkimuksen todellisuutta.

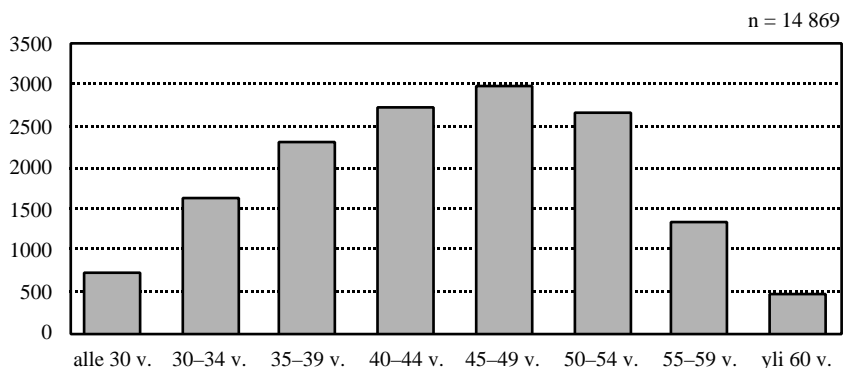
Raportin loppuun on lisätty joitakin keskeisiä tilastoja kokonaisina (liitteet 3, 4, 5 ja 6). Niiden pohjalta on mahdollista tehdä kunkin käyttäjätahon tarvitsemia jatkoanalyysyjä.

3.1.1 Aikuiskoulutuskeskusten ja ammatillisten oppilaitosten opettajat

Suomessa oli aineiston keruuhetkellä kaikkiaan 14 869 ko. opettajaa. Suurin osa, 86 % (12 789), toimi ammatillisissa oppilaitoksissa (siis nuorisosteella) ja 14 % (2 080) aikuiskoulutuskeskuksissa. Taulukoon 1 on koottu lopullisen aineiston pohjalta kaikki ammatillisen toisen asteen opettajat lukumäärän ja iän mukaan ryhmiteltyinä.

Taulukko 1. Kaikki toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajat iän ja kohderyhmän perusteella luokiteltuna

Ikäryhmät	Kaikki		Aikuiskoulutus- keskukset		Ammatilliset oppilaitokset	
	f	%	f	%	f	%
Alle 30 v	715	4,8	158	7,6	557	4,4
30–34 v	1621	10,9	293	14,1	1328	10,4
35–39 v	2331	15,7	406	19,5	1925	15,1
40–44 v	2719	18,3	354	17,0	2365	18,5
45–49 v	2986	20,1	362	17,4	2624	20,5
50–54 v	2663	17,9	333	16,0	2330	18,2
55–59 v	1352	9,1	135	6,5	1217	9,5
Yli 60 v	482	3,2	39	1,9	443	3,5
Yhteensä	14869	100,0	2080	100,0	12789	100,0

Kuvio 3. Kaikkien toisen asteen ammatillisten opettajien ikärakenne

Jos koko ryhmää tarkastellaan iän mukaan (taulukko 1 ja kuvio 3), voidaan havaita, että ammatilliset opettajat olivat pääosin jo varttuneempaa väkeä: yli puolet (50,3 %) oli vähintään 45-vuotiaita. Suurin ryhmä oli juuri 45–49-vuotiaat (20,1 %) ja pienin ryhmä puolestaan yli 60-vuotiaat (3,2 %). Alle 40-vuotiaita oli vain 31,4 %. Kolmeen suurimpaan ikäryhmään (40–54-vuotiaat) kuului 56,3 % kaikista opettajista.

Ammatillisten opettajien ikäjakauma ei ollut yllättävä siksi, että Suomessa koko väestön ikärakenne on samankaltainen. Toinen selittävä tekijä oli se, että ammatilliseen opettajankoulutukseenkin hakeudutaan keskimäärin yli 30-vuotiaana. Tähän on syynä mm. se, että useimmilla koulutusaloilla vaaditaan ennen opettajankoulutukseen pääsyä alan työkokemusta muutaman vuoden verran (laki 452/96 ja esim. asetus 491/87).

Nuorisoasteella toimineiden opettajien (taulukko 1) ikäryhmien suurusjärjestys oli aivan sama kuin koko aineistossa. Yleistäen voi todeta, että nuorisoasteen opettajat olivat keskimäärin hieman vanhempia kuin opettajat koko aineistossa. He olivat aliedustettuina alle 40-vuotiaiden ikäryhmissä ja yliedustettuina 40 vuodesta ylöspäin. Erot olivat kuitenkin vain prosenttiyksikön osia. Nuorisoasteella toimivien opettajien suuri lukumäärä (12 789) vaikuttaa tietenkin siihen, että luvut olivat hyvin samansuuntaisia kuin koko aineistoa (14 869) kuvaavat luvut.

Aikuiskoulutuskeskuksissa työskennelleet opettajat olivat nuorisoasteen opettajia huomattavasti pienempi (2 080) ja iältään nuorempi opettajaryhmä. Heistä suurin osa (19,5 %) kuului ryhmään 35–39-vuotiaat. Voidaan todeta, että aikuiskoulutuskeskusten opettajat olivat puolestaan yliedustettuina alle 40-vuotiaiden ikäryhmissä ja aliedustettuina 40 vuodesta ylöspäin. Suurin osa (54 %) heistä kuului 35–49-vuotiaiden ikäryhmiin. Ero nuorisoasteen opettajiin oli kaiken kaikkiaan pieni, mutta kuitenkin selvä.

Tietyissä mielessä on epätarkoituksenmukaista se, että nuorisoasteen opettajat olivat keskimäärin hieman vanhempia kuin aikuiskoulutuskeskusten opettajat. Nuorisoasteellahan opetetaan pääasiassa ammatillisia perustaitoja yleensä juuri (perus)koulusta tulleille nuorille ja aikuiskoulutuskeskuksissa puolestaan opiskelijoina on usein jo pitkän ammatillisen uran omaavia henkilöitä, jotka luonnollisesti vaativat opettajalta nuoria enemmän. Tällä perusteellahan juuri aikuiskoulutuskeskuksissa tarvittaisiin opettajiksi ”kovan luokan ammattilaisia”, jotta he selviävät opiskelijoidensa kanssa. Ei tietenkään ole mitään takeita siitä, että korkeampi ikä merkitsisi myös parempaa ammattitaitoa. Toisaalta aikuiskoulutuskeskuksissa näyttää olleen viime vuosina tapana palkata opettajiksi nuorehkoja henkilöitä.

Kaikista ammatillisen koulutuksen toisen asteen opettajista yli 70 % oli kaikilta osin muodollisesti päteviä (taulukko 2). Tutkinto puuttui n. 10 %:lta. Vajaalta prosentilta puuttui työkokemusta. Rungas 2 % opettajista oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen. Syynä voi olla esimerkiksi, että kelpoisuusvaatimuksia ei ole tunnettu tai että kysymykseen ei ole haluttu vastata. Monet eivät välttämättä pidä järkevänä tuoda julki (edes tutkimuksessa), että he eivät täytä pätevyysvaatimuksia.

Silmiinpistävin ero aikuiskoulutuskeskusten ja nuorisoasteen opettajien välillä oli se, että muodollinen pätevyys puuttui aikuiskoulutuskeskusten opettajilta huomattavasti suuremmalta osalta kuin nuorisoasteen opettajilta. Kelpoisuus oli kunnossa kaikilta osin vain vajaalla puolella aikuiskoulutuskeskusten opettajista. Tämä selittyy pääasiaksi sillä, että aikuiskoulutuskeskuksissa ei ole enää virkoja, mikä osaltaan vaikuttaa opettajien halukkuuteen pyrkiä niihin töihin. Kelpoiset hakevutvat mielellään virkoihin. Toisaalta on myös niin, että kelpoisuuden puute ei alenna palkkaa aikuiskoulutuskeskuksissa.

Aikuiskoulutuskeskusten opettajia ei käsitellä tässä tutkimuksessa tämän enempää, vaan tästä eteenpäin keskitytään pelkästään pääasiassa ammatillisella nuorisoasteella toimiviin opettajiin.

Taulukko 2. Kaikki toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajat muodollisen kelpoisuuden mukaan luokiteltuna

Kelpoisuustilanne	Kaikki		Aikuiskoulutuskeskukset		Ammatilliset oppilaitokset	
	f	%	f	%	f	%
Kelpoisuus on kunnossa	10668	71,7	955	45,9	9713	75,9
Tutkinto puuttuu	1517	10,2	307	14,8	1210	9,5
Pedagog. opinn. puuttuvat	2235	15,0	712	34,2	1523	11,9
Työkokemus puuttuu	117	0,8	19	0,9	98	0,8
Ei tietoa	332	2,2	87	4,2	245	1,9
Yhteensä	14869	100,0	2080	100,0	12789	100,0

3.2 Ammatillisten oppilaitosten opettajien kokonaisprofiili

3.2.1 Opettajien ikä- ja sukupuolijakauma koko maassa

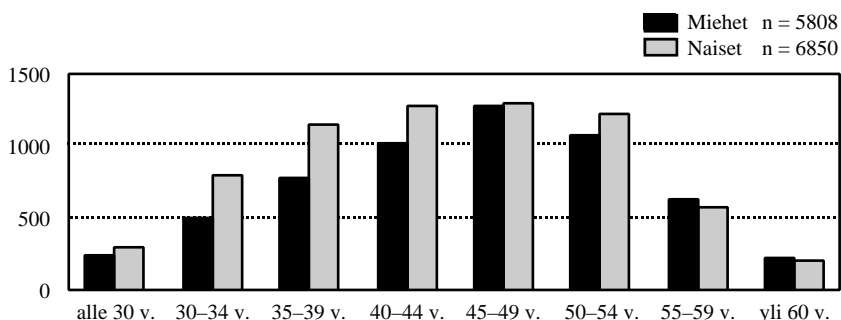
Loppuosa tästä raportista pohjautuu ennakoaineiston lukemiin. Ammatillisissa oppilaitoksissa (nuorisoasteella) oli 12 658 opettajaa, joista 2 813 (n. 22 %) oli yhteisten opintojen opettajia, 9 174 (n. 72 %) ammatillisten opintojen opettajia ja 671 (n. 5 %) oli jättänyt ilmoittamatta, minkä alan opettaja oli.

Ammatillisella nuorisoasteella toimi opettajina noin tuhat naista enemmän kuin miestä (taulukko 3). Hieman pyöristäen voidaan todeta, että opettajista oli miehiä n. 46 % ja naisia n. 54 %.

Taulukko 3. Ammatillisten oppilaitosten opettajien ikä- ja sukupuolijakauma

Ikäryhmät	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Alle 30	547	4,3	244	4,2	303	4,4
30–34 v	1312	10,4	512	8,8	800	11,7
35–39 v	1905	15,0	771	13,3	1134	16,6
40–44 v	2345	18,5	1049	18,1	1296	18,9
45–49 v	2598	20,5	1288	22,2	1310	19,1
50–54 v	2308	18,2	1075	18,5	1233	18,0
55–59 v	1203	9,5	633	10,9	570	8,3
Yli 60 v	440	3,5	236	4,1	204	3,0
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0
% kaikista/keski-ikä		100,0	45,2 v	45,9	43,9 v	54,1

Naisia oli kahta vanhinta ikäryhmää lukuun ottamatta myös enemmän kaikissa ikäluokissa. Suurin osa molempia sukupuolia sijoittui luokkaan 45–49-vuotiaat. Tässä aineistossa naiset olivat hieman nuorempia kuin miehet (ks. keski-ikä). Naisista sijoittui yli puolet alle 45-vuotiaisiin

Kuvio 4. Ammatillisten oppilaitosten mies- ja naisopettajien ikäjakauma

(51,7 %), miehistä vain 44,4 %. Myös kuviosta 4 voi todeta edellä mainittuja asioita.

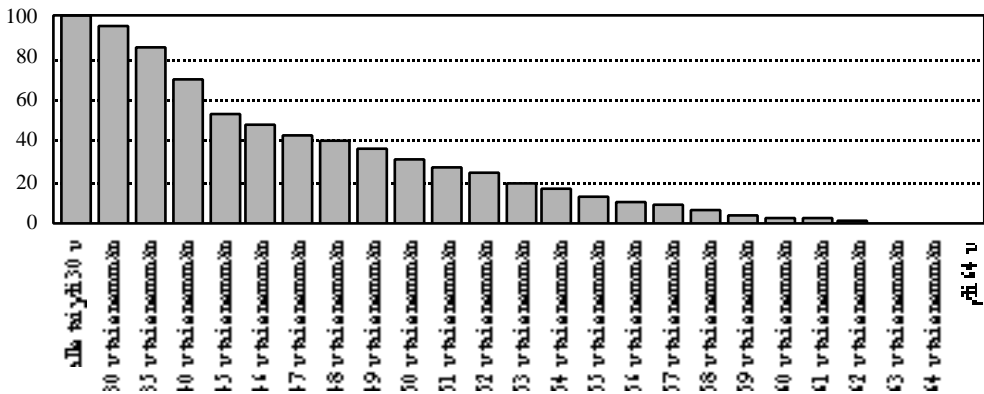
Tulevaisuutta ajatellen on luonnollisesti tiedettävä mahdollisimman tarkasti, miltä opettajien ikäjakauma näytti. Taulukkoon 4 on koottu opettajamäärät ikävuosittain kumulatiivisina frekvensseinä ja prosenttilukuina. Luvut osoittavat, kuinka suuren osuuden aina vähintään kyseisen iän saavuttaneet opettajat muodostivat kokonaisuudesta.

Kuten taulukosta voi todeta, yli puolet opettajista oli ainakin 45-vuotiaita. Lähes kolmasosa oli jo täyttänyt 50. Osa-aikaeläkkeelle voi nykyisen lainsäädännön perusteella siirtyä 56-vuotiaana. Sen ikäisiä tai vanhempia aineistossa oli yli 10 %. Heistä lähes puolet oli osa-aikaeläkkeellä (ks. taulukko 8).

Mitä vanhemmasta ikäluokasta oli kyse, sitä nopeammin näytti työssä olevien opettajien suhteellinen osuus laskevan. Vähintään 60-vuotiaita opettajista oli 3,5 %. Mainitun iän jälkeen työssä olevien opettajien määrä muuttui melko pian minimaaliseksi. Myös kuvio 5 havainnollistaa asiaa.

Taulukko 4. Opettajien ikäjakauma kumuloiituvasti

Ikäryhmät	Kaikki	
	kum. f	kum. %
Yli 64 v	6	0,1
64 v tai enemmän	8	0,1
63 v tai enemmän	26	0,2
62 v tai enemmän	135	1,1
61 v tai enemmän	278	2,2
60 v tai enemmän	443	3,5
59 v tai enemmän	612	4,8
58 v tai enemmän	782	6,1
57 v tai enemmän	1094	8,6
56 v tai enemmän	1315	10,3
55 v tai enemmän	1645	12,9
54 v tai enemmän	2019	15,9
53 v tai enemmän	2456	19,4
52 v tai enemmän	2965	23,4
51 v tai enemmän	3450	27,2
50 v tai enemmän	3952	31,2
49 v tai enemmän	4479	35,4
48 v tai enemmän	5000	39,5
47 v tai enemmän	5515	43,6
46 v tai enemmän	6035	47,7
45 v tai enemmän	6549	51,8
40 v tai enemmän	8893	70,3
35 v tai enemmän	10798	85,3
30 v tai enemmän	12109	95,7
Yht. = alle tai yli 30 v	12658	100,0

Kuvio 5. Opettajien ikäjakauma kumulatiivisesti

3.2.1.1 Opettajien ikäjakauma maakunnittain

Taulukkoon 5 on koottu opettajien ikätiedot maakunnittain. Tuloksia verrattaessa on otettava huomioon, että maakuntien opettajamäärä vaihteli paljon. Suurin se oli Uudellamaalla (2 231) ja pienin Ahvenanmaalla (44). Liitteenä 7 on kartta, josta ilmenee maakuntajako.

Niissä ruuduissa, joissa on prosenttiluvut, ylempi kuvaa ikäluokan osuutta maakunnassa. Alempi, kumulatiivinen prosenttiluku, kuvaa sitä, kuinka suuri osa maakunnan opettajista oli saavuttanut vähintään kyseisen ikäluokan alarajan.

Suurin opettajaryhmä oli useimmissa maakunnissa 45–49-vuotiaat. Myönteisen poikkeuksen (ikäjakauman näkökulmasta) muodostivat Itä-Uusimaa, Varsinais-Suomi, Pohjois-Karjala, Kainuu ja Ahvenanmaa, joissa suurin ikäryhmä oli 40–44-vuotiaat. Paras tilanne oli Keski-Pohjanmaalla, jossa suurin ryhmä oli 35–39-vuotiaiden luokassa. Muutenkin maakunnan opettajien ikäjakauma oli edullinen. Vaikeahkolta tilanne näytti Päijät-Hämeessä, Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa: suurin ikäryhmä olikin 50–54-vuotiaat.

Mikäli aineistoa taas peilataan vähintään 50-vuotiaita kuvaavaan kumulatiiviseen prosenttiyksikköön, taulukosta ilmenee, että edullisin ikäjakauma oli (tälläkin tavoin mitattuna) Keski-Pohjanmaalla. Vain vajaa viidesosa keskipohjalaisista opettajista oli ylittänyt mainitun iän. Myös esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa oli tilanne melko hyvä. Epäedullisin oli asian tila Päijät-Hämeessä, Kymenlaaksossa ja Etelä-Savossa. Kymenlaaksossa jo lähes neljäkymmentä prosenttia opettajista oli vähintään 50-vuotiaita.

Jonkinlaista käsitystä tulevaisuuden näkymistä antaa tietenkin se, missä määrin maakunnan opettajat edustivat nuorinta (alle 30-vuotiaiden)

Maakunta	Alle 30 v		30-34 v		35-39 v		40-44 v		45-49 v		50-54 v		55-59 v		60 v tai yli		Yhteensä
	f	% kum	f	% kum	f	% kum	f	% kum	f	% kum	f	% kum	f	% kum	f	% kum	
	15	3,5	31	7,2	57	13,3	77	17,9	88	20,5	96	22,3	43	10,0	23	5,3	430
Päijät-Häme	100	98,6	87,4	72,4	55,2	33,4	14,0	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	587
Kymenlaakso	14	3,6	25	6,4	59	15,0	65	16,5	73	18,6	86	21,8	55	14,0	16	4,1	393
Etelä-Karjala	10	3,2	27	8,7	59	19,0	51	16,5	73	23,5	55	17,7	26	8,5	9	2,9	310
Itä-Uusimaa	15	7,2	23	11,1	28	13,5	37	17,8	36	17,3	36	17,3	25	12,0	8	3,8	208
Varsinais-Suomi	40	4,2	114	12,0	127	13,3	184	19,3	175	18,4	182	19,1	88	9,2	43	4,5	953
Satakunta	21	3,4	51	8,3	89	14,5	125	20,4	138	22,5	120	19,8	52	8,5	16	2,6	612
Pirkanmaa	38	4,1	88	9,6	155	16,9	170	18,5	177	19,3	156	17,0	96	10,5	38	4,1	918
Keski-Suomi	32	3,7	98	11,2	124	14,2	169	19,3	202	23,1	149	17,0	72	8,2	29	3,3	875
Etelä-Pohjanmaa	28	4,6	64	10,6	91	15,1	109	18,0	117	19,4	107	17,7	60	10,0	28	4,6	604
Vaasan rannikkoseutu	35	7,0	54	10,8	79	15,7	90	17,9	100	19,9	81	16,1	46	9,2	17	3,4	502
Keski-Pohjanmaa	23	8,2	35	12,5	57	20,3	56	19,9	56	19,9	33	11,7	17	6,1	4	1,4	281
Etelä-Savo	16	3,0	51	9,7	63	12,0	97	18,4	111	21,1	113	21,5	59	11,3	16	3,0	526
Pohjois-Savo	29	5,8	60	12,1	81	16,3	81	16,3	101	20,3	91	18,3	42	8,5	12	2,4	497
Pohjois-Karjala	37	6,3	63	10,8	93	15,9	117	20,0	104	17,7	101	17,2	59	10,1	12	2,0	586
Pohjois-Pohjanmaa	63	5,2	138	11,4	165	13,6	246	20,3	281	23,2	183	15,1	105	8,6	32	2,6	1213
Kainuu	9	3,5	25	9,8	36	14,2	55	21,7	54	21,3	54	21,3	18	7,0	3	1,2	254
Lappi	35	5,5	64	10,1	82	12,9	115	18,1	139	21,9	125	19,7	52	8,3	22	3,5	634
Ahvenanmaa	0	0,0	4	9,1	6	13,6	13	29,5	7	15,9	7	15,9	7	15,9	0	0,0	44
Koko maa	547	4,3	1312	10,4	1905	15,0	2345	18,5	2598	20,5	2308	18,2	1203	9,5	440	3,5	12658

ikäluokkaa vanhimpaan (yli 60-vuotiaiden) ikäluokkaan verrattuna. Jälleen paras tilanne oli Keski-Pohjanmaalla: nuoria oli moninkertainen määrä ”vanhoihin” verrattuna. Hyvältä näytti tilanne myös mm. Itä-Uudellamaalla, Vaasan rannikolla, Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaalla sekä Kainuussa ja Lapissa. Selkeästi huonommat tulevaisuudennäkymät oli tällä tavoin arvioituna esimerkiksi Hämeessä ja Päijät-Hämeessä. Ahvenanmaan tilanne oli sellainen, että sieltä puuttuivat sekä kaikkein nuorimmat että vanhimmat.

Opettajien keski-ikä oli koko aineistossa 44,5 vuotta. Maakunnittain siinäkin oli havaittavissa eroja: Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla oli alhaisimmat (41,8 ja 43,8 vuotta) ja Kymenlaaksossa ja Päijät-Hämeessä korkeimmat (46,1 ja 45,8 vuotta).

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että opettajien ikäjakaumassa oli maakunnittain verrattuna melko suuria eroja.

3.2.2 Opettajien perustutkinnon taso

Ammatillisen koulutuksen opettajien tutkintoa tai tutkinnon tasoa ei selvitetty tässä kyselyssä lainkaan, mutta Tilastokeskus pystyi tulostamaan nämä tiedot tutkintorekisteristä. Pohjatutkinto on luonnollisesti aina kytköksissä virkakelpoisuuksia koskevaan lainsäädäntöön, mutta kaikki opettajat eivät ole viranhaltijoita, joten he eivät välttämättä täytä myöskään kaikkia kelpoisuusvaatimuksia.

Opettajien perustutkinnon tasoa kuvaavat tiedot on koottu taulukkoon 6. Kuten taulukosta voi nähdä, yli 30 %:lla opettajista oli vähintään ylempi korkeakoulututkinto, joillakin myös lisensiaatin tai tohtorin tutkinto. Lähes 50 %:lla oli opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen tutkinto.

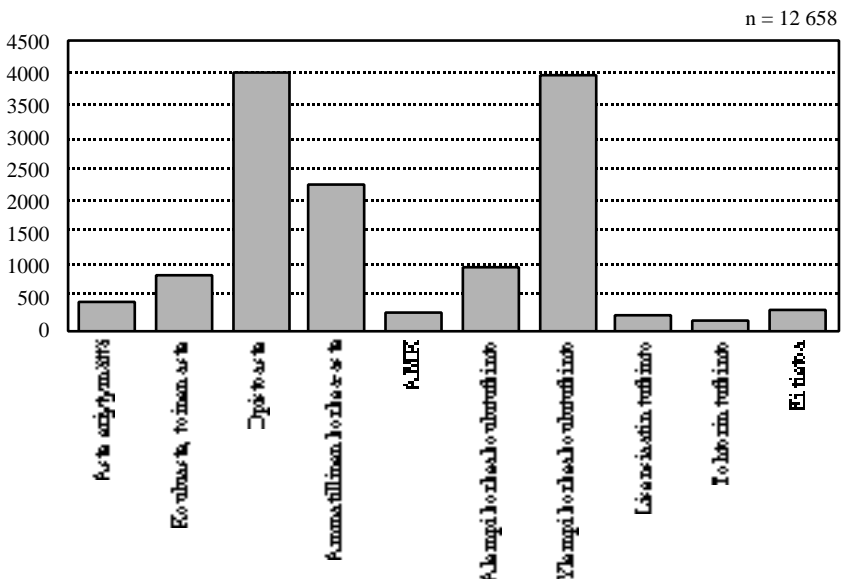
Taulukko 6. Opettajat perustutkinnon tason mukaan luokiteltuna

Tutkinnon taso	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Aste eriytymättä	351	2,8	168	2,9	183	2,7
Kouluaste, toinen aste	779	6,2	466	8,0	313	4,6
Opistoaste	4022	31,8	1739	29,9	2283	33,3
Ammatillinen korkea-aste	2190	17,3	1561	26,9	629	9,2
Ammattikorkeakoulututkinto	197	1,6	137	2,4	60	0,9
Alempi korkeakoulututkinto	877	6,9	291	5,0	586	8,6
Ylempi korkeakoulututkinto	3941	31,1	1263	21,7	2678	39,1
Lisensiaatin tutkinto	89	0,7	44	0,8	45	0,7
Tohtorin tutkinto	27	0,2	15	0,3	12	0,2
Ei tietoa	185	1,5	124	2,1	61	0,9
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

Viimeksi mainitut tutkinnot ovat olleet ammatillisten opintojen opettajien osalta tavanomaisia pohjakoulutustasoja vanhan lainsäädännön pääasiallisista vaatimuksista huolimatta (ks. esim. asetus 491/87). On kuitenkin otettava huomioon, että esimerkiksi insinöörien tapauksessa (vanhat) opistoasteen ja (”uudet”) ammatillisen korkea-asteen tutkinnot tarkoittavat käytännössä samaa tutkintoa (suoritusvuosi ratkaisee). Kuten luvussa 3.1 kerrottiin, näihin ryhmiin on luokiteltu myös joitakin sellaisia opettajaryhmiä, jotka eivät ole aivan itsestään selvästi kyseisiin luokkiin kuuluvia, vaan sijoitus on ollut lähin mahdollinen vaihtoehto.

Ammattikorkeakoulututkinto on uusi tulokas ja se näkyi määrin pienuutena. Alempi korkeakoulututkinto oli vajaalla 7 %:lla perustutkintona. Opistotasoa alempi pohjakoulutus on ollut mahdollinen vain joillakin harvoilla aloilla, joilla ei ole järjestetty opistotasosta koulutusta (esim. maalarimestarit). Käytännössä tietenkin on niin, että kaikilla ei ole vaadittua pohjatutkintoa, ja he toimivat määräaikaisina opettajina. Tällaisia opettajia oli vain runsas 6 %. Merkintä tutkinnon tasosta puuttui tai aste oli eriyttämättä hieman yli 4 %:lla vastanneista.

Jos verrataan tutkinnon tasoa sukupuoleen, voidaan havaita, että naiset olivat korkeammin koulutettuja kuin miehet. Miehillä tavallisin tutkinnon taso oli opistoaste, kun taas naisilla se oli ylempi korkeakoulututkinto. Ero selittyy ennen kaikkea sillä, että ammatillisen puolen naisopettajat olivat suurelta osin (1 841) yhteisten opintojen opettajia (ks. taulukko 27). Näiden aineiden virkoihin on vaadittu useimmiten (ylempi) korkeakoulututkinto. Miehiä yhteisten opintojen opettajista oli n. 1 000. Toisaalta juuri miesten kohdalla lienee tavallista se, mitä edellä todettiin insinööreistä.

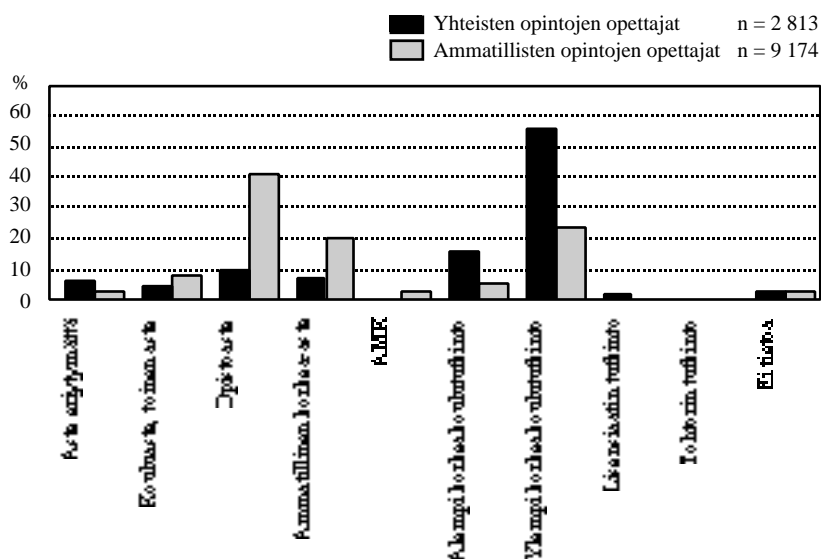

Kuvio 6. Opettajien tutkinnon taso

Myös kuviosta 6 voi todeta, että ammatillisen koulutuksen opettajat olivat kaiken kaikkiaan varsin hyvän pohjakoulutuksen hankkineita.

Jos verrataan ammatillisten opintojen ja yhteisten opintojen opettajien tutkintoja toisiinsa ja luvut suhteutetaan, niin saadaan kuvion 7 mukainen kokonaisuus.

Kuvio osoittaa ammatillisten ja yhteisten opintojen opettajien perustutkintojen keskittymisen eri tasoihin (syksyllä 1998). Vuonna 1999 voimaan tulleet kelpoisuusvaatimukset edellyttäisivät lähes kaikilta opettajaryhmittä ennisijaisesti ylempää korkeakoulututkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa (asetus 986/98). Niiden myötä tilanne muuttunee tulevaisuudessa vähitellen.

Kuvio 7. Ammatillisten ja yhteisten opintojen opettajien tutkinnon taso suhteellisesti esitettynä

3.2.3 Opettajien työsuhteen luonne

Kysymyslomakkeessa tiedusteltiin seuraavaksi opettajan työsuhteen luonnetta. Kahdella kolmasosalla opettajista oli vakinainen (virka tai viranluonteinen) suhde työnantajaan (taulukko 7). Määräaikaisia oli noin yksi kolmasosa ja viransijaisia vain 2,5 %. Tähän kohtaan vastaamatta oli jättänyt 0,5 %.

Taulukko 7. Opettajien työsuhteen luonne

Työsuhteen luonne	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Vakinainen	8418	66,5	3953	68,1	4465	65,2
Määräaikainen	3854	30,4	1706	29,4	2148	31,4
Viransijainen	318	2,5	96	1,7	222	3,2
Ei tietoa	68	0,5	53	0,9	15	0,2
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

Määräaikaisten osuus oli suuri ottaen huomioon, että opetus on yhteiskunnassa tärkeä tehtävä ja vaatii pitkäjänteisyyttä. Toki monet oppilaitosten määräaikaisista työsuhteista (erityisesti päätoimiset tuntiopettajuudet) ovat usein käytännössä pitkäaikaisia (useita vuosia kestäviä).

Tilanne sukupuolten välillä oli sellainen, että miehistä hieman suuremmalla osalla oli vakinainen virka, mutta naisten suuremman lukumäärän vuoksi heitä oli määrällisesti enemmän myös pysyvissä työsuhteissa.

3.2.4 Opettajien osa-aikaeläkkeet ja virkavapaudet

Nykyisin hyvin suosittu työntekijän osa-aikaeläkemahdollisuus näkyi myös tässä aineistossa (taulukko 8).

Osa-aikaeläkkeellä oleva siis keventää työkuormaansa, mutta jatkaa edelleen työntekoa. Vajaa 5 % vastaajista oli käyttänyt tätä vaihtoehtoa hyväkseen. Määrä oli lähes puolet osa-aikaeläkkeeseen vaaditun minimi-

Taulukko 8. Opettajien osa-aikaisuudet ja virkavapaudet

Poissaolo	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Osa-aikaeläke	585	4,6	313	5,4	272	4,0
Virkavapaus	467	3,7	134	2,3	333	4,9
Ei tietoa	11606	91,7	5361	92,3	6245	91,2
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

iän (56 v) saavuttaneista (vrt. taulukko 4). Asia on erittäin merkittävä sekä nykyisen että varsinkin tulevaisuuden opettajatilanteen näkökulmasta katsottuna.

Virkavapaalla oli puolestaan vajaa 4 %. Suurin osa (yli 90 %) opettajista oli jättänyt vastauslomakkeessa kyseisen kohdan tyhjäksi, mikä tietenkin tässä tapauksessa tarkoittaa sitä, että he työskentelivät koko-aikaisesti.

Sukupuolten välillä oli pieni ero: miehistä hieman suurempi osa oli osa-aikaeläkkeellä ja taas naisista hieman suurempi osa virkavapaalla. Miesten suurempi eläkkeellä olo selittyy tietysti sillä, että he olivat hieman naisia vanhempia (taulukko 3). Naisten suurempi osuus virkavapaalla olijoista selittyy osittain sillä, että naiset opiskelivat aktiivisemmin kuin miehet (taulukot 16–24).

3.2.5 Opettajien virkatyypit

Kaikki kyselyyn vastanneet eivät olleet opettajia, ainakaan pelkästään, vaan mukana oli myös esimerkiksi koulun hallintohenkilökuntaa (taulukko 9). Rehtoreita ja apulaisrehtoreita (ja vastaaventyypisiä tehtäviä tekeviä) oli yhteensä 5,4 % vastanneista. He saattavat myös opettaa, mutta käytännössä tilanne on useimmiten kuitenkin niin, että heillä on opetusta vain vähän tai ei ollenkaan.

Jotkut olivat ilmoittaneet virkanimikkeekseen *yliopettajan*. Kyseessä olivat mitä ilmeisimmin sellaiset tapaukset, joissa kyseinen opettaja oli pääasiallisesti ammattikorkeakoulun palveluksessa, mutta opetti (enem-

Taulukko 9. Vastaajien virkatyypit

Virkatyyppi	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Rehtori, johtaja	252	2,0	160	2,8	92	1,3
Apul.reht., aik.koul.joht., kursios. joht., toimialajoht. jne.	432	3,4	213	3,7	219	3,2
Yliopettaja	53	0,4	36	0,6	17	0,2
Lehtori	6398	50,5	3043	52,4	3355	49,0
Päätoiminen tuntiopettaja	3935	31,1	1610	27,7	2325	33,9
Sivutoiminen tuntiopettaja	1043	8,2	495	8,5	548	8,0
Erityisoppilaitoksen opettaja	130	1,0	47	0,8	83	1,2
Erityisopettaja	76	0,6	39	0,7	37	0,5
Opinto-ohjaaja	43	0,3	20	0,3	23	0,3
Muu	157	1,2	92	1,6	65	0,9
Ei tietoa	139	1,1	53	0,9	86	1,3
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

män tai vähemmän) myös toiselle asteella. Oletus perustuu siihen, että toisella asteella ei tunneta yliopettajanimikettä, vaan se on ammattikorkeakoulun virkanimike. Odotuksenmukaista tietenkin oli, että heidän määränsä oli toisella asteella vähäinen (0,4 %).

Lehtoreita joukosta oli hieman yli puolet (50,5 %), mikä oli luonnollista, koska se on toisen asteen ammatillisten opettajien pääasiallinen virkanimike. Päätoimisia tuntiopettajia oli hieman vajaa kolmannes (31,1 %) ja sivutoimisia tuntiopettajia alle kymmenesosa (8,2 %). Nämä kolme ryhmää käsittivät lähes 90 % kaikista ammatillisen toisen asteen opettajista. Heidän yhteismääränsä oli 11 376.

Loput opettajaryhmät olivat hyvin pieniä, vain prosentin, parin luokkaa. Ryhmä muodostui erityisoppilaitoksen opettajista, erityisopettajista, opinto-ohjaajista ja muista, tarkemmin määrittelemättömistä, opettajista. Tyhjäksi tämän kohdan kyselylomakkeessa oli jättänyt runsas 1 % vastaajista.

Oppilaitoksen hallinnollisissa tehtävissä (rehtori, apulaisrehtori yms.) oli selkeästi enemmän miehiä kuin naisia. Heitä oli myös hieman enemmän yliopettajina ja lehtoreina. (Absoluuttisina lukuina tarkasteltaessa naisia oli kuitenkin lehtoreista enemmistö.) Päätoimisista tuntiopettajista oli enemmistö naisia, sekä suhteellisesti että absoluuttisesti.

3.2.6 Opettajien ensisijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain

Toisen asteen ammatilliset opettajat opettivat suurimmaksi osaksi (76 %) nuorisoasteella (taulukko 10).

Seuraavaksi eniten opettajat opettivat opistoasteella (9 %). Tämä on jälleen odotuksenmukaista, koska toistaiseksi on aika paljon konserneja, joissa on sekä toinen aste että rippettä opistoasteesta. Ammattikorkea-

Taulukko 10. Opettajien ensisijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain

Koulutusmuoto	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Nuorisoaste	9592	75,8	4530	78,0	5062	73,9
Opistoaste	1138	9,0	467	8,0	671	9,8
Oppisopimuskoulutus	81	0,6	19	0,3	62	0,9
Työvoimapoliittinen	169	1,3	76	1,3	93	1,4
Amm. aikuiskoulutus	640	5,1	250	4,3	390	5,7
Ammattikorkeakoulu	731	5,8	331	5,7	400	5,8
Lukio, aikuislukio	34	0,3	13	0,2	21	0,3
Yliopisto tai tiedekork.k.	6	0,0	4	0,1	2	0,0
Muu (vapaa sivistystyö)	267	2,1	118	2,0	149	2,2
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

koululuissa opetti pääasiallisesti lähes 6 % opettajista ja ammatillisessa aikuiskoulutuksessa hieman vähemmän. Loput toisen asteen ammatilliset opettajat opettivat vapaassa sivistystyössä, työvoimapolitiisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, lukiossa tai yliopistossa. Viimeksi mainittujen ryhmien kokonaismäärä jää alle 5 %:n koko aineistosta.

Naiset opettivat kaikissa muissa koulutusmuodoissa kuin nuorisosteella hieman yleisemmin kuin miehet. (Korkeinta opetusta koskevat määrät olivat niin pieniä, että ne eivät olleet edes suuntaa-antavia.) Tämä ilmiö johtui osaksi siitä, että naisilla oli keskimäärin korkeampi tutkinnon taso kuin miehillä (taulukko 6) ja siten myös kelpoisuus useamman tyypin oppilaitosmuotoon. Toinen syy oli se, että he miehiä useammin olivat yhteisten opintojen opettajia (taulukko 27), joten heidän aineitaan opiskeltiin monessa oppilaitosmuodossa. Kolmanneksi työskentely useammassa kuin yhdessä oppilaitoksessa on yleensä yhteisten opintojen opettajille helpompaa kuin ammatillisten opintojen opettajille, koska he eivät esimerkiksi tarvitse alan työkaluja. Kaiken kaikkiaan jako sukupuolten välillä tässä asiassa oli varsin tasainen.

3.2.7 Opettajien toissijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain

Seuraavaksi vastaajilta tiedusteltiin, missä he opettivat pääasiallisen opetustehtävänsä lisäksi. Yli neljäsosalla (28,3 %) ei ollut opetusta muualla kuin päätoimipaikassa (taulukko 11). Runsas viidesosa (21,7 %) vastaajista oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi, mikä voitaneen tulkita siten, että opetusta ei muussa koulutusmuodossa ollut. Nämä kaksi ryhmää muodostivat tasan 50 % vastaajista.

Taulukko 11. Opettajien toissijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain

Koulutusmuoto	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Nuorisoste	1491	11,8	575	9,9	916	13,4
Opistoaste	1264	10,0	423	7,3	841	12,3
Oppisopimuskoulutus	887	7,0	365	6,3	522	7,6
Työvoimapolitiininen	469	3,7	215	3,7	254	3,7
Amm. aikuiskoulutus	1127	8,9	481	8,3	646	9,4
Ammattikorkeakoulu	627	5,0	259	4,5	368	5,4
Lukio, aikuislukio	110	0,9	52	0,9	58	0,8
Yliopisto tai tiedekorkeak.	29	0,2	19	0,3	10	0,1
Muu	322	2,5	148	2,5	174	2,5
Ei opetusta edell. lisäksi	3587	28,3	1902	32,7	1685	24,6
Ei tietoa	2745	21,7	1369	23,6	1376	20,1
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

Toissijaisesti opettajilla oli eniten opetusta nuorisoasteella. Nämä olivat suurimmaksi osaksi niitä opettajia, jotka olivat ilmoittaneet ensisijaiseksi opetuspaikakseen opistoasteen, ammattikorkeakoulun tai ammatillisen aikuiskoulutuksen (vrt. taulukko 10).

Seuraavaksi eniten opettajat opettivat ”kakkostyönään” opistoasteella. Tämäkin opettajaryhmä oli melko suuri (1 264) ja koostui suurimmaksi osaksi niistä, joiden pääasiallinen opetuspaikka oli nuorisoasteella. Kyseessä olivat jälleen yhteenliittymät, joissa oli sekä toinen aste että opistoaste.

Ammatillinen aikuiskoulutus työllisti opettajia päätyön lisäksi melko paljon: lähes 9 % vastaajista ilmoitti opettavansa myös tätä ryhmää. Oppisopimuskoulutuksessa opetti 7 %, ammattikorkeakoulussa 5 % ja työvoimapolitiittisessa koulutuksessa vajaa 4 %. Kaiken kaikkiaan vajaa 4 % vastaajista opetti muualla (esim. vapaa sivistystyö), lukiossa tai tiedekorkeakoulussa.

Ammatillisen toisen asteen opettajista puolet opetti jotakin muutaakin ryhmää tai astetta varsinaisen päätyönsä lisäksi. Lukumäärä oli huomattavan suuri ja kuvaa sitä, että opettajien toimenkuva oli tältäkin osin varsin monipuolinen. Naisista hieman miehiä suurempi osa opetti muualla, paria poikkeusta lukuun ottamatta, kuin päätoimipaikassaan.

3.2.8 Opettajien kelpoisuus

3.2.8.1 Opettajien kelpoisuus koko maassa

Ammatillisen koulutuksen toisen asteen opettajat olivat suurimmaksi osaksi muodollisesti kelpoisia työhönsä (taulukko 12). Muodollisella kelpoisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että he täyttivät syyskuussa 1998 voimassa olleiden toisen asteen ammatillista koulutusta koskevien asetusten vaatimukset. Asetukset poikkesivat (kuten luvussa 2.1. mainittiin) tutkinnon, pohjakoulutuksen ja työkokemuksen osalta

Taulukko 12. Opettajien kelpoisuus koko maassa

Kelpoisuustilanne	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Kelpoisuus on (kaikilta osin)	9617	75,9	4202	72,3	5415	79,1
Tutkinto puuttuu	1189	9,4	600	10,3	589	8,6
Pedagog. opinnot puuttuvat	1507	11,9	822	14,2	685	10,0
Työkokemusta puuttuu	96	0,8	30	0,5	66	1,0
Ei tietoa	249	2,0	154	2,7	95	1,4
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

eri koulutusaloilla ja eri opettajaryhmiä koskien. Yhteistä kaikille oli vaatimus pedagogisesta koulutuksesta.

Kuten taulukosta ilmenee, noin kolmella neljäsosalla (76 %) opettajista oli kelpoisuus kunnossa. Heillä oli siis sopiva tutkinto, riittävä työkokemus ja pedagoginen koulutus.

Muodollinen pätevyys puuttui useimmiten juuri pedagogisen pätevyyden osalta: lähes 12 %:lla vastaajista sitä ei ollut tai opinnot olivat kesken. Nykyään on mahdollista suorittaa opettajankoulutus myös työn ohessa opiskellen, ja kuten edempää voidaan todeta (taulukko 18), 436:lla tässä aineistossa mukana olevalla henkilöllä oli kyseinen koulutus parhaillaan menossa. Niin kauan kuin se on kesken, muodollinen pätevyys katsotaan siltä osin puuttuvaksi.

Tutkinto puuttui vajaalta 10 %:lta vastaajista. Mitä se sitten käytännössä merkitsi, oli tapauskohtaista. Useimmiten kysymyksessä lienee ollut tilanne, jossa opettajalta puuttui esimerkiksi lopputyö ja hän syystä tai toisesta ”oli ajautunut” opettajaksi.

Vaadittava työkokemus puuttui vain vajaalta 1 %:lta vastaajista. Tämä oli tietysti luonnollista esimerkiksi siitä syystä, että ammatilliseen opettajankoulutukseenkaan ei pääse ennen kuin on asetuksen edellyttämä määrä työkokemusta.

Naisilla pätevyys oli kunnossa kaikilta osin (työkokemusta lukuun ottamatta) useammin kuin miehillä. Yhteisten opintojen opettajista 31, (joista 22 oli naisia), oli merkinnyt työkokemuksen puuttuvaksi. Heiltä ei kuitenkaan asetusten mukaan edes ole vaadittu työkokemusta (paitsi kauppaoppilaitosten asetuksessa 493/87), joten taulukossa on todennäköisesti virhe tältä osin. Työkokemus siis puuttui tosiasiasa vain 65 henkilöltä (n. 0,5 % koko aineistosta), joista 21 (0,4 %) oli miehiä ja 44 (0,6 %) naisia. Virhe on maksimissaan vain 0,3 %, joten sillä ei ole käytännön merkitystä.

Tyhjiä vastauksia oli 2 %. Muutamien vastaajien osalta oli tämän kysymyksen käsittelyssä Tilastokeskuksessa jouduttu tekemään tulkin-
taa aineiston tallennusvaiheessa, joten taulukon tiedot eivät ole ihan luotettavia (ks. luku 3.1). Virhemarginaali on kuitenkin vain prosentin kymmenesos(i)a.

Taulukko 13. Opettajien kelpoisuus maakunnittain

Maakunta	Yhteensä		Kelpoiset		Tutkinto puuttuu		Pedagoginen koulutus puuttuu		Työkokemus puuttuu		Ei tietoa	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Päijät-Häme	430	100	339	78,8	23	5,3	47	10,9	2	0,2	0	0,0
Kymenlaakso	393	100	306	77,9	59	15,0	20	5,1	5	1,3	3	0,8
Etelä-Karjala	310	100	246	79,4	24	7,7	33	10,6	2	0,6	5	1,6
Itä-Uusimaa	208	100	132	63,5	36	17,3	37	17,8	3	1,4	0	0,0
Varsinais-Suomi	953	100	723	75,9	67	7,0	142	14,9	10	1,0	11	1,2
Satakunta	612	100	461	75,3	36	5,9	50	8,2	3	0,5	62	10,1
Pirkanmaa	918	100	729	79,4	77	8,4	95	10,3	7	0,8	10	1,1
Keski-Suomi	875	100	699	79,9	71	8,1	78	8,9	5	0,6	22	2,5
Etelä-Pohjanmaa	604	100	461	76,3	64	10,6	71	11,8	4	0,7	4	0,7
Vaasan rannikkoseutu	502	100	348	69,3	69	13,7	65	12,9	10	2,0	10	2,0
Keski-Pohjanmaa	281	100	184	65,5	34	12,1	57	20,3	3	1,1	3	1,1
Etelä-Savo	526	100	399	75,9	56	10,6	68	12,9	3	0,6	0	0,0
Pohjois-Savo	497	100	386	77,7	42	8,5	63	12,7	4	0,8	2	0,4
Pohjois-Karjala	586	100	427	72,9	77	13,1	66	11,3	3	0,5	13	2,2
Pohjois-Pohjanmaa	1213	100	927	76,4	130	10,7	137	11,3	13	1,1	6	0,5
Kainuu	254	100	209	82,3	18	7,1	24	9,4	3	1,2	0	0,0
Lappi	634	100	487	76,8	55	8,7	83	13,1	4	0,6	5	0,8
Ahvenanmaa	44	100	29	65,9	9	20,5	6	13,6	0	0,0	0	0,0
Yhteensä	12658	100	9617	75,9	1189	9,4	1507	11,9	96	0,8	249	2,0

3.2.8.2 Opettajien kelpoisuus maakunnittain

Opettajien kelpoisuustiedot käsiteltiin myös maakunnittain ja ne on koottu taulukkoon 13. Taulukosta ilmenee, että muodollisen pätevyyden omasivat useimmiten Kainuun ja Hämeen opettajat. Toista ääripäätä edustivat sitten Itä-Uudenmaan, Keski-Pohjanmaan, Vaasan rannikkoseudun ja Ahvenanmaan opettajat. Kaikki viimeksi mainitut ovat alueita, joissa asuu paljon ruotsinkielisiä.

Tutkinto puuttui monilta Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan ja Kymenlaakson opettajilta. Kunnossa tämä asia näytti olevan erityisesti Päijät-Hämeessä, Satakunnassa ja Hämeessä.

Pedagogista koulutusta vailla olivat erityisesti Keski-Pohjanmaan opettajat. Yhtenä syynä voi olla aiemmin todettu opettajien nuoruus tällä alueella (taulukko 5). Pedagoginen koulutus puuttui usein myös Itä-Uudenmaan ja Varsinais-Suomen opettajilta. Kunnossa asia oli erityisesti Kymenlaaksossa. Tämäkin asia saattoi olla yhteydessä opettajien ikään: alueen opettajathan olivat keskimääräistä vanhempia, joten oli luonnollista, että tutkinnot oli myös jo suoritettu.

Työkokemusta vailla olivat erityisesti Vaasan rannikkoseudun, Itä-Uudenmaan ja Kymenlaakson opettajat. Ahvenanmaan opettajista se ei puuttunut keneltäkään.

Jostain syystä yli 10 % Satakunnan opettajista ei ollut täyttänyt kelpoisuuskohtaa kysymyslomakkeessa. Määrä oli niin suuri, että siihen täytyi olla jokin syy. Myös Päijät-Hämeessä ja Uudellamaalla oli suhteellisen suuri osa opettajia, jotka olivat jättäneet kohdan tyhjäksi. Alueilla on tapahtunut viime vuosina oppilaitosten yhdistämisiä (esim. ammattikorkeakouluihin) ja on todennäköistä, että kaikki opettajat eivät ole olleet täysin varmoja siitä, täyttivätkö he pätevyysvaatimukset. Tämä vaikuttaa luontevalta selitykseltä siihen, että noinkin moni on jättänyt vastaamatta kysymykseen.

3.2.9 Opettajien eniten opettamat aineet

Ammatillisen nuorisoasteen opettajista oli laadittu tilasto sen mukaan, mitä ainetta tai opintoalaa he opettivat eniten. Tilaston pohjalta oli tarkoitus koota taulukkoon 14 kymmenen eniten opettajia työllistävää aihepiiriä. Koska aineistossa oli kaksi täsmälleen samansuuruista opintoalaa, niin mukana on kaikkiaan yksitoista ainetta tai alaa.

Suurimman ryhmän muodostivat ne, jotka opettavat terveystieteiden ammattilaisia. Heitä oli lähes 900. Terveystieteiden ammattilaisia kuuluu hyvin monenlaisia oppisisältöjä ja siitä(kin) syystä tämä ryhmä oli näin suuri. Toisella sijalla oleva ruuanvalmistus on samoin laaja-alainen ryhmä opettavia

Taulukko 14. Aine tai ammattiala, jota opetti eniten

Opetettava aine tai ala	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Terveysala	895	7,1	38	0,7	857	12,5
Ruuanvalmistus	840	6,6	96	1,7	744	10,9
Äidinkieli	449	3,5	68	1,2	381	5,6
Autoala	420	3,3	420	7,2	0	0,0
Yritystoiminta	420	3,3	178	3,1	242	3,5
Sosiaaliala	412	3,3	48	0,8	364	5,3
Muu hallinnon ja kaupan ala	404	3,2	136	2,3	268	3,9
Englanti	380	3,0	50	0,9	330	4,8
Matematiikka	294	2,3	168	2,9	126	1,8
Liikunta ja terveystieto	292	2,3	130	2,2	162	2,4
Tietotekniikka	261	2,1	181	3,1	80	1,2
Yhteensä	5067	40,0	1513	26,1	3554	51,9

sisältöjä, joissa on paljon työpainotteista opiskelua, jolloin opettajiakin luonnollisesti tarvitaan runsaasti. Molemmat kuuluvat myös kaiken kaikkiaan suuriin koulutusaloihin ja Suomessa on runsaasti näiden alojen oppilaitoksia tai oppilaitoksissa kyseisiä linjoja.

Kolmanneksi eniten oli äidinkielenopettajia, mikä on luonnollistakin, koska yhteisiä aineita opetetaan kaikissa oppilaitoksissa. Myös muiden yhteisten aineiden (yritystoiminta, muu hallinnon ja kaupan ala, englanti, matematiikka, liikunta ja terveystieto sekä tietotekniikka) opettajia oli runsaasti.

Edellä mainittuun viitaten hieman yllättää, että auto- ja sosiaalialan opettajia oli yhtä paljon tai jopa enemmän kuin monien yhteisten aineiden opettajia. Tässä tapauksessa *ala* taas on kuitenkin laajempi käsite kuin *aine* ja suuruus selittyy ainakin osin sillä.

Miesten ja naisten eroista voi todeta, että opettajien jakautuminen noudatti pääsääntöisesti hyvin perinteistä trendiä: auto-, terveys-, sosiaali-, ruuanvalmistusala ja kielet olivat vahvasti sukupuolen mukaan eriytyneitä. Matematiikan ja tietotekniikan osalla ero oli perinteisen suuntainen, mutta ei niin selvä kuin edellisten kohdalla. Liikunnan ja terveystiedon opettajien suhde oli hieman vaikeasti arvioitavissa, mutta ehkä ainakin osittain terveystiedosta johtuen jakauma oli naispainotteinen. Yritystoiminnan ja muu hallinnon ja kaupan alan opetus näytti naisistuneen. Mitä kaikkea muu hallinnon ja kaupan alan opetus kaiken kaikkiaan pitää sisällään, oli hieman epäselvää. Tämän vuoksi oli mahdotonta tehdä varmoja johtopäätöksiä.

Kaiken kaikkiaan näitä tavallaan suosituimpia aineita tai aloja opetti koko aineiston opettajista tasan 40 %. Naisista näiden opettamisen parissa oli yli puolet ja miehistä hieman yli neljännes. Miehistä toisin sa-

noen noin 3/4 opetti muuta kuin ”kymmenen kärjessä” aineita tai aloja, naisista taas vajaa puolet. Tässä vaiheessa vaikutti siis siltä, että miesten opettamien aineiden tai alojen valikoima oli laajempi kuin naisten.

3.2.10 Opettajien toiseksi eniten opettamat aineet

Opettajilta tiedusteltiin myös sitä, mitä ainetta he opettivat toiseksi eniten. Taulukkoon 15 on taas kerätty ”kymmenen kärjessä” lista.

Taulukosta ilmenee, että matematiikka oli aine, jota opetettiin toisena aineena eniten. Yli 500 opettajaa opetti sitä pääaineensa lisäksi. Tämäkin osoittaa, että matematiikan opettajista on pulaa. Eniten sitä opetti vajaa 300 henkilöä (vrt. taulukko 14). Millaisia tuntimääriä opettajilla on ollut kuhunkin aineeseen, sitä tässä tutkimuksessa ei selvitetty.

Toiseksi suosituin toisena opetettava aine oli tietotekniikka: sitä opetti lähes 300 henkilöä eli vain hieman enemmän kuin eniten opetettavana aineena. Kolmannella sijalla oleva ravintolapalvelu ei ollut lainkaan eniten opettavien taulukossa (14). Sama kohtalo oli yhteiskunta- ja työelämätiedolla, toisella kotimaisella kielellä, muulla sosiaali- ja terveysalalla, muulla matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla sekä fysiikalla ja kemialla. Muun hallinnon ja kaupan alaa ja yritystoimintaa sen sijaan opetti toisena opetettavana aineena noin puolet siitä määrästä, jotka opettivat sitä ensisijaisena. Toisin sanoen: kakkosaine laajensi opetettavia aineita pois kärkiaineista.

Taulukko 15. Aine tai ammattiala, jota opetti toiseksi eniten

Opetettava aine tai ala	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Matematiikka	502	4,0	383	6,6	119	1,7
Tietotekniikka	297	2,3	210	3,6	87	1,3
Ravintolapalvelu	282	2,2	28	0,5	254	3,7
Yht.kunta- ja työelämätieto	231	1,8	100	1,7	131	1,9
Toinen kotim. (ruotsi)	217	1,7	31	0,5	186	2,7
Muu sos.- ja terv.ala	212	1,7	13	0,2	199	2,9
Muu hall. ja kaupan ala	203	1,6	79	1,4	124	1,8
Muu matk., ravits. ja talousala	189	1,5	26	0,4	163	2,4
Yritystoiminta	169	1,3	73	1,3	96	1,4
Fysiikka ja kemia	168	1,3	105	1,8	63	0,9
Yhteensä	2470	19,4	1048	18,0	1422	20,7

Kakkosaineenkin kohdalla jako sukupuolten välillä noudatti perinteistä kaavaa: enimmäkseen miehet opettivat matematiikkaa, tietotekniikkaa, fysiikkaa ja naiset ravintolapalvelua, muuta sosiaali- ja terveystieteitä, muuta matkailu-, ravitsemis- ja talousalaa ja ruotsia. Muiden aineiden kohdalla jako ei ollut yhtä selvä, vaan tasaisempi.

3.2.11 Opettajien tutkinnon lisäksi suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot

Seuraavaksi opettajilta kysyttiin, mitä vähintään 35 opintoviikon laajuisia opintoja he olivat suorittaneet tutkinnon lisäksi. Vaihtoehdot näkyvät taulukossa 16.

Yllättävän monella (n. 45 %) ei ollut mitään taulukossa mainittua täydennyskoulutusta. Noin 25 % oli jättänyt vastauskohdan tyhjäksi, mikä voitaneen tulkita niin, ettei opintoja ole. Sellaisia opettajia, joilla oli suoritettuna 35 opintoviikon laajuisia täydennyskoulutusta, oli yhteensä n. 30 % vastaajista.

Eniten oli suoritettu ammatti- tai erikoisammattitutkintoja (8,3 %). Tämä johtuu siitä, että asia on ollut viime vuosina ajankohtainen ja näkyvästi esillä.

Toiseksi eniten oli suoritettu kasvatustieteen opintoja, mikä taas tietysti selittyy sillä, että vastaajat olivat opettajia ja tarvitsevat tämän alan tietoja. Kasvatustieteen opintoja järjestetään myös todella paljon eri yliopistoissa. Mahdollisuus suorittaa niitä on hyvin suuri juuri tarjonnan

Taulukko 16. Opettajan tutkinnon lisäksi suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot

	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Vähintään 35 ov:n laajuiset opinnot						
Ammatti- tai erikoisammattitutkinto	1056	8,3	454	7,8	602	8,8
Alan erilliset opinnot	584	4,6	284	4,9	300	4,4
Erilliset erityisopettajan opinnot	248	2,0	96	1,7	152	2,2
Erilliset opinto-ohjaajan opinnot	232	1,8	94	1,6	138	2,0
Kasvatustiede	934	7,4	323	5,6	611	8,9
Erityispedagogiikka	51	0,4	8	0,1	43	0,6
Yhteiskuntatieteet	93	0,7	29	0,5	64	0,9
Muu vähintään 35 ov:n laajuinen kokonaisuus	624	4,9	247	4,3	377	5,5
PD-koulutus	91	0,7	38	0,7	53	0,8
Ei ole edellä mainittua täydennyskoulutusta	5679	44,9	2822	48,6	2857	41,7
Ei tietoa	3066	24,2	1413	24,3	1653	24,1
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

runsauden vuoksi. Kasvatustieteen lukemissa on todennäköisesti mukana myös sellaisia henkilöitä, jotka ovat täydentäneet opettajan-koulutuksensa kokonaiseksi arvosanaksi (vrt. luvut 3.2.14.1).

Seuraavaksi eniten oli suoritettu muita, tarkemmin määrittelemättömiä, 35 opintoviikon laajuisia kokonaisuuksia. Näitä oli tehnyt 5 % vastaajista. Samoin alan erillisiä opintoja, erillisiä erityisopettajan opintoja, erillisiä opinto-ohjaajan opintoja, PD-koulutusta ja erityispedagogiikkaa oli opiskellut muutama tai vajaa prosentti vastaajista.

Mikäli verrataan eri sukupuolten suorituksia toisiinsa, voidaan havaita, että naiset ovat olleet aktiivisempia sekä kouluttautumaan että vastaamaan. Miehistä oli jotain kysyttyä koulutusta runsaalla 27 %:lla, naisista yli 34 %:lla. Suurin ero oli kasvatustieteen ja erityispedagogiikan suoritusten määrissä (suhteellisesti ottaen). (Erityispedagogiikkaa oli tosin opiskellut varsin harva kummankaan sukupuolen edustajista.) Tässä näkyi jälleen hyvin perinteinen jakaantuminen oppiaineittain. Muiden opintojen kohdalla erot olivat huomattavasti pienempiä (edelleen suhteellisesti asiaa tarkastellen).

Kaiken kaikkiaan voi todeta, että suoritettujen tutkintojen lisäksi kovin suuri osa vastaajista ei ollut osallistunut mihinkään 35 opintoviikon laajuiseen koulutukseen, vaikka opettajat sinänsä osallistuvat melko runsain mitoin erilaisiin koulutustilaisuuksiin. Se, mitä oli suoritettu, näytti olevan luonteeltaan sellaista, josta on opettajan työssä välitöntä tai välillistä hyötyä. Ilmeisesti työ itsessään motivoi juuri tämänsuuntaiseen kouluttautumiseen.

Vastaajilla oli tämän kysymyksen kohdalla mahdollisuus merkitä vastauslomakkeeseen myös useampi kuin yksi vaihtoehto, mikäli heillä oli enemmän suorituksia. Opintoja oli monenlaisia kombinaatioita: kymmenen määrällisesti merkittävintä kombinaatiotyyppiä on koottu taulukkoon 17.

Taulukko 17. Vähintään 35 opintoviikon laajuiset suoritettut opintokombinaatiot

	Kaikki	Miehet	Naiset
Yleisimmät kombinaatiot	f	f	f
Ammattitutkinto + alan erilliset opinnot	124	70	54
Kasvatustiede + muu vähint. 35 ov:n kokonaisuus	110	33	77
Ammattitutkinto + kasvatustiede	106	41	65
Ammattitutkinto + muu vähint. 35 ov:n kokonaisuus	56	30	26
Alan erilliset opinnot + kasvatustiede	44	18	26
Alan erilliset opinnot + muu vähin. 35 ov:n kokonaisuus	45	22	23
Kasvatustiede + erityispedagogiikka	26	6	20
Kasvatustiede + yhteiskuntatieteet	41	22	19
Erill. erityisopett. opinnot + erill. opinto-ohjaajan opinnot	20	6	14
Yhteiskuntatieteet + muu vähint. 35 ov:n kokonaisuus	17	6	11
Yhteensä	589	254	335

Yleisenä havaintona voi todeta, että yhdistelmiä kaiken kaikkiaan ei ollut lukumäärällisesti kovin paljoa. Kahden aineen kombinaatiot olivat vielä melko tavanomaisia, mutta kolmen aineen yhdistelmät jo hyvin harvinaisia. Joillakin oli myös neljän aineen kombinaatioita, mutta nämä olivat lähinnä yksittäisiä tapauksia.

Tavallisin kombinaatiotyyppi oli sellainen, että opettaja oli suorittanut sekä ammattitutkinnon että alan erillisiä opintoja. Molemmat tähtäävät siis substanssin lisäämiseen. Muutenkin ammattitutkinto oli yleinen toinen osapuoli; se esiintyi useammanlaisissa yhdistelmissä. Samoin oli asianlaita alan erillisten opintojen kohdalla.

Odotuksenmukaista taas oli, että myös kasvatustiede oli mukana monessa tapauksessa. Se itse asiassa oli määrällisesti eniten mukana erilaisissa kombinaatioissa. Useimmiten toinen osapuoli oli jokin substanssin hallintaan tähtäävä suoritus. Opettajalla on siis ollut halu kehittää molempia alueita. Joillakin on ollut kahden pedagogisen suorituksen yhdistelmä (kasvatustiede + erityispedagogiikka ja erilliset erityisopettajan opinnot + erilliset opinto-ohjaajan opinnot). Oppilasryhmät ovat nykyään heterogeenisiä ja vaikeasti ohjattavia, mikä selittää tällaisten yhdistelmien suosiota.

Muu vähintään 35 ov:n kokonaisuus oli myös hyvin suosittu. Sitä oli yhdistetty sekä kasvatustiedeeseen että muihin tieteisiin. Tämä kokonaisuus luonnollisesti saattaa sisältää mitä tahansa (myös oman ammattialan) opintoja. Sukupuolten välillä näytti olevan samansuuntainen ero kuin taulukon 16 tuloksissa.

3.2.12 Opettajien käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisä- ja täydennyskoulutukset

Tutkimuksessa haluttiin selvittää myös, millaista tutkintoon tähtäävää tai muuta lisä- ja täydennyskoulutusta opettajilla oli menossa (syksyllä 1998). Yli puolet (lähes 56 %) vastasi, että heillä ei ollut käynnissä mitään tällaista koulutusta (taulukko 18).

Kohdan oli jättänyt tyhjäksi hieman yli 24 % vastaajista. Toisin sanoen: sellaisia, joilla ei ollut koulutusta käynnissä tai josta ei ainakaan ole tietoa, oli noin 80 % vastaajista. Määrä oli jälleen huomattavan suuri siinä mielessä, että opetusala on sellainen, että se vaatii jatkuvaa itsensä ajan tasalla pitämistä ja yksi tapa on tietenkin kouluttautuminen.

Suosituin tutkintoon tähtäävä koulutus oli tavoite suorittaa ylempi korkeakoulututkinto. Siihen pyrki runsas 6 % vastaajista. Seuraavaksi suosituin oli akateeminen jatkotutkinto, lisensiaatin tai tohtorin tutkinto. Sitä puolestaan tavoitteli yli 4 % vastaajista. Nämä yhteensä muodos-

tavatkin hieman yli puolet siitä joukosta, joka ylipäänsä harjoitti tutkintoon tähtääviä opintoja.

Voidaan tietysti kysyä, miksi juuri akateemiset tutkinnot näyttivät olevan suosiossa. Syitä oli varmaan monia, mm. halu selkeästi korottaa oman aiemman tutkinnon tasoa. Tämä koskee sekä yhteisten opintojen että ammatillisten opintojen opettajia. Lisäpöntimena tähän haluan on ollut se, että vuoden 1999 alusta astuivat voimaan uudet koululait ja -asetukset, joissa ammatillisen koulutuksen opettajien kelpoisuusvaatimuksia on pohjatutkinnon osalta korotettu (ks. esim. asetus ammattioppilaitoksista 491/87 ja asetus ammattioppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 795/95 sekä laki 630/1998 40 § 3 momentti ja asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 5 luku 13 § ja 14 §). Vaikka uusi asetus (8 luku 27 §) takaa, jo virassa oleville vanhan kelpoisuuden omaaville, kelpoisuuden myös uusien koululakien voimaan tultua, haluaa moni takuusta huolimatta korottaa tutkintonsa vastaamaan uusia muodollisia vaatimuksia.

Akateemisen tutkinnon suorittamisen motiivina on todennäköisesti ollut myös lisäkelpoisuuksien hankkiminen, jotta asianomainen voi laajentaa opetettavien aineiden kirjoa tai hankkia pätevyyden johonkin muuhun oppilaitosmuotoon. Tähtäimessä voi tietenkin olla myös esimerkiksi oppilaitoksen hallinnolliset tehtävät, jolloin lisäkoulutuksesta on hyötyä monessakin mielessä. Yhtenä tavoitteena voi tietenkin olla vaikkapa alan vaihto.

Seuraavaksi suosituin tutkintoon tähtäävä koulutus oli ammattikorkeakoulututkinnon tavoittelu. Tähän pyrki vajaa 4 % vastaajista. Suosio selittyy varmaan suurimmaksi osaksi sillä, että monella opettajalla oli takanaan opistotason (esim. insinöörin) tutkinto ja viime aikoi-

Taulukko 18. Opettajien käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisä- ja täydennyskoulutukset

	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Käynnissä oleva koulutus						
Ammatti- tai erikoisammattitutkinto	126	1,0	62	1,1	64	0,9
Ammattikorkeakoulututkinto	478	3,8	214	3,7	264	3,9
Alempi korkeakoulututkinto	103	0,8	38	0,7	65	0,9
Ylempi korkeakoulututkinto	776	6,1	226	3,9	550	8,0
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	546	4,3	184	3,2	362	5,3
Opettajan pedagogiset opinnot	436	3,4	217	3,7	219	3,2
Erilliset erityisopettajan opinnot	107	0,8	44	0,8	63	0,9
Erilliset opinto-ohjaajan opinnot	28	0,2	7	0,1	21	0,3
Ei ole käynnissä olevaa ko. koulutusta	7007	55,4	3426	59,0	3581	52,3
Ei tietoa	3051	24,1	1390	23,9	1661	24,2
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

na on järjestetty mahdollisuuksia korottaa aiempi tutkinto ammatti-korkeakoulututkinnoksi. Myös se, mitä edellä todettiin muuttuneista kelpoisuusvaatimuksista, oli varmaan osatekijänä tämän tutkinnon suorittamisen suosioon.

Opettajan pedagogiset opinnot olivat listalla seuraavana. Näiden suoritusta tavoitteli 3,4 % vastaajista. Kuten aiemmin (luvussa 3.2.8.1 ja taulukko 12) voitiin todeta, pedagogiset opinnot puuttuivat ammatillisen nuorisosteen opettajista 11,9 %:lta. Tämän mukaan näiden oppilaitosten opettajista 8,5 % (1 076 henkilöä) oli sellaisia, joilla ei ollut edes käynnissä olevia pedagogisia opintoja. Lukema oli melko suuri, jos sitä ajatellaan opetuksen ja kasvatuksen kannalta. Tällaiset opettajat olivat ilmeisesti kaikki määrääkäsisiä (pää- tai sivutoimisia tunti-opettajia), jolloin asian merkitys (pitkäaikaisvaikutus) tietenkin pienee. Luku oli joka tapauksessa melkoinen.

Ammatti- tai erikoisammattitutkintoa suoritti parhaillaan tasan prosentti opettajista. Oppilaitoksissa otetaan nykyään vastaan kyseisiä näyttötutkintoja, joten opettajat tarvitsevat itsekkin asiaan perehtymistä ja voivat muutenkin haluta osoittaa taitonsa.

Alempaa korkeakoulututkintoa tavoitteli vajaa prosentti vastaajista. He olivat sellaisia henkilöitä, joilla oli jokin alemman tason tutkinto taustalla ja halusivat korottaa sitä.

Erillisiä erityisopettajan tai opinto-ohjaajan opintoja suoritti yhteensä prosentti opettajista. Tällaisen koulutuksen saaneiden tarve kasvaa oppilaitoksissa kaiken aikaa, vaikka vastaavia uusia virkoja ei olekaan perustettu samaa tahtia. Lukumäärän pienuutta selittää myös se, että kyseiset opinnot suoritetaan monimuoto-opiskeluna (opettajan työn ohessa) ja niihin pääsy edellyttää aiempaa opettajankoulutusta. Aloituspaikkoja erityisopettajakoulutukseen on ammatillisissa opettaja-korkeakouluissa ollut vuosittain vain vajaa 50 ja opinto-ohjaajakoulutukseen noin 25.

Naiset näyttivät olevan taas hieman aktiivisempia: heistä 23,5 %:lla oli meneillään jotain tutkintoon tähtäävää tai muuta lisä- ja täydennyskoulutusta, miehistä vain 17,1 %:lla. Selkeästi suurin ero oli ylempää korkeakoulututkintoa tavoittelevien määrissä. Samoin akateemisten jatkotutkintojen suorittajina naiset olivat enemmistönä. Muiden tutkintojen osalta erot olivat pieniä ja määrä vaihteli milloin kummankin sukupuolen hyväksi.

3.2.13

Opettajien käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot arvosanojen suorittamiseksi

Opettajat vastasivat myös kysymykseen siitä, millaista arvosanojen suorittamiseen tähtäävää vähintään 35 opintoviikon laajuisia koulutusta heillä oli meneillään. Suuri osa (n. 62 % opettajista ilmoitti, että heillä ei ollut keskeneräisenä lainkaan tällaisia opintoja (taulukko 19). Taas runsas 26 % oli jättänyt vastauskohdan tyhjäksi. Jos oletetaan, että vastaamattomuus merkitsi sitä, ettei ainakaan näitä arvosanaopintoja ollut käynnissä, niin opiskelemattomien ryhmä oli 88,2 % (11 165 opettajaa).

Se, missä määrin opettajat opiskelivat arvosanatavoitteisesti, jakaantui varsin tasaisesti. (Oman) alan erillisiä opintoja, kasvatustiedettä, muita vähintään 35 opintoviikon laajuisia kokonaisuuksia ja PD-koulutusta suoritti vastaajista aina 2–3 %. Toisin sanoen: vaikutti siltä, että tiedon hyötykäyttö omassa työssä oli motivoinut opiskelemaan.

Vain harvat suorittivat erityispedagogiikan tai yhteiskuntatieteiden arvosanoja. Niitä ei ilmeisesti moni kokenut tarvitsevansa tai sitten olosuhteet (esim. koulutuksen tarjonnan vähäisyys) ovat olleet sellaiset, ettei niitä ole aloitettu.

Jälleen voidaan havaita, että naiset näyttivät hieman aktiivisemmilta. Suurin ero oli muu vähintään 35 ov:n kokonaisuus -vaihtoehdon kohdalla: naisista yli kaksinkertainen määrä suoritti niitä. Tulokset olivat muuten hyvin samansuuntaisia. Kokonaisuudessaan ero sukupuolten välillä tässä asiassa oli varsin pieni.

Taulukko 19. Opettajan käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon arvosanaopinnot

	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Käynnissä olevat arvosanaopinnot						
Alan erilliset opinnot	368	2,9	137	2,4	231	3,4
Kasvatustiede	353	2,8	128	2,2	225	3,3
Erityispedagogiikka	53	0,4	12	0,2	41	0,6
Yhteiskuntatieteet	86	0,7	25	0,4	61	0,9
Muu vähint. 35 ov:n kokonaisuus	352	2,8	95	1,6	257	3,8
PD-koulutus	281	2,2	82	1,4	199	2,9
Ei ole käynnissä em. opintoja	7858	62,1	3853	66,3	4005	58,5
Ei tietoa	3307	26,1	1476	25,4	1831	26,7
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

3.2.14 Opettajien suorittamat arvosanat

Opettajilta kysyttiin myös, mitä yliopistollisia arvosanoja he olivat kaiken kaikkiaan suorittaneet (liite 2, kysymykset 14–16). Määrällisesti niitä oli suoritettu melko paljon (taulukko 20).

Määrä oli suuri jo siitäkin syystä, että ammatillisen toisen asteen opettajien ryhmässä oli 2 813 yhteisten opintojen opettajaa. Heiltä on, kuten jo aiemmin on todettu, useimmiten vaadittu virkakelpoisuuteen korkeakoulututkintoa (ks. esim. asetus 491/87, jota on tosin myöhemmin lievennetty asetuksella 795/95). Ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuusvaatimukset ovat olleet periaatteessa samaa tasoa (ks. em. asetukset), mutta käytännössä on sovellettu asteikon lievempää päätä, koska ammatilliseen opettajankoulutukseenkaan ei ole ollut kovin paljon korkeakoulututkinnon suorittaneita pyrkijöitä. Nykyäänhän kuitenkin myös monet ammatillisten opintojen opettajat ovat opiskelleet ja opiskelevat akateemisia arvosanoja tai tutkintoja, joten suoritettujen arvosanojen määrä myös sen vuoksi nousee melko korkeaksi.

Opettajien suorittamat arvosanat jakaantuivat siten, että kaikkiaan 61,5 % oli suorittanut ainakin yhden akateemisen arvosanan. Syventäviä opintoja (eli aiemmalta nimitykseltään laudatur-tasoisia opintoja) oli suorittanut heistä hieman vajaa 37 %, aineopintoja (cum laude approbatur-tasoisia) n. 11 % ja perusopintoja (approbatur-tasoisia) n. 13 %. Lähes 40 % vastaajista oli jättänyt kohdan tyhjäksi, mikä kertoo siitä, että arvosanoja ei ilmeisesti ole suoritettu lainkaan (ainakaan valmiiksi asti).

Toisenkin akateemisen arvosanan oli suorittanut lähes 40 % vastaajista. Näistä arvosanoista suurin osa oli cum laude approbatur -tasoa, mikä oli taas odotuksenmukaista. Hyvin suuri osa akateemisista perustutkinnoistahan muodostuu tyyppillisesti yhdestä laudatur-tasoisesta, yhdestä tai kahdesta cum laude approbatur -tasoisesta ja muutamasta approbatur-tasoisesta kokonaisuudesta. Vain muutamalla prosentilla oli

Taulukko 20. Opettajien suorittamat arvosanat

Arvosanan taso	Korkein suoritettu arvosana		Toiseksi korkein suoritettu arvosana		Kolmanneksi korkein suoritettu arvosana	
	f	%	f	%	f	%
Syventävät opinnot (55 ov)/ laudatur	4659	36,8	437	3,5	66	0,5
Aineopinnot. (35 ov)/ cum laude app.	1428	11,3	2982	23,5	1019	8,1
Perusopinnot (15 ov / approbatur	1696	13,4	1343	10,6	2522	19,9
Ei tietoa	4875	38,5	7896	62,4	9051	71,5
Yhteensä	12658	100,0	12658	100,0	12658	100,0

toinen arvosana laudatur-tasoa ja vajaalla 11 % vastaajista approbatur-tasoa.

Kolmanneksi korkeimman arvosanan oli suorittanut vajaa 30 % vastaajista. Ne olivat nyt enimmäkseen tyypiltään approbatur-tasoa, mikä oli ennakoitavissa (vrt. edellinen kohta). Hieman yli 8 %:lla vastaajista oli cum laude approbatur -tasoinen suoritus tässä kohtaa ja vain puolella prosentilla vastaajista oli tässä laudatur-tasoinen suoritus. Käytännössä on hyvin epätavallista, että jollakulla on kolmesta aineesta syventävät opinnot suorittettuna, joten lukema kuvaa siinä mielessä hyvin muutakin väestöä kuin vain ammatillisen koulutuksen opettajia.

Ilmoitetuista arvosanoista miehet olivat suorittaneet noin 1/3 ja naiset 2/3 (taulukko 21). Suoritetuista arvosanoista oli laudaturin tasoisia molemmilla sukupuolilla suhteellisesti suurin piirtein yhtä paljon. Cum laude approbatur -tasoisia arvosanoja oli naisilla hieman enemmän ja taas approbatur-tasoisia miehillä. Yleistäen voi sanoa, että sukupuolten välillä ei suoritusten tasossa ollut merkittävää eroa, mutta määrässä sen sijaan oli. Ero tässäkin tapauksessa heijasti suurelta osin sitä, että naisista miehiä suurempi osa oli yhteisten opintojen opettajia ja siksi heillä oli useammin korkeakoulututkinto ja mm. sen myötä myös enemmän yliopistollisia arvosanoja.

Kun miettii taulukon lukumääriä, voi jotakuta hämmästyttää se, että eritasoisia arvosanoja oli lähes samat kokonaismäärät. Selitys on se, että vastaajissa oli noin 4 000 vähintään ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta (taulukko 6), jolloin heillä oli ainakin saman verran laudatur-tasoisia arvosanoja. Joillakuilla oli varmasti toinenkin laudatur-arvosana, jolloin summaksi on tullut runsas 5 000 laudaturia.

Vastaajissa oli myös vajaa 900 alemman korkeakoulututkinnon suorittanutta (taulukko 6), mikä puolestaan selittää sen, että heillä täytyi olla cum laude approbatur -tasoisia arvosanoja. Tämä on osaltaan nostanut näiden arvosanojen lukumäärän noin 5 500:an.

Approbatur-tasoisten arvosanojen kokonaismäärän pienuus selittyy sillä, että kyselyssä tiedusteltiin vain kolmea korkeinta arvosanaa. Todellisuudessa approbatureita oli ilmeisesti runsaasti enemmän, koska

Taulukko 21. Suorittettujen arvosanojen jakautuminen sukupuolen mukaan

Arvosanan taso	Kaikki suoritetut arvosanat		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Syventävät opinnot (55 ov)/laudatur	5162	32,0	1550	28,6	3110	27,3
Aineopinnot. (35 ov)/cum laude app.	5429	33,6	1734	32,0	4282	37,5
Perusopinnot (15 ov)/approbatur	5561	34,4	2139	39,4	4009	35,2
Yhteensä erilaisia arvosanoja	16152	100,0	5423	100,0	11401	100,0

monet ihmiset suorittavat niitä vielä tutkintonsa jälkeenkin, joskus useitakin. Kyseistä tietoa vain ei kerätty tässä tutkimuksessa.

Jonkin verran kokonaislukemia vääristi se, että tiedonsyötön yhteydessä lisättiin aineenmukaisia laudatur-tietoja sellaisille henkilöille, joilla oli jokin (rekisteristä todettu) ylempi korkeakoulututkinto, mutta jotka eivät olleet kyselyssä eritelleet arvosanoja. Cum laude approbatur- tai approbatur-arvosanoja ei pystytty päättämään näille opettajille. Tällaisia tapauksia olivat vastaajat, joilta kyseiset tiedot puuttuivat kokonaan tai joilla oli diplomi-insinöörin tai taidealan tutkinto.

3.2.14.1 Opettajien suorittamat korkeimmat arvosanat

Jos suoritettuja korkeimpia arvosanoja tarkastellaan hieman syvällisemmin tason ja alan tai aineen mukaan ja kriteerinä pidetään, että vähintään 1 % vastaajista oli sen suorittanut, muodostuu seuraava kokonaisuus (taulukko 22):

Taulukko 22. Yleisimmät korkeimmat arvosanat

Taso ja arvosana	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
A Kasvatustiede	1265	10,0	561	9,7	704	10,3
L Hallinto-, kauppa-, yhteisk. ja oik.tiet	996	7,9	392	6,7	604	8,8
L Kasvatustiede	478	3,8	91	1,6	387	5,6
C Kasvatustiede	467	3,7	148	2,5	319	4,7
L Maa- ja metsätaloustieteelliset aineet	340	2,7	151	2,6	189	2,8
L Tekniikan alan aineet	300	2,4	246	4,2	54	0,8
L Suomen kieli	295	2,3	33	0,6	262	3,8
L Englanti	269	2,1	28	0,5	241	3,5
L Lääketiede ja terveys	238	1,9	8	0,1	230	3,4
L Ruotsin kieli	216	1,7	26	0,4	190	2,8
L Muut humanistiset ja teologiset aineet	192	1,5	63	1,1	129	1,9
L Muut luonnontieteelliset aineet	180	1,4	71	1,2	109	1,6
L Liikunta- ja terveystieto	168	1,3	66	1,1	102	1,5
C Hallinto-, kauppa-, yhteisk. ja oik.tiet	161	1,3	59	1,0	102	1,5
L Musiikin alan aineet	156	1,2	97	1,7	59	0,9
L Matematiikka	152	1,2	84	1,4	68	1,0
C Liikunta- ja terveystieto	122	1,0	59	1,0	63	0,9
Yhteensä suosituimmat korkeimmat arvosanat	5995	47,4	2183	37,4	3812	55,8
Yhteensä muut (ei suosituimmat) kork. arvosanat	1788	14,1	616	10,8	1173	17,0
Ei tietoa	4875	38,5	3009	51,8	1865	27,2
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

Taulukossa esiintyvä iso kirjain ilmaisee arvosanan tasoa (A = approbatur-taso, C = cum laude approbatur-taso ja L = laudatur-taso). Taulukossa esiintyy kokonaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi väli-summarivi (harmaassa palkissa).

Kaiken kaikkiaan 1 % ehdon täyttäviä suosituimpia arvosanoja oli 17 (vaihtoehtoja oli 93, ks. liite 2, s. 5) ja niitä oli suoritettu kaikkiaan vajaa 6 000 kappaletta. Näin ollen ne muodostivat noin 3/4 kaikista suoritetuista korkeimmista arvosanoista. (Ei tietoa -vastaukset tulkittiin tässä tyhjiksi.) Toisin sanoen: korkeimpien arvosanojen suorittaminen oli vahvasti keskittynyt taulukossa esiintyviin arvosanoihin. Lopputja (76 arvosanaa) oli suoritettu suosituimpiin verrattuna todella vähäisessä määrin.

Jälleen toistui sama kuin aiemminkin: naiset olivat olleet aktiivisempia arvosanojen suorittajia. He olivat suorittaneet niistä lähes 2/3 ja miehet runsaan 1/3. Suhteellisesti verraten miehistä oli niitä suorittanut runsas kolmannes ja naisista runsas puolet. Näin ollen koko opettajamäärästä niitä oli opiskellut lähes puolet.

Perinteinen oppiainejako sukupuolten välillä näkyi hyvin selvästi suosituimpien arvosanojen perusteella. Lääketieteen, kielten, kasvatustieteen ja tekniikan aineiden kohdalla ero oli suorastaan dramaattinen. Mistään sukupuolten lähentymisestä tässä asiassa ei ollut tietoaakaan. Se, mikä hieman yllättää, oli matematiikan tilanne: siinä ei sukupuolijako ollut niin suuri kuin ennalta saattaisi odottaa.

Eniten korkeimpana arvosanana oli suoritettu kasvatustieteen approbatur-arvosanoja. Tämä oli taas arvattavissakin: arvosanan opetusta on järjestetty erittäin paljon, joten suoritusmahdollisuuksia on ollut runsaasti. Toiseksi se on tietysti opettajille luonteva arvosana suoritettavaksi ja monet opiskelevat sen jo ennen opettajankoulutukseen menoa. Yksi syy suoritusten runsauteen oli myös se, että esimerkiksi ammatillisen opettajankoulutuksen opinnot hyväksytään yleisesti osaksi kyseistä kokonaisuutta ja tarvitaan yleensä vain pieni täydennys, jotta voi saada todistuksen koko arvosanasta. (Sama koskee cum laude approbatur -arvosanaa). Toisin sanoen: kasvatustieteen approbatur on ollut monessa tapauksessa hyvin helposti suoritettavissa ja se ilmeisesti osittain juuri siksi ollut niin suosittu. Kaikkiaan tasan 10 % toisen asteen ammatillisista opettajista oli suorittanut sen.

Toinen taulukossa huomiota kiinnittävä asia oli hallinto-, kauppa-, yhteiskunta- ja oikeustieteellisten opintojen suuri määrä. Suoritetuista korkeimmista arvosanoista oli juuri näiden alojen syventäviä opintoja peräti 996 kappaletta (7,9 % vastaajista). Myös cum laude approbatur -tasoisia arvosanoja oli runsaasti. Ilmiö selittyy sillä, että vaikka kaupan ja hallinnon alalla oli vain hieman yli tuhat (1 023) opettajaa, niin vanhakin, kauppaoppilaitoksia koskenut (kuitenkin syksyllä 1998 voi-

massa ollut) asetus (493/87) on edellyttänyt lähes kaikilta opettajaryhmiltä vähintään ”soveltuva korkeakoulututkinto”. (Soveltuva korkeakoulututkinto voi siis tarkoittaa sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa ja nykyisin myös ammattikorkeakoulututkintoa.) Monissa muissa oppilaitosmuodoissa (ks. esim. asetus ammattioppilaitoksista 491/87) opettajien kelpoisuusvaatimukset ovat olleet hieman vähäisemmät.

Kaupan ja hallinnon alaan verrattuna esimerkiksi kasvatustieteen laudatur-tasoisia opintoja oli suorittanut vastaajista noin puolet vähemmän (3,8 %). Kun otetaan huomioon, että kyseessä olivat nimenomaan opettajat, niin tulos hieman ihmetyttää. Toisaalta, kun varsin monella (467) opettajalla oli kasvatustieteestä esimerkiksi cum laude approbatur-tasoinen arvosana (edellä mainittujen approbaturien lisäksi), niin luku ei vaikuta enää ollenkaan niin yllättävältä. (Pitää myös ottaa huomioon, että tässä taulukossa on käsitelty siis vain osaa opettajien suorittamista korkeimmista arvosanoista. Tämän lisäksi taulukoissa 23 ja 24 on runsaasti näiden alojen arvosanoja, jotka ovat olleet toiseksi ja kolmanneksi korkeimpia suorituksia.) Joka tapauksessa kasvatustiedettä oli opiskeltu korkeimpana arvosanana yli 2 000 eritasoisista arvosanaa.

Seuraavaksi eniten oli opiskeltu laudatur-tasoisia maa- ja metsätaloustieteellisiä aineita: kyseessä oli siis useamman aineen ryhmä. Oppilaitoksia, joissa opetetaan ko. aineita, ei ole enää kovin runsaasti, joten tämä lukema (340) oli siihen nähden melko suuri.

Lähes yhtä paljon (300) oli tekniikan alan laudatureita, mikä ei ole ollenkaan paljon siihen verrattuna, että teknispainotteisia linjoja on ammatillisissa oppilaitoksissa todella suuri määrä. Diplomi-insinöörin tutkinnon suorittaneille tallennettiin tekniikan alan laudatur, jotta arvosanatiedot saatiin faktisesti vastaamaan todellisuutta.

Suomen ja englannin kielen laudatur-suorituksia oli opiskeltu lähes yhtä paljon. Näitä aineita opetetaan kaikissa oppilaitoksissa, joten aineiden opettajatarvekin on suuri. Sama koskee ruotsin kieltä, matemaatiikkaa, liikunta- ja terveystietoa.

Myös muut luonnontieteelliset aineet (= esim. fysiikka ja kemia) olivat suosituimpien listalla. Ne, kuten muut humanistiset ja teologiset aineet, lääketiede ja terveystieteet, muodostuvat useamman aineen ryhmistä. Ainakin ensimmäinen ja viimeinen ryhmä sisältävät sellaisia aineita, joita opetetaan hyvin monessa oppilaitoksessa. Tämä selittää sen, että ne olivat päässeet suosituimpien arvosanojen joukkoon. Kuten jo aiemmin on todettu, niin terveydenhuoltoalan oppilaitoksia puolestaan on Suomessa runsaasti, joten sen alan opettajiakin on paljon.

Se, mikä taulukossa ehkä hieman hämmästytti, oli musiikin alan aineet. Tosiasia kuitenkin on, että vaikka musiikkialan oppilaitoksia ei ole erityisen paljon, niin näiden aineiden opettajia tarvitaan melko suu-

ri määrä, koska esimerkiksi eri soittamiin perehdytään usein eri opettajien avulla.

Edellä on tarkasteltu korkeimpia suoritettuja arvosanoja, mutta se on tietysti vain osa kokonaisuudesta, joka täydentyy toiseksi ja kolmanneksi korkeimpien arvosanatarkastelujen avulla.

3.2.14.2 Opettajien suorittamat toiseksi korkeimmat arvosanat

Toiseksi korkeimmat suoritettut arvosanat, joita oli opiskellut vähintään 1 % vastaajista, koottiin myös taulukoksi (23). Laatumisperiaate oli sama kuin edellisenkin. Huomiota taulukossa herätti se, että suosituimpien arvosanojen joukossa ei nyt ollut yhtään laudatur-tasoista, vaan pääasiaksi cum laude approbatur -tasoisia suorituksia ja kaksi approbatur-tasoista. Tämä tosin on, kuten jo aiemmin on todettu, akateemisten tutkintojen rakenne huomioon ottaen, luonnollinen seuraus.

Oppiaineet olivat taulukossa 23 pääosin samoja kuin taulukossa 22:kin, mutta nyt ei kaikkia enää ollut mukana, ja järjestys hieman vaihteli. Samoin määrät olivat kaiken kaikkiaan karkeasti arvioiden noin puolet pienempiä kuin edellisessä koosteessa. Jako suosituimpien ja muiden toiseksi korkeimpien arvosanojen välillä ei ollut niin selvä kuin taulukossa 22. Tuntemattomat on tulkittu tyhjiksi ja niiden osuus ylitti 60 % kaikista. Miesten ja naisten suoritusten suhde oli myös edellisen kaltainen, mutta määrät olivat siis huomattavasti pienentyneet.

Taulukko 23. Yleisimmät toiseksi korkeimmat arvosanat

Taso ja arvosana	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
C Hallinto-, kauppa-, yhteisk. ja oik.tiet.	639	5,0	214	3,7	425	6,2
C Kasvatustiede	524	4,1	100	1,7	424	6,2
A Kasvatustiede	456	3,6	164	2,8	292	4,3
C Muut humanistiset ja teologiset aineet	288	2,3	56	1,0	232	3,4
C Maa- ja metsätaloustieteelliset aineet	168	1,3	85	1,5	83	1,2
A Hallinto-, kauppa-, yhteisk. ja oik.tiet.	152	1,2	53	0,9	99	1,4
C Ruotsin kieli	150	1,2	10	0,2	140	2,0
Yhteensä suosituimmat toiseksi korkeimmat	2377	18,7	682	11,8	1695	24,7
Muut (ei suosituimmat) toiseksi korkeimmat	2385	18,9	745	12,8	1640	24,0
Ei tietoa	7896	62,4	4381	75,4	3515	51,3
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

3.2.14.3 Opettajien suorittamat kolmanneksi korkeimmat arvosanat

Opettajilta kysyttiin myös kolmatta suoritettua arvosanaa ja niistä suosituimmat (valintakriteerinä oli jälleen, että vähintään 1 % opettajista oli sen suorittanut) koottiin taulukkoon 24.

Kuten taulukosta ilmenee, taaskaan ei ollut yhtään laudatur-tasoista arvosanaa päässyt suosituimpien joukkoon, vaan tavallisin arvosana-taso oli nyt approbatur (taas odotuksenmukaisesti). Määrät olivat myös hieman laskeneet taulukkoon 23 verrattuna. Oppiaineet olivat myös lähes samoja, mutta nyt mukana oli psykologian ja erityispedagogiikan approbaturit. Ero miesten ja naisten välillä oli samankaltainen kuin edelläkin. Tunteuttomien (ei tietoa) osuus oli edelleen noussut.

Yhteenvedona voi todeta, että suosituimmat ensimmäiset, toiset ja kolmannetkin suoritettut arvosanat olivat hyvin pitkälle samojen oppiaineiden arvosanoja. Ne keskittyivät varsinaisiin substanssiaineisiin ja myös opettajan pedagogista osaamista tukeviin aineisiin. Tutkintorakenteet ovat hyvin pitkälle ohjanneet sitä, minkä tasoisia arvosanoja on suoritettu.

Taulukko 24. Yleisimmät kolmanneksi korkeimmat arvosanat

Taso ja arvosana	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
A Kasvatustiede	619	4,9	156	2,7	463	6,8
A Hallinto-, kauppa-, yhteisk. ja oik.tiet.	515	4,1	163	2,8	352	5,1
C Kasvatustiede	228	1,8	40	0,7	188	2,7
C Hallinto-, kauppa-, yhteisk. ja oik.tiet.	208	1,6	68	1,2	140	2,0
A Psykologia	210	1,7	23	0,4	187	2,7
C Muut humanistiset ja teologiset aineet	166	1,3	30	0,5	136	2,0
A Muut humanistiset ja teologiset aineet	143	1,1	26	0,4	117	1,7
A Erityispedagogiikka	121	1,0	20	0,3	101	1,5
Yhteensä suosituimmat kolmanneksi kork.	2210	17,5	526	9,0	1684	24,5
Muut (ei suosituimmat) kolmanneksi kork.	1397	11,0	509	8,8	888	13,0
Ei tietoa	9051	71,5	4773	82,2	4278	62,5
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

3.2.15 Opettajien muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995–1998

Tutkimuksessa haluttiin selvittää myös, missä määrin opettajilla oli ollut ja oli muuta toimintaa (esimerkiksi toinen työ) varsinaisen opetus-työn ohella vuosina 1995–1998. Tarkastelukohteena oli tämän kysymyksen kohdalla siis lähes neljän vuoden ajanjakso.

Kuten taulukosta 25 voi todeta, niin runsas puolet (56,5 %) ilmoitti, että muuta toimintaa ei ollut opetuksen lisäksi. Tämä vaikutti todenmukaiselta, koska suurin osa (päätoimisista) opettajista ei ilmeisesti ollut muissa (työ)tehtävissä kuin varsinaisessa opetustyössään.

Lähes viidennes vastaajista oli taas jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Tämän vastauksen kohdalla oli hyvin vaikeata arvioida, merkitsikö tyhjä vastaus sitä, että toimintaa ei todellakaan ole ollut vai sitä, että kysymykseen ei haluttu vastata. On mahdollista, että jotkut, joilla esimerkiksi oli sivutyö, eivät halunneet tuoda sitä julki.

Tämä kysymys oli yksi niistä, joissa vastaaja saattoi valita useamman vaihtoehdon, jos hänellä oli useammanlaisia oheistoimintoja. Kaikkiaan 334 henkilöllä (2,6 %) oli enemmän kuin yksi vaihtoehto. Niistä määrällisesti tärkeimmät esittelään seuraavien havaintojen yhteydessä.

Monet opettajat (10 %) ilmoittivat olevansa tai olleensa työssä toisen palveluksessa kotimaassa. Työn laatua ei kysytty. Useimmiten kyseessä lienee ollut toinen opetustyö. Peräti 132 heistä toimi edellisen tehtävän lisäksi myös koulutus- tai konsultointitehtävissä. Heillä oli toisin sanoen kaikkiaan kolme työtehtävää.

Melko moni (6,3 %) opettaja ilmoitti, että hänellä oli oma yritys tai itsenäinen taiteellinen työ. Luku vaikuttaa melko suurelta, mutta yritysten toimialaa tai toiminnan laajuutta, taiteellisen työn luonnetta tms. ei selvitetty mitenkään. Tästäkin opettajaryhmästä muutama kymmenen toimi lisäksi omistajana tai osakkaana yrityksessä ja/tai konsultointitehtävissä. On kyllä täysin mahdollista, että *oma yritys* ja *omistajana tai osakkaana* toimiminen oli yksi ja sama asia: kysymyslomake ei tältä

Taulukko 25. Opettajan muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995–1998

	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Opettajan muu toiminta						
Työssä toisen palveluksessa kotimaassa	1272	10,0	598	10,3	674	9,8
Työssä toisen palveluksessa ulkomailla	81	0,6	30	0,5	51	0,7
Oma yritys tai itsenäinen taiteellinen työ	803	6,3	476	8,2	327	4,8
Omistajana tai osakkaana yrityksessä	330	2,6	173	3,0	157	2,3
Koulutus- ja konsultointitehtävissä	725	5,7	369	6,4	356	5,2
Ei muuta toimintaa opetuksen lisäksi	7154	56,5	3130	53,9	4024	58,7
Ei tietoa	2293	18,1	1032	17,8	1261	18,4
Yhteensä	12658	100,0	5808	100,0	6850	100,0

osin ollut täysin yksiselitteinen, vaan samaa tarkoittava asia on voitu merkitä kahteen kohtaan (liite 2).

Pelkästään koulutus- ja konsultointitehtävissä, päätyön lisäksi, toimi lähes 6 % vastaajista. Kaiken kaikkiaan konsultointitehtäviä tuntui riittävän sekä ykkös-, kakkos- että kolmoslisätyöksi opettajilla. Mistä kaikesta tällainen ilmiö kieli, ei ole täysin selvää, mutta yritysmaailma näytti käyttävän opettajia melko halukkaasti erilaisissa tehtävissä.

Omistajana tai osakkaana yrityksessä kertoi olleensa runsas 2 % vastaajista. Sitä, millaisia yrityksiä he omistivat tai millaisissa olivat osakkaana, ei mitenkään selvitetty. Se olisikin mielenkiintoinen jatko selvityksen aihe. Kuten edellä jo viitattiinkin, tämän ryhmän henkilöt saattavat olla osittain samoja, jotka kertoivat olevansa oman yrityksen palveluksessa.

Toisen palveluksessa ulkomailla oli ollut vain vajaa prosentti, mikä oli odotuksenmukaistakin. Eiväthän opettajat käytännössä (vieläkään) ole kovin paljoa mukana kansainvälisessä toiminnassa. Useimmiten kyseessä ovat tietyt, riittävän kielitaidon omaavat yksilöt (esim. oppilaitoksen kansainvälisten asioiden koordinaattorit yms.), joista jotkut saattavat olla ulkomailla työtehtävissä hyvinkin paljon.

Sukupuolten välillä näytti tällä kertaa olevan sellainen ero, että miehet olivat aktiivisempia oheistoimintojen hankinnassa kuin naiset. Ainoastaan ulkomailla työskentely oli naisten kohdalla hivenen tavallisempaa kuin miesten. Omia yrityksiä tai itsenäinen tieteellinen työ oli miehillä naisia huomattavasti useammin. Muuten eivät erot sukupuolten välillä tämänkään kysymyksen kohdalla olleet suuria.

Kaiken kaikkiaan voi todeta, että muuta, työn luonteista toimintaa opetustyön ohella vuosina 1995–1998 oli noin neljäsosalla (25,2 %) vastaajista.

3.2.16 Yhteenveto ammatillisten oppilaitosten opettajien kokonaisprofiilista

Ammatillisen koulutuksen toisen asteen opettajien kokonaisprofiilin hahmottamiseksi on taulukkoon 26 koottu yhteenveto tyypillisimmistä vastauksista asioihin, joita tässä kyselyssä selvitettiin.

Ammatillisen koulutuksen nuorisosaasteen opettajia oli syksyllä 1998 kaikkiaan 12 658 henkilöä, joista enemmistö oli naisia.

Opettajat kuuluivat suurimmaksi osaksi 45–49-vuotiaiden ikäryhmään ja keski-ikä oli lähes 45 vuotta. Miehet olivat hieman naisia vanhempia. Ikäjakauma kokonaisuutena oli huolestuttava, koska noin puolet 56-vuotiaista (varsinkin miehistä) oli jo osa-aikeeläkkeellä. Monet varsinkin naiset) olivat poissa työelämästä myös virkavapauden ta-

kia. Eri ikäluokkien opettajamäärät näyttivät pienenevän nopeasti sitä mukaa, mitä vanhemmista oli kyse. Maakunnittain opettajien ikäjakoumassa oli havaittavissa selviä eroja.

Perustutkinnon tason osalta voitiin havaita, että opettajat olivat hyvin koulutettuja. Suurimmalla osalla (noin 90 %:lla) oli joko opistoasteen tutkinto, ylempi korkeakoulututkinto tai ammatillisen korkeasteen tutkinto. Miehillä oli eniten opistoasteen ja naisilla korkeakoulututkintoja.

Työsuhde oli vakinainen noin 2/3 opettajista. Heidän tavallisin virkanimikkeensä oli lehtori. Määräaikaaisia oli tosin sanoen noin 1/3 ja he olivat suurimmaksi osaksi päätoimisia tuntiopettajia. Miehet olivat naisia useammin vakinaisessa työsuhteessa.

Ensisijaisesti nuorisoasteella toimi opettajista 3/4. Melko pienellä osalla kyselyyn vastanneista se oli toissijainen koulutusmuoto. Naiset opettivat miehiä useammin toisessakin oppilaitoksessa.

Muodollinen kelpoisuus oli kunnossa 3/4 opettajista. Mikäli puutteita oli, se johtui useimmiten pedagogisen koulutuksen puutteesta. Melko monelta puuttui myös soveltuva tutkinto. Tässäkin asiassa alueelliset erot olivat suuret. Naiset olivat miehiä useammin kelpoisia. Huomionarvoisena seikkana voi todeta, että niissä maakunnissa, joissa oli paljon nuoria opettajia, oli myös paljon muodollista kelpoisuutta vailla olevia. Ilmiö toimi myös päinvastoin: niissä maakunnissa, joissa opettajat olivat jo hieman ikääntyneitä, muodollista kelpoisuutta vailla oli vähiten.

Taulukko 26. Yhteenveto opettajien kokonaisprofiilista

Tyypillinen piirre	Kaikki	
	f	%
Yhteensä ko. opettajia	12658	100,0
Sukupuoli: mies	5808	45,9
Sukupuoli: nainen	6850	54,1
Ikäryhmä: 45 - 49 v	2598	20,5
Perustutkinto: opistoaste	4022	31,8
Työsuhde: vakinainen	8418	66,5
Poissa: osa-aikaeläkk. tai virkavap.	1052	8,3
Virkatyyppi: lehtori	6398	50,5
Ensisijaisesti nuorisoasteella	9592	75,8
Toissijaisesti nuorisoasteella	1491	11,8
Kelpoisuus: oli kelpoinen	9617	75,9
Ala, jota opetettiin eniten: terveysala	895	7,1
Aine, jota opet. tois. enit.: matemat.	502	4,0
Suoritet. 35 ov op.: amtu/erik.amtu	1056	8,3
Tutkintoon täht.: ylempi korkeakt	776	6,1
Käynn. 35 ov op.: alan erill. opinn.	368	2,9
Muu työ: toisen palv. kotimaassa	1272	10,0

Eniten opettajat (erityisesti naiset) ilmoittivat opettavansa terveystieteiden alaa. Nimike sinänsä ei ole kovin tarkkarajainen. Toiseksi eniten opetettiin (erityisesti miehet) matematiikkaa.

Suoritetuista vähintään 35 opintoviikon laajuisista opinnoista voitiin todeta, että eniten oli suoritettu ammatti- ja erikoisammattitutkintoja (erityisesti miehet). Tutkintoon tähtäävä opiskelu suuntautui tavallisimmin ylempään korkeakoulututkintoon (varsinkin naisilla). Menossa olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot olivat useimmiten alan erillisiä opintoja.

Mielenkiintoista oli, että naiset opiskelivat miehiä enemmän työnsä ohella, kun taas miehillä oli useammin erilaisia työtehtäviä päätyönsä lisäksi. Tavallisimmin oltiin toisen palveluksessa kotimaassa. Joillakin oli useampikin tehtävä opetustyön lisäksi. Kaikkiaan noin neljäsosalla opettajista oli tavalla tai toisella selkeä kytkös muuhun työelämään.

Yhteenvetona voi todeta, että kokonaisprofiilin luominen näin suuressa ryhmästä oli vaikeata, mutta edellä kuvatut piirteet olivat leimaantavia ammatillisten oppilaitosten opettajille syksyllä 1998.

4

YHTEISTEN OPINTOJEN OPETTAJIEN PROFIILI

4.1 Yhteisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakauma koko maassa

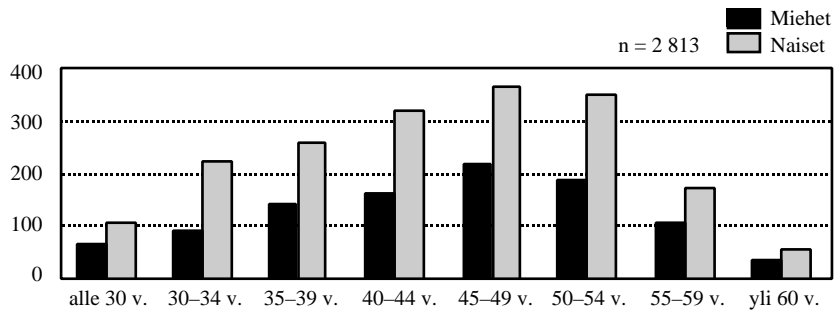
Koko aineisto käsitti 12 658 opettajaa, joista 2 813 oli yhteisten opintojen opettajia. Yhteisten opintojen opettajilla tarkoitetaan niiden aineiden opettajia, jotka opettavat kieliä, matematiikkaa, tietotekniikkaa jne. (Ks. luku 2.2 ja liite 2, s. 4)) He eivät opeta varsinaisia ammatillisia opintoja, mutta pyrkivät luonnollisesti ottamaan omassa opetuksessaan huomioon kulloisenkin oppilaitostyyppin ja sen myötä myös opetus suunnitelman tavoitteet.

Yhteisten opintojen opettajien mukaan on laskettu myös osa erityisopettajista ja opinto-ohjaajista, jolloin eri oppiaineiden lukumääräksi muodostui 23 (ks. esim. taulukko 28). Erityisopettajia ja opinto-ohjaajia oli kyseisellä nimikkeellä taulukoissa vain osa siitä syystä, että monet olivat ilmoittaneet vain perusopetusalan ja jättäneet kertomatta, että olivat joko erityisopettajia tai opinto-ohjaajia.

Taulukkoon 27 on kerätty yhteisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakaumat. Heistä oli 1/3 miehiä ja 2/3 naisia. Suurin osa yhteisten opintojen opettajista kuului ikäryhmään 45–49 vuotta (vrt. taulukko 3). Lähes yhtä suuri oli 50–54-vuotiaiden ryhmä. Nuoria (alle 30-vuotiaita) ja ”vanhoja” (yli 60-vuotiaita) oli vain vähän. Miesten ja naisten ikäjakaumassa ei ollut mitään oleellisia eroja.

Taulukko 27. Yhteisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakauma

Ikäryhmät	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
alle 30 v	169	6,0	59	6,1	110	6,0
30 - 34 v	308	10,9	90	9,3	218	11,8
35 - 39 v	397	14,1	139	14,3	258	14,0
40 - 44 v	471	16,7	154	15,8	317	17,2
45 - 49 v	578	20,5	215	22,1	363	19,7
50 - 54 v	537	19,1	185	19,0	352	19,1
55 - 59 v	267	9,5	98	10,1	169	9,2
yli 60 v	87	3,1	32	3,3	55	3,0
Yhteensä	2813	100,0	972	100,0	1841	100,0
% kaikista		100,0		34,6		65,4

Kuvio 8. Yhteisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakauma

Yhteisten opintojen opettajien ikäjakaumakuvioli hyvin samanmuotoinen kuin muidenkin ammatillisten opettajien ikäjakauma kaiken kaikkiaan (vrt. kuviot 3, 4 ja 8).

Koska yhteisten opintojen opettajien ryhmä kokonaisuutena oli melko pieni, loput tulokset esitetään taulukoina, joissa asiat havainnollistetaan pääasiassa prosenttilukujen avulla eri oppiaineiden välisen vertailun helpottamiseksi (ks. esim. taulukko 28).

Taulukoiden prosenttiluvut muodostavat useimmiten kokonaisuuden (100 %) riveittäin. Koska vastausvaihtoehtoja on toisinaan ollut niin monta, että niitä ei muuten saatu sovitettua samalle sivulle, on yhteisprosenttimäärä jouduttu jättämään useassa tapauksessa pois. Eri oppiaineiden välistä vertailua tehtäessä täytyy tietysti myös ottaa aina huomioon, että tilastoyksiköiden määrä vaihteli suuresti eri aineiden kohdalla. Tavoitteena kuitenkin oli, että kunkin oppiaineen sisäisestä tilanteesta muodostuu oikea kuva.

Yhteisten opintojen opettajien iät esitetään oppiaineittain taulukossa 28. Siinä on taas prosenttiluvut, joista ruudun ylempi osoittaa ikäluokan osuutta kyseisen aineen kohdalla. Alempi on kumulatiivinen prosenttiluku, joka kertoo, kuinka suuri osa kyseisen aineen opettajista on saavuttanut vähintään ikäluokan alarajan.

Taulukko 28. Yhteisten opintojen opettajien ikäjakauma oppiaineittain

Opetettava aine	f	Al 30 %	30–34 %	35–39 %	40–44 %	45–49 %	50–54 %	55–59 %	60–64 %	Yli 64 %	Keski- ikä v
Vähint. ikäluok. alaraja = kum		kum	kum	kum	kum	kum	kum	kum	kum	kum	
01 Erityisopetus	133	1,5 100	15,0 98,5	16,5 83,5	16,5 67,0	19,6 50,5	15,8 30,9	11,3 15,1	3,8 3,8	0,0 0,0	44,3
02 Opinto-ohjaus	117	2,6 100	3,4 97,4	11,2 94,0	18,1 82,8	23,3 64,7	23,3 41,4	13,8 18,1	4,3 4,3	0,0 0,0	46,9
03 Matematiikka	294	7,5 100	11,6 92,5	12,6 80,9	17,3 68,3	20,1 51,0	19,0 30,9	8,5 11,9	3,4 3,4	0,0 0,0	43,7
04 Tietotekniikka	261	7,7 100	11,1 92,3	18,4 81,2	17,6 62,8	22,2 45,2	18,8 23,0	3,4 4,2	0,8 0,8	0,0 0,0	42,1
05 Fysiikka ja kemia	47	4,3 100	4,3 95,7	12,8 91,4	14,9 78,6	31,8 63,7	14,9 31,9	8,5 17,0	8,5 8,5	0,0 0,0	46,2
06 Ympäristötieto	23	4,3 100	13,0 95,7	8,7 82,7	34,8 74,0	17,4 39,1	4,3 21,7	17,4 17,4	0,0 0,0	0,0 0,0	43,0
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	3,9 100	6,9 96,1	16,3 89,2	18,7 72,9	13,8 54,2	24,1 40,4	13,3 16,3	3,0 3,0	0,0 0,0	45,5
08 Äidinkieli (suomi)	449	7,1 100	11,6 92,9	12,2 81,3	14,9 69,1	21,5 54,2	18,9 13,8	10,5 32,7	3,3 3,3	0,0 0,0	44,3
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	11,4 100	18,2 88,6	6,8 70,4	13,6 63,6	25,0 50,0	6,9 25,0	13,6 18,1	4,5 4,5	0,0 0,0	43,0
10 Toinen kotimainen (suomi)	40	15,0 100	10,0 85,0	12,5 75,0	25,0 62,5	17,5 37,5	12,5 20,0	7,5 7,5	0,0 0,0	0,0 0,0	41,5
11 Toinen kotimainen (ruotsi)	180	3,9 100	13,3 96,1	15,0 82,8	15,6 67,8	18,9 52,2	17,2 33,3	11,7 16,1	4,4 4,4	0,0 0,0	44,8
12 Saame	7	0,0 0,0	14,3 100,0	14,3 85,7	0,0 71,4	42,9 71,4	28,6 28,6	0,0 0,0	0,0 0,0	0,0 0,0	45,1
13 Englanti	380	3,7 100	11,8 96,3	13,2 84,5	16,3 71,3	21,8 55,0	21,6 33,2	8,2 11,6	3,4 3,4	0,0 0,0	44,7
14 Ranska	21	4,8 100	4,8 95,2	19,0 90,4	23,8 71,4	9,5 47,6	23,8 38,1	9,5 14,3	4,8 4,8	0,0 0,0	45,2
15 Saksa	38	13,2 100	13,2 86,8	15,8 73,6	10,5 57,8	5,3 47,3	15,7 42,0	18,4 26,3	7,9 7,9	0,0 0,0	44,0
16 Venäjä	20	0,0 0,0	5,0 100,0	10,0 95,0	35,0 85,0	15,0 50,0	20,0 35,0	5,0 15,0	10,0 10,0	0,0 0,0	46,4
17 Muu kieli	24	29,2 100	16,6 70,8	29,2 54,2	12,5 25,0	8,3 12,5	0,0 4,2	4,2 4,2	0,0 0,0	0,0 0,0	34,5
18 Yritystoiminnan perusteet	78	1,3 100	14,1 98,7	14,1 84,6	21,8 70,5	19,2 48,7	20,5 29,5	7,7 9,0	1,3 1,3	0,0 0,0	43,8
19 Psykologia	76	5,3 100	13,2 94,7	13,2 81,5	15,8 68,3	18,4 52,5	23,6 34,1	6,6 10,5	3,9 3,9	0,0 0,0	44,3
20 Liikunta ja terveystieto	292	8,6 100	8,6 91,4	15,1 82,8	14,0 67,7	21,5 53,7	19,9 32,2	9,9 12,3	2,4 2,4	0,0 0,0	43,9
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	5,1 100	8,5 94,9	13,6 86,4	22,0 72,8	22,0 50,8	15,2 28,8	11,9 13,6	1,7 1,7	0,0 0,0	44,3
22 Etiikka	17	0,0 0,0	23,5 100,0	17,6 76,5	5,9 58,9	47,1 53,0	5,9 5,9	0,0 0,0	0,0 0,0	0,0 0,0	41,4
23 Vieraat kulttuurit	11	18,2 100	9,1 81,8	0,0 72,7	18,2 72,7	45,5 54,5	9,1 9,1	0,0 0,0	0,0 0,0	0,0 0,0	40,7
Yhteensä %/keski-ikä	–	6,0 100	10,9 94,0	14,1 83,1	16,7 69,0	20,5 52,3	19,1 31,7	9,5 12,6	3,1 3,1	0,0 0,0	44,2
Yhteensä f	2813	170	307	397	471	578	536	266	88	0	–

Vain muutaman aineen (esim. yritystoiminnan perusteiden, taide- ja kulttuurikasvatuksen) opettajien enemmistö kuului luokkaan 40–44-vuotiaat ja ainoastaan muun kielen opettajien enemmistö ryhmään 35–39-vuotiaat. Viimeksi mainittuja oli sitä paitsi hyvin vähän. Vanhempia ikäryhmiä puolestaan kansoittaa psykologian, yhteiskunta- ja työelämä-tiedon sekä saksan opettajat. Yli 64-vuotiaita ei ollut yhtään.

Yhteisten opintojen opettajien keski-ikä oli 44,2 vuotta. (Ammatillisten opintojen opettajien keski-ikä oli 44,5 vuotta.) Ikäeroa oli siis keskimäärin muutama kuukausi yhteisten opintojen opettajien hyväksi. Moisella erolla ei ole käytännössä merkitystä, kun arvioidaan tulevina vuosina eläkkeelle siirtyvien määriä.

Yhteisten opintojen opettajien keski-ikä oli suurin piirtein sama oppiaineesta riippumatta. Pieniä eroja kuitenkin oli: opinto-ohjaajat, venäjän ja fysiikan ja kemian opettajat olivat keski-ikältään vanhimpia. Muun kielen, vieraiden kulttuurien ja etiikan opettajat puolestaan olivat taas nuorimpia. (Suurehkot määrien erot tosin tekevät tämän vertailun melko epärelevantiksi.)

Opinto-ohjaajien ikäänntyneisyys selittyi sillä, että kyseinen tutkinto on ns. jatkotutkinto (opettajankoulutuksen jälkeen) ja oli siksi luonnollista, että he olivat keskimäärin hieman muita opettajia vanhempia. Mistä puolestaan fysiikan ja kemian opettajien ikä johtui, sitä on vaikea selittää muulla kuin sillä, että nämä oppiaineet ovat kärsineet yliopistossa opiskelijapulasta jo pitkään ja senkin vuoksi opettajien keski-ikä alkaa nousta.

Ainakin muun kielen ja vieraiden kulttuurien opettajat olivat enim-mäkseen oppilaitosten uusia opettajia (kansainvälistymisaalto) ja olivat ilmeisesti siitä syystä melko nuoria. Etiikan opettajat kuuluivat samaan ryhmään siitä syystä, että filosofia yms. aineet ovat nykyään tavallaan muodissa. Kaikkien kolmen aineen opettajia oli vähän.

Yksi tapa arvioida opettajien ikärakenteen tulevaisuuden näkymiä, oli verrata kumulatiivisia prosenttilukuja toisiinsa. Jos otettiin lähtökohdaksi vähintään 50-vuotiaita kuvaavat lukemat, voitiin todeta, että pahin tilanne oli näin mitattuna saksan opettajilla. Heistä 42 % oli jo saavuttanut mainitun iän. Seuraavana tulivat opinto-ohjaajat, yhteiskunta- ja työelämä-tiedon ja ranskan opettajat. Paras oli taas tilanne muun kielen, etiikan ja vieraiden kulttuurien opettajien kohdalla.

Myös yhteisten opintojen opettajien tiedot käsiteltiin maakunnittain. Tulokset on koottu taulukkoon 29. Prosenttiluvut ovat taas siten, että ruudun ylempi on tavanomainen ja alempi kumulatiivinen lukema.

Ensimmäisenä voitiin todeta, että maakuntien välinen vertailu ei joka tapauksessa ollut kovin mielekäs, koska frekvenssit poikkesivat toisistaan suuresti. Ahvenanmaalaisten määrä oli niin pieni, että prosentti-pohjainen tarkastelu ei ollut perusteltua muuta kuin yhdenmukaisuuden vuoksi.

Taulukosta selviää, että useimpien maakuntien opettajista valtaosa sijoittui ikäryhmään 45–49-vuotiaat. Joissakin maakunnissa myös yhteisten opintojen opettajat olivat keskimääräistä nuorempia. Keski-Pohjanmaan opettajista suurin osa kuului ryhmään 35–39-vuotiaat ja Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa ikäryhmään 40–44-vuotiaat (vrt. taulukko 5).

Joissakin maakunnissa tilanne olikin sitten päinvastainen: Uusimaa, Päijät-Häme, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Etelä-Savo ja Kainuu olivat maakuntia, joiden yhteisten opintojen opettajista suurin osa kuului 50–54-vuotiaiden ikäryhmään. Lohdullista asiassa oli, että kyseisissäkin maakunnissa näytti kaikkien nuorimpien ikäryhmä olevan suurempi kuin kaikkein vanhimpien. Tämä tietysti ennakoii hyviä tulevaisuuden näkymiä.

Ahvenanmaan opettajat jakaantuivat kahteen yhtä suureen ryhmään: sekä keskimääräistä nuorempaan että vanhempaan.

Mikäli katsotaan 50-vuotiaiden kohdalta kumuloituvaa prosenttiyksikköä, voidaan todeta, että tilanne oli paras Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Lapin ja Etelä-Karjalan kohdalla. Niissä prosentti oli pienin. Vastaavasti tilanne näytti heikoimmalta Ahvenanmaan, Etelä-Savon, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Varsinais-Suomen, Hämeen ja Uudenmaan kohdalla. Kokonaisuutta arvioiden voi todeta, että erityisesti Uudenmaan ja Varsinais-Suomen tilanne oli huolestuttava opettajien ikääntymisen vuoksi. Näin siitä syystä, että opettajamäärät näissä maakunnissa olivat suuria ja siitä syystä opettajatarve tulevaisuudessa on merkittävä.

Maakunta	Alle 30 v		30-34 v		35-39 v		40-44 v		45-49 v		50-54 v		55-59 v		60 v tai yli		Yhteensä
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
	100		98,6		87,1		72,7		54,7		35,3		18,0		7,2		139
Päijät-Häme	4	4,9	5	6,2	8	9,9	19	23,5	13	16,0	20	24,7	9	11,1	3	3,7	81
	100		95,1		88,9		79,0		55,5		39,5		14,8		3,7		
Kymenlaakso	6	7,6	7	8,9	9	11,3	12	15,2	15	19,0	15	19,0	12	15,2	3	3,8	79
	100		92,4		83,5		72,2		57,0		38,0		19,0		3,8		
Etelä-Karjala	5	6,3	5	6,3	16	20,0	12	15,0	21	26,2	17	21,2	4	5,0	0	0,0	80
	100		93,7		87,4		67,4		52,4		26,2		5,0		0,0		
Itä-Uusimaa	4	6,9	6	10,3	8	13,8	8	13,8	12	20,7	7	12,1	8	13,8	5	8,6	58
	100		93,1		82,8		69,0		55,2		34,5		22,4		8,6		
Varsinais-Suomi	14	5,9	29	12,3	29	12,3	37	15,7	41	17,4	47	19,8	28	11,9	11	4,7	236
	100		94,1		81,8		69,5		53,8		36,4		16,6		4,7		
Satakunta	6	4,5	13	9,8	15	11,4	20	15,2	32	24,2	29	22,1	13	9,8	4	3,0	132
	100		95,5		85,7		74,3		59,1		34,9		12,9		3,0		
Pirkanmaa	14	7,0	16	8,0	23	11,5	34	17,0	43	21,5	43	21,5	23	11,5	4	2,0	200
	100		93,0		85,0		73,5		56,5		35,0		13,5		2,0		
Keski-Suomi	10	5,0	23	11,6	29	14,6	36	18,1	42	21,1	38	19,1	15	7,5	6	3,0	199
	100		95,0		83,4		68,8		50,7		29,6		10,5		3,0		
Etelä-Pohjanmaa	6	4,1	17	11,6	24	16,3	29	19,7	28	19,0	26	17,8	14	9,5	3	2,0	147
	100		95,9		84,3		68,0		48,3		29,3		11,6		2,0		
Vaasan rannikkoseutu	11	9,5	13	11,2	16	13,8	19	16,4	23	19,8	18	15,5	11	9,5	5	4,3	116
	100		90,5		79,3		65,5		49,1		29,3		13,8		4,3		
Keski-Pohjanmaa	3	5,7	4	7,5	15	28,3	8	15,1	8	15,1	7	13,2	5	9,4	3	5,7	53
	100		94,3		86,8		58,5		43,4		28,3		15,1		5,7		
Etelä-Savo	4	3,4	11	9,3	13	11,0	14	11,9	26	22,0	30	25,5	17	14,4	3	2,5	118
	100		96,6		87,3		76,3		64,4		42,4		17,0		2,5		
Pohjois-Savo	8	8,6	14	15,1	16	17,2	11	11,8	21	22,6	19	20,4	3	3,2	1	1,1	93
	100		91,4		76,3		59,1		47,3		24,7		4,3		1,1		
Pohjois-Karjala	8	7,0	16	13,9	22	19,1	24	20,9	19	16,5	15	13,1	9	7,8	2	1,7	115
	100		93,0		79,1		60,0		39,1		22,6		9,6		1,7		
Pohjois-Pohjanmaa	25	8,9	40	14,2	33	11,7	50	17,7	74	26,3	35	12,4	19	6,7	6	2,1	282
	100		91,1		76,9		65,2		47,5		21,3		8,9		2,1		
Kainuu	2	4,3	5	10,9	6	13,0	7	15,2	10	21,7	11	24,0	4	8,7	1	2,2	46
	100		95,7		84,8		71,8		56,6		34,9		11,0		2,2		
Lappi	11	7,4	17	11,5	22	14,9	29	19,6	32	21,6	27	18,2	9	6,1	1	0,7	148
	100		92,6		81,1		66,2		46,6		25,0		6,8		0,7		
Ahvenanmaa	0	0,0	1	7,7	0	0,0	4	30,8	2	15,4	4	30,8	2	15,4	0	0,0	13
	0,0		100		92,3		92,3		61,5		46,1		15,3		0,0		
Koko maa	169	6,0	308	10,9	397	14,1	471	16,7	577	20,5	537	19,1	267	9,5	87	3,1	2813

Opettajien keski-ikä tulostettiin myös maakunnittain: tulokset ilmevät seuraavan sivun taulukosta 30.

Taulukossa on myös koko aineiston yhteisten opettajien keski-ikä, joihin kunkin maakunnan opettajien keski-ikää kannattaa verrata. Sellaiset tilanteet, joissa vastaajia on ollut vain yksi, on merkitty pisteellä tietosuojaan vuoksi.

Useissa tapauksissa opettajien keski-ikä ylitti 50 vuotta, mitä voidaan jo pitää hälyttävän korkeana. Aina on tietenkin otettava huomioon myös opettajien lukumäärä kyseisessä maakunnassa. Useimmiten oli kysymys vain alle kymmenen hengen ryhmästä. Tätä lukumäärää ei valitettavasti voinut tilanpuutteen vuoksi lisätä taulukkoon. Sen sijaan taulukkoon on alleviivattu ne keski-ikäluvut, jotka ylittivät koko maan kyseisen aineen opettajien keski-ikän vähintään kolmella vuodella ja joiden frekvenssi oli kymmenen tai enemmän. Alleviivauksia on neljän aineen, nimittäin matematiikan, yhteiskunta- ja työelämä tiedon, englannin ja liikunnan ja terveystiedon, kohdalla. Maakunnat, joita asia erityisesti koski, olivat Päijät-Häme, Kymenlaakso, Varsinais-Suomi, Satakunta, Etelä-Pohjanmaa ja Etelä-Savo. Varsinkin englannin opettajien tilanne on muodostumassa hankalaksi, koska heidän lukumääränsä oli (ja on tietysti edelleenkin) suuri. Seuraavaksi vaikein tulevaisuuden näkökulmasta oli matematiikan, sitten liikunnan ja terveystiedon ja viimeisenä yhteiskunta- ja työelämä tiedon tilanne.

Yhteenvetona voidaan todeta, että oppiaineesta, opettajaryhmän koosta tai alueesta riippumatta yhteisten(kin) opintojen opettajien iät näyttivät huolestuttavilta.

	Koko maa	Uusimaa	Häme	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala	Itä-Uusimaa	Varsinais-Suomi	Satakunta	Pirkanmaa	Keski-Suomi	Etelä-Pohjanmaa		Vaasanmaa		Keski-Pohjanmaa	Etelä-Savo		Pohjois-Savo		Pohjois-Karjala		Pohjois-Pohjanmaa		Lappi	Ahvenanmaa		
												keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä		keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä			keski-ikä	keski-ikä
Opetettava aine	f	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	keski-ikä	
01 Erityisopetus	133	44,3	44,2	44,9	38,7	53,8	42,3	0,0	47,1	45,7	46,5	39,3	46,0	0,0	43,7	44,3	46,1	45,4	41,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
02 Opinto-ohjaus	116	46,9	46,9	53,7	49,3	50,5	—	0,0	46,7	46,8	45,3	47,1	50,2	41,8	47,2	40,0	47,3	55,0	43,9	0,0	46,6	—	—	—	—	—	—	—
03 Maatematiikka	294	43,8	42,5	47,2	45,3	40,7	43,1	43,0	46,9	41,9	45,8	45,4	47,0	42,1	41,9	44,9	40,8	41,6	41,7	42,8	46,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
04 Tietotekniikka	261	42,1	43,3	44,9	45,4	43,8	40,5	42,0	38,6	44,3	43,4	40,5	43,1	36,4	43,2	48,6	37,8	44,4	39,1	46,3	38,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
05 Fysiikka ja kemia	47	46,2	43,0	48,7	0,0	—	51,0	0,0	50,7	44,0	49,3	48,5	41,7	56,0	0,0	50,0	39,5	0,0	41,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
06 Ympäristötieto	23	43,1	51,3	33,5	0,0	—	—	—	40,5	—	45,0	0,0	43,0	0,0	0,0	—	0,0	40,0	0,0	0,0	45,5	—	—	—	—	—	—	—
07 Yht. - ja työelämät.	203	45,5	45,4	47,7	49,0	48,7	50,6	52,0	40,8	49,5	46,7	43,9	46,4	43,1	42,0	48,7	45,5	40,9	44,9	45,6	44,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
08 Äidinkieli (suomi)	449	44,3	44,2	43,5	45,4	46,8	45,1	45,6	43,4	42,8	45,8	45,1	44,6	50,1	49,2	43,9	41,4	40,9	43,0	46,7	44,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	43,0	41,3	0,0	0,0	—	—	44,0	39,0	0,0	49,7	—	30,5	44,1	—	—	41,0	—	38,7	—	51,0	44,7	—	—	—	—	—	—
10 Toinen kot. (suomi)	40	41,6	35,2	47,4	0,0	—	0,0	0,0	35,2	—	0,0	—	—	43,3	—	—	48,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Toinen kot. (ruotsi)	180	44,9	47,6	43,6	41,4	50,6	43,3	51,3	45,5	43,4	44,3	49,0	35,8	46,0	41,0	47,8	40,3	40,8	41,4	39,7	44,2	—	—	—	—	—	—	—
12 Saame	7	45,1	—	—	—	—	0,0	—	49,5	—	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13 Englanti	380	44,7	45,8	46,2	49,8	41,2	40,2	42,0	46,2	48,8	44,2	45,9	44,6	44,6	43,4	47,7	44,8	39,0	44,0	44,9	40,8	49,0	—	—	—	—	—	—
14 Ranska	21	45,3	40,0	0,0	—	—	0,0	42,0	0,0	—	0,0	52,7	0,0	43,7	0,0	—	0,0	—	0,0	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—
15 Saksa	38	44,1	43,0	—	0,0	0,0	0,0	0,0	46,6	0,0	47,8	40,0	32,0	54,7	—	—	0,0	0,0	44,0	—	0,0	0,0	—	—	—	—	—	—
16 Venäjä	20	46,4	46,8	55,7	—	50,5	39,0	0,0	0,0	0,0	—	0,0	—	—	—	0,0	—	—	—	—	45,5	—	—	—	—	—	—	—
17 Muu kieli	24	34,5	34,0	0,0	—	0,0	—	0,0	39,8	0,0	0,0	28,3	30,5	—	—	—	—	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18 Yritystoim. perust.	78	43,9	41,4	50,5	47,5	38,7	0,0	—	42,9	45,5	49,7	46,3	41,8	33,0	44,0	51,0	44,0	50,7	40,1	—	42,5	—	—	—	—	—	—	—
19 Psykologia	76	44,3	46,3	35,0	41,0	47,3	47,3	0,0	44,7	44,0	46,3	41,0	39,5	43,3	0,0	51,3	43,5	47,7	41,1	0,0	44,0	—	—	—	—	—	—	—
20 Liikunta ja terve	292	44,0	46,9	46,2	42,0	47,3	44,1	51,0	48,6	44,7	41,5	42,1	43,1	40,9	29,7	45,1	39,4	41,8	42,1	36,8	43,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
21 Taide- ja kultt.kas	59	44,3	52,8	49,0	37,0	40,0	33,7	—	44,2	55,0	51,7	42,6	39,0	0,0	—	46,5	37,3	0,0	43,5	—	44,5	—	—	—	—	—	—	—
22 Eitikka	17	41,4	—	0,0	—	—	—	—	43,0	—	—	42,7	—	47,5	—	—	0,0	—	45,0	—	30,5	—	—	—	—	—	—	—
23 Vieraat kulttuurit	11	40,7	41,0	—	—	—	—	—	0,0	—	—	43,5	—	—	—	0,0	—	—	38,0	—	0,0	—	—	—	—	—	—	—

4.2

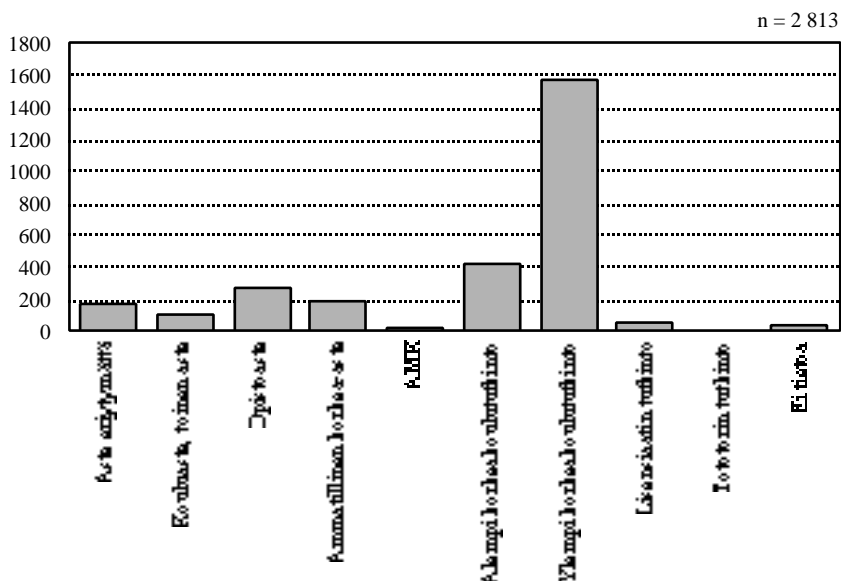
Yhteisten opintojen opettajien perustutkinnon taso

Kuten aiemmin kerrottiin, opettajien tutkintoa tai tutkinnon tasoa ei tässä kyselyssä selvitetty lainkaan, vaan tieto oli saatavissa tilastokeskuksen aiemmista rekistereistä. Kuvio 9 kuvaa sitä, mikä oli yhteisten opintojen opettajien tutkintojen taso tässä aineistossa (vrt. kuvio 6 ja 7).

Kuviosta voi nähdä, että yhteisten opintojen opettajat olivat tavallisimmin suorittaneet ylempään korkeakoulututkinnon. Melko paljon oli myös alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita. Muuntyyppisiä tutkintoja heillä olikin sitten vain vähän.

Taulukkoon 31 on kerätty tiedot yhteisten opintojen opettajien tutkinnoista oppiaineittain. Koosteesta ilmenee mm., että noin 56 %:lla vastaajista oli ylempi korkeakoulututkinto. Koko aineistossahan se oli vain runsaalla 30 %:lla (vrt. taulukko 6). Seuraavaksi eniten oli suoritettu alempia korkeakoulututkintoja. Sukupuolia ei tässä yhteydessä ole mahdollista verrata toisiinsa, koska kyseistä tietoa ei ollut käytettävissä.

Jos taulukkoa katsotaan hieman tarkemmin, huomataan, että ylempi korkeakoulututkinto oli tavallisin tutkinto kaikilla muilla paitsi erityisopetuksen, oppilaanohjauksen, liikunnan ja terveystiedon sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen opettajilla. Liikunnan opettajilla oli yleisimmin alempi korkeakoulututkinto, muilla päälinjasta poikkeavilla opistoasteen tutkinto. Melko monet opettivat ilmeisesti liikuntaa myös harrastuksensa perusteella, koska pohjakoulutus oli vain kouluaste.

Kuvio 9.

Yhteisten opintojen opettajat tutkinnon tason mukaan luokiteltuna

Yhteisten opintojen opettajat oppiaineittain perustutkinnon tason mukaan

Opetettava aine	f	Yhteensä		Aste eriyttä- mättä		Koulu- aste		Opisto- aste		Ammatillinen korkea- aste		AMK		Alempi korkea- aste		Yiampi korkea- aste		Lisen- siaatin tutkinto		Tohtorin tutkinto		Ei tietoa	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
04 Tietotekniikka	261	5,7	5,0	17,2	23,0	1,5	10,7	33,7	1,1	0,4	1,5	0,7	1,5	2,1	2,1	48,9	8,5	2,1	6,4	2,1	2,1	2,1	2,1
05 Fysiikka ja kemia	47	0,0	4,3	6,4	19,1	2,1	2,1	48,9	8,5	6,4	2,1	2,1	48,9	8,5	2,1	48,9	8,5	2,1	6,4	2,1	2,1	2,1	2,1
06 Ympäristötieto	23	0,0	4,3	21,7	4,3	0,0	4,3	56,5	8,7	4,3	4,3	4,3	56,5	8,7	4,3	56,5	8,7	8,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	1,5	2,5	9,4	4,9	0,5	11,8	66,5	2,5	4,9	4,9	4,9	66,5	2,5	11,8	66,5	2,5	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
08 Äidinkieli (suomi)	449	6,7	1,3	1,6	0,9	0,0	18,3	70,2	0,7	0,9	0,9	0,9	70,2	0,7	18,3	70,2	0,7	0,7	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	11,4	0,0	0,0	9,1	0,0	11,4	65,9	0,0	9,1	9,1	9,1	65,9	0,0	11,4	65,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3
10 Toinen kotimainen (suomi)	40	10,0	7,5	12,5	5,0	0,0	12,5	45,0	0,0	5,0	5,0	5,0	45,0	0,0	12,5	45,0	0,0	0,0	2,5	2,5	2,5	2,5	5,0
11 Toinen kotimainen (ruotsi)	180	2,8	1,1	2,8	0,0	0,0	13,9	76,7	1,7	0,0	0,0	0,0	76,7	1,7	13,9	76,7	1,7	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1
12 Saame	7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	28,6	71,4	0,0	0,0	0,0	0,0	71,4	0,0	28,6	71,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13 Englanti	380	7,1	1,1	1,6	0,0	0,0	16,3	69,7	0,8	0,0	0,0	0,0	69,7	0,8	16,3	69,7	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	3,4
14 Ranska	21	9,5	0,0	0,0	9,5	0,0	14,3	57,1	0,0	0,0	0,0	0,0	57,1	0,0	14,3	57,1	0,0	0,0	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
15 Saksa	38	15,8	0,0	2,6	0,0	0,0	7,9	73,7	0,0	0,0	0,0	0,0	73,7	0,0	7,9	73,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
16 Venäjä	20	10,0	10,0	10,0	0,0	0,0	5,0	60,0	0,0	0,0	0,0	0,0	60,0	0,0	5,0	60,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0
17 Muu kieli	24	16,7	4,2	25,0	0,0	0,0	8,3	33,3	4,2	0,0	0,0	0,0	33,3	4,2	8,3	33,3	4,2	4,2	0,0	0,0	0,0	0,0	8,3
18 Yritystoiminnan perusteet	78	3,8	1,3	10,3	2,6	0,0	15,4	64,1	1,3	0,0	0,0	0,0	64,1	1,3	15,4	64,1	1,3	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3
19 Psykologia	76	3,9	1,3	3,9	1,3	0,0	3,9	81,6	3,9	0,0	0,0	0,0	81,6	3,9	3,9	81,6	3,9	3,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20 Liikunta ja terveystieto	292	4,1	13,7	9,6	1,4	0,0	38,4	29,8	0,3	0,0	0,0	0,0	29,8	0,3	38,4	29,8	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	8,5	3,4	32,2	5,1	1,7	15,3	27,1	5,1	0,0	0,0	0,0	27,1	5,1	15,3	27,1	5,1	5,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7
22 Etiikka	17	0,0	5,9	0,0	5,9	0,0	0,0	88,2	0,0	0,0	0,0	0,0	88,2	0,0	0,0	88,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
23 Vieraat kulttuurit	11	27,3	0,0	9,1	9,1	0,0	0,0	54,5	0,0	0,0	0,0	0,0	54,5	0,0	0,0	54,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Mielenkiintoista on, että juuri oppilaanohjaajilla ja erityisopettajilla oli pohjatutkinnon taso yleisimmin opistoaste. Ilmeisesti halu lisäkoulutautua on ollut monella syynä siihen, että on hakeuduttu jatko-opettajan-koulutukseen.

Matematiikan, tietotekniikan ja fysiikan ja kemian opettajissa oli aika paljon sellaisia, joilla oli joko opistoasteen tai ammatillisen korkea-asteen (molemmat todennäköisesti usein insinöörejä) tutkinto. Ilmiö kuvastaa hyvin tilannetta, joka oppilaitoksissa vallitsee. Näiden aineiden opettajista on pulaa ja siksi opetusta usein hoitavat muut kuin korkea-koulututkinnon suorittaneet henkilöt.

Joidenkin kielten opetuksessa oli tilanne, joissa osalla opettajista oli heikohko pohjakoulutus (asetuksen vaatimuksiin verrattuna). Kyseessä olivat, suomea lukuun ottamatta, ns. harvinaiset kielet, joihin on ollut vaikea saada päteviä opettajia. Sama tilanne on ollut ilmeisesti taide- ja kulttuurikasvatuksen sekä vieraiden kulttuurien kohdalla.

Akateemisia jatkotutkintojakin oli muutamalla vastaajalla. Erityisesti niitä oli fysiikan ja kemian sekä ympäristötiedon opettajilla. Jotkut heistä olivat pääasiallisesti ammattikorkeakoulujen palveluksessa.

4.3 Yhteisten opintojen opettajien työsuhteen luonne

Yhteisten opintojen opettajista oli vakinaisia runsas 60 % (taulukko 32) eli siis hieman vähemmän kuin koko otoksessa (vrt. taulukko 7). Määräaikaisia oli runsas kolmannes ja siis puolestaan hieman enemmän kuin koko aineistossa. Myös viransijaisia oli jonkin verran enemmän kuin kokonaisuudessa. Tyhjiä vastauksia oli nyt kokonaisuutta vähemmän.

Eri oppiaineita verrattaessa huomataan, että opinto-ohjaajat olivat useimmiten vakinaisia. Heistä yli 4/5 oli ilmeisesti viranhaltijoita. Suuri osa opinto-ohjaajista lienee ollut samassa oppilaitoksessa jo pitkään, koska heidän olivat myös kaikkein iäkkäimpiä (vrt. taulukko 28). Pitkäaikaisesta työsuhteesta kertoo sekin jotain, että heistä yli 10 % toimi apulaisrehtoreina (taulukko 34).

Muita opettajaryhmiä, joista suurimmalla osalla oli vakituinen työsuhde, olivat esimerkiksi fysiikan ja kemian, tavallisimpien kielten ja yhteiskunta- ja työelämä tiedon opettajat. Epätavallisempien kielten opettajista määräaikaisia oli jopa yli puolet. Erityisesti taulukossa herätti huomiota muun kielen ja vieraiden kulttuurien opettajien määräaikaisuuden osuus (noin 80 % ja 64 %). Näiden työsuhteiden määräaikaisuus johtunee pitkälti siitä, että mainitut aineet olivat oppilaitoksissa joko täysin uusia tai harvinaisia, joten pysyvää virkakulttuuria ei ollut ainkaan vielä syntynyt. Kyseiset opettajaryhmät olivat myös hyvin pieniä. Muiden aineiden kohdalla opettajien työsuhteiden luonne vaihteli edel-

lä kuvattujen ääripäiden välillä. Hieman kärjistäen voi todeta, että ns. perinteisten yhteisten opintojen opettajat olivat useimmiten virassa, mutta uudempien aineiden opettajien tilanne oli toinen.

Viransijaisia oli kaiken kaikkiaan hyvin vähän: etiikan ja saamen kohdalla prosenttiluku hieman korostui, mutta todelliset lukumäärät olivat minimaalisia ryhmän koosta johtuen.

Taulukko 32. Yhteisten opintojen opettajien työsuhteen luonne oppiaineittain

	Yhteensä	Yhteensä	Vakinainen	Määrä-	Viran-	Ei
	f	%	%	aikainen	sijainen	tietoa
Yhteisten opintojen opettajat	f	%	%	%	%	%
01 Erityisopetus	133	100,0	54,1	42,1	3,0	0,8
02 Opinto-ohjaus	116	100,0	81,9	16,4	1,7	0,0
03 Matematiikka	294	100,0	64,3	30,6	5,1	0,0
04 Tietotekniikka	261	100,0	54,4	43,3	1,9	0,4
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	72,3	25,5	2,1	0,0
06 Ympäristötieto	23	100,0	52,2	47,8	0,0	0,0
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	100,0	67,0	31,0	2,0	0,0
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	66,1	30,7	3,1	0,0
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	61,4	38,6	0,0	0,0
10 Toinen kotim. kieli (suomi)	40	100,0	42,5	50,0	7,5	0,0
11 Toinen kotim. kieli (ruotsi)	180	100,0	73,9	25,0	1,1	0,0
12 Saame	7	100,0	42,9	42,9	14,3	0,0
13 Englanti	380	100,0	62,1	35,0	2,9	0,0
14 Ranska	21	100,0	47,6	52,4	0,0	0,0
15 Saksa	38	100,0	52,6	47,4	0,0	0,0
16 Venäjä	20	100,0	50,0	50,0	0,0	0,0
17 Muu kieli	24	100,0	20,8	79,2	0,0	0,0
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	50,0	48,7	1,3	0,0
19 Psykologia	76	100,0	56,6	39,5	2,6	1,3
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	64,0	32,5	3,4	0,0
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	62,7	37,3	0,0	0,0
22 Etiikka	17	100,0	47,1	35,3	17,6	0,0
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	36,4	63,6	0,0	0,0
Yhteensä %	–	100,0	62,4	34,7	2,8	0,1
Yhteensä f	2813	–	1756	976	78	3

4.4 Yhteisten opintojen opettajien osa-aikaeläkkeet ja virkavapaudet

Seuraavaksi opettajilta kysyttiin todellista työssäoloaikaa, eli siis haluttiin tietää, missä määrin he olivat osa-aikaeläkkeellä tai virkavapaalla. Tulokset on koottu taulukkoon 33.

Suurin osa (lähes 93 %) oli luonnollisesti kokoaikaisesti töissä, mutta 2,7 % oli virkavapaalla ja 4,7 % osa-aikaeläkkeellä. Vähintään 56-vuotiaita yhteisten opintojen opettajista oli kaikkiaan 9,6 %, joten heistä siis lähes puolet oli osa-aikaeläkkeellä. Tulevaisuuden näkökulmasta tilanne vaikutti hankalalta.

Kun verrataan yhteisten opintojen opettajien vastauksia koko aineistoon (taulukko 8), niin huomataan, että ne olivat hyvin samankaltaisia. Vain virkavapaalla oli yhteisten opintojen opettajista hieman pienempi osa.

Taulukko 33. Yhteisten opintojen opettajien osa-aikaeläkkeet ja virkavapaudet oppiaineittain

Opetettava aine	Yhteensä		Vähintään 56-vuotiaat		Osa-aika-eläkkeellä	Virka-vapaalla	Työssä-oleva
	f	%	f	%	%	%	%
01 Erityisopetus	133	100,0	13	10,0	5,3	2,3	92,5
02 Opinto-ohjaus	116	100,0	15	12,9	6,0	1,7	92,2
03 Matematiikka	294	100,0	28	9,2	5,8	3,7	90,5
04 Tietotekniikka	261	100,0	6	2,3	1,1	1,9	96,9
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	7	14,9	4,3	6,4	89,4
06 Ympäristötieto	23	100,0	3	12,9	8,7	0,0	91,3
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	100,0	22	11,0	6,4	2,0	91,6
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	50	11,1	5,3	3,1	91,5
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	7	15,8	4,5	4,5	90,9
10 Toinen kotim. kieli (suomi)	40	100,0	2	5,0	2,5	5,0	92,5
11 Toinen kotim. kieli (ruotsi)	180	100,0	25	14,0	4,4	0,6	95,0
12 Saame	7	100,0	0	0,0	0,0	14,3	85,7
13 Englanti	380	100,0	33	8,8	4,7	2,9	92,4
14 Ranska	21	100,0	3	14,4	0,0	0,0	100,0
15 Saksa	38	100,0	8	21,1	13,2	2,6	84,2
16 Venäjä	20	100,0	2	10,0	10,0	0,0	90,0
17 Muu kieli	24	100,0	0	0,0	0,0	0,0	100,0
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	5	6,5	2,6	3,8	93,6
19 Psykologia	76	100,0	7	9,1	1,3	1,3	97,4
20 Liikunta ja terve	292	100,0	28	9,5	5,5	2,4	92,1
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	6	10,2	5,1	5,1	89,8
22 Etiikka	17	100,0	0	0,0	0,0	11,8	88,2
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	0	0,0	0,0	0,0	100,0
Yhteensä %	–	100,0	–	9,6	4,7	2,7	92,6
Yhteensä f	2813	–	270	–	133	76	2604

Taulukossa korostuu taas hieman muutamien opettajaryhmien (saksan, venäjän, ympäristötiedon sekä yhteiskunta- ja työelämä tiedon) osaaikaeläkkeellä olevien lukema, mutta lukumäärät olivat todellisuudessa hyvin pieniä tässäkin tapauksessa. Sama tilanne oli virkavapaalla olevien kohdalla: saame ja fysiikka ja kemia korostuivat turhaan.

Toisin sanoen: yhteisten opintojen opettajien kohdalla ei ollut havaittavissa mitään poikkeavaa koko aineistoon verrattuna, kun oli kyse todellisesta työssäolosta. Vähän kärjistäen voisi todeta, että niiden aineiden opettajat, joilla yleisimmin oli vakinainen työsuhte, käyttivät mahdollisuuksia olla joko työssä, osaaikaeläkkeellä tai virkavapaalla. Seläisten aineiden opettajat, joilla oli vain vähän pysyviä työsuhteita, olivat enimmäkseen työssä (taulukot 32 ja 33).

4.5 Yhteisten opintojen opettajien virkatyypit

Kyselyssä selvitettiin myös, mitä virkatyyppejä kyseiset opettajat edustivat. Koko aineistoon verrattuna tulos oli melko samankaltainen, mutta joitakin poikkeuksiakin oli. Koulun hallintohenkilöstöä, yliopettajia ja lehtoreita oli suhteellisesti vähemmän kuin koko aineistossa (vrt. taulukko 9 ja 34). Vastaavasti pää- ja sivutoimisia tuntiopettajia oli yhteisten opettajien joukossa enemmän kuin kokonaisuudessa.

Rehtoreita oli etiikan opettajista lähes neljäsosa, ryhmä tosin oli hyvin pieni. Samoin yhteiskunta- ja työelämä tiedon kohdalla rehtoreiden määrä korostui. Perinteisten naisaineiden (kielet) kohdalla näkyi selvästi naisvaltaisuus: ei juuri lainkaan rehtoreita. Apulaisrehtoreiden kohdalla tilanne oli jo hieman toinen: opinto-ohjaajista (naisvaltainen) ja ruotsin opettajista oli suhteellisesti ottaen aika moni näissä tehtävissä. Muuten linja oli suurin piirtein sama kuin rehtoreidenkin kohdalla. Yliopettajien ryhmä oli kaiken kaikkiaan niin pieni, että sitä ei ole syytä verrata mihinkään, koska tulokset voivat olla täysin sattumaa.

Lehtoraattia piti hallussaan useimmiten ns. perinteisten oppiaineiden haltijat: fysiikan ja kemian opettajat, tavallisten kielten, opinto-ohjauksen ja liikunnan opettajat. Tuntiopettajina olivat keskimääräistä useammin mm. epätavallisempien kielten, vieraiden kulttuurien ja tietotekniikan opettajat. Erityisopettajat poikkesivat muista, perinteisten aineiden opettajista, siinä mielessä, että heistä noin 40 % oli tuntiopettajina. Yli puolet heistä oli kuitenkin vakinaisissa työsuhteissa eri virkanimikkeillä.

Taulukko 34. Yhteisten opintojen opettajien virkatyyppit oppilaineittain

Opetettava aine	Yhteensä		Rehtori		Apulaisrehtori		Yliopettaja		Lehtori		Päätoim. tuntiopettaja		Sivutoim. tuntiopettaja		Erityisoppil. opettaja		Erityisopettaja		Opinto-ohjaaja		Muu		Ei tietoa	
	f	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
04 Tietotekniikka	261	1,5	1,9	0,0	0,0	34,1	46,0	7,8	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
05 Fysiikka ja kemia	47	2,1	6,4	2,1	0,0	61,7	19,1	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,8
06 Ympäristötieto	23	4,3	4,3	0,0	0,0	43,5	21,7	26,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
07 Yht. - ja työelämät.	203	6,9	5,4	0,0	0,0	43,8	29,1	7,4	3,0	0,5	1,0	3,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
08 Äidinkieli (suomi)	449	0,2	2,0	0,0	0,0	51,0	33,9	8,0	1,6	0,7	0,0	1,6	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	0,0	9,1	0,0	0,0	54,5	22,7	13,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Toinen kot. (suomi)	40	0,0	2,5	0,0	0,0	45,0	25,0	27,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11 Toinen kot. (ruotsi)	180	0,6	0,6	0,0	0,0	52,2	36,1	6,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8
12 Saame	7	0,0	0,0	0,0	0,0	71,4	28,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13 Englanti	380	0,3	0,8	0,0	0,0	48,7	35,0	11,8	0,0	0,5	0,3	0,0	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6
14 Ranska	21	0,0	0,0	0,0	0,0	28,6	42,9	28,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
15 Saksa	38	0,0	0,0	0,0	0,0	31,6	28,9	36,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,6
16 Venäjä	20	0,0	0,0	0,0	0,0	20,0	25,0	35,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0
17 Muu kieli	24	0,0	0,0	0,0	0,0	4,2	25,0	58,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5
18 Yritystoim. perust.	78	2,6	9,0	0,0	0,0	25,6	42,3	15,4	0,0	1,3	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
19 Psykologia	76	3,9	3,9	0,0	0,0	44,7	32,9	13,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20 Liikunta ja terve	292	1,0	1,4	0,0	0,0	55,1	25,3	14,7	1,4	0,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
21 Taide- ja kulttt.kas	59	0,0	0,0	0,0	0,0	42,4	35,6	18,6	1,7	1,7	0,0	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
22 Etiikka	17	23,5	0,0	0,0	0,0	41,2	0,0	35,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
23 Vieraat kulttuurit	11	0,0	0,0	0,0	0,0	27,3	45,5	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä %	–	1,6	3,0	0,1	0,1	45,7	32,8	11,1	1,3	1,0	0,6	1,4	1,0	0,6	1,4	1,0	0,6	1,4	1,0	0,6	1,4	1,0	0,6	1,4
						1288	923	312	36	28	17	40	38	17	40	38	17	40	38	17	40	38	17	40

4.6 Yhteisten opintojen opettajien ensisijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain

Kysymykseen koulutusmuodosta, jossa opettajat toimivat eniten, vastasivat yhteisten opintojen opettajat (taulukko 35) hyvin samalla tavalla kuin koko opettajaryhmäkin (taulukko 10). Pääasiassa toimittiin tietysti nuorisoasteella: erityisesti liikunnan ja terveystiedon, erityisopetuksen, opinto-ohjauksen, matematiikan ja äidinkielen opettajat olivat sitoutuneet tähän asteeseen. Toista ääripäätä edustivat venäjän ja etiikan opettajat. Saksan ja muun kielen opettajat olivat puoliksi nuorisoasteella ja puoliksi muussa opetuksessa. Lopuista yli puolet toimi nuorisoasteella.

Opistoasteella työskentelivät erityisesti fysiikan ja kemian, etiikan ja tavallista harvinaisempien kielten opettajat. Opistoasteen koulutusta on vielä hieman jäljellä, vaikka se on poistumassa. Oppisopimus- ja työvoimapolitiittisessa koulutuksessa ei ollut mikään ryhmä erityisesti edustettuna. Aikuiskoulutuksessa näkyi tietotekniikan opettajien osuus hieman.

Ammattikorkeakoulussa toimivat aika monet kielten opettajat. Samoin siellä työskentelivät fysiikan ja kemian ja ympäristötiedon opettajat. Ammattikorkeakoulu olikin toiseksi merkittävin oppilaitosmuoto, jossa yhteisten opintojen opettajat toimivat. (Koko aineistossahan opistoaste oli toiseksi merkittävin (taulukko 10).

Lukiassa tai yliopistossa toimivat pääasiallisesti vain lähinnä muutammat matematiikan, tietotekniikan ja kielten opettajat. Muussa oppilaitosmuodossa työskentelivät jotkut harvat opettajat.

Yhteenvedona voi todeta, että yhteistenkin opintojen opettajat olivat pääasiallisesti nuorisoasteen palveluksessa, mutta suurin piirtein saman verran kuin koko aineistossakin, oltiin pääasiallisesti jonkin muun oppilaitosmuodon palveluksessa.

Taulukko 35. Koulutusmuoto, jossa yhteisten opintojen opettaja ensisijaisesti opetti, oppilaineen mukaan jaoteltuna

Opetettava aine	Yhteensä		Nuorisoa- aste		Opisto- aste		Oppi- sopimus koulutus		Työvoima- poliittinen koulutus		Aikuis- koulutus		AMK		Lukio		Yli- opisto		Muu		
	f	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
04 Tietotekniikka	261	68,2		4,6		0,4		5,0		2,0		6,1		1,7		0,0		0,0		0,7	
05 Fysiikka ja kemia	47	53,2		27,7		0,0		0,0		2,1		17,0		0,0		0,0		0,0		0,0	
06 Ympäristötieto	23	73,9		4,3		0,0		0,0		0,0		21,7		0,0		0,0		0,0		0,0	
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	73,9		9,4		0,0		3,0		4,9		7,9		0,0		0,0		0,0		1,0	
08 Äidinkieli (suomi)	449	80,0		6,7		0,0		0,9		1,8		8,2		1,1		0,0		0,0		1,3	
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	75,0		0,0		0,0		0,0		2,3		9,1		2,3		2,3		2,3		9,1	
10 Toinen kotim. (suomi)	40	75,0		7,5		0,0		2,5		2,5		7,5		2,5		2,5		2,5		0,0	
11 Toinen kotim. (ruotsi)	180	68,3		8,9		1,1		0,0		5,0		13,9		1,1		0,0		0,0		1,7	
12 Saame	7	57,1		28,6		0,0		0,0		0,0		0,0		0,0		0,0		0,0		14,3	
13 Englanti	380	75,5		7,9		0,3		0,5		2,9		9,2		1,1		0,0		0,0		2,6	
14 Ranska	21	61,9		0,0		0,0		0,0		9,5		23,8		0,0		0,0		0,0		4,8	
15 Saksa	38	50,0		21,1		0,0		0,0		2,6		23,7		0,0		0,0		0,0		2,6	
16 Venäjä	20	40,0		20,0		0,0		0,0		0,0		40,0		0,0		0,0		0,0		0,0	
17 Muu kieli	24	50,0		4,2		0,0		8,3		4,2		29,2		0,0		0,0		0,0		4,2	
18 Yritystoiminnan perusteet	78	73,1		12,8		0,0		5,1		1,3		7,7		0,0		0,0		0,0		0,0	
19 Psykologia	76	64,5		10,5		2,6		5,3		6,6		5,3		1,3		0,0		0,0		3,9	
20 Liikunta ja terveystiето	292	92,5		3,1		0,0		0,0		1,4		0,7		0,3		0,3		0,3		1,7	
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	69,5		10,2		1,7		0,0		5,1		3,4		0,0		0,0		0,0		10,2	
22 Etiikka	17	41,2		23,5		0,0		0,0		5,9		0,0		0,0		0,0		0,0		29,4	
23 Vieraat kulttuurit	11	54,5		9,1		9,1		0,0		9,1		9,1		0,0		0,0		0,0		9,1	
Yhteensä %	–	76,3		7,1		0,4		1,4		3,7		8,0		0,7		0,1		0,1		2,3	
								40		104		225		21		3		3		65	

Yhteisten opintojen opettajien toissijaiset toimipaikat koulutusmuodoittain

Verrattaessa yhteisten opintojen opettajia koko aineistoon toissijaisten työpaikkojen suhteen, huomataan, että taas oltiin aika lailla samoilla linjoilla (taulukot 11 ja 36).

Yli viidesosa ei opettanut muualla kuin yhdessä paikassa. Koko aineistossa (taulukko 11) muualla opettamattomien luku oli hieman suurempi. Toisin sanoen: tässäkin näkyi, että yhteisten opintojen opettajat liikkuvat ammatillisten opintojen opettajia helpommin oppilaitosmuodosta toiseen.

Tavallisin toissijainen koulutusmuoto oli nuoriso- ja opistoaste. Niissä molemmissa opetti vajaa 15 % yhteisten opintojen opettajista. Nuorisoasteella opettivat erityisesti etiikan, vieraiden kulttuurien, kielten ja fysiikan ja kemian opettajat. Opistoasteella opettivat samoin erityisesti vieraiden kulttuurien, yritystoiminnan perusteiden ja ruotsin opettajat.

Muissa koulutusmuodoissa toissijaisesti opettaminen näytti olevan melko hajanaista ja vähäistä: oppisopimuskoulutuksessa korostui hieman vieraiden kulttuurien prosenttiluku (opettajia oli todellisuudessa vain 2) ja psykologian opettajat. Työvoimapoliittisessa koulutuksessa nousi esiin taas saamen luku (1 opettaja). Aikuiskoulutuksen parissa työskenteli aika monta yritystoiminnan perusteiden opettajaa, mikä osoittaa nykyisen aikuiskoulutuksen luonnetta. Ammattikorkeakouluissa opettivat lähinnä jotkut kielten ja etiikan opettajat. Sama oli tilanne lukioiden ja muun koulutusmuodon suhteen. Yliopistoissa ei opettanut juuri kukaan toissijaisesti. Muun kielen opettajien kohdalla toissijainen koulutusmuoto oli suurimmalla osalla tuntematon.

Kaiken kaikkiaan voi todeta, että yhteisten opintojen opettajista ennen kaikkea kielten, vieraiden kulttuurien, etiikan ja yritystoiminnan perusteiden opettajat toimivat muissakin kuin vain pääasiallisessa koulutusmuodossaan. Tämä on luonnollista, koska nämä oppiaineet ovat sellaisia, että niitä tarvitaan laajalti.

Tämän aineiston analysoinnissa on kaiken aikaa se ongelma, että eri opettajaryhmien koko on kovin erilainen. Se vaikeuttaa tulkintaa ja saattaa ensi katsomalla antaa aivan virheellisen kuvan. Olennaista on kuitenkin, että kuva kunkin oppiaineen sisällä muodostuu oikeaksi.

Taulukko 36. Koulutusmuoto, jossa yhteisten opintojen opettaja toissijaisesti opetti, oppiaineen mukaan jaoteltuna

Opetettava aine	Yhteensä		Nuoriso-aste		Opisto-aste		Oppi-sopimus koulutus		Työvoima-poliittinen koulutus		Aikuis-koulutus		AMK		Lukio		Yli-opisto		Muu		Ei opetusta muualla		Ei tietoa			
	f	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
04 Tietotekniikka	261	14,6	11,9	7,3	9,2	12,3	10,3	9,2	2,7	0,0	0,0	1,0	20,7	19,7												
05 Fysiikka ja kemia	47	27,7	8,5	8,5	0,0	6,4	6,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	31,9	10,6												
06 Ympäristötieto	23	17,4	4,3	8,7	4,3	13,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	17,4	30,4												
07 Yht. - ja työelämätie.	203	16,3	13,3	4,9	4,9	6,9	4,9	1,5	1,5	0,0	0,0	2,0	32,0	13,3												
08 Äidinkieli (suomi)	449	12,9	18,5	6,5	5,1	10,5	4,7	2,4	2,4	0,2	3,1	21,4	14,7													
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	22,7	11,4	2,3	2,3	2,3	9,1	6,8	2,3	4,5	18,2															
10 Toinen kotim. (suomi)	40	17,5	10,0	5,0	7,5	15,0	5,0	2,5	2,5	0,0	0,0	2,5	25,0	10,0												
11 Toinen kotim. (ruotsi)	180	22,2	19,4	6,1	1,7	6,7	6,7	3,3	3,3	0,0	0,0	3,9	11,1	18,9												
12 Saame	7	14,3	14,3	0,0	14,3	0,0	28,6	14,3	0,0	0,0	0,0	0,0	14,3	0,0												
13 Englanti	380	16,6	15,3	4,2	3,9	7,1	7,1	3,2	3,2	0,5	5,3	21,6	15,3													
14 Ranska	21	19,0	9,5	4,8	0,0	9,5	14,3	9,5	0,0	0,0	0,0	19,0	14,3													
15 Saksa	38	31,6	15,8	5,3	0,0	10,5	13,2	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0	7,9	13,2												
16 Venäjä	20	30,0	0,0	0,0	5,0	0,0	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	10,0	25,0	15,0												
17 Muu kieli	24	16,7	0,0	0,0	0,0	8,3	8,3	4,2	4,2	0,0	4,2	0,0	58,3													
18 Yritystoim. perusteet	78	19,2	24,4	5,1	6,4	21,8	3,8	0,0	0,0	0,0	1,3	10,3	7,7													
19 Psykologia	76	18,4	19,7	11,8	2,6	9,2	2,6	2,6	2,6	1,3	2,6	14,5	14,5													
20 Liikunta ja terveys-tieto	292	6,2	11,3	4,5	2,1	4,1	10,6	3,4	3,4	0,3	6,5	30,8	20,2													
21 Taide- ja kultt.kasvatus	59	22,0	13,6	6,8	1,7	10,2	6,8	0,0	0,0	0,0	8,5	15,3	15,3													
22 Etiikka	17	41,2	0,0	0,0	0,0	0,0	17,6	0,0	0,0	0,0	17,6	5,9	17,6													
23 Vieraat kulttuurit	11	45,5	27,3	18,2	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0												
Yhteensä %	–	14,6	14,1	5,9	3,9	8,7	7,2	2,4	2,4	0,3	3,6	22,6	16,6													
					109	246	202	68	68	8	100	637	468													

4.8 Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus

4.8.1 Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus koko maassa

Opettajien kelpoisuusasiat ovat tietenkin tärkeitä monessakin mielessä. Koko aineistossahan (taulukko 12) kelpoisuus oli kunnossa kaikilta osin noin 76 %:lla vastaajista, pedagogiset opinnot puuttuivat noin 12 %:lta, tutkinto noin 10 %:lta ja työkokemusta noin 1 %:lta.

Yhteisten opintojen opettajien (taulukko 37) kohdalla tilanne oli sellainen, että kelpoisuus oli kunnossa vain 72 %:lla vastaajista, tutkinto puuttui vajaalta 15 %:lta vastaajia, pedagogiset opinnot puuttuivat vajaalta 12 %:lta ja, oman ilmoituksensa mukaan, työkokemus puuttui noin 1 %:lta vastaajia. Tulos oli yllättävä siinä mielessä, että yhteisten opintojen opettajista 2/3 oli naisia ja naisilla oli kuitenkin koko aineistossa (taulukko 12) kelpoisuus kunnossa kaikilta osin lähes 80 %:lla vastaajista.

Taulukko 37. Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus oppiaineen mukaan jaoteltuna

Opetettava aine	Yhteensä		Kelpoiset	Pedagoginen koulutus puuttuu	Tutkinto puuttuu	Työ- kokemus puuttuu	Ei tietoa
	f	%	%	%	%	%	%
01 Erityisopetus	133	100,0	69,9	12,0	17,3	0,8	0,0
02 Opinto-ohjaus	116	100,0	87,1	3,4	8,6	0,0	0,9
03 Matematiikka	294	100,0	72,8	12,6	10,9	2,0	1,7
04 Tietotekniikka	261	100,0	55,9	15,3	26,4	1,5	0,8
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	85,1	10,6	4,3	0,0	0,0
06 Ympäristötieto	23	100,0	73,9	17,4	4,3	4,3	0,0
07 Yhteiskunta- ja työelämä­tieto	203	100,0	70,9	13,8	11,8	3,0	0,5
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	78,4	7,1	13,6	0,4	0,4
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	75,0	6,8	15,9	2,3	0,0
10 Toinen kotim. kieli (suomi)	40	100,0	67,5	12,5	17,5	0,0	2,5
11 Toinen kotim. kieli (ruotsi)	180	100,0	78,9	8,9	10,6	0,6	1,1
12 Saame	7	100,0	57,1	28,6	14,3	0,0	0,0
13 Englanti	380	100,0	75,3	9,7	13,7	0,8	0,5
14 Ranska	21	100,0	52,4	4,8	42,9	0,0	0,0
15 Saksa	38	100,0	63,2	10,5	21,1	2,6	2,6
16 Venäjä	20	100,0	65,0	5,0	15,0	5,0	10,0
17 Muu kieli	24	100,0	41,7	16,7	33,3	0,0	8,3
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	62,8	23,1	11,5	1,3	1,3
19 Psykologia	76	100,0	75,0	17,1	3,9	2,6	1,3
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	70,9	9,2	18,8	0,0	1,0
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	66,1	23,7	6,8	1,7	1,7
22 Etiikka	17	100,0	52,9	41,2	0,0	0,0	5,9
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	54,5	45,5	0,0	0,0	0,0
Yhteensä %	–	100,0	72,0	11,5	14,5	? 1,1	1,0
Yhteensä f	2813	–	2024	323	407	? 31	28

Kun asiaa tarkastellaan oppiaineittain, huomataan, että erityisesti ranskan, muun kielen, tietotekniikan, saksan ja liikunnan ja terveystiedon opettajilta puuttui tutkinto. Kielten osalta ilmiö selittyy ainakin osittain sillä, että kyseessä olivat (Suomessa) harvinaiset kielet, joihin on ollut vaikea saada päteviä opettajia ja siksi oppilaitokset ovat palkanneet sellaisen henkilön, joka on ylipäänsä ollut tarjolla. Tietotekniikan opettajista on nykyisin kova pula ja tämän vuoksi sitä opettivat taustoiltaan hyvinkin erilaiset henkilöt. Muodollisesti päteviä liikunnan ja terveystiedon opettajia ei ole myöskään riittävästi tarjolla, koska alan koulutuspaikkoja (yliopistossa) on vähän.

Mitä tulee pedagogiseen koulutukseen, se näytti puuttuvan erityisesti vieraiden kulttuurien ja etiikan opettajilta. Heistä lähes puolelta puuttui mainittu koulutus. Syistä ei ole varmuutta, mutta ainakin osa vieraiden kulttuurien opettajista oli ulkomaalaisia, mikä voi osin selittää ilmiötä. Etiikan opettajistahan lähes 60 % opetti pääasiassa muualla kuin nuorisosteella (taulukko 35) ja voi olla, että se on ollut yhtenä syynä siihen, ettei pedagogiseen koulutukseen hakeutumiseen ole tunnettu kovin suurta tarvetta.

Miöy saamen, taide- ja kulttuurikasvatuksen sekä yritystoiminnan perusteiden opettajilta puuttui korostuneen usein pedagoginen koulutus. Ainakin ammatillista opettajankoulutusta on saamelaisryhmille järjestetty toistaiseksi hyvin vähän ja se osin selittää moisen puutteen. Kyse oli kylläkin taas vain kahdesta henkilöstä. Taide- ja kulttuurikasvatusta opetti todennäköisesti monissa paikoissa henkilö, jolla saattoi hyvinkin olla alan loppututkinto. Koska kyseessä on kuitenkin sektori, jolla ei perinteisesti olla erityisen paljoa välitettyä muodollisista pätevyysvaatimuksista, on opettajankoulutus saattanut jäädä hankkimatta. Miksi yritystoiminnan opettajilta puuttuu noin usein kyseinen koulutus, jää mysteerioksi.

Alan työkokemuksen olivat jotkut vastaajista merkinneet puuttuvaksi. Kyseessä lienee suurimmalla osalla kuitenkin väärinkäsitys: Työkoke-
musta ei yhteisten opintojen opettajilta (yleensä) vaadita. Kauppaoppilaitoksia koskeva asetus (493/87, 34 §) on tosin poikennut muista vastaavista asetuksista, koska siinä on vaadittu työkokemusta myös yhteisten opintojen opettajilta. Osa vastaajista on mitä ilmeisimmin ollut tietämätön kelpoisuusvaatimuksista.

Taulukosta huomataan, että erityisesti opinto-ohjaajilla, fyysiikan ja kemian, äidinkielen ja ruotsin opettajilla oli pätevyys kunnossa kaikilta osin. Hehän opettivat oppilaitosten ns. perinteisiä ydinaineita. Toista ääripäätä edustivat muun kielen opettajat, joilta puuttui pätevyys lähes 60 %:lta. Koska heistä hyvin monelta puuttui myös tutkinto, he joko opiskelivat edelleen tai sitten eivät. Muissa aineissa kelpoisuusprosentti asettui mainittujen ääripäiden välille.

Yhteisten opintojen opettajien osalta maakunnittainen tarkastelu tuotti seuraavia havaintoja. Kelpoisuus oli useimmiten kunnossa Hämeen, Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen opettajilla (taulukko 38). Huonoimmin olivat asiat tässä suhteessa Ahvenanmaalla, Pohjois-Savossa, Itä-Uudellamaalla, Kymenlaaksossa ja Keski-Pohjanmaalla. Ahvenanmaan kohdalla on tietenkin otettava huomioon se, että minimaalinen frekvenssi aiheuttaa vääristymää, kun verrataan muihin maakuntiin.

Tutkinto puuttui useimmiten Ahvenanmaan, Kymenlaakson, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan opettajilta. Eniten niitä puolestaan oli suoritettuna Hämeen opettajilla. Pedagoginen koulutus puolestaan puuttui useimmiten Pohjois-Savon, Itä-Uudenmaan ja Keski-Pohjanmaan opettajilta. Suoritettuna se oli kaikilla Ahvenanmaan opettajilla. Myös Keski-Suomen opettajat kunnostautuivat tässä asiassa. Työkokemuksen oli ilmoittanut puuttuvaksi vain muutama harva tapaus. Vastaamatta kokonaan tähän kysymykseen oli taas jättänyt Satakunnan yhteisten opintojen opettajista hämmästyttävän suuri osa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteisten opintojen opettajien osalta oli muodollisessa kelpoisuudessa maakunnittain melko suuria eroja. Tietyt maakunnat (esim. Ahvenanmaa, Pohjois-Savo, Itä-Uusimaa ja Kymenlaakso) vielä korostuivat, koska niiden opettajilla näytti olevan keskimääräistä useammin puutteellisuuksia näissä asioissa.

Eri oppiaineitten opettajia maakunnittain tarkasteltaessa havaitaan, että useimmin puutteita muodollisessa kelpoisuudessa näytti olevan englannin, äidinkielen (suomi), tietotekniikan, matematiikan, liikunnan ja terveystiedon opettajilla. He olivat suurelta osalta sama ryhmä, jonka ikäjakauma todettiin luvussa 4.1.1 hankalaksi tulevaisuuden näkökulmasta.

Taulukko 38. Yhteisten opintojen opettajien kelpoisuus maakunnittain

Maakunnat	Yhteensä		Kelpoiset		Tutkinto puuttuu		Pedagoginen koulutus puuttuu		Työkokemus puuttuu		Ei tietoa	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Päijät-Häme	81	100	64	79,0	6	7,4	11	13,6	0	0,0	0	0,0
Kymenlaakso	79	100	48	60,8	20	25,3	9	11,4	1	1,3	1	1,3
Etelä-Karjala	80	100	54	67,5	11	13,8	12	15,0	1	1,2	2	2,5
Itä-Uusimaa	58	100	35	60,3	10	17,2	11	19,0	2	3,4	0	0,0
Varsinais-Suomi	236	100	173	73,3	30	12,7	23	9,7	5	2,1	5	2,1
Satakunta	132	100	98	74,2	15	11,4	13	9,8	0	0,0	6	4,5
Pirkanmaa	200	100	155	77,5	26	13,0	17	8,5	0	0,0	2	1,0
Keski-Suomi	199	100	161	80,9	22	11,1	13	6,5	2	1,0	1	0,5
Etelä-Pohjanmaa	147	100	105	71,4	22	15,0	18	12,2	1	0,7	1	0,7
Väestön rannikkoseutu	116	100	85	73,3	20	17,2	10	8,6	1	0,9	0	0,0
Keski-Pohjanmaa	53	100	35	66,0	8	15,1	9	17,0	0	0,0	1	1,9
Etelä-Savo	118	100	82	69,5	21	17,8	13	11,0	2	1,7	0	0,0
Pohjois-Savo	93	100	53	57,0	19	20,4	21	22,6	0	0,0	0	0,0
Pohjois-Karjala	115	100	77	67,0	22	19,1	16	13,9	0	0,0	0	0,0
Pohjois-Pohjanmaa	282	100	196	69,5	45	16,0	36	12,8	4	1,4	1	0,4
Kainuu	46	100	32	69,6	8	17,4	3	6,5	3	6,5	0	0,0
Lappi	148	100	101	68,2	26	17,6	18	12,2	3	2,0	0	0,0
Ahvenanmaa	13	100	8	61,5	5	38,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yhteensä	2813	100	2024	71,9	407	14,5	323	11,5	31	1,1	28	1,0

4.9 Yhteisten opintojen opettajien eniten ja toiseksi eniten opettamat aineet

Yhteisten opintojen opettajien eniten opettamat aineet selviävät varsin helposti esimerkiksi taulukosta 39, johon oppiaineet on järjestetty suuruusjärjestykseen opettajien määrän perusteella. Jakauma kuvastaa tietysti ennen kaikkea oppilaitosten opetussuunnitelmia. Mitä keskeisempi aine, sen enemmän tarvitaan opettajia. Tuntimääristä ei ollut saatavissa tietoa.

Lähes puolet yhteisten opintojen opettajista opetti jotakin muuta kuin vain pääainettaan. Se on luonnollista, koska monet virat ovat kahden aineen yhdistelmävirkoja (esim. englanti-ruotsi). Taulukkoon on koottu kunkin oppiaineen kohdalle myös tietoa siitä, mitä ainetta kyseiset opettajat useimmiten opettivat toisena aineena. Näitä tavallisimpia toisia aineita opetti noin 20 % opettajista.

Taulukko 39. Aine, jota yhteisten opintojen opettaja opetti eniten ja toiseksi eniten

Eniten opettava aine	Opettaa eniten		Toiseksi eniten		Yleisimmät toiseksi eniten opettavat aineet
	f	%	f	%	
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	47	10,5	Yhteiskunta- ja työelämätieto
13 Englanti	380	100,0	172	45,3	Ruotsi
03 Matematiikka	294	100,0	76	25,9	Tietotekniikka
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	14	4,8	Opinto-ohjaus
04 Tietotekniikka	261	100,0	61	23,4	Matematiikka
07 Yht.kunta- ja työelämätieto	203	100,0	42	20,7	Yritystoiminnan perusteet
11 Toinen kotim. kieli (ruotsi)	180	100,0	63	35	Englanti
01 Erityisopetus	133	100,0	6	4,5	Opinto-ohjaus
02 Opinto-ohjaus	116	100,0	7	6,0	Tietotekniikka
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	19	24,4	Yhteiskunta- ja työelämätieto
19 Psykologia	76	100,0	10	13,2	Yhteiskunta- ja työelämätieto
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	3	5,1	Vieraat kulttuurit
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	15	31,9	Matematiikka
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	7	15,9	Englanti
10 Toinen kotim. kieli (suomi)	40	100,0	9	22,5	Englanti
15 Saksa	38	100,0	11	28,9	Ruotsi
17 Muu kieli	24	100,0	1	4,2	Ranska
06 Ympäristötieto	23	100,0	3	13,0	Fysiikka ja kemia
14 Ranska	21	100,0	5	23,8	Saksa
16 Venäjä	20	100,0	2	10,0	Saksa
22 Etiikka	17	100,0	2	11,8	Vieraat kulttuurit
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	2	18,9	Ranska
12 Saame	7	100,0	1	14,3	Ruotsi
Yhteensä	2813	100,0	578	20,5	
Opettaa toista ainetta	1275	45,3	–	–	

Kuten taulukosta ilmenee, niin yleisimpiä toisia aineita oli vain muutama: ruotsi, tietotekniikka, englanti, matematiikka ja yhteiskunta- ja työelämä tieto kärkipäässä. Tämäkin tilanne luonnollisesti heijastaa opetussuunnitelmia.

Tavallisin tapaus oli sellainen, jossa englannin opettaja opetti ruotsia toisena aineena. Tämä kombinaatio oli lähes puolella englannin opettajista. Ruotsia opettivat toisena aineena jotkut muutkin kielten opettajat. Myös vastakkainen tilanne tietenkin näkyi aineistossa: ruotsin opettajat opettivat yleisesti englantia.

Seuraavaksi tavallisinta oli, että matematiikan opettajat opettivat tietotekniikkaa. Hyvin yleistä oli näidenkin aineiden kohdalla myös toisinpäin: tietotekniikan opettajat opettivat matematiikkaa.

Yhteiskunta- ja työelämä tietoa opettivat yleisesti toisena aineena, ehkä hieman yllättäenkin, äidinkielenopettajat. Oppilaitoksissa on tietysti vielä melko paljon sellaisia äidinkielenopettajia, joilla on aikanaan ollut (yliopistossa) aineyhdistelmässään yhteiskuntatiede. Nykyäänhän sellaisia aineyhdistelmiä ei käytännössä juuri ole. Yhteiskunta- ja työelämä tietoa opettivat myös jotkut yritystoiminnan perusteiden opettajat, ja päinvastoin. Mitään uutta ja kovin merkille pantavaa ei tämän kysymyksen kohdalla ilmennyt vastauksissa, vaan kaikki oli melko hyvin pääteltävissä jo etukäteen.

Raportin alkuosassa selvitettiin hiukan oppiaineiden jakautumista sukupuolten mukaan (taulukko 14). Taulukkoon 40 on koottu yhteisten opintojen opettajat samalla tavoin jaoteltuna.

Voi vain todeta, kun tarkasteltavana olivat pelkästään yhteiset opinnot, että perinteinen jako sukupuolten välillä korostui entisestäänkin.

Taulukko 40. Yhteisten opintojen opettajat aineen ja sukupuolen mukaan jaoteltuna

Opetettava aine	Kaikki		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
01 Erityisopetus	133	100,0	46	34,6	87	65,4
02 Opinto-ohjaus	117	100,0	37	31,9	79	68,1
03 Matematiikka	294	100,0	168	57,1	126	42,9
04 Tietotekniikka	261	100,0	181	69,3	80	30,7
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	32	68,1	15	31,9
06 Ympäristötieto	23	100,0	10	43,5	13	56,5
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	100,0	98	48,3	105	51,7
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	68	15,1	381	84,9
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	8	18,2	36	81,8
10 Toinen kotimainen (suomi)	40	100,0	14	35,0	26	65,0
11 Toinen kotimainen (ruotsi)	180	100,0	20	11,1	160	88,9
12 Saame	7	100,0	3	42,9	4	57,1
13 Englanti	380	100,0	50	13,2	330	86,8
14 Ranska	21	100,0	3	14,3	18	85,7
15 Saksa	38	100,0	5	13,2	33	86,8
16 Venäjä	20	100,0	2	10,0	18	90,0
17 Muu kieli	24	100,0	7	29,2	17	70,8
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	47	60,3	31	39,7
19 Psykologia	76	100,0	15	19,7	61	80,3
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	130	44,5	162	55,5
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	15	25,4	44	74,6
22 Etiikka	17	100,0	10	58,8	7	41,2
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	3	27,3	8	72,7
Yhteensä f /% kokonaisuudesta	2813	100,0	972	34,6	1841	65,4

Korostumista tässä tapauksessa tosin lisäsi se, että taulukot sinänsä eivät ole täysin vertailukelpoisia, koska niiden laadintakriteerit poikkeavat toisistaan. Nyt tarkasteltava ryhmä oli myös jo lähtökohdiltaan viinoutunut verrattuna koko otokseen. Miehiähän oli yhteisten opintojen opettajista vain noin puolet naisten määräästä.

Joka tapauksessa: erityisopetus, opinto-ohjaus, kielet, psykologia, taide- ja kulttuurikasvatus ja vieraat kulttuurit olivat jyrkästi naisten opettamia aineita. Tietotekniikka, fysiikka ja kemia ja yritystoiminnan perusteet taas olivat selkeästi miesten opettamia aineita. Joidenkin aineiden kohdalla, kuten matematiikka, yhteiskunta- ja työelämä-tieto ja liikunta ja terveystieto, tilanne oli tasapuolisempi. Samoin oli ympäristötiedon, etiikan ja saamen kielen kohdalla, mutta niissä määrät olivat niin pieniä, että tulos voi olla sattumaakin.

Yhteenvedona edellisestä voi todeta, että ainakin suomalainen koulu-maailma edelleen näyttää ylläpitävän stereotyyppioita sukupuolten välisestä työnjaosta. Mistä kaikesta tämä ilmiö johtuu, sitä ei pysty tämän tutkimuksen avulla todentamaan.

Yhteisten opintojen opettajien tutkinnon lisäksi suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot

Yhteisten opettajien halukkuus lisäkouluttautua on ollut hieman suurempaa kuin aineistossa keskimäärin (vrt. taulukot 16 ja 41). Kun koko aineistossa opettajien suurin halu on ollut suorittaa ammattitutkintoja, niin yhteisten opintojen opettajilla se on kohdistunut kasvatustieteeseen. Tämä on tietysti taas odotuksenmukaistakin opettajien taustakoulutus ja työnkuva huomioon ottaen. Toiseksi eniten olivat yhteisten opintojen opettajat suorittaneet muita vähintään 35 opintoviikon opintoja. Ammattitutkinnot olivat heillä vasta kolmannella sijalla.

Taulukosta ilmenee, että ammattitutkintoja olivat suorittaneet ennen kaikkea erityisopetuksen, vieraiden kulttuurien, taide- ja kulttuurikasvatuksen (sekä saamen) opettajat. Tässä(kin) tapauksessa herää ajatus, että käsitteen ammattitutkinto olivat ehkä ainakin jotkut tulkinneet väärin. Ammattitutkintojahan järjestetään lähinnä perinteisillä ammattialoilla. Vaikutti siltä, että kyseinen käsite oli saatettu sekoittaa tutkintokäsitteeseen. Ei tietenkään ole täysin poissuljettua, etteivätkö jotkut vastaajat olisi suorittaneet myös ammattitutkintoja niiden virallisessa merkityksessä, mutta lukemiin on tässä yhteydessä suhtauduttava varovaisesti.

Alan erillisiä opintoja oli suorittanut pieni osa vastaajista. Samoin erillisiä erityisopettajan ja opinto-ohjaajan opintoja olivat suorittaneet juuri kyseisten aineiden opettajat. Kasvatustiedettä olivat opiskelleet ensisijaisesti kielten, psykologian, yhteiskunta- ja työelämä tiedon sekä muutamien muiden aineiden opettajat.

Erityispedagogiikkaa ja yhteiskuntatieteitä oli opiskeltu hyvin vähän. Muuta vähintään 35 opintoviikon kokonaisuutta olivat suorittaneet lähinnä saamen, taide- ja kulttuurikasvatuksen sekä psykologian opettajat. Todelliset määrät olivat taas varsin pieniä. PD-koulutukseen oli osallistunut tästä ryhmästä vain hyvin marginaalinen määrä: he ovat pikemminkin poikkeuksia kuin sääntö. Lähes puolet ei ollut suorittanut mitään vähintään 35 opintoviikon kokonaisuutta, mikä sinänsä lukemana on aika suuri tässä yhteydessä.

Yhteisten opintojen opettajien käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisä- ja täydennyskoulutukset

Kyselyssä selvitettiin myös, mitä tutkintoon tähtäävää tai muuta lisä- tai täydennyskoulutusta opettajilla oli meneillään. Yhteisten opintojen opettajien aktiivisuus kaiken kaikkiaan näytti olevan samaa luokkaa kuin koko aineistossa (taulukot 18 ja 42). Joko ei opiskeltu tutkintotavoitteisesti tai oli jätetty kohta tyhjäksi vastauslomakkeessa, minkä voitaneen useimmiten tulkita osallistumattomuudeksi.

Koko aineistossa eniten oltiin suorittamassa ylempiä korkeakoulututkintoja, yhteisten opintojen opettajat olivat eniten opiskelemissa akateemisia jatkotutkintoja. Pohjakoulutustiedot huomioon ottaen tämä oli taas tietysti luonnollinen ja odotuksenmukainen tilanne. Toiseksi eniten yhteisten opintojen opettajat olivat mukana opettajankoulutuksessa, ilmeisesti monimuotoisessa, koska olivat kyselyhetkellä työssä oppilaitoksessa (lomakkeethan piti täyttää syyskuun 1998 tilanteen mukaisesti).

Taulukosta ilmenee, että oppiainekohtaisesti alan ammattitutkintoja oli suorittamassa vain joku yksittäinen tapaus. Sama tilanne oli ammattikorkeakoulututkinnon kohdalla. Jotkut kielten opettajat opiskelivat alemmaa korkeakoulututkintoa; ylempää olikin sitten heistä suorittamassa jo suurempi ryhmä. Samaa tavoittelivat useat opinto-ohjauksen ja tietotekniikan opettajat.

Lisensiaatin ja tohtorin tutkintoja tavoittelivat ennen kaikkea vieraiden kulttuurien, etiikan, ympäristötiedon, joidenkin kielten, psykologian ja yritystoiminnan perusteiden opettajat. Nämä kaikki aineet olivat sellaisia, joissa opettajamäärä oli melko pieni, joten muihin ryhmiin verrattuna tutkintojen osuus korostui. Myös opettajan pedagogisia opintoja olivat suorittamassa osittain juuri edellä luetellut ryhmät. Näytti siltä, että heillä oli hyvin voimakas tarve lisäkouluttautua tutkintotavoitteisesti.

Erillisiä erityisopettajan ja opinto-ohjaajan opintoja suorittivat parhailaan kyseisten aineiden opettajat. Monissa opettajaryhmissä oli korostuneen paljon sellaisia, joilla ei ollut mitään tutkintotavoitteista koulutusta meneillään.

Taulukko 42. Yhteisten opintojen opettajien käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisä- ja täydennyskoulutukset

Opetettava aine	Yhteensä		Alan ammatti-tutkinto		AMK -tutkinto		Alempi korkeakoulu-tutkinto		Ylempi korkeakoulu-tutkinto		Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto		Opettajan pedagogiset opinnot		Erilliset erityisopettajan opinnot		Erilliset opinto-ohjaajan opinnot		Ei em. opiskellua tietoa	
	f	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
05 Fysiikka ja kemia	47	0,0	2,1	0,0	0,0	2,1	4,3	2,1	0,0	0,0	4,3	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	59,0	20,3
06 Ympäristötieto	23	0,0	0,0	0,0	0,0	8,7	17,4	8,7	0,0	0,0	8,7	8,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	34,8	30,4
07 Yhteiskunta- ja työelämätiето	203	0,5	2,0	0,0	0,0	5,4	10,3	3,9	0,5	0,0	3,9	3,9	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	64,0	13,3
08 Äidinkieli (suomi)	449	0,0	0,7	0,4	0,0	8,7	8,9	3,3	0,7	0,0	3,3	3,3	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	56,8	20,5
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	0,0	0,0	0,0	0,0	4,5	2,3	2,3	0,0	0,0	2,3	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	63,6	27,3
10 Toinen kotimainen (suomi)	40	0,0	10,0	2,5	0,0	10,0	0,0	2,5	0,0	0,0	2,5	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	57,5	17,5
11 Toinen kotimainen (ruotsi)	180	0,0	0,6	0,0	0,0	5,6	7,2	2,8	0,0	0,0	2,8	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	61,7	22,2
12 Saame	7	0,0	14,3	0,0	0,0	14,3	14,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	57,1	0,0
13 Englanti	380	0,0	0,0	1,3	0,0	7,9	5,8	3,4	0,3	0,0	3,4	3,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	58,4	22,9
14 Ranska	21	0,0	0,0	4,8	0,0	9,5	4,8	4,8	4,8	0,0	4,8	4,8	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	61,9	9,5
15 Saksa	38	0,0	0,0	0,0	0,0	5,3	5,3	2,6	0,0	0,0	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	63,2	23,7
16 Venäjä	20	5,0	0,0	0,0	0,0	10,0	15,0	5,0	0,0	0,0	5,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	40,0	25,0
17 Muu kieli	24	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	4,2	4,2	4,2	0,0	4,2	4,2	4,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	25,0	50,0
18 Yritystoiminnan perusteet	78	0,0	2,6	0,0	0,0	10,3	14,1	10,3	1,3	0,0	10,3	10,3	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	44,9	16,7
19 Psykologia	76	0,0	0,0	0,0	0,0	5,3	14,5	2,6	1,3	0,0	2,6	2,6	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	53,9	22,4
20 Liikunta ja terveystieto	292	0,3	0,7	3,1	0,0	5,5	2,4	1,7	1,7	0,3	1,7	1,7	1,7	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	65,8	18,5
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	1,7	3,4	3,4	0,0	8,5	6,8	3,4	0,0	0,0	3,4	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	44,1	28,8
22 Etikka	17	5,9	0,0	0,0	0,0	0,0	17,6	17,6	0,0	0,0	17,6	17,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	47,1	11,8
23 Vieraat kulttuurit	11	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	27,3	9,1	0,0	0,0	9,1	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	36,4	27,3

(24)

(5)

(601)

(1626)

Yhteisten opintojen opettajien käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot arvosanojen suorittamiseksi

Opettajilla oli myös käynnissä olevia vähintään 35 opintoviikon laajuisia arvosanaopintoja. Koko aineiston ja yhteisten opintojen opettajien välillä ei ollut tässä asiassa suurta eroa (taulukot 19 ja 43). Yhteisten opintojen opettajista opiskeli hieman suurempi osa kuin koko aineistosta.

Suurimmat prosenttiluvut opinnoista, joita yhteisten opintojen opettajat suorittivat, oli muu, vähintään 35 opintoviikon arvosana. Henkilömäärät olivat kuitenkin taas minimaalisia ryhmän koon vuoksi. Seuraavaksi eniten suoritettiin alan erillisiä opintoja. Viimeksi mainittuja olivat suorittamassa ennen kaikkea toisena kotimaisena kielenä suomea opettavat, samoin jonkin verran myös muun kielen opettajat. Kasvatustiede näytti olevan myös muun kielen opettajien suosiossa. Erityispedagogiikkaa tai yhteiskuntatieteitä eivät olleet suorittamassa kuin jotkut yksittäiset henkilöt. PD-koulutus oli menossa myös vain joillakuilla harvoilla.

Yhteenvedona voi todeta, että yhteistenkin opintojen opettajat olivat tällaisissa opinnoissa varsin passiivisia.

Taulukko 43. Yhteisten opintojen opettajien käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot arvosanojen suorittamiseksi

Opetettava aine	Yhteensä		Alan erilliset opinnot	Kasvatus- tiede	Erityis- pedago- gikka	Yhteiskunta- tieteiden opinnot	Muu vähintään 35 ov:n opinnot	PD- koulutus	Ei em. opiskelua	Ei tietoa
	f	%								
02 Opinto-ohjauk	116	100,0	0,9	4,3	0,0	0,9	5,2	3,4	59,5	24,8
03 Matematiikka	294	100,0	3,4	2,7	0,7	0,3	3,4	1,7	64,6	23,1
04 Tietotekniikka	261	100,0	4,6	4,2	0,0	0,4	2,3	1,1	62,8	24,5
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	6,4	2,1	0,0	0,0	6,4	0,0	72,3	12,8
06 Ympäristötieto	23	100,0	4,3	8,7	0,0	4,3	4,3	4,3	47,8	26,1
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	100,0	3,4	2,0	1,0	4,4	4,4	5,4	65,0	14,3
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	2,7	1,8	0,2	0,9	2,4	3,6	66,1	22,3
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	6,8	2,3	0,0	0,0	2,3	0,0	61,4	27,3
10 Toinen kotimainen (suomi)	40	100,0	20,0	0,0	2,5	2,5	7,5	5,0	47,5	15,0
11 Toinen kotimainen (ruotsi)	180	100,0	2,2	0,6	0,6	0,6	3,3	1,7	68,9	22,2
12 Saame	7	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	14,3	0,0	85,7	0,0
13 Englanti	380	100,0	3,2	1,6	0,0	0,0	3,4	2,1	65,8	23,9
14 Ranska	21	100,0	0,0	4,8	0,0	9,5	4,8	4,8	57,1	19,0
15 Saksa	38	100,0	2,6	0,0	0,0	0,0	7,9	2,6	63,2	23,7
16 Venäjä	20	100,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	5,0	55,0	35,0
17 Muu kieli	24	100,0	8,3	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	29,2	50,0
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	0,0	1,3	0,0	1,3	2,6	1,3	62,8	30,8
19 Psykologia	76	100,0	2,6	2,6	0,0	1,3	5,3	3,9	57,9	26,3
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	2,1	2,7	0,3	0,7	4,8	2,4	68,5	18,5
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	1,7	1,7	0,0	0,0	1,7	3,4	59,3	32,2
22 Etiikka	17	100,0	5,9	5,9	0,0	0,0	17,6	0,0	52,9	17,6
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	72,7	18,2
Yhteensä %	–	100,0	3,2	2,5	0,6	1,0	3,6	2,5	64,0	22,7
			69	17	27	101	70	1800	639	

Opettajilta kysyttiin myös suoritettuja korkeimpia, toiseksi ja kolmanneksi korkeimpia arvosanoja. Yhteisten opintojen opettajien osalta ne luonnollisesti olivat sidoksissa jo suoritettuun perustutkintoon. Kaikilla ei ollut kuitenkaan taustalla korkeakoulututkintoa, joten arvosanat saattoivat silloin olla hieman yllättäviäkin. Taulukkoon 44 on koottu tavallisimmat korkeimmat, toiseksi ja kolmanneksi korkeimmat arvosanat oppiaineittain. Koko aineistoa koskevat tiedot on koottu taulukoihin 20, 21, 22, 23 ja 24. Mitään vertailua oli hankala tehdä, koska tietoteknisistä syistä johtuen taulukoiden laadintaperiaatteet olivat eriävät.

Korkeimpina arvosanoina yhteisten opintojen opettajilla oli pääasiassa laudatur-tasoisia suorituksia ja vastaavasti toiseksi korkeimpina cum laude approbatur -tasoisia arvosanoja. Kolmanneksi korkeimpina olivat sitten approbatur-tasoisia tuotoksia. Suoritetut aineet olivat sekä substanssialueisiin liittyviä että pedagogiikkaa tukevia. Suosituimpien aineiden suoritusmäärät korreloivat selvästi kyseisen oppiaineen opettajamääriin, mikä oli tietysti täysin odotuksenmukaistakin. Muuten tuloksessa ei ollut mitään erityisen silmiinpistävää.

Kasvatustieteen approbaturien suorittamisen yleisyys näkyi hyvin myös yhteisten opintojen opettajien tiedoissa.

	f	%	Korkein arvosana	f	Toiseksi korkein arvosana	f	Kolmann. korkein arvosana	f
Opetettava aine								
01 Erityisopetus	133	100,0	kasvat	A	16	A	9	C
02 Opinto-ohjaus	116	100,0	kasvat	A	9	A	7	C
03 Matematiikka	294	100,0	matema	L	103	C	49	A
04 Tietotekniikka	261	100,0	matema	L	22	C	26	A
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	kemia	L	10	C	4	A
06 Ympäristötieto	23	100,0	kemia	L	3	C	2	A
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	100,0	hallinto	L	88	C	63	A
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	suomi	L	233	C	152	A
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	ruotsi	L	11	C	7	hum
10 Toinen kotimainen kieli (suomi)	40	100,0	suomi	L	8	C	7	A
11 Toinen kotimainen kieli (ruotsi)	180	100,0	ruotsi	L	120	C	41	A
12 Saame	7	100,0	suomi	L	1	L	1	C
13 Englanti	380	100,0	englanti	L	208	C	94	A
14 Ranska	21	100,0	ranska	L	8	C	2	A
15 Saksa	38	100,0	saksa	L	20	C	8	A
16 Venäjä	20	100,0	venäjä	L	9	C	3	A
17 Muu kieli	24	100,0	ranska	L	3	A	4	C
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	hallinto	L	36	C	18	A
19 Psykologia	76	100,0	psykolog	L	30	C	17	C
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	liikunta	L	102	C	29	A
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	kasvat	A	9	C	3	A
22 Etiikka	17	100,0	muu luon	L	9	C	5	hum
23 Vieraat kielet	11	100,0	kasvat	L	3	C	2	L

Yhteisten opintojen opettajien muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995–1998

Kysymykseen opettajan muusta toiminnasta työn ohella yhteisten opintojen opettajat vastasivat seuraavasti (taulukko 45).

Suurimmalla osalla ei ollut mitään muuta, työn luonteista, toimintaa opetuksen lisäksi. Luku oli hieman suurempi kuin koko aineistossa (taulukko 25). Muuten lukemat olivat, pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta, hyvin samankaltaiset.

Suhteellisesti eniten muuna toimintana mainittiin työ toisen palveluksessa kotimaassa. Näin vastasivat ennen kaikkea ympäristötiedon, muun kielen, etiikan ja psykologian opettajat. Toisen palveluksessa oli vain joku yksittäinen henkilö. Omia yrityksiä oli muutamalla (taide- ja kulttuurikasvatuksen, venäjän, saamen, yritystoiminnan perusteiden ja fysiikan ja kemian) opettajilla. Omistajana tai osakkaana olivat myös muutamat harvat. Koulutus- ja konsultointitehtävissä toimivat lähinnä jotkut kielten, psykologian ja yritystoiminnan perusteiden opettajat. Yhteisten opintojen opettajilla oli toinen työ lähinnä vain poikkeustapauksessa.

Taulukko 45. Yhteisten opintojen opettajien muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995 - 1998

Opetettava aine	Yhteensä		Toisen palveluksessa kotimaassa		Toisen palveluksessa ulkomailla		Oma yritys		Omistaja, osakas		Koulutus, konsultointi		Ei muuta toimintaa		Ei tietoa	
	f	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
02 Opinto-ohjauk	116	100,0	9,8	0,0	0,9	3,4	6,0	3,0	4,3	4,5	6,0	57,9	18,8			
03 Matematiikka	294	100,0	7,5	0,0	4,1	5,1	4,4	5,1	4,4	6,0	63,9	15,0				
04 Tietotekniikka	261	100,0	12,6	0,0	5,7	10,6	2,1	3,4	6,9	57,1	14,2					
05 Fysiikka ja kemia	47	100,0	6,4	0,0	10,6	4,3	0,0	2,1	2,1	63,8	14,9					
06 Ympäristötieto	23	100,0	26,1	0,0	4,3	4,3	0,0	4,3	0,0	52,2	13,0					
07 Yhteiskunta- ja työelämä-tieto	203	100,0	11,8	0,0	4,9	3,0	8,9	3,0	8,9	59,6	11,8					
08 Äidinkieli (suomi)	449	100,0	6,9	0,7	4,5	6,8	2,3	2,9	3,3	66,4	15,4					
09 Äidinkieli (ruotsi)	44	100,0	4,5	2,3	6,8	2,3	9,1	2,3	9,1	54,5	20,5					
10 Toinen kotim. (suomi)	40	100,0	7,5	0,0	5,0	1,7	2,2	0,0	12,5	62,5	12,5					
11 Toinen kotim. (ruotsi)	180	100,0	5,6	0,6	1,7	14,3	14,3	0,0	14,3	57,1	17,8					
12 Saame	7	100,0	0,0	0,0	14,3	2,9	1,6	0,0	4,2	67,4	16,6					
13 Englanti	380	100,0	6,1	1,3	2,9	0,0	0,0	0,0	9,5	61,9	14,3					
14 Ranska	21	100,0	14,3	0,0	7,9	2,6	2,6	2,6	50,0	21,1						
15 Saksa	38	100,0	13,2	2,6	15,0	0,0	20,0	0,0	20,0	30,0	20,0					
16 Venäjä	20	100,0	15,0	0,0	8,3	0,0	4,2	0,0	4,2	20,8	41,7					
17 Muu kieli	24	100,0	25,0	0,0	14,1	10,3	15,4	10,3	15,4	38,5	14,1					
18 Yritystoiminnan perusteet	78	100,0	7,7	0,0	2,6	2,6	17,1	2,6	17,1	44,7	11,8					
19 Psykologia	76	100,0	21,1	0,0	3,4	3,4	8,9	2,1	8,9	58,2	13,4					
20 Liikunta ja terveystieto	292	100,0	13,7	0,3	16,9	1,7	1,7	1,7	1,7	50,8	15,3					
21 Taide- ja kulttuurikasvatus	59	100,0	11,9	0,0	0,0	17,6	11,8	17,6	11,8	41,2	5,9					
22 Etiikka	17	100,0	23,5	0,0	9,1	0,0	0,0	0,0	0,0	54,5	18,2					
23 Vieraat kulttuurit	11	100,0	18,2	0,0	4,9	3,1	6,0	3,1	6,0	60,6	15,4					
Yhteensä %	-	100,0	9,5	0,5	15	137	169	86	169	1706	432					

4.15 Yhteenveto yhteisten opintojen opettajien profiilista

Yhteisten opintojen opettajien profiilista on koottu yhteenveto taulukoon 46.

Ryhmä kokonaisuutena oli vajaa neljännes kaikista ammatillisen nuorisoasteen opettajista. Se oli huomattavasti selvemmin naisenemistöinen kuin koko aineisto. Yhteisten opintojen opettajista oli eniten äidinkielen opettajia. Toisena opettavana aineena yhteisten opintojen opettajilla oli useimmiten ruotsi.

Keski-ikä oli hieman alhaisempi kuin koko aineistossa, mutta siitä huolimatta täsmälleen samansuuruinen osa kuului ikäluokkaan 45–49-vuotiaat. Muutamien aineiden osalta tilanne vaikutti todella hankalalta: opettajat olivat selkeästi ikääntymässä. Nyt kun Suomi on vahvasti kansainvälistymässä, erityisen huolestuttavaa oli, että monien kielten opettajien keski-ikä oli hyvin korkea. Myös matematiikan opettajien ikäjakauma oli ongelmallinen.

Kelpoisuutta vailla oli yhteisten opintojen opettajista suurempi osa kuin koko aineistossa keskimäärin. Tämä johtui erityisesti siitä, että tutkinto puuttui suuremmalta osalta.

Alueelliset erot, sekä iän että kelpoisuuden osalta, ilmenivät myös yhteisten opintojen opettajien tiedoissa. Aivan kuten koko aineistostakin voitiin todeta, niin joissakin maakunnissa opettajat olivat jo hieman

Taulukko 46. Yhteenveto yhteisten opintojen opettajien profiilista

Tyypillisin piirre	Yhteisten opintojen opettajat		Kaikki nuorisoasteen opettajat	
	f	%	f	%
Yhteensä ko. opettajia	2813	100,0	12658	100,0
Sukupuoli: mies	972	34,6	5808	45,9
Sukupuoli: nainen	1841	65,4	6850	54,1
Ikäryhmä: 45–49 v	578	20,5	2598	20,5
Perustutkinto: ylempi korkeakoulututkinto	1562	55,5	3941	31,1
Työsuhde: vakainainen	1756	62,4	8418	66,5
Poissa: osa-aikaeläkk. tai virkavap.	209	7,4	1052	8,3
Virkatyyppe: lehtori	1288	45,7	6398	50,5
Ensisijaisesti: nuorisoasteella	2145	76,3	9592	75,8
Toissijaisesti: nuorisoasteella	412	14,6	1491	11,8
Kelpoisuus: oli kelpoinen	2024	72,0	9617	75,9
Aine, jota opett. enit.: äidinkieli	449	16,0	terv.ala	7,1
Aine, jota opett. tois. enit.: ruotsi	184	6,5	matemat.	4,0
Suoritet. 35 ov opinnot: kasvatustiede	257	9,1	amtut.	8,3
Tutkintoon täht.: ylempi korkeakoulututkinto	202	7,2	776	6,1
Käynn. 35 ov op.: muu 35 ov:n kok.	101	3,6	alan erill.	2,9
Muu työ: toisen palv. kotimaassa	268	9,5	1272	10,0

ikäntyneitä, mutta hyvin koulutettuja ja riittävän työkokemuksen omaavia. Joissakin maakunnissa opettajat puolestaan olivat melko nuoria, mutta muodollisessa kelpoisuudessa oli toivomisen varaa.

Perustutkinnon osalta voitiin havaita, että yhteisten opintojen opettajat olivat keskimääräistä paremmin koulutettuja. Yli puolella oli vähintään ylempi korkeakoulututkinto. Joidenkin uusien aineiden opettajien koulutuksessa tosin on suuriakin puutteita.

Vakinaisia yhteisten opintojen opettajista oli hieman pienempi osa kuin koko aineistosta. Tämän vuoksi myös lehtoreina heitä oli vähemmän. Samoin osa-aikaeläkkeellä tai virkavapaalla oli heistä yhteensä keskimääräistä pienempi osa.

Yhteisten opintojen opettajat opettivat sekä ensi- että toissijaisesti nuorisoasteella suhteellisesti muita enemmän. Liikkuvuudesta eri koulutusmuotojen välillä voitiin havaita, että he opettivat koko aineistoa yleisemmin esimerkiksi ammattikorkeakouluissa ja lukioissa.

Opiskeluista voidaan todeta, että yhteisten opintojen opettajat olivat tämän asian kohdalla aktiivisempia kuin koko aineiston opettajat. Opiskelu myös kohdentui hieman eri tavalla. 35 opintoviikon opinnoista oli eniten suoritettu kasvatustiedettä. Menossa oli useimmiten *muu 35 opintoviikon kokonaisuus*. Tutkintoon tähtäävä opiskelu suuntautui yleisimmin ylempään korkeakoulututkintoon (niin kuin koko aineistossakin).

Muita, työn luonteisia, oheistoimintoja opetuksen lisäksi yhteisten opintojen opettajilla oli koko aineistoa vähemmän.

Yhteisten opintojen opettajien profiili oli kokonaisuutena melko samankaltainen kuin koko aineistonkin.

5

AMMATILLISTEN OPINTOJEN OPETTAJIEN PROFIILI

5.1 Ammatillisten opintojen opettajaprofiilin laadintaperiaatteet

Ammatillisten opintojen opettajien taustatietoja analysoidaan samaan tapaan kuin raportin alkuosassa on tarkasteltu yhteisten opintojen opettajia. Tietojen käsittely etenee suunnilleen liitteenä olevan opettajatietojen koontilomakkeen kysymysten mukaisessa järjestyksessä (liite 2), mutta joiltakin osin järjestystä on muutettu loogisemmaksi. Lomakkeen eri kysymyksiä tarkastellaan koulutusaloittain. Asioiden käsittely ei kuitenkaan ole aivan kaavamaista niin, että systemaattisesti kommentoidaan jokaista koulutusala erikseen, vaan koulutusaloja ja niiden sisällä olevia opintoaloja otetaan tarkastelun kohteeksi ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseisissä opintoaloissa on havaittavissa joitain oleellisia poikkeamia muiden koulutusalojen vastaaviin piirteisiin nähden. Muussa tapauksessa kyseistä opettajaprofiilin kohtaa tarkastellaan ainoastaan yleisellä tasolla tuomatta koulutusaloja yksityiskohtaisemmin esille. Tässä käytetyt koulutusalanimikkeet eivät ole kaikilta osin virallisten nimikkeiden mukaisia (ks. kohta 1.2).

Opettajat on sijoitettu eri koulutusaloille sen mukaan, millä koulutus-alalla he ovat ilmoittaneet pääasiassa opettavansa. Koulutusaloilla on ensisijaisten opettajien lisäksi myös muita opettajia, jotka opettavat omien opintoalojensa ohessa toisilla aloilla. Lisäksi saattaa olla sivutoimisia tuntiopettajia, jotka työskentelevät pääasiallisesti jossain toisessa oppilaitoksessa tai yrityksessä ja pitävät tunteja myös toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.

Ammatillisten opintojen opettajia käsittelevien taulukoiden lukumäärissä on mukana opettajien lisäksi myös ne rehtorit, apulaisrehtorit ja osastonjohtajat tai vastaavat, joilla on ammatillisten opintojen opettajan pätevyys tai jotka ovat toimineet ammatillisten opintojen opettajina. Apulaisrehtorit ja osastonjohtajat ovat yhtenä ryhmänä, koska oppilaitoksissa on vaihtelevuutta kyseisten nimikkeiden käytössä. Kaikissa oppilaitoksissa ei ole apulaisrehtoria, vaan koulutusala- tai osastonjohtajat huolehtivat vastaavista tehtävistä

5.2 Ammatillisten opintojen opettajien ikä- ja sukupuolijakauma koulutusaloittain

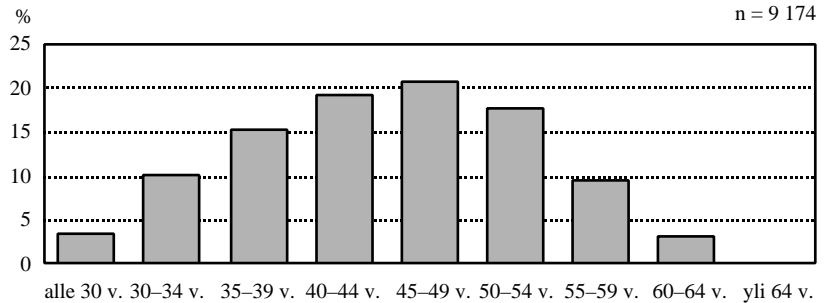
Koska toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajista on noin 3/4 ammatillisten opintojen opettajia, heidän ikäprofiilinsa on koko toisen asteen opettajakunnan ikäjakauman mukainen.

Ammatillisten opintojen opettajien yhteisen ikäjakauman huippu sijoittuu 45–50 ikävuoden kohdalle (kuvio 10). Eri koulutusalojen ikäjakaumissa ei ole havaittavissa oleellisia eroja koko ammatillisten opintojen opettajakuntaan verrattuna. Sellaisilla yleisimmillä koulutusaloilla, joilla on vuosikymmenien koulutusperinteet, opettajakunnan keski-ikä on hieman korkeampi kuin nuoremmilla koulutusaloilla. Muita aloja hieman iäkkäämpi opettajakunta on tekniikan ja liikenteen, hallinnon ja kaupan sekä sosiaali- ja terveysaloilla. Vastaavasti keskiarvoa nuorempia opettajia on matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, kulttuurialalla sekä vapaa-aika- ja liikunta-alalla. Vaikka alakohtaiset ikäprofiilit eivät oleellisesti poikkea kaikkien koulutusalojen yhteiseen keskiarvoon verrattuna, koulutusalojen sisällä eri opintoalojen kesken opettajien ikäerot ovat suuremmat. Sellaisilla opintoaloilla, joilla opettajien kokonaismäärä on pieni, muutama muuhun ryhmään nähden eri-ikäinen opettaja aiheuttaa ryhmän profiiliin suuren muutoksen ja näin ollen tällaisten ryhmien perusteella ei voida tehdä yleisiä johtopäätöksiä. Tästä johtuen pieniä opettajaryhmiä tarkastellaan ainoastaan siinä tapauksessa, että opettajien keskimääräinen ikä poikkeaa oleellisesti muiden alojen opettajiin verrattuna.

Taulukkoon 47 on koottu koulutusalojen opettajat ikäryhmittäin. Siinä on esitetty myös koulutusalojen opettajien keski-iat. Opintoalakohtainen ikätaulukko on liitteenä (liite 3).

Taulukko 47. Ammatillisten opintojen opettajien keski-ikä ja ikäjakauma koulutusaloittain

Koulutusala	Yht.	alle 30 v	30–34 v	35–39 v	40–44 v	45–49 v	50–54 v	55–59 v	60–64 v	yli 64 v	keski-ikä
Luonnonvara	798	41	71	127	174	158	118	81	27	1	44,2
Tekniikka ja liikenne	3095	80	249	373	542	714	626	368	143	0	46,1
Hallinto ja kauppa	1023	38	97	142	196	218	217	84	31	0	44,8
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	55	172	249	222	244	209	116	37	0	43,5
Sosiaali ja terveys	1639	37	155	241	372	357	305	131	39	2	44,6
Kulttuuri	1167	79	180	245	232	168	151	78	31	3	42,0
Vapaa-aika ja liikunta	101	11	22	24	13	13	14	4	0	0	39,5
Muu opetus	47	8	3	12	7	8	5	3	1	0	40,8
Yhteensä	9174	349	949	1413	1758	1880	1645	865	308	6	44,5

Kuvio 10. Ammatillisten opintojen opettajien yhteinen ikäjakauma

Tässä tutkimuksessa on ammatillisten opintojen opettajia yhteensä 9 174 (taulukko 47). Tämä on noin 97 % koko toisen asteen ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärästä. Kuten jo alussa todettiin, koulutusalojen ammatillisten opintojen opettajien määrässä on mukana kyseisiä ammattialoja edustavat rehtorit, apulaisrehtorit sekä osastonjohtajat ja vastaavat.

Taulukosta on vaikea hahmottaa ikäjakauman kokonaiskuva. Tämän helpottamiseksi kuviossa 10 on kaikkien ammatillisten opintojen opettajien yhteinen ikäprofiili graafisena kuvaajana. Siitä voidaan havaita, että ikäprofiilin huippu sijoittuu vähän alle viidenkymmenen ikävuoden. Pylväät kuvaavat kyseisen ikäryhmän ammatillisten opintojen opettajien määrää prosentteina koko ammatillisten opintojen opettajamäärään verrattuna (N=9174).

Taulukon 47 opettajien kokonaismäärien perusteella voidaan laskea, että 40–54 ikävuoden välille sijoittuu 57,5 % kaikista ammatillisten opintojen opettajista. Lähes 60 % ammatillisten opintojen opettajista on keski-ikäisiä. Tämä on suuri joukko.

Opettajien määrällisten koulutustarpeiden ennakoinnin kannalta on tärkeää tietää iäkkäimpien opettajien määrät. Taulukkoon 48 on koottu opettajamäärät koulutusaloittain kumuloituvasti kuudestakymmenestä neljäänkymmeneen ikävuoteen. Kunkin ikäryhmän prosenttiluvut on laskettu koulutusalan opettajien kokonaismäärään nähden (N).

Taulukko 48. Neljäkymmentävuotiaiden ja sitä iäkkäämpien ammatillisten opintojen opettajien määrät koulutusaloittain ja ikäryhmittäin kumuloituna

Koulutusala	Yht.		40 v		45 v		50 v		55 v		60 v	
	N	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Luonnonvara	798	559	70,1	385	48,2	227	28,4	109	13,7	28	3,51	
Tekniikka ja liikenne	3095	2393	77,3	1851	59,8	1137	36,7	508	16,4	143	4,62	
Hallinto ja kauppa	1023	746	72,9	550	53,8	332	32,5	115	11,2	31	3,03	
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	828	63,5	606	46,5	362	27,8	153	11,7	37	2,84	
Sosiaali ja terveys	1639	1206	73,6	834	50,9	477	29,1	172	10,5	41	2,5	
Kulttuuri	1167	663	56,8	431	36,9	263	22,5	112	9,6	34	2,91	
Vapaa-aika ja liikunta	101	44	43,6	31	30,7	18	17,8	4	4,0	0	0	
Muu opetus	47	24	51,1	17	36,2	9	19,1	4	8,5	1	2,13	
Yhteensä	9174	6463	70,4	4705	51,3	2825	30,8	1180	12,9	315	3,43	

Taulukkoon 48 on merkitty lihavoituna ne prosenttiluvut, jotka ovat koko opettajakunnan keskiarvoa suuremmat. Tekniikan ja liikenteen opettajien suhteelliset määrät ovat kaikissa ikäryhmissä suurimmat. Hallinnon ja kaupan alalla on seuraavaksi eniten iäkkäitä opettajia. Hallinnon ja kaupan alalla näkyy 55 ikävuoden jälkeen opettajamäärien pieneneminen, mikä todennäköisesti johtuu hallinnon ja kaupan opettajien muita aloja suuremmasta osa-aikaiselle ja varhaiseläkkeelle siirtymisestä. Tätä osa-aikaisuutta käsitellään tuonnempana. Myös sosiaali- ja terveysalan iäkkäiden opettajien määrät ovat suuret aina 55 ikävuoteen saakka.

Ammatillisten opintojen opettajien sukupuolijakauma on samanlainen kuin vastaavissa työelämän tehtävissä, eli on miesten aloja ja naisten aloja. Kaikista ammatillisten opintojen opettajista on naisia 51,1 % ja miehiä 48,9 % (taulukko 49). Nais- ja miesopettajien suhteellisten osuuksien väline ero on ammatillisten opintojen opettajissa pienempi kuin koko opettajakunnassa, koska kaikille yhteisten opintojen opettajista enemmistö on naisopettajia. Vertailtaessa eri koulutusaloja keske-

Taulukko 49. Ammatillisten opintojen opettajien sukupuolijakauma koulutusaloittain

Koulutusala	Opettajat yht.		Miehet		Naiset	
	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	100,0	577	72,3	221	27,7
Tekniikka ja liikenne	3095	100,0	2660	85,9	435	14,1
Hallinto ja kauppa	1023	100,0	420	41,1	603	58,9
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	100,0	150	11,5	1154	88,5
Sosiaali ja terveys	1639	100,0	102	6,2	1537	93,8
Kulttuuri	1167	100,0	519	44,5	648	55,5
Vapaa-aika ja liikunta	101	100,0	54	53,5	47	46,5
Yhteensä	9174	100,0	4489	48,9	4685	51,1

nään luonnonvara-alalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla on valtaosa miesopettajia (tekniikan ja liikenteen alalla 85,9 % ja luonnonvara-alalla 72,3 %). Vastaavasti naisopettajia on sosiaali- ja terveysalalla 93,8 % sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla 88,5 %. Muilla koulutusaloilla erot eivät ole näin suuret.

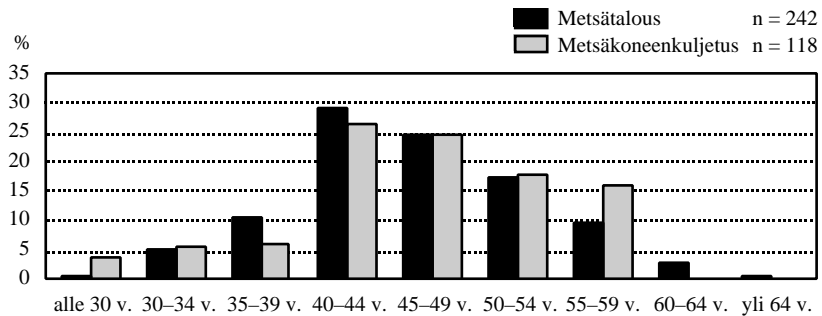
Kun opettajien sukupuolijakaumaa tarkastellaan koulutusalojen sisällä opintoalakohtaisesti, on saman koulutusalan eri opintoalojen välillä suuriakin eroja. Liitteessä 4 on ammatillisten opintojen opettajien määrät ja sukupuolijakauma opintoaloittain. Eri opintoaloilla on opettajia enemmän kuin näissä taulukoissa on esitetty, koska taulukot on laadittu niiden opettajamäärien perusteella, jotka ovat ilmoittaneet ensisijaisesti opettavansa kyseisillä koulutus- ja opintoaloilla.

Ammatillisten opintojen opettajien sukupuolijakauma otetaan eri opintoaloilla esille ainoastaan siinä tapauksessa, että opintoalalla on lähes pelkästään miesopettajia tai naisopettajia tai siinä tapauksessa, että opettajien sukupuolimäärissä on tapahtunut muutoksia totuttuun sukupuolijakoon verrattuna.

Luonnonvara-ala:

Luonnonvara-alan eri opintoalojen opettajien keski-ikässä ei ole kovin suuria eroja toisiinsa verrattuna, mutta sitä vastoin muutamien opintoalojen opettajien ikäjakaumassa on havaittavissa keskittymistä jollekin ikävälille (liite 3). Eläintuotannon, hevostalouden, puutarhakaupan ja floristin sekä kalatalouden opintoalojen opettajien ikärakenteet poikkeavat koulutusalan muiden opintoalojen opettajiin verrattuna. Kyseisten opintoalojen opettajista yli puolet on alle 40-vuotiaita. Vastaavasti metsäalan ja metsäkoneiden kuljettajakoulutuksen sekä kasvituotannon opettajat ovat keskimäärin iäkkäämpiä kuin muut luonnonvara-alan opettajat. Metsäalan opettajien keski-ikä on 46 vuotta.

Pieneläinten hoitajan opinnot ovat muihin luonnonvara-alan opintoihin verrattuna uudempia ja ala kiinnostaa ehkä enemmän nuoria. Näin ollen kyseisiin opetustehtäviinkin on hakeutunut muita nuorempia opettajia. Vastaavasti metsäkoneen kuljettajakoulutuksen opettajalta itseltään edellytetään riittävää työrutiinia ja kokemusta, jotta hän uskaltaa siirtyä koneopettajaksi. Ehkä tämä selittää osittain metsäkoneen kuljettajaopettajien korkeampaa ikää. Toisaalta metsäkoneopettajien vaihtuvuus on ollut vähäinen ja opettajat, jotka ovat oppilaitoksissa aikoinaan aloittivat koneopetuksen, ovat nyt iäkkäämpiä. Sekä metsätalouden että metsäkoneen kuljettajakoulutuksen opettajista noin 85 % on yli 40-vuotiaita ja metsäkoneen kuljettajaopettajista 58 %, eli 68 opettajaa, on yli 45-vuotiaita. Metsätalouden ja metsäkoneen kuljettajaopettajien ikäprofiili on kuviossa 11.

Kuvio 11. Metsätalouden ja metsäkoneen kuljettajaopintojen opettajien ikäjakauma

Kalatalouden opettajien määrä on pieni, vain 25 opettajaa. Heidän ikäprofiilissaan on mielenkiintoinen huippu 35–39-vuotiaiden kohdalla. Kyseiseen ikäryhmään sijoittuu lähes puolet alan opettajista.

Kuvaajassa olevien pylväiden prosenttiluvut on laskettu kyseisen opintoalan ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärästä (metsätaloudessa N=242). Kaikissa muissakin vastaavanlaisissa kuvaajissa suhteelliset osuudet on laskettu kyseisen opintoalan opettajien kokonaismäärään nähden.

Luonnonvara-alan opettajien ikäjakaumassa on havaittavissa suhteellisen selkeästi opintoalan olemassaolon vakiintuneisuuden yhteys opettajien ikään. Tämä on näkyvää varsinkin silloin, kun opintoala on laajempi ja opettajia on enemmän. Uudemmissa opintoaloilla opettajat ovat yleensä nuorempia kuin pitkään toimineissa koulutusohjelmissä.

Luonnonvara-alalla on naisopettajia alle 30 %. Uudempana elinkeinona ja myös opintoalana on luonto- ja maaseutumatkailu. Sen opettajista n. 75 % näyttää olevan miehiä. Tätä selittää se, että suurin osa koulutuksesta toteutetaan metsä- tai maatalousoppilaitoksissa, joissa enemmistö on miesopettajia. Ehkä miehet ovat myös naisia kiinnostuneempia erätoiminnasta.

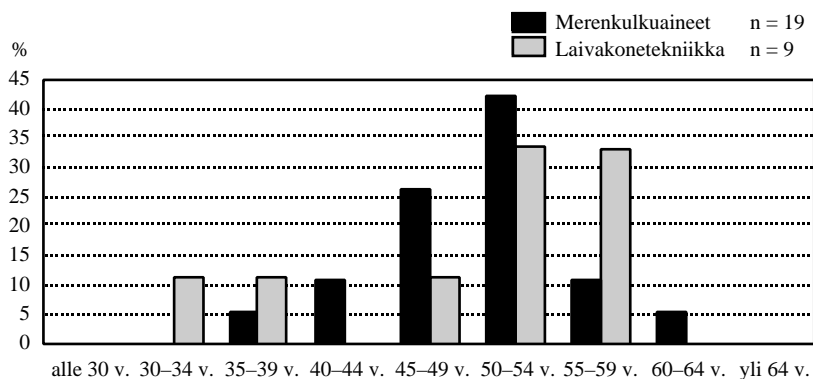
Puutarhakaupan ja floristin opinnoissa on muutamaa miesopettajaa lukuun ottamatta naisopettajat. Kalataloudessa sekä metsätaloudessa ja metsäkoneen kuljettajaopetuksessa on vastaavasti päinvastoin. Opettajien sukupuolijakaumassa on havaittavissa pientä elämistä ja rajojen hämartymistä. Tämä näkyy mm. siinä, että metsäkoneen kuljettajaopetuksessa, joka on perinteisesti ollut miesten ala, on tällä hetkellä myös muutama naisopettaja (liite 4). Liitteessä on niiden ammatillisten opintojen opettajien määrät, jotka opettavat eniten kyseisillä opintoaloilla. Jos mukaan otetaan myös pienemmällä tuntimäärällä opettavat opettajat, voidaan todeta, että naisopettajien määrä lisääntyy.

Tekniikan ja liikenteen koulutusala:

Tekniikan ja liikenteen koulutusala on hyvin monipuolinen. Se ei sisällä pelkästään niitä opintoaloja, jotka yleensä yhdistetään tekniikkaan, vaan siihen kuuluu tällaisten alojen lisäksi mm. vaatetusalan opintojen eri muotoja, graafisen alan opinnot sekä elintarvikealat jne. Tekniikan ja liikenteen koulutusala on kaikkein suurin ala. Sillä on opettajia yhteensä 3 095 ja eri alojen ensisijaisten opettajien määrät vaihtelevat 1–420. Suurin on autoala ja pienin jalkineala. (Liite 3.)

Tekniikan ja liikenteen koulutusalan opettajat ovat keskimäärin muiden koulutusalojen opettajia iäkkäämpiä. Tämä johtunee osittain siitä, että suurin osa sen opintoaloista on perinteisiä pitkään toimineita aloja, joissa opettajien vaihtuvuus on suhteellisen vähäistä. Lisäksi suuri osa tekniikan ja liikenteen opintoaloista on perustettu samalla, kun niin sanottuja yleisiä ammattioppilaitoksia perustettiin suuri määrä. Tällöin uudet opettajat olivat yleensä nuoria ja hyvin samanikäisiä. Tämä myös heijastuu opettajien ikäpoistuman jaksottumiseen. Alan suuruuden vuoksi koulutusalan yhteinen ikärakenne vastaa opettajien yleistä ikärakennetta, mutta koulutusalan sisällä joillakin opintoaloilla on opettajien ikäjakaumassa vinoutumaa tai keskittymää joihinkin ikäryhmiin verrattuna.

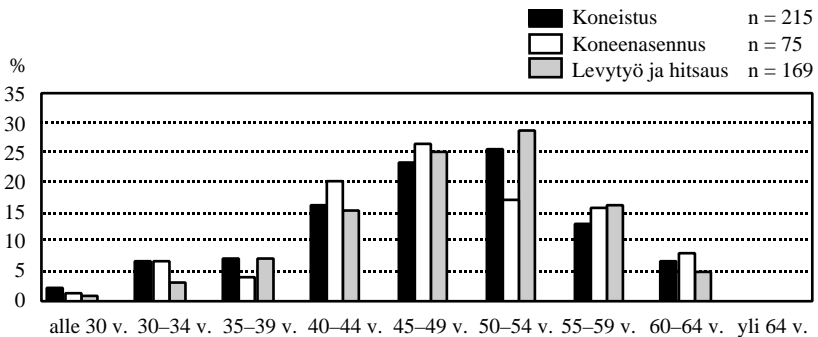
Tekniikan ja liikenteen opettajista merenkulkualan opettajat ovat iäkkäämpiä. Heidän keski-ikänsä on 50 vuotta. Kuten kuvasta 12 havaitaan, laivakonetekniikan opettajista suuri osa sijoittuu 50–60 vuoden ikäryhmään. Samoin merenkulkuaineiden opettajista yli 40 %, eli 8 opettajaa, on 50–55-vuotiaita. Tätä selittää se, että yleensä nuorempa ollaan merillä ja hankitaan työkokemusta ja vasta vanhemmalla iällä hakeudutaan maihin kiinteämpiin tehtäviin. Toisaalta myös merenkulkualan koulutusta on supistettu ja tämä on vähentänyt uusien opettajien tarvetta. Kyselyyn vastanneita merenkulkualan opettajia oli yhteensä 28.

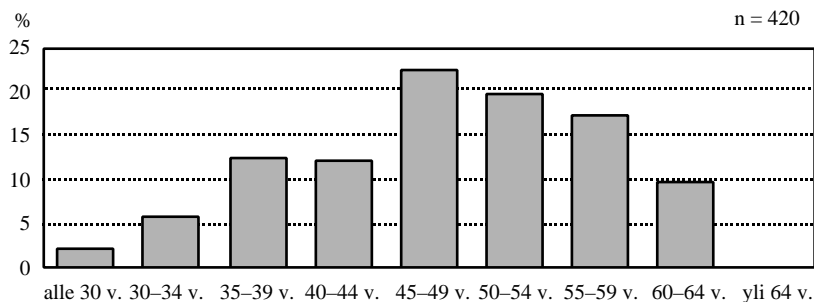
Kuviossa 12. Merenkulkuaineiden ja laivatekniikan opettajien ikäjakauma

Merenkulkuala on ollut hyvin pitkään miesvaltainen, mutta tällä hetkellä on sekä merenkulkuaineissa että laivakonetekniikassa muutama naisopettaja (liite 4).

Kone- ja metallitekniikan opettajien keski-ikä on muiden ammatillisten opintojen opettajien keski-ikää korkeampi. Suurin osa kone- ja metallitekniikan opettajista on yli 40-vuotiaita. Näistä iäkkäimpiä ovat koneistuksen, koneenasennuksen sekä levy- ja hitsauksen opintoalojen opettajat (kuvio 13). Korkean keski-ian vuoksi kyseisten opettajaryhmien ikärakenne on vinoutunut. Eniten vinoutumaa on levytyön ja hitsauksen opettajien ikärakenteessa. Tätä selittänee hitsaustyön vaativuus ja toisaalta se, että varsinaisesti hitsaamiseen erikoistunut koulutus on ammatillisessa opetuksessa vähentynyt. Tästä johtuen on vähemmän sellaisia nuoria opettajia, joilla on riittävä hitsaustaito hitsauksen opettamiseen. Toisaalta viime vuosina, kun ammatilliseen koulutukseen on palkattu uusia metallialan opettajia, heiltä on yleensä edellytetty automaatiotekniikan ja CNC-tekniikan taitoja, koska kyseisten aihealueiden opettaminen on ammatillisessa koulutuksessa lisääntynyt. Vastaavasti osa iäkkäämmistä opettajista ei ole halunnut erikoistua näille uusille aloille, vaan toimivat aiemmin opettamiensa oppisisältöjen opettajina, esimerkiksi levy- ja hitsaus- sekä koneenasennustöissä.

Kuvio 13. Koneistuksen, koneenasennuksen sekä levytyön ja hitsauksen opettajien ikäjakauma

Kuvio 14. Autoalan opettajien ikäjakauma.

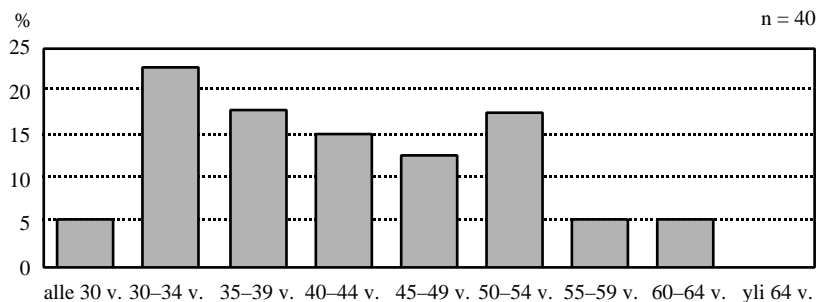
Autoalan opettajien ikäprofiili painottuu 45 ikävuoden yläpuolelle (kuvio 14). Opettajista 68 % on yli 45-vuotiaita. Ilmeisesti autoalan opettajien vaihtuvuus on suhteellisen pientä muuten kuin ikäpoistuman kautta. Autoalan opettajien poistuma noudattanee kone- ja metallitekniikan opintoalojen opettajien kanssa samanlaista jaksotusta, koska alan koulutusta on perustettu samaan aikaan kone- ja metallitekniikan koulutuksen kanssa.

Paperiteollisuuden, teknillisen piirustuksen sekä rakennusalojen opettajilla on suunnilleen samanmuotoinen ikäprofiili kuin autoalalla. Teknisen piirustuksen opettajista 75 % (33 opettajaa) on yli 45-vuotiaita, rakennusalalla 69 % (1667 opettajaa) ja paperiteollisuuden alalla 64,5 % (20 opettajaa) on yli 45-vuotiaita opettajia. Tekninen piirustus on pieni opintoala, vain 44 opettajaa ja opettajakunnassa on todennäköisesti vähän vaihtuvuutta.

Varasto- ja kuljetustoimintojen opintoala on suppea. Sillä on ainoastaan 18 opettajaa ja heistä 45 % yli 50-vuotiaita. Koulutus on ollut puhtaasti varastointiin liittyvää koulutusta siinä vaiheessa, kun se on ammattioppilaitoksissa aloitettu. Nyt on tarvetta laajemman logistiikan opiskelemiseen ja näin ollen entinen varastoalan koulutus on supistunut. Se on todennäköisesti tälläkin koulutusalaalla vähentänyt opettajien vaihtuvuutta, mikä puolestaan on nostanut opettajien ikärakennetta.

Saha-ala on myös hyvin pieni koulutusala (13 opettajaa) ja siinäkin opettajien ikärakenteessa on selvää keskittyvistä. Saha-alan opettajista 55 % on 40–45-vuotiaita. Muissa ikäryhmissä on ainoastaan yksittäisiä opettajia. Pienessä opettajamäärässä keskittyminen korostuu selkeämmin kuin suuressa opettajaryhmässä. Keskittymisellä on vaikutusta aikanaan uusien opettajien koulutustarpeeseen. Saha-ala otettiin tähän mukaan, vaikka opettajaryhmä on pieni, koska puuteollisuus on valtakunnallisesti merkittävä teollisuuden ala.

Muun tekniikan ja liikenteen opetusalojen opettajien ikä painottuu 50–55 ikävuoden kohdalle. Yli neljännes muun tekniikan ja liikenteen opettajista kuuluu kyseiseen ikäryhmään.

Kuvio 15. Elintarvikealan opettajien ikäjakauma

Edellä tarkasteltiin tekniikan ja liikenteen koulutusalan iäkkäämpiä opettajaryhmiä. Tekniikan ja liikenteen opettajissa on havaittavissa kolme koulutusalaa, joilla on keskimäärin muita nuorempia opettajia. Nämä ovat elintarvike- ja muoviala sekä kello- ja mikromekaniikka-ala. Elintarvikealalla on 40 ammatillisten opintojen opettajaa.

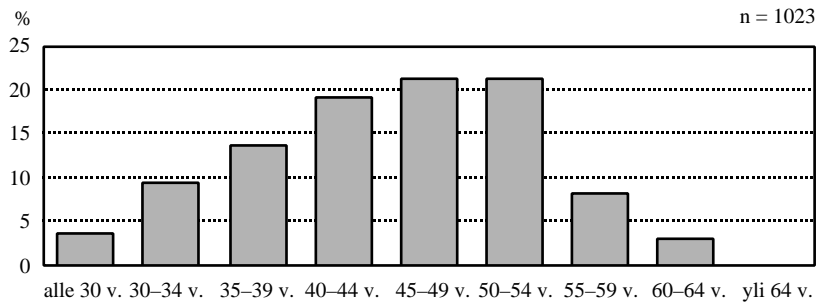
Kuten kuviosta 15 havaitaan, elintarvikealan opettajien ikärakenne painottuu lähemmäs 30:tä ikävuotta. Seitsemän opettajaa on 50–54 v:n ikäryhmässä, mikä nostaa vähäisen opettajamäärän keski-ikä 42,1 vuoteen. Ala on otettu tarkasteluun yhtenä esimerkkinä ikäalueen nuorempaan päähän painottuvasta ikäprofiilista.

Muovi- sekä kello- ja mikromekaniikka-alan opettajista suurin osa on alle 40-vuotiaita. Molemmat em. alat ovat suppeita koulutusaloja, joilla kummallakin on alle 10 opettajaa. Nämä opintoalat otettiin esille, koska niiden opettajat ovat muita tekniikan ja liikenteen opintoaloja huomattavasti nuorempia.

Tekniikan ja liikenteen opintoaloilla on suurimmaksi osaksi miesopettajia, kuten saattaa arvatakin. Sukupuolijakauman rajat eivät tosin enää ole niin selkeät kuin aikaisemmin. Monelle tekniikan alalle on tullut myös muutama naisopettaja. Vastaavasti perinteisille naisopettaja-aloille, kuten pukuompelija-, turkisala ja modistiala, on tullut miesopettajia. Ainoastaan auton korjaukseen ja lentokoneen asennukseen sekä auton maalaukseen liittyvillä opintoaloilla ei ole naisopettajia. Lisäksi naisopettajat puuttuvat veneenrakennuksesta sekä levyteollisuuden alalta ja jalkinealalta. Levyteollisuudessa ja jalkinealalla on ainoastaan yksi varsinainen opettaja kummallakin alalla ja sen lisäksi kymmenkunta muuta opettajaa, joten kyseisillä aloilla voisi yhtä hyvin olla mies- tai naisopettaja. Osa koulutusaloista on sellaisia, että niillä on lähes yhtä paljon sekä mies- että naisopettajia. Tällaisia aloja ovat mm. prosessi- ja laboratorioalat, elintarvikealat, graafinen ala sekä maalausala (liite 4).

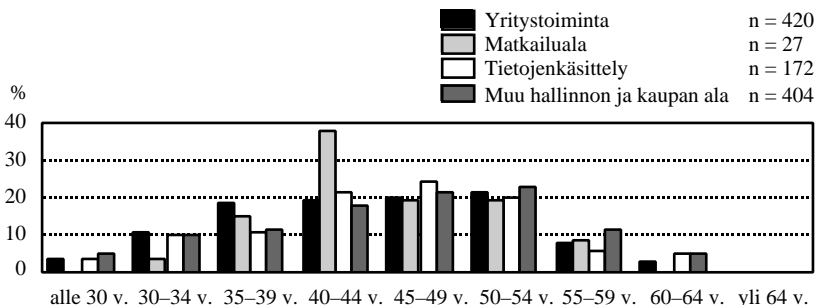
Hallinnon ja kaupan ala:

Hallinnon ja kaupan opettajien ikärakenne vastaa kaikkien ammatillisten opintojen opettajien yhteistä ikärakennetta muilta osin, mutta yli 54-vuotiaiden osalla on pieni poikkeama alaspäin (kuvio 16). Hallinnon ja kaupan alan opettajien keski-ikä on n. 45 vuotta, mikä on ammatillisten opintojen opettajien keskuudessa tekniikan ja liikenteen opettajien jälkeen toiseksi korkein. Kuten jo alussa on todettu, erot eivät ole minkään koulutusalan kohdalla toisiin aloihin verrattuna suuret.

Kuvio 16. Hallinnon ja kaupan koulutusalan kaikkien ammatillisten opintojen opettajien ikäjakauma

Tässä tutkimuksessa hallinnon ja kaupan koulutusala on jaettu kolmeen opintoalojen pääryhmään: yritystoiminta, matkailuala ja tietojenkäsittely sekä sen lisäksi muu hallinnon ja kaupan ala. Koska alaa ei ole jaettu tämän hienojakoisemmaksi, ikäprofiili noudattaa kaikkien alojen opettajien yhteistä profiilimuotoa eivätkä siitä nouse esille minkään yksittäisen opintoalan opettajat (kuvio 16). Ainoa suurempi poikkeama muihin hallinnon ja kaupan ammatillisten opintojen opettajiin verrattuna on matkailualan opettajien ikärakenteessa (kuvio 17). Matkailualan opettajista lähes 40 % on 40–44-vuotiaita. Matkailuala on suhteellisen pieni (27 opettajaa), joten sen ikäpoikkeamalla ei ole suurta merkitystä koko koulutusalaan verrattuna.

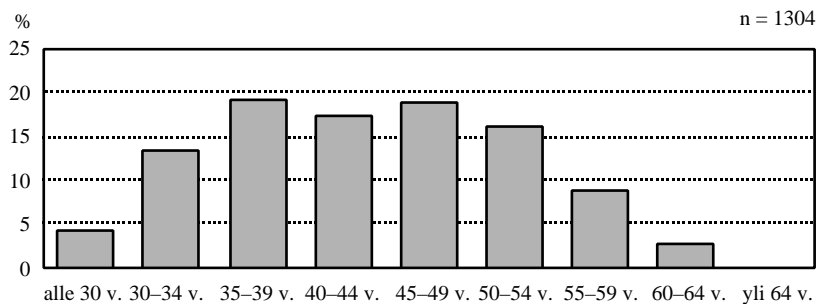
Kuvio 17. Hallinnon ja kaupan koulutusalan opettajien ikäjakauma

Matkailualalla on enemmän naisopettajia kuin miesopettajia ja vastaavasti tietojenkäsittelyssä suhde on päinvastainen (liite 4). Tämä saattaa olla yhteydessä siihen, että miehet ovat naisia enemmän kiinnostuneita tekniikan aloista, joihin tietotekniikkakin kuuluu ja vastaavasti naiset ovat kiinnostuneempia palvelualoista.

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala:

Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammatillisten opintojen opettajien ikäjakauma on suhteellisen tasainen kaikissa ikäryhmissä (kuvio 18). Tästä on etuna, ettei opettajien ikäpoistumaan tule missään vaiheessa äkillisiä muutoksia. Ammatillisten opintojen opettajien keski-ikä on 43,5 vuotta, mikä vastaa suunnilleen kaikkien ammatillisten opintojen opettajien keskimääräistä ikää. Hotellipalvelun opintojen opettajat ovat keskimäärin muita tämän koulutusalan ammatillisten opintojen opettajia nuorempia. Heidän keski-ikänsä on 39,5 vuotta. Heistä enemmistö on alle 50-vuotiaita ja opettajakunta jakautuu suhteellisen tasaisesti kaikkiin nuoriin ikäryhmiin. Matkailuohjelmalvelujen ja pesulatyön opintolat ovat pieniä. Niissä on kummassakin ainoastaan kuusi opettajaa.

Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammatillisten opintojen opettajat ovat pääasiassa naisia. Ainoastaan hotelli- ja ravintola-alaan liittyvissä opinnoissa on miesopettajia noin 1/4 ja matkailuohjelmalveluiden opinnoissa noin 1/3 on miehiä (liite 4). Osa matkailualan koulutuksista saattaa liittyä luontomatkailuun, jolloin aivan samoin kuin luonnonvara-alalla, miehet ovat kiinnostuneempia kyseisistä aihealueista.

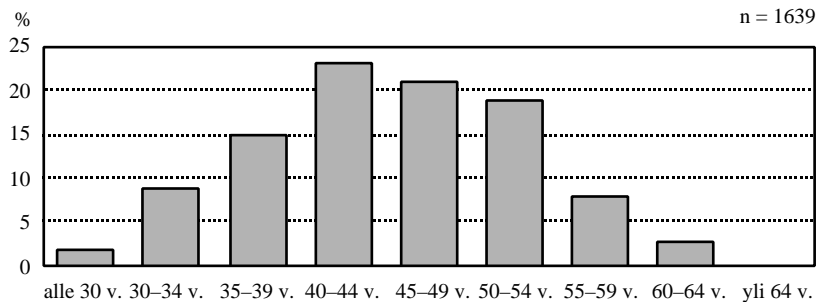
Kuvio 18. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajien ikäjakauma

Sosiaali- ja terveysala:

Sosiaali- ja terveysalan opettajaprofiilin laadinnassa ovat olleet mukana lehtorit Kristiina Lehtola ja Vuokko Valtasola Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun terveysalan koulutusyksiköstä.

Sosiaali- ja terveysalan ammatillisten opintojen opettajien ikäprofiili painottuu muita aloja hieman korkeampiin ikäryhmiin. Opettajista 63 % on 40–54 ikävuoden välillä (kuvio 19). Terveysalan opettajat ovat muita sosiaali- ja terveysalan opettajia iäkkäämpiä. Heidän keski-ikänsä on 46,1 vuotta. Vastaavasti kosmetologin ja parturi-kampaajan opintoalojen opettajien keski-ikä on noin 41 vuotta. Sosiaalialan opettajat sijoittuvat tälle välille, heidän keski-ikänsä on 43,4 vuotta.

Sosiaali- ja terveysalan kaikilla opintoaloilla on pääasiassa naisopettajat (liite 4). Tämä vastaa työelämän työtehtävien sukupuolijakaumaa. Suhteellisesti eniten miesopettajia on sosiaalialalla (11,7 %, eli 48 opettajaa). Kosmetologin opintoalalla ja lääkehuollon opinnoissa ei ole yhtään miesopettajaa. Tosin lääkehuolto on hyvin pieni opintoala, vain 4 opettajaa eikä sen perusteella voida tehdä johtopäätöksiä.

Kuvio 19. Sosiaali- ja terveysalan opettajien ikäjakauma

Kulttuuriala:

Kulttuuriala koostuu suuresta määrästä erilaisia opintoalueita. Jotta alan tarkastelu olisi helpompaa, kulttuuriala jaetaan seuraaviin alaryhmiin:

- käsi- ja taideteollisuusala
- viestintä- ja taideala
- tanssi- ja teatteriala
- musiikkiala
- muu kulttuuriala.

Edellä oleva ryhmittely ei ole mikään virallinen jako, mutta tässä analyysissä sitä käytetään, koska kyseisillä opintoaloilla on keskenään yhteisiä piirteitä ja jaottelulla päästään pienempien opettajaryhmien tarkasteluun. Myös kulttuurialalla käsitellään yksityiskohtaisemmin ainoastaan niitä opettajaryhmiä, jotka jollain tavalla poikkeavat vastaavasta yleisestä profiilista.

Käsi- ja taideteollisuusala:

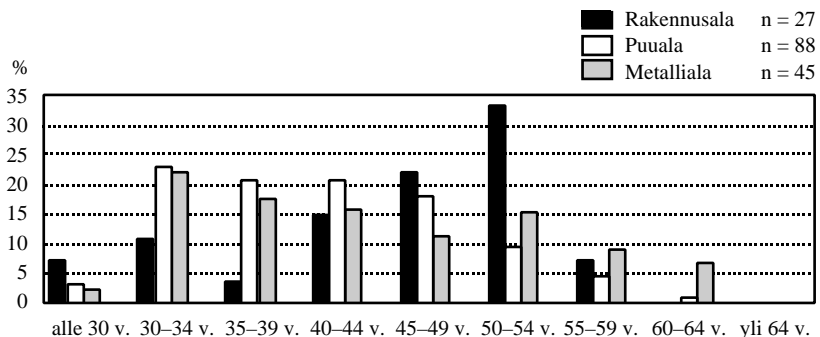
Käsi- ja taideteollisuusalan opettajat ovat keskimäärin vähän yli neljäkymmentävuotiaita. Useimmilla opintoaloilla ikäprofiilin huippu sijoittuu 35–40 vuoden kohdalle. Metallialalla se on 30–35 ikäryhmässä (kuvio 20).

Käsi- ja taideteollisuusosalalla rakennusalan opettajat ovat muita opettajia iäkkäämpiä, keski-ikä on 45,1 vuotta. Myös metallialalla on hie- man iäkkäämpi ryhmä, joka nostaa alan keski-ikää, vaikka alalla on runsaasti myös nuoria opettajia. Rakennusalan korkeampaa ikää selit- tänee se, että rakennusala painottuu rakennusten entisöintiin ja näin ol- len opettajiksi on ehkä palkattu iäkkäämpiä rakennusalan ammattilai- sia, jotka tuntevat vanhat rakennusperiaatteet ja menetelmät. Kahdesta- kymmenestä seitsemästä rakennusalan opettajasta on 11 yli 50-vuotiasta. Puuala jakautuu tasaisesti lähes kaikkien ikäryhmien osalle (kuvio 20).

Kivi- ja kultaseppäalan opettajamäärät ovat pieniä (kivialalla 15 ja kultaseppäalalla 7 opettajaa). Kivialalla enemmistö opettajista on 35–45-vuotiaita ja kultaseppäalalla 40–45-vuotiaita.

Muilta osin käsi- ja taideteollisuusalan opettajien ikäjakauma nou- dattaa ammatillisten opintojen opettajien yleistä ikäprofiilia, mutta keski- ikä on muiden alojen opettajien keskiarvoa alhaisempi.

Kuten arvata saattaa, käsi- ja taideteollisuusalan opettajien sukupuoli- jakauma noudattaa perinteisiä miesten ja naisten tehtävälueita (liite 4). Miesopettajia on enemmän perinteisten kovien materiaalien opintosisäl- löissä (puu-, metalli- ja kiviala) ja naisopettajien enemmistö on pehmeäm- millä materiaaleilla (vaatetus- ja tekstiilialat). Taidealoihin liittyvät ko- vat materiaalit poikkeavat tästä jaosta. Kivialalla on enemmän mies- opettajia, vaikka siihen sisältyykin taidekäsitöitä. Kivialan yhtenä osa- alueena on raskaammat kivityöt, joka ehkä saattaa olla syynä, että alalla on miesopettajien enemmistö. Keramiikka-alalla on vastaavasti lähes pel- kästään naisopettajia. Lasi- ja kultaseppäalat ovat suppeita aloja ja niillä on saman verran sekä mies- että naisopettajia.

Kuvio 20.

Käsi- ja taideteollisuusalan rakennus-, puu- ja metalli-opintoalojen opettajien ikäjakauma

Viestintä- ja taideala:

Tutkimuksessa tähän ryhmään kuuluvat seuraavat opintoalat:

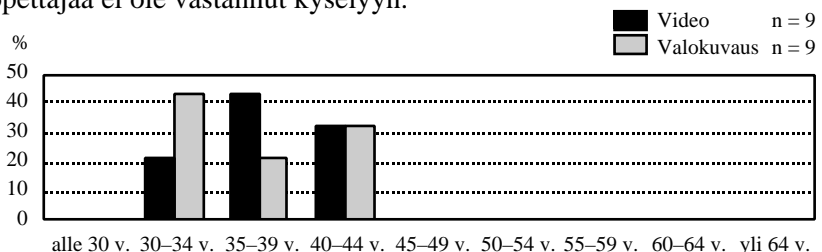
- elokuva
- video
- valokuvaus
- animaatio
- graafinen viestintä
- valaisu
- äänityö
- kuvailmaisuus
- multimedia sekä
- muu viestintä- ja taideala.

Kyselyyn vastanneiden joukossa ei ollut kaikkien edellä mainittujen opintoalojen opettajia. Ilmeisesti osa opettajista on sivutoimisia tunti-opettajia eikä heidän vastauksiaan ole saatu tai kyselyhetkellä kyseisellä alalla ei ollut koulutusta.

Viestintä ja taidealat ovat suppeita koulutusaloja, joilla opettajia on vähemmän. Ainoa laajempi opintoala on kuvailmaisuus, jossa on 58 opettajaa, muilla opintoaloilla on 10–20 opettajaa. Viestintä- ja taidealojen opettajien keski-ikä on vähän yli 40 vuotta. Keski-ikältään nuorimmat opettavat ovat video- ja valokuvauksen opintoaloilla (video 37,3 v ja valokuvaus 35,9 v). Kuten kuvioista 21 havaitaan, ikäprofiilissa ei myöskään ole suurta hajontaa. Näiden kahden opintoalan opettajien nuorta ikää ehkä selittää se, että kyseisistä koulutusaloista varsinkin videokuvauksen on suhteellisen uusi koulutusala.

Muiden kuin edellä mainittujen viestintä- ja taideopintojen opettajien ikäjakaumat eivät poikkea yleisestä ammatillisten opintojen opettajien ikäprofiilista.

Viestintä- ja taidealoilla on vähän sellaisia opintoaloja, joilla olisi pelkästään mies- tai naisopettajia (liite 4). Ainoina aloina ovat videokuvauksen ja animaation opinnot. Molemmat alueet ovat osittain teknisiä, joten ilmeisesti siitä syystä ne ovat kiinnostaneet enemmän miehiä kuin naisia. Kuvailmaisuuden opetuksessa on enemmän naisopettajia. Muilta osin opetustyö jakautuu sukupuolten kesken tasan. Yhtään valaisuopintojen opettajaa ei ole vastannut kyselyyn.

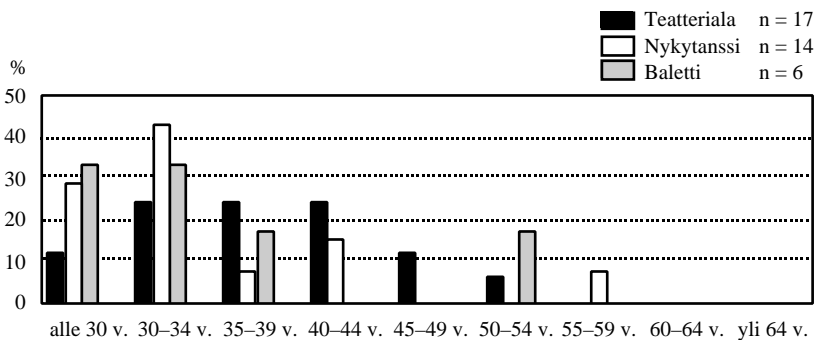

Kuvio 21. Video- ja valokuvauksen opettajien ikäjakauma

Tanssi- ja teatteriala:

Tanssi- ja teatterialan opettajat ovat keskimääräisesti muita ammatillisten opintojen opettajia nuorempia, kuten on oletettavissa. Näistä nykytanssin opettajien keski-ikä on 34,0 vuotta ja balettitanssin opettajien keski-ikä 33,7 vuotta. Vastaavasti teatterialan opettajien keski-ikä on 37,7 vuotta. Teatterialan opettajien ikäjakauma on tasaisempi kuin tanssin opettajien (kuvio 22). Tanssi- ja teatterialan opettajien määrät ovat pienet, mutta tässä selvityksessä mukana olevien opettajien lisäksi todennäköisesti on sellaisia tuntiopettajia, jotka eivät ole vastanneet kyselyyn.

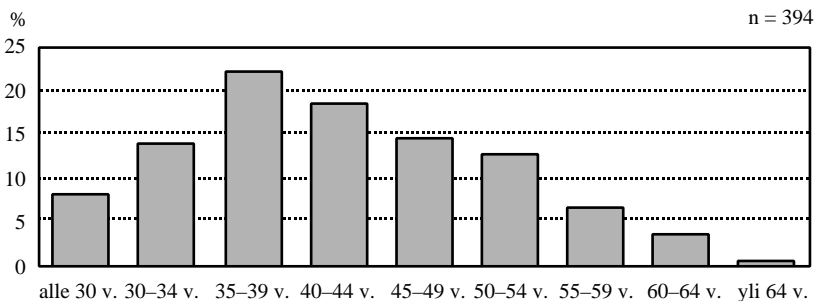
Teatteri- ja tanssialan opettajista naisia on enemmän kuin miehiä. Eniten on naisia nykytanssin opettajina (liite 4). Teatterialan opettajien sukupuolijakauma on suhteellisen tasainen.

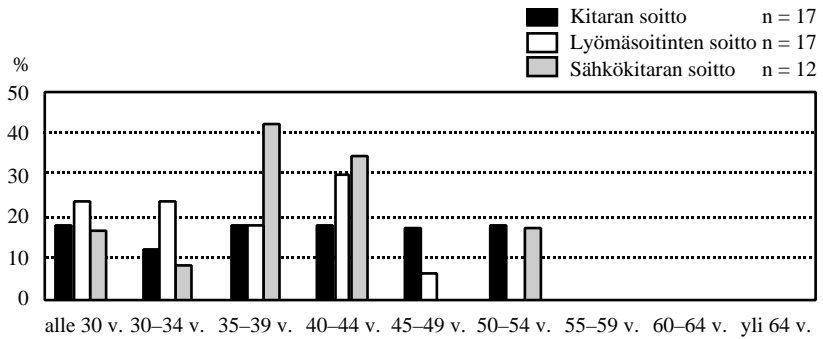
Kuvio 22. Tanssi- ja teatterialan opettajien ikäjakauma ikäryhmittäin

Musiikkiala:

Musiikkialan opettajan tehtävät jakautuvat yleensä soitin- tai musiikki- alakohtaisesti. Näin on varsinkin silloin, kun on kyse vaativammista erikoistumisopinnoista. Tästä johtuen musiikkiala koostuu muihin aloihin verrattuna lukuisista eri opintonimikkeistä, joissa kussakin on vain muutama opettaja. Perinteisillä musiikinaloilla, joilla opettajia on enemmän, kuten laulu, pianonsoitto, viulunsoitto ja musiikin teoria, opettajien

Kuvio 23. Musiikkialan opettajien ikäjakauma

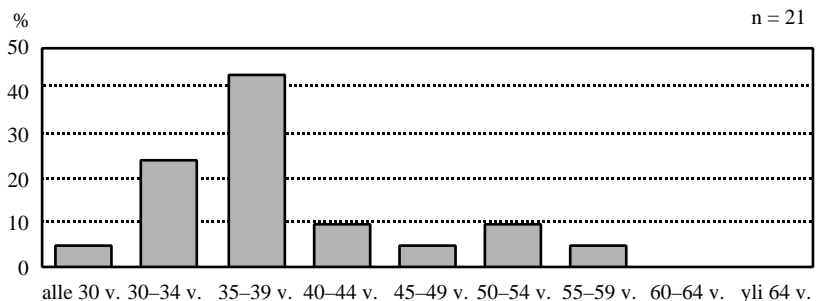
Kuvio 24. Kitaran, sähkökitaran ja lyömäsoitinten opettajien ikäjakauma

ikäprofiili vastaa yleistä opettajien ikäjakaumaa. Pieniä alle 10 opettajan ryhmiä tässä ei tarkastella yksityiskohtaisemmin.

Kuvion 23 mukaisesta musiikkialan opettajien yhteisestä profiilista poikkeavat lyömäsoitinten, kitaransoiton ja sähkökitaransoiton opettajien ikäprofiilit. Sähkökitaransoiton opettajat ovat kaikki alle 45-vuotiaita, samoin lyömäsoitinten opettajat yhtä lukuun ottamatta. Vastaavasti kitaransoiton opettajat jakautuvat tasaisesti kaikkiin ikäryhmiin 55 ikävuoteen saakka (kuvio 24).

Urkujensoiton opettajia on yhteensä 21 ja heistä 14 on 30–40-vuotiaita (kuvio 25). Yksittäisiä opettajia on tätä iäkkäämpiä.

Musiikin opettajista on miehiä 2/3 ja naisia 1/3 (liite 4). Lisäksi taulukosta on havaittavissa, että puhallinsoitinten ja ennen kaikkea suurempaa ilmamäärää vaativien puhallinsoitinten opettajat ovat pääasiassa miehiä. Klarinetin- ja huilunsoiton opettajina on sekä miehiä että naisia. Vastaavasti sellon ja kontrabasson opettajat ovat pelkästään miehiä, samoin lyömäsoitinten ja erilaisten kitaroiden soiton opettajat. Kitarat ovat enemmän miesten suosimia soittimia ja ilmeisesti tästä syystä myös niiden opettajina on pelkästään miehiä. Sekä pianon soittoa että laulua naiset opettavat miehiä yleisemmin. Musiikin opettajien sukupuolijakauma näyttää olevan suorassa yhteydessä kyseisten soittimien tai musiikin harrastajien sukupuolijakauman kanssa.

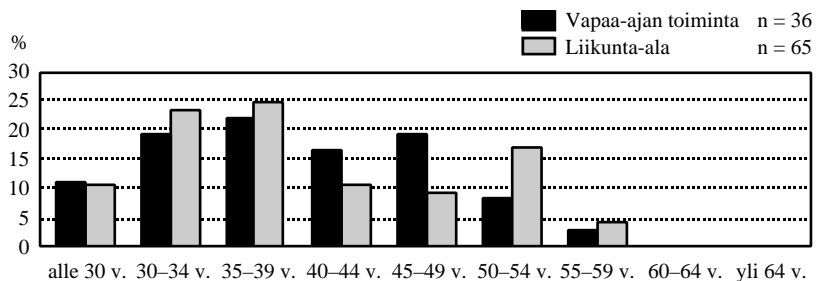

Kuvio 25. Urkujensoiton opettajien ikäjakauma

Vapaa-aika- ja liikunta-ala:

Tässä liikunta-alalla tarkoitetaan erillistä koulutusalaan eikä muihin koulutusaloihin sisältyvää liikunnan opetusta. Vapaa-aika- ja liikunta-alalla on yhteensä 101 opettajaa. Vapaa-aikatoiminnan opettajat jakautuvat tasaisemmin eri ikäryhmiin, mutta liikunnan opettajista suurin osa on alle 40-vuotiaita ja ainoastaan yksittäisiä opettajia on tätä iäkkäämpiä (kuvio 26.). Vastanneista liikunnanopettajista 14 on 50 vuotta tai sitä iäkkäämpiä (22 %). Vastaavasti vapaa-aikatoiminnan opettajista 4 on täyttänyt 50 vuotta (11 %). Sekä vapaa-aika- että liikunta-alan opettajien keski-ikä on 39,4 vuotta.

Opettajien sukupuolijakaumassa ei ole mitään selkeää painottumista kummallakaan opintoalalla. Liikunnan opettajina on miehiä enemmän ja vastaavasti vapaa-aikatoiminnan opettajina naisia enemmän (liite 4).

Kuvio 26. Vapaa-aika- ja liikunta-alan opettajien ikäjakauma

Muu opetus:

Kyselyyn vastanneista ammatillisten opintojen opettajista on ollut muussa tarkemmin määrittelemättömässä opetuksessa 47 vastaajaa. Muuta opetusta on ollut jokin sellainen opetus, jota vastaaja ei ole pystynyt sijoittamaan tässä kyselyssä olleeseen koulutusalaryhmittelyyn. Tätä varten kyselylomakkeessa on ollut vaihtoehtona muu opetus. Muun opetuksen ryhmään on sijoitettu esimerkiksi jotkut kansanopistojen tai erikoisoppilaitosten järjestämät koulutukset.

Muun opetuksen opettajien ryhmä on pieni ja koska opetusta ei ole tarkemmin määritelty, sen opettajia ei tarkastella tässä raportissa.

Muun opetuksen lisäksi on ollut joukko vastauksia, joissa opintoala on jätetty kokonaan tyhjäksi tai koulutusalatiedoissa on ollut muita puutteita. Tällaisia vastauksia oli yhteensä 8,3 % eli 671 vastausta. Nämä ovat koulutusalojen opettajien yhteissummista mukana, mutta eivät opintoalatiedoissa.

Opettajien alueellista ikäjakaumaa tarkastellaan maakunnittain, koska nykyisten läänien alueet ovat niin suuret, että läänin eri osien välillä saattaa olla aivan erilaiset olosuhteet toisiinsa verrattuna. Esimerkiksi Länsi-Suomen lääni kattaa koko Pohjanmaan ja vastaavasti Etelä-Suomen lääni koko Etelä-Suomen. Näiden suurten läänien alueille sijoittuu niin kasvukeskuksia kuin haja-asutusalueitakin. Esimerkiksi Helsingin seudun oppilaitoksissa on todennäköisesti erilainen opettajatilanne kuin Parikkalassa. Maakuntakartta on liitteessä 7.

Opettajien iän alueellisessa tarkastelussa selvitetään, onko mahdollisesti joillakin alueilla iäkkäämpiä opettajia kuin muilla alueilla. Alueellinen tarkastelu tehdään samaan tapaan koulutusaloittain kuin muidenkin tämän raportin sisältöjen tarkastelussa, eli koulutusalojen sisältä nostetaan esille vain eri opintoaloilla olevat poikkeamat ja erityispiirteet. Opettajien alueellinen ikärakenteen yhteenveto on taulukossa 50. Taulukossa on eri koulutusalojen opettajien määrät maakunnittain ja kunkin koulutusalan opettajien keski-ikä (mean) sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Taulukon alareunassa olevassa yhteensä sarakkeessa olevat luvut ilmoittavat samalla myös valtakunnalliset koulutus- alakohtaiset opettajamäärät ja opettajien keski-ikä. Keskiarvo antaa suuntaa opettajien ikärakenteesta, mutta se ei kerro, miten opettajien määrät painottuvat eri ikäryhmiin. Se tuodaan esille tämän tekstin lähemmässä tarkastelussa silloin, kun ikärakenne vinoutuu keskiarvoon verrattuna ja ennen kaikkea silloin, kun jollakin alueella on muita alueita enemmän keskiarvoa iäkkäämpiä opettajia.

Taulukon niissä sarakkeissa, joissa on ainoastaan yksi opettaja, keski-ikä kohdalle on tietosuojasyistä merkitty nolla. Jos jollakin koulutus- alalla yhtään opettajaa ei ole vastannut kyselyyn, ne on merkitty viivalla.

Kuten taulukosta 50 havaitaan, eri maakunnissa koulutusalojen opettajien keski-ikä ei kovin paljon poikkea valtakunnalliseen keskiarvoon verrattuna. Luonnollisesti vaihtelu on sitä pienempi, mitä suuremmasta koulutus-alasta on kyse.

Vaikka keski-ikä ei kovin paljon poikkeakaan koulutusalan valtakunnalliseen keskiarvoon verrattuna, joillakin koulutusaloilla opettajien ikärakenne vinoutuu alueellisesti samaan tapaan kuin koko opettajakuntaa tarkasteltaessa. Ikärakenteen vinoutuminen merkitsee sitä, että opettajakunta on joko keski-ikää nuorempaa tai iäkkäämpää. Tarkastelun lähtökohdaksi on otettu koulutusalat, joiden opettajista reilusti yli puolet on vähintään 45-vuotiaita. Ikäraajaksi on otettu 45-vuotiaat ja sitä iäkkäämmät, koska useassa maakunnassa on suhteellisen suuri osa opettajista 45–50-vuotiaita.

Taulukko 50. Opettajien keski-iat koulutusaloittain ja maakunnittain

Maakunta	Luonnonvara		Teknikka ja liikenne		Hallinto ja kauppa		Matkailu, ravitsemis ja talous		Sosiaali ja terveys		Kulttuuri		Vapaa-aika ja liikunta		Muu opetus		
	f	mean	f	mean	f	mean	f	mean	f	mean	f	mean	f	mean	f	mean	
Yht.	409	43,6	191	45,2	31	44,7	55	44,1	68	45,9	17	40,4	—	—	3	45	
Satakunta	46	43,6	191	45,2	31	44,7	55	44,1	68	45,9	17	40,4	—	—	1	0,0	
Häme	443	41,3	139	47,4	60	47,5	40	43,3	115	44,0	32	42,6	1	0,0	1	0,0	
Pirkanmaa	679	44	223	46,2	69	45,3	126	42,0	102	44,7	112	41,9	1	0,0	2	42	
Päijät-Häme	267	6	73	48,4	23	44,7	55	44,9	59	44,6	26	44,3	21	41,4	4	45,5	
Kymenlaakso	299	27	118	47,9	33	44,7	45	46,5	50	45,0	26	43,3	—	—	—	—	
Etelä-Karjala	220	13	44,8	67	45,7	43	45,1	45	44,8	33	43,6	17	43,5	—	2	42,5	
Etelä-Savo	399	68	45,6	127	46,3	34	45,1	58	44,2	66	45,1	37	43,1	8	42,9	1	0,0
Pohjois-Savo	382	21	39,8	140	45,7	5	41,6	74	45,3	21	42,0	112	42,5	1	0,0	8	38,1
Pohjois-Karjala	412	52	45,2	133	46,3	17	43,9	49	44,5	44	44,3	115	40,8	2	48,5	—	
Keski-Suomi	605	71	46,7	191	46,3	56	44,9	83	42,5	147	44,0	55	43,1	1	0,0	1	0,0
Etelä-Pohjanmaa	431	40	43,5	175	46,6	41	45,6	55	43,9	51	45,3	50	42,0	18	34,4	1	0,0
Vaasan rannikkoseutu	368	28	44,1	130	45,0	54	43,1	53	41,4	57	44,1	41	40,1	3	45,7	2	51,5
Keski-Pohjanmaa	223	35	38,0	45	43,4	23	40,5	18	43,3	51	44,1	44	38,3	5	42,6	2	38,5
Pohjois-Pohjanmaa	867	84	42,8	317	45,2	82	44,6	105	44,1	144	45,0	120	41,1	5	38,6	10	37,5
Kaimuu	198	22	42,2	68	46,0	21	45,7	41	42,8	30	43,9	14	42,4	2	29,5	—	—
Lappi	458	68	47,1	139	46,7	50	42,9	75	42,8	78	45,6	41	41,3	6	42,2	1	0,0
Itä-Uusimaa	144	—	—	63	45,9	23	41,6	32	45,1	11	43,0	14	39,6	—	—	1	0,0
Ahvenanmaa	30	6	40,8	8	49,6	1	0,0	14	42,3	1	0,0	—	—	—	—	—	—
Yhteensä	9174	798	44,2	3095	46,1	1023	44,8	1304	43,5	1639	44,6	1167	42,0	101	39,5	47	40,8

Edellä esitettyjen kriteerien perusteella eri maakuntien iäkkäimmät opettajat ovat lähes poikkeuksetta tekniikan ja liikenteen koulutusalueilla. Seuraavaksi iäkkäimpiä ovat luonnonvara-alan, hallinnon ja kaupan alan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajat. Näiden alojen opettajien ikärakenteissa on eri maakunnissa vaihteluita. Joissakin maakunnissa myös sosiaali- ja terveysalan opettajien ikä painottuu lähemmäs 50:tä vuotta.

Seuraavana on poimittu muutamia esimerkkejä, joissa alueellinen ikärakenne on eniten vinoutunut.

Häme:

Hämeessä hallinnon ja kaupan opettajista 73 % (44 opettajaa) on 45 vuotta tai sitä iäkkämpiä. Tekniikan ja liikenteen opettajista on 65 % (90 opettajaa) on yli 45-vuotiaita.

Satakunta:

Satakunnan alueella sosiaali- ja terveysalan opettajista 60 % (40 opettajaa) on 45 vuotta täyttäneitä. Tekniikan ja liikenteen sekä hallinnon ja kaupan opettajatkin ovat lähes yhtä iäkkäitä kuin sosiaali- ja terveysalan opettajat.

Päijät-Häme:

Päijät-Hämeessä ovat tekniikan ja liikenteen opettajat iäkkäimpiä. Heistä 74 % (54 opettajaa) on yli 45-vuotiaita.

Kymenlaakso:

Kymenlaakson iäkkäimmät opettajat ovat luonnonvara-alalla ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Luonnonvara-alan opettajista 70 % (19 opettajaa) on yli 45-vuotiaita ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajista 60 % (27 opettajaa).

Etelä-Karjala:

Etelä-Karjalassa luonnonvara-alalla 45 vuotta täyttäneitä opettajia on 62 % (8 opettajaa).

Etelä-Savo:

Etelä-Savon tekniikan ja liikenteen opettajista 63 % (80 opettajaa) on täyttänyt 45 vuotta sekä hallinnon ja kaupan opettajista 62 % (21 opettajaa).

Kainuu:

Tekniikan ja liikenteen opettajista 60 % (41 opettajaa) on yli 45-vuotiaita.

Lappi:

Luonnonvara-alan opettajista 72 % (49 opettajaa) on yli 45-vuotiaita sekä tekniikan ja liikenteen opettajista 65 % (90 opettajaa).

Ahvenanmaa:

Tekniikan ja liikenteen opettajista peräti 87,5 % on yli 45-vuotiaita. Ahvenanmaalla on tekniikan ja liikenteen opettajia vähän, vain kahdeksan opettajaa, mutta melkein kaikki ovat yli 45-vuotiaita.

Tässä poimittiin vain muutamia esimerkkejä suurimmista ikäryhmien painottumisista. Niissä maakunnissa ja koulutusaloilla, joita edellä ei mainittu, oli hieman nuorempia opettajia, joskaan erot eivät ole kovin suuria.

Kun maakunnallisia opettajien ikäjakaumia verrataan aikaisemmin tarkasteltuun valtakunnalliseen tilanteeseen, ei mikään maakunta nouse muita selkeämmin iäkkäiden opettajien osalta esille. Ainoan poikkeuksen tekee matkailu-, ravitsemis- ja talousala, jonka ammatillisten opintojen opettajien keski-ikä on hieman alhaisempi kuin monen muun koulutusalan opettajilla, mutta eri maakuntien välillä kyseisten opettajien keski-ikä vaihtelee jonkin verran, eli on maakuntia, joissa matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajat ovat keskimäärin muiden maakuntien vastaavia opettajia iäkkäämpiä ja maakuntia, joissa he ovat keskimääräistä nuorempia.

5.4 Yhteenveto ammatillisten opintojen opettajien ikäprofiilista

Ammatillisten opintojen opettajien ikäprofiili noudattaa väestön yleistä ikäprofiilia. Joillakin opintoaloilla opettajakunta on keskimäärin ikään-tyneempää kuin toisilla, mutta minkään yksittäisen opintoalan kohdalla tilanne ei ole erityisen hälyttävä. Keskimäärin muiden opintoalojen opettajia iäkkäämpää opettajakuntaa on merenkulkualalla, kone- ja metallitekniikassa, autoalalla, rakennusalalla, paperiteollisuuden alalla sekä teknisessä piirustuksessa. Useimmilla suurilla opintoaloilla, joilla opettajia on enemmän ja joilla näkyy selkeämmin opettajien ikäprofiili, enemmistö opettajista sijoittuu 45–55-ikävuoden kohdalle. Yleispiirteinä voidaan todeta, että pitkään toimineilla opintoaloilla on keskimäärin muita aloja iäkkäämpiä opettajia.

Eri koulutusalojen uudemmissa opinto-ohjelmissa opettajat ovat keskimäärin nuorempia. Tätä osittain selittänee se, että uusia koulutusohjelmia käynnistettäessä tehtävään palkataan uudet opettajat, jotka usein ovat nuoria.

Kulttuurialalla on ammatillisten opintojen opettajista keskimäärin nuorimmat opettajat. Tosin kulttuurialan monet opintoalat ovat niin pie-

niä, ettei niiden opettajista voida piirtää selkeitä ikäprofiileja. Kulttuurialankin opettajien ikäjakauma noudattaa samoja peruspiirteitä kuin muidenkin koulutusalojen opettajien ikäprofiilit: pitkään toimineilla opintoaloilla on keskimäärin iäkkäämpiä opettajia kuin uusilla opintoaloilla. Myös enemmän fyysistä kuntoa vaativissa opettajan tehtävissä on keskimäärin nuorempia opettajia, esimerkiksi tanssin, liikunnan ja vapaaajan opetusaloilla.

Opettajien sukupuolen mukainen jakauma on suunnilleen samanlainen kuin yhteiskuntamme eri työtehtävissä ja harrastuksissa. Yhtä puhdas tämä jako ei enää ole kuin vielä noin kaksikymmentä vuotta sitten, jolloin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa oli selkeästi tyttöjen ja poikien opintolinjat sekä niillä vastaavasti joko mies- tai naisopettajat. Useimmilla opintoaloilla opettajien sukupuolen mukainen jakautuminen on jonkin verran sekoittunut aivan samoin kuin opiskelijoidenkin hakeutumisessa eri opintoaloille.

Yksityiskohtaisempi ikäjakauma nähdään liitteestä 3, jossa koulutusalojen lisäksi on myös kaikki tutkimuksessa mukana olleet opintoalat.

5.5 Ammatillisten opintojen opettajien suorittamat tutkinnot

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajilta edellytetään opettajankoulutuksen lisäksi opetustehtävästä riippuen tiettyä pohjakoulutusta sekä työkokemusta. Yleensä kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto, mutta joillakin koulutusaloilla hyväksytään myös muunlainen pohjakoulutus (A 491/87). Pätevyysvaatimuksia on selvitetty yksityiskohtaisemmin raportin alkuosassa. Raportin tässä osassa tarkastellaan ammatillisten opintojen opettajien pohjakoulutuksia sekä suoritettuja tutkintoja. Tiedot on koottu taulukoihin 51–52 ja niitä on havainnollis-

Taulukko 51. Korkeakoulututkintoa vailla olevat opettajat koulutusaloittain

Koulutusala	Opett. yht.	Ei korkeakoulututkintoa		Kouluaste (2. ast. tut.)		Opistoaste		Ammatillinen korkea-aste		Tuntematon	
	f	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	563	70,6	103	12,9	307	38,5	139	17,4	14	1,8
Tekniikka ja liikenne	3095	2708	87,5	188	6,1	1243	40,2	1208	39,0	69	2,2
Hallinto ja kauppa	1023	223	21,8	11	1,1	156	15,2	12	1,2	44	4,3
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	1160	89,0	140	10,7	994	76,2	10	0,8	16	1,2
Sosiaali ja terveys	1639	918	56,0	67	4,1	359	21,9	473	28,9	19	1,2
Kulttuuri	1167	800	68,6	119	10,2	509	43,6	18	1,5	154	13,2
Vapaa-aika ja liikunta	101	32	31,7	13	12,9	15	14,9	2	2,0	2	2,0
Muu opetus	47	17	36,2	5	10,6	8	17,0	2	4,3	2	4,3
Yhteensä	9174	6421	70,0	646	7,0	3591	39,1	1864	20,3	320	3,5

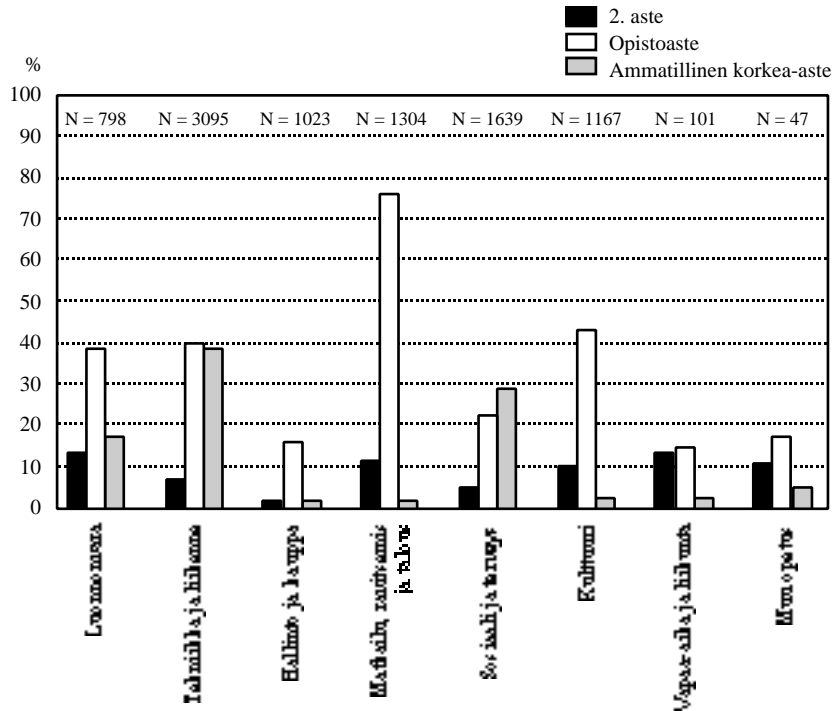
Taulukko 52. Korkeakoulututkinnon sekä lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneet opettajat koulutusaloittain

Koulutusala	Opett. yht.		Korkeakoulu- tutk. yht.		Ammatti- korkeak.		Alempi korkeak.		Ylempi korkeak.		Lisens. tutkinto		Tohtorin tutkinto	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	235	29,4	16	2,0	12	1,5	200	25,1	4	0,5	3	0,4	
Tekniikka ja liikenne	3095	387	12,5	106	3,4	25	0,8	243	7,9	7	0,2	6	0,2	
Hallinto ja kauppa	1023	800	78,2	9	0,9	135	13,2	646	63,1	8	0,8	2	0,2	
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	144	11,0	7	0,5	52	4,0	83	6,4	2	0,2	0	0,0	
Sosiaali ja terveys	1639	721	44,0	2	0,1	68	4,1	638	38,9	12	0,7	1	0,1	
Kulttuuri	1167	367	31,4	36	3,1	81	6,9	241	20,7	6	0,5	3	0,3	
Vapaa-aika ja liikunta	101	69	68,3	0	0,0	20	19,8	48	47,5	1	1,0	0	0,0	
Muu opetus	47	30	63,8	2	4,3	5	10,6	22	46,8	1	2,1	0	0,0	
Yhteensä	9174	2753	30,0	178	1,9	398	4,3	2121	23,1	41	0,4	15	0,2	

tettu kuvioilla 27–28. Taulukoissa opettajien yhteismääriin sisältyy 320 sellaista opettajaa, jotka eivät ole ilmoittaneet suorittamaansa tutkintoa. Tämä on 3,5 % opettajien kokonaismäärästä. Lisäksi opettajamääriin sisältyvät niin näissä kuin muissakin taulukoissa koulutusaloja edustavat rehtorit, apulaisrehtorit ja osastonjohtajat. Tiedonkeruuta ja siihen liittyvää opettajien ryhmittelyä on selostettu yksityiskohtaisemmin luvussa 3.1.

Kuvioiden 27–28 pylväät ovat keskenään vertailukelpoisia, koska kunkin kuvion prosenttiluvut on laskettu kyseisen koulutusalan ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärään nähden. Sekä kuvioista että taulukoista havaitaan, että opettajien pohjakoulutukset vaihtelevat koulutusaloittain. Joidenkin koulutusalojen opettajista valtaosalla on korkeakoulututkinto ja vastaavasti muutamilla koulutusaloilla korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on hyvin vähän. Tämänhetkisten opettajien pohjakoulutus on vielä yhteydessä ammatillisen koulutuksen aikaisempaan koulutusrakenteeseen ja silloin voimassa olleisiin opettajien pätevyysvaatimuksiin. Uusien kelpoisuusvaatimusten myötä opettajien pohjakoulutus rakenne tulee vähän kerrassaan muuttumaan.

Taulukossa 51 ja kuviossa 27 esitetään koulutusaloittain sellaisten opettajien määrät, joilla on jokin ammatillinen koulutus, mutta ei korkeakoulututkintoa. Opettajien pohjakoulutuksen aste näyttää olevan yhteydessä opettajilta edellytettäviin taitoihin sen mukaan, vaaditaanko opettajalta hyviä kädentaitoja vai tietopuolista osaamista tai kenties molempia. Kun opettajan työ on vahvasti sidoksissa käden taitoihin, silloin suuri osa opettajista on joko opistoasteen tai jonkin muun vastaavan tutkinnon suorittaneita. Näillä koulutusaloilla on muita aloja enemmän myös sellaisia opettajia, joilla on pelkästään toisen asteen ammatillisen koulutuksen tutkinto ja tämän lisäksi he ovat hankkineet käytännön työkokemuksen avulla riittävän ammattitaidon.

Kuvio 27. Eri koulutusalojen ammatillisten opintojen opettajat, joilla on jokin muu kuin korkeakoulututkinto

Ammatillisten opintojen opettajien yleisin pohjakoulutus on opistoasteen tutkinto. Opistoasteen tutkintoja on yhteensä 3 591 opettajalla (taulukko 51). Tähän ryhmään kuuluvat opettajat, joiden pohjakoulutuksena on tekniikan, merkonomin, artemin, agroligin tai vastaavan tutkinto. Sen lisäksi tähän ryhmään on sijoitettu ns. ammatin opettajat, joista enemmistö on vaatetusalan, ravintotalousalan, parturi-kampaajan ja kosmetologialan opettajina. Ammatinopettajia on muillakin aloilla, mutta tässä lueteltiin keskeisimmät. Ammatinopettajilla on opettajan koulutuksen lisäksi yleensä ammatillinen perustutkinto ja opistotasoon rinnastettava ammatillinen jatkotutkinto, esimerkiksi käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksissa aikaisemmin suoritettu kotiteollisuusopisto tai vastaava. Parturi-kampaajilla ja myös kosmetologeilla on yleensä ammattutkinto. Opettajien pohjakoulutuksen mukainen ryhmittely perustuu Tilastokeskuksen tiedostoihin.

Suhteellisesti eniten on opistoasteeseen tai siihen rinnastettavalla pohjakoulutuksella olevia opettajia matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Seuraavaksi eniten heitä on luonnonvara-alalla, tekniikan ja liikenteen alalla sekä kulttuurialalla. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajista 76,2 %:lla, eli 994:llä on opistotasoinen pohjakoulutus. Luonnonvara-alalla, tekniikan ja liikenteen alalla sekä kulttuurialalla on noin

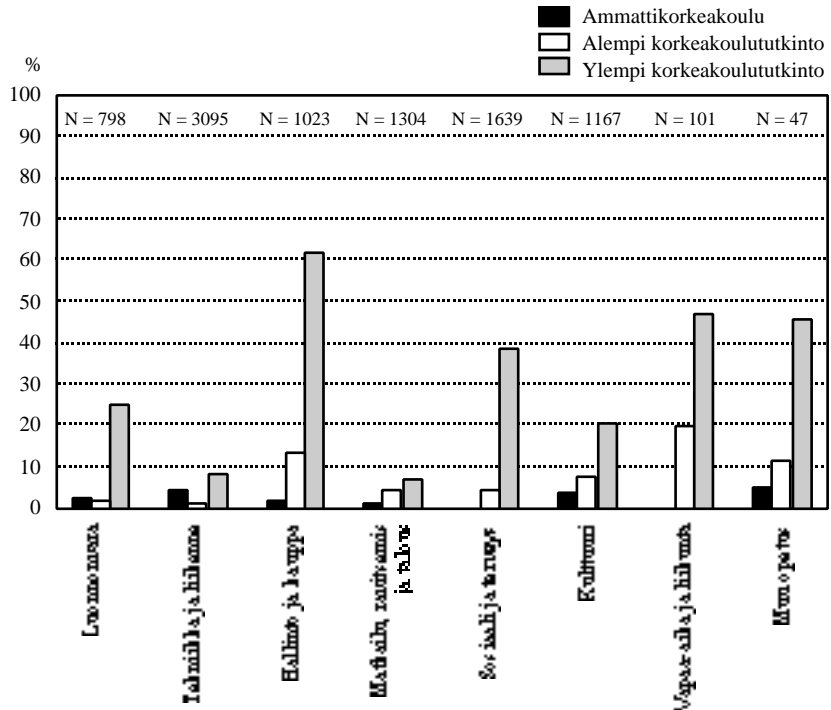
40 % opistotutkinnon suorittaneita opettajia. Hallinnon ja kaupan sekä vapaa-aika- ja liikunta-alalla heitä on vähemmän, vain noin 15 % (156 opettajaa). Lukumääräisesti eniten opistoasteen pohjakoulutuksella olevia opettajia on tekniikan ja liikenteen koulutusalailla (1 243 opettajaa). Vastaavasti yksittäisistä opintoaloista ruoanvalmistuksen opinnoissa on eniten opistotasoisia opettajia (657 opettajaa). Tämä johtuu ko. alalla olevasta suuresta ammatinopettajien määrästä. (Taulukko 51.)

Kahdeksänkymmentäluvun lopussa metsätalouden, tekniikan ja merenkulkualan koulutukseen tuli ammatillisen korkea-asteen koulutus entisen opistokoulutuksen tilalle. Yhdeksänkymmentäluvun alussa ammattikorkeakoulujen perustamisen jälkeen osa tästä koulutuksesta on muuttunut ammattikorkeakoulututkinnoiksi. (Opetushallitus 1996, 344–345.)

Tämä tutkimus ei anna todellista kuvaa opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittajista, koska Tilastokeskuksen tiedostoissa opettajat on sijoitettu kyseisiin ryhmiin heidän pohjakoulutuksensa laajuuden ja suoritettun opettajankoulutuksen perusteella. Muun muassa vanhamuotoisen sairaanhoidon opettajankoulutuksen suorittaneet opettajat on sijoitettu ammatillisen korkea-asteen ryhmään. Tästä johtuen terveydenhuollon alalla on runsaasti ammatillisen korkea-asteen suorittaneita opettajia. Terveystieteiden opettajista 50 %:lla (451 opettajalla) on vanhamuotoinen sairaanhoidon opettajankoulutus. Aikaisemman opettajankoulutuksen suorittaneiden määrä on suurempi, mutta suuri osa opettajista on täydentänyt koulutustaan terveydenhuollon kandidaatin tutkinnoiksi (ks. taulukot 52 ja 66).

Joillakin opintoaloilla näyttää olevan muita aloja yleisempää, että opettajan pohjakoulutuksena on jokin toisen asteen tutkinto. Muun muassa hevostaloudessa on 45,8 %, automaalaus- ja maalausalailla n. 50 % ja kosmetologin opintoalalla 70 % sellaisia opettajia, joilla pohjakoulutuksena on toisen asteen ammatillinen koulutus. Kello- ja mikromekaniikan opintoalalla yhtä lukuun ottamatta kaikilla muilla opettajilla on toisen asteen pohjakoulutus. Lukumääräisesti eniten toisen asteen koulutuksella olevia opettajia on ruoanvalmistuksen opinnoissa, jossa heitä on yhteensä 113, eli 13,5 %.

Taulukossa 52 ja kuviossa 28 on esitetty korkeakoulututkinnon suorittaneiden opettajien määrät koulutusaloittain. Myös ammattikorkeakoulututkinto luetaan korkeakoulututkinnoiksi. Ammattikorkeakoulututkinto on vielä uusi, joten sen suorittaneita opettajia on vähän, mutta vuosien mittaan määrä tulee suurenemaan. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on lähinnä teknisillä koulutusaloilla, joiden opettajilla oli aikaisemmin opistoinsinöörin tai teknikon tutkinto. Metsätalouden opettajista muutama on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Eniten kyseistä tutkintoa ovat suorittaneet kulttuurialan tekstiili- ja vaa-

Kuvio 28. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden ammatillisten opintojen opettajien määrät

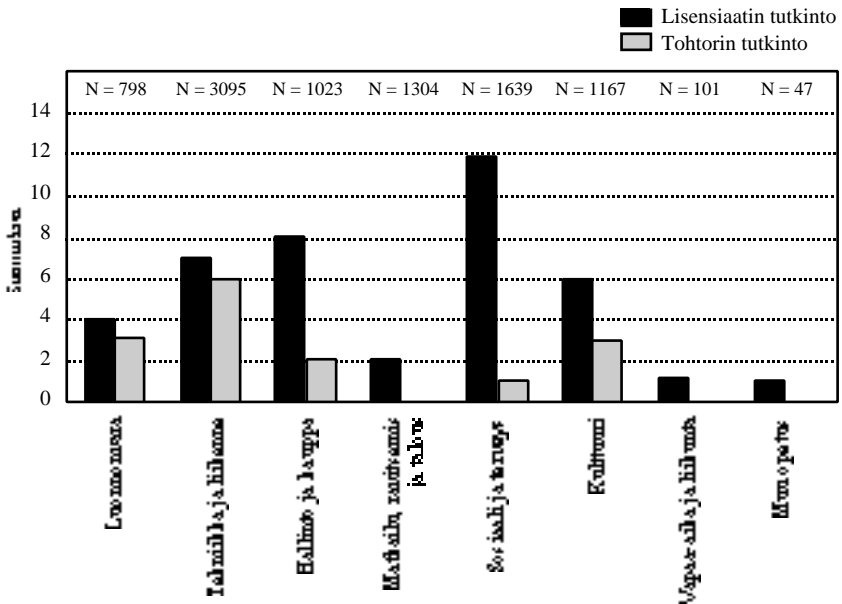
tetusalan opettajat, eli käsi- ja taideteollisuusoppilaitosten tekstiili- ja vaatetusalan opettajat. Näillä aloilla on yhteensä 22 ammattikorkeakoulututkinnon suorittanutta opettajaa, mikä on noin 7 % koko alan opettajamäärästä. Lähes yhtä moni autoalan opettajista on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon.

Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrissäkin on eroja eri koulutusalojen kesken (taulukko 52). Lukumääräisesti eniten alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on hallinnon ja kaupan koulutusosalalla, jossa heitä on 134, eli 13,2 %. Osa ekonomin tutkinnoista kuuluu tähän alemman korkeakoulututkinnon ryhmään. Seuraavaksi eniten alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on kulttuurialalla (6,9 %) sekä sosiaali- ja terveysalalla (4,1 %). Suhteellisesti eniten heitä on vapaa-aika ja liikunta-alalla, jossa 19,8 %:lla, eli 20 opettajalla on alempi korkeakoulututkinto. Liikunnan opettajilla kyseinen tutkinto on yleinen. Musiikkialalla 12:lla pianonsoiton opettajalla ja 15:llä musiikkialan muiden sisältöjen opettajalla on alempi korkeakoulututkinto. Edellä mainitut musiikkialan opettajat muodostavat noin 15–20 % kyseisten opintoalojen kaikista ammatillisten opintojen opettajista.

Edellä tuotiin esille ne opintoalat, joilla oli muita aloja enemmän alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia. Muillakin kuin

tässä mainituilla opintoaloilla heitä oli, mutta määrät olivat huomattavasti pienemmät.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet opettajat jakautuvat hyvin epätasaisesti eri koulutusaloille (taulukko 52 ja kuvio 28). Suhteellisesti eniten ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on hallinnon ja kaupan koulutusosalalla ja seuraavaksi eniten sosiaali- ja terveysalalla. Hallinnon ja kaupan alalla 646 opettajaa, eli 63,1 %, on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon. Sosiaali- ja terveysalalla heitä on lukumääräisesti suunnilleen yhtä paljon, mutta koska opettajamäärä on noin kolmanneksen suurempi, niin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden suhteellinen osuus jää pienemmäksi (taulukko 52). Kun tarkastellaan sosiaali- ja terveysalan eri opintoaloja, niin havaitaan, että sosiaalialalla on ylivoimaisesti eniten ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia, eli n. 80 % kyseisen opintoalan ammatillisten opintojen opettajista. Eniten ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on tekniikan ja liikenteen koulutusalan laboratorioalalla (82,7 %). Lähes yhtä suuri osa kuin sosiaalialalla, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita opettajia on hallinnon ja kaupan yritystoiminnan opettajista (75,5 %), luonnonvara-alan eläintuotannon opettajista (72,6 %) sekä urkujensoiton opettajista (71,4 %). Vastausten perusteella on 15 sellaista opintoalaa, joilla ei ole yhtään ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanutta opettajaa. Tällaisia näyttävät olevan

Kuvio 29.

Eri koulutusalojen lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suorittaneet ammatillisten opintojen opettajat

muutamat opintoalat, joilla fyysinen tekeminen korostuu muita enemmän, esimerkiksi veneenrakennus, automaalaus, kuljetusala, turkisala, baletti jne.

Lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittaneita on vain muutama opettaja kullakin koulutusosalalla (taulukko 52 ja kuvio 29). Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusosalalla on eniten lisensiaatin tutkinnon suorittaneita ja vastaavasti tekniikan ja liikenteen koulutusosalalla eniten tohtorin tutkinnon suorittaneita opettajia. Matkailu- ja ravitsemis- sekä vapaa-aika ja liikunta-alalla ei ole yhtään tohtorin tutkinnon suorittanutta opettajaa, mutta kaikilla muilla aloilla on. Kuvion 29 asteikko ilmoittaa poikkeuksellisesti suorituslukumäärät eikä prosentteja, kuten muissa kuvioissa, koska näin pienissä määrissä suhteellinen asteikko olisi antanut harhaanjohtavan kokonaiskuvan suorituksista.

5.6 Ammatillisten opintojen opettajien virkatyypit

Ammatillisen koulutuksen varsinainen opetushenkilöstö koostuu rehtorista, apulaisrehtorista ja eri nimikkeillä olevista opettajista. Oppilaitoksissa nimitetään yleensä osastojen tai koulutusalojen opettajien keskuudesta osastonjohtajat tai vastaavat. Lisäksi oppilaitoksissa saattaa olla erityisopettajia ja yksi tai useampia opinto-ohjaajia. Opettajanimikkeinä ovat lehtori, päätoiminen tai sivutoiminen tuntiopettaja. Opettajanimikkeet on selostettu yksityiskohtaisemmin käsitteiden määrittelyissä, luvussa 2.2.

Rehtorilla ja apulaisrehtorilla on joko yhteisten opintojen tai ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus. Opinto-ohjaaja toimii saman aikaisesti joko yhteisten opintojen tai ammatillisten opintojen opettajana. Erityisopettajalla on yleisimmin jonkin koulutusalan ammatillisten opin-

Taulukko 53. Rehtorien ja apulaisrehtorien määrät koulutusaloittain

Koulutusala	Opettajat yhteensä		Rehtorit		Apulaisrehtorit ja osastonjohtajat	
	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	100,0	19	2,4	52	6,5
Tekniikka ja liikenne	3095	100,0	14	0,5	61	2,0
Hallinto ja kauppa	1023	100,0	23	2,2	34	3,3
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	100,0	8	0,6	37	2,8
Sosiaali ja terveys	1639	100,0	18	1,1	54	3,3
Kulttuuri	1167	100,0	20	1,7	27	2,3
Vapaa-aika ja liikunta	101	100,0	9	8,9	9	8,9
Muu opetus	47	100,0	2	4,3	4	8,5
Yhteensä	9174	100,0	113	1,2	278	3,0

tojen opettajan kelpoisuus. Raportin tässä osassa tarkastellaan opettajien lisäksi sellaisia rehtoreita ja apulaisrehtoreita, joilla on ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus.

Taulukkoon 53 on koottu koulutusaloja edustavat rehtorit, apulaisrehtorit ja osastonjohtajat sekä vastaavat. Apulaisrehtorit ja osastonjohtajat ovat yhteisenä ryhmänä, koska eri oppilaitosten osastonjohtajilla on erilaisia rooleja ja joissakin oppilaitoksissa osastonjohtaja voidaan rinnastaa apulaisrehtoriin. Vastaavasti toisissa oppilaitoksissa osastonjohtaja on enemmänkin opettajien yhdyshenkilö kuin johtaja. Apulaisrehtoriryhmästä ei ole eritelty, kuinka suuri osa siinä on varsinaisia apulaisrehtoreita ja paljonko osastonjohtajia.

Rehtoreita on yhteensä 253. Heistä 18 % :lla on yhteisten opintojen opettajan tausta ja 45 % :lla ammatillisten opintojen opettajan tausta. 93 rehtoria ei ole ilmoittanut, kumpaa opettajaryhmää he edustavat. Kun tarkastellaan rehtoreiden määriä koulutusaloittain, vapaa-aika ja liikunta-alan rehtoreilla on muita aloja yleisemmin ammatillisten opintojen opettajan pätevyys (taulukko 52). Kyseisen alan rehtoreista 8,9 % :lla, eli 9:llä rehtorilla on ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus. Seuraavaksi suurin ryhmä on muu opetus. Vapaa-aika- ja liikunta-alan lisäksi muista koulutusaloista luonnonvara-alalla sekä hallinnon ja kaupan alalla on seuraavaksi eniten ammatillisten opintojen opettajia rehtoreina. Kyseiset alat ovat sellaisia, jotka toimivat yleensä erillisissä omissa oppilaitosyksiköissään ja niissä on harvemmin kovin monia muita koulutusaloja. Vastaavasti ammattioppilaitoksissa on monta eri koulutus-alaa, jolloin myös rehtoreiksi on tarjolla useiden alojen opettajia. Hallinnon ja kaupan alalla yritystoiminnan opettaja näyttää olevan yleisimmin rehtorina. Kyseisen koulutusalan rehtoreista 3,3 %, eli 14 rehtoria edustaa yritystoiminnan sektoria. Tämä on tietysti täysin luonnollista, koska oppilaitos on yritys, jota rehtori johtaa. Muilla koulutus-

Taulukko 54. Opettajien virkatyypit koulutusaloittain

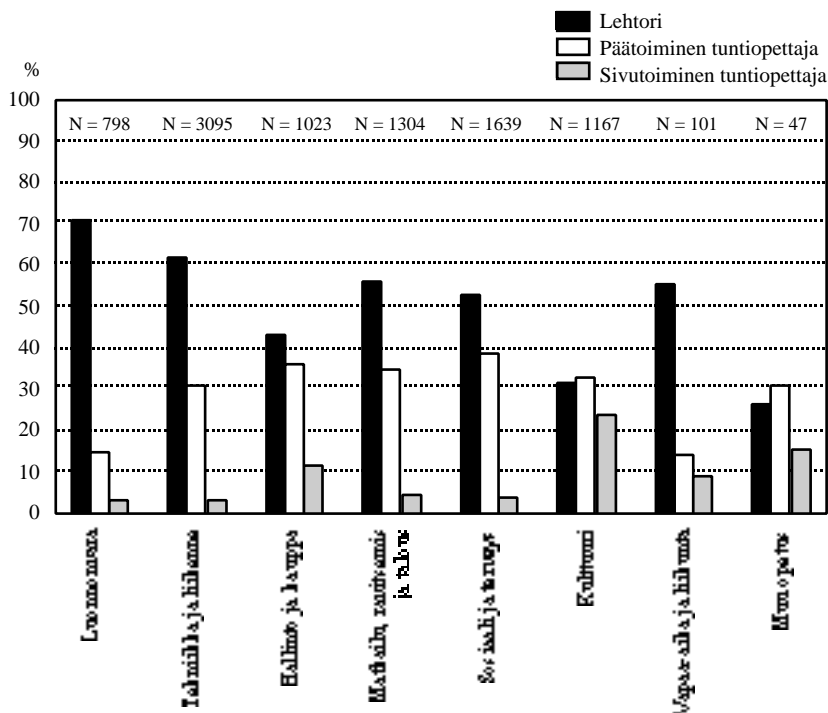
Koulutusala	Opett. Yht.		Yliopettajat		Lehtorit		Päätoimiset tuntiohjaajat		Sivutoimiset tuntiohjaajat		Muu		Tuntematon	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	3	0,4	574	71,9	112	14,0	25	3,1	10	1,3	3	0,4	
Tekniikka ja liikenne	3095	14	0,5	1943	62,8	944	30,5	84	2,7	27	0,9	8	0,3	
Hallinto ja kauppa	1023	5	0,5	444	43,4	356	34,8	112	10,9	6	0,6	43	4,2	
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	1	0,1	754	57,8	446	34,2	47	3,6	7	0,5	4	0,3	
Sosiaali ja terveys	1639	2	0,1	867	52,9	625	38,1	50	3,1	11	0,7	12	0,7	
Kulttuuri	1167	23	2,0	405	34,7	376	32,2	268	23,0	44	3,8	4	0,3	
Vapaa-aikaja liikunta	101	0	0,0	56	55,4	14	13,9	9	8,9	3	3,0	1	1,0	
Muu opetus	47	0	0,0	14	29,8	14	29,8	7	14,9	6	12,8	0	0,0	
Yhteensä	9174	48	0,5	5057	55,1	2887	31,5	602	6,6	114	1,2	75	0,8	

aloilla ei ole näin selkeää opettajaryhmää rehtorin tehtävissä kuin hallinnon ja kaupan koulutusaloilla.

Apulaisrehtorien koulutustaustat painotuvat samoille aloille kuin rehtoreilla. Luonnonvara-alalla sekä sosiaali- ja terveysalalla on alan opettajia enemmän apulaisrehtoreina kuin rehtorina (taulukko 52). Muilla koulutusaloilla ei ole oleellisia eroja toisiinsa verrattuna.

Taulukossa 54 on esitetty opettajien virka- ja tehtävätyypit koulutusaloittain. Taulukon prosenttiluvut on laskettu kunkin alan opettajien kokonaismäärästä. Erityisopettajia, opinto-ohjaajia ja erityisoppilaitosten opettajia ei ole erotettu muista opettajista erillisiksi ryhmikseen, koska kyselyllä saadut erityisopettajien ja opinto-ohjaajien määrät olivat aikaisempiin tilastotietoihin verrattuna virheelliset. Virhe johtuu todennäköisesti siitä, että erityisopettajat ja opinto-ohjaajat toimivat samalla myös ammatillisten opintojen opettajina ja osa vastaajista on ilmoittanut tehtävänimikkeekseen ammatillisten opintojen opettajan eikä erityisopettajaa tai opinto-ohjaajaa. Sama koskee myös erityisoppilaitosten opettajia. Erityisopettajat, opinto-ohjaajat ja erityisoppilaitosten opettajat on yhdistetty lehtoreihin tai tuntiopettajiin sen mukaan, millaisen työsuhteen he ovat ilmoittaneet itsellään olevan.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajanimikkeenä ei ole yliopettaja. Tässä tutkimuksessa mukana olleet yliopettajat ovat ammatti-

Kuva 30. Opettajien virkatyyppi koulutusaloittain

korkeakoulun opettajia, jotka pitävät tunteja myös toisella asteella. Kaikilla koulutusaloilla vapaa-aika- ja liikunta-ala lukuun ottamatta on opettamassa muutama yliopettaja. Luonnonvara-alalla, tekniikan liikenteen alalla, hallinnon ja kaupan alalla sekä kulttuurialalla heitä on muita aloja enemmän. Kulttuurialalla on yliopettajia peräti 2 %, eli 23 yliopettajaa. Edellä luetellut alat toimivat muita aloja yleisemmin ammattikorkeakoulun yhteydessä tai läheisyydessä ja tästä syystä ammattikorkeakoulujen yliopettajat pitävät jonkin verran tunteja myös toisen asteen puolella.

Taulukosta 54 sekä kuviosta 30 nähdään, että lehtorit muodostavat suurimman opettajaryhmän, mutta heidän suhteellinen osuutensa vaihtelee koulutusaloittain hyvinkin paljon. Suhteellisesti eniten on lehtoreita luonnonvara-alalla (71,9 %) ja seuraavaksi eniten tekniikan ja liikenteen alalla (62,8 %). Jos muuta opetusta ei oteta huomioon, kulttuurialalla on lehtoreita vähiten, vain 34,7 %.

Päätoimisia tuntiopettajia on eri koulutusaloilla noin 30–35 %. Sosiaali- ja terveysalalla on päätoimisia tuntiopettajia muita koulutusaloja enemmän, eli 38,1 % ja luonnonvara-alalla sekä vapaa-aika- ja liikunta-alalla kummallakin noin 14 %. Sosiaali- ja terveysalalla kosmetologin ja sosiaalialan opinnoissa noin puolet opettajista on päätoimisia tuntiopettajia. Kaikilla muillakin koulutusaloilla on opintoaloja, joiden opettajista vähintään puolet on päätoimisia tuntiopettajia. Kulttuurialalla tällaisia opintoaloja on eniten. Opettajiksi on palkattu tuntiopettajat sellaisilla opintoaloilla, joiden jatkuvuudesta ei olla täysin varmoja tai koulutusalan opetusta on tilapäisesti laajennettu.

Sivutoimisten tuntiopettajien määrissä on päätoimisia tuntiopettajia suuremmat vaihtelut (taulukko 54). Esimerkiksi kulttuurialalla, jossa lehtoreita on koulutusaloista vähiten, sivutoimisia tuntiopettajia on 23,0 %, eli 268 opettajaa. Kuten jo aikaisemmin on todettu, kulttuurialan opetuksessa käytetään runsaasti yhden aihealueen opettajia niin musiikin, kuvataiteen kuin esittävänkin taiteen opetuksessa. Tämä lisää sivutoimisten tuntiopettajien määrää. Seuraavaksi eniten sivutoimisia tuntiopettajia on muussa opetuksessa (14,9 %) sekä hallinnon ja kaupan koulutusaloilla (10,9 %). Viimeksi mainitulla koulutusaloilla käytetään todennäköisesti jonkin verran yritysten asiantuntijoita opettajina ja tämä lisää tuntiopettajien määrää. Myös vapaa-aika- ja liikunta-alalla on sivutoimisia opettajia 8,9 %. Muilla koulutusaloilla sivutoimisten opettajien määrä on pieni, vain noin 3 %.

Sivutoimisten tuntiopettajien tilanteesta voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että sivutoimisia tuntiopettajia käytetään vähemmän niillä aloilla, joilla opetus perustuu suurelta osin tiettyihin pysyviin perusvalmiuksiin ja joilla yksi opettaja pystyy opettamaan useampia oppisisältöjä, kuten luonnonvara-ala, tekniikan ja liikenteen ala, sosiaali- ja terveys-

ala, ravitsemis- ja talousala. Jos opettajien opetusalueet ovat kapeita, jolloin tuntimäärät jäävät pieniksi, silloin opetuksessa käytetään enemmän tuntiopettajia. Samoin, jos opetukseen liittyy enemmän erilaisia teemoja ja koulutus on kytketty tiiviimmin oppilaitoksen ulkopuolisiin yhteyksiin, se lisää tuntiopettajien määrää. Sivutoimisten tuntiopettajien määrä kuvastaa jossain määrin myös sitä, missä määrin kyseisessä koulutuksessa käytetään työelämän asiantuntemusta. Opettajien muodollista pätevyyttä tarkastellaan tuonnempana, mutta kuitenkin voidaan todeta jo tässä yhteydessä, että sivutoimisten opettajien määrän suhteessa koulutusalan opettajilta puuttuu muodollinen opettajan kelpoisuus.

Opettajien virkatyyppiä koskevissa vastauksissa oli muita tehtävännimikkeitä yhteensä 114 vastauksessa ja 75 vastaajaa oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen (tuntematon).

5.7 Ammatillisten opintojen opettajien työsuhteen luonne

Opettajien työsuhde voi olla vakinainen, määräaikainen tai opettaja voi toimia toisen opettajan viransijaisena. Lehtorit ovat yleisimmin vakinaisessa työsuhteessa, mutta lehtorikin voidaan palkata määräajaksi jotta tiettyä koulutustehtävää varten. Tuntiopettajat palkataan yleensä määräaikaisiksi. Tosin päätoiminen tuntiopettajakin voidaan palkata pitempiketoiseen työsuhteeseen, jolloin ei määritellä työsopimuksen päättymispäivää. Tällainen työsuhde vastaa lähes vakinaista työsuhdetta.

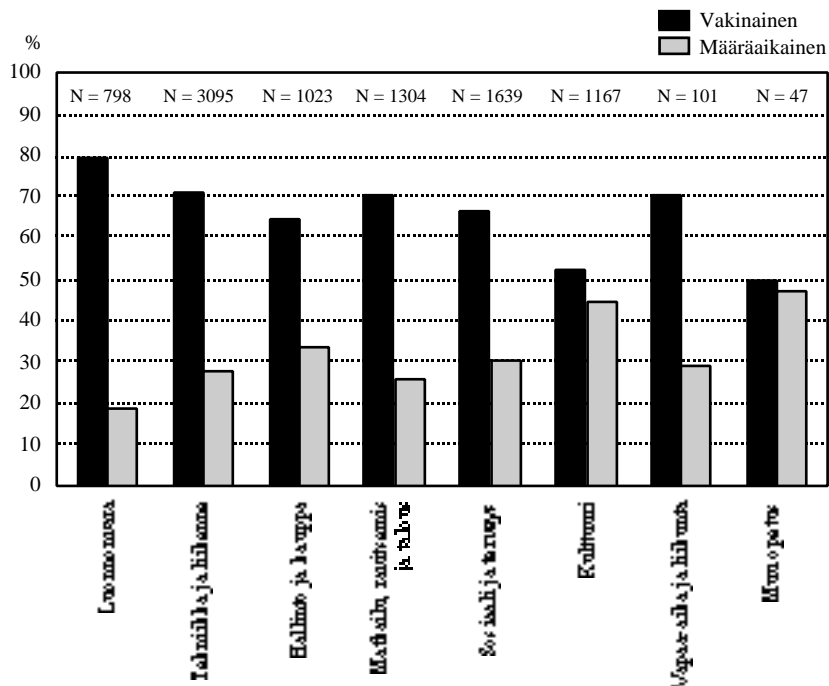
Apulaisrehtoreista ja osastonjohtajista 7,6 % on määräaikaisessa työsuhteessa (taulukko 55). Lähes saman verran on myös määräaikaisia rehtoreita (6,2 %). Taulukoista ei selviä, kuinka suuri osa määräaikaisista viranhaltijoista on apulaisrehtoreita ja kuinka paljon osastonjohtajia tai vastaavia.

Taulukko 55. Ammatillisten opintojen opettajien virkatyyppi ja työsuhteen luonne

Tehtävä	Yhteensä		Vakinainen		Määräaikainen		Viransijainen		Tuntematon	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Rehtori	113	100,0	106	93,8	7	6,2	0	0,0	0	0,0
Apul.reht., os.joht.	278	100,0	250	89,9	21	7,6	7	2,5	0	0,0
Lehtori	5078	100,0	4740	93,3	242	4,8	96	1,9	0	0,0
Päätoim. tuntiopett.	2914	100,0	942	32,3	1855	63,7	115	3,9	2	0,1
Sivutoim. tuntiopett.	602	100,0	33	5,5	555	92,2	11	1,8	3	0,5
Muu	114	100,0	88	77,2	25	21,9	1	0,9	0	0,0
Tuntematon	75	100,0	55	73,3	15	20,0	4	5,3	1	1,3
Yhteensä	9174	100,0	6214	67,7	2720	30,0	234	2,6	6	0,1

Kuten edellisessä luvusta havaitaan, yleisenä suuntauksena näyttää olevan, että entisiä opettajan virkoja jätetään siinä vaiheessa täyttämättä, kun ne vapautuvat viranhaltijan eläkkeelle tai muihin tehtäviin siirtymisen vuoksi ja tilalle on palkattu tuntiopettaja joko toistaiseksi tai määräaikaista sen mukaan, millaisia järjestelyjä tehtävissä aiotaan tulevaisuudessa tehdä. Toisaalta myös entiset virat saattavat olla niin kapea-alaisesti määriteltyjä, että ne eivät vastaa uusia opettajan toimenkuvia ja tästä syystä ne on jätetty täyttämättä. Tämä on lisännyt tuntiopettajien määrää lehtoreihin verrattuna. Palkkausmenettelyssä on oppilaitoskohtaisia eroja kunkin oppilaitoksen noudattaman työsuhdetähtäimen mukaan.

Ammatillisten opintojen opettajista on päätoimisia tai sivutoimisia tuntiopettajia yhteensä 3 516, mikä on 38,3 % kaikista ammatillisten opintojen opettajista (taulukko 55). Vakinaisessa työsuhteessa on yhteensä 975 päätoimista ja sivutoimista tuntiopettajaa. Osa myös sivutoimisista tuntiopettajistakin on ilmoittanut työsuhteensa olevan vakinaisen. Näissä tapauksissa vastaaja on saattanut ymmärtää vakinaisuudella sitä, että hän on hoitanut omaa sivutoimista opetustehtäväänsä jo pitemmän aikaa ja näin ollen on mieltänyt opetustyönsä vakinaiseksi, vaikka työsuhde ei täytäkään niitä piirteitä, joita yleensä vakinaisuudella ymmärretään. Toisena vaihtoehtona on, että kyseisillä vastaajilla on varsinainen päätoimi jossain muussa oppilaitoksessa ja hän toimii toisella asteella sivutoimisena opettajana. Kuten aikaisemmin on todettu, päätoi-

Kuvio 31. Opettajien työsuhteen luonne koulutusaloittain

minen tuntiopettajakin saatetaan palkata pitempään työsuhteeseen tai määräajaksi, esimerkiksi tietyn koulutus- tai kurssikokonaisuuden ajaksi. Määräaika voi olla lukuvuosi tai tietyn koulutuksen kesto. Kuten on oletettavissa, lehtoreista suurin osa on vakinaisia (93,3 %) ja vastaavasti päätoimisista tuntiopettajista 63,7 % on määräaikaisessa työsuhteessa (taulukko 55). Osa vastaajista ei jostain syystä ole ilmoittanut tehtävänimikettään (taulukossa 55 ”tuntematon”). Tällaisia vastauksia oli yhteensä 75.

Kuviossa 31 on esitetty kaikkien ammatillisten opintojen opettajien työsuhteen luonne koulutusaloittain. Kuvaajasta on jätetty pois viransijaiset ja sellaiset vastaajat, jotka eivät ole ilmoittaneet työsuhteensa luonnetta. Molemmat ryhmät ovat opettajien kokonaismäärään verrattuna pieniä. Viransijaisina on yhteensä 234 henkilöä ja kuusi vastaajaa on jättänyt tämän kohdan tyhjäksi (taulukko 56). Kuviossa 31 nähdään, että luonnonvara-alan opettajista noin 80 % on vakinaisessa työsuhteessa, muilla koulutusaloilla vakinaisten opettajien määrä on pienempi. Kulttuurialalla on vakinaisia opettajia noin puolet.

Kaikesta ammatillisten opintojen opetuksesta 67,7 % hoidetaan vakinaisten opettajien voimin ja loput tuntiopettajilla. Kuten kuviossa 31 ja taulukosta 56 havaitaan, eri koulutusalojen välillä on eroja. Kun tilannetta tarkastellaan koulutusalojen opintoaloittain, huomataan, että erot ovat vielä suuremmat. Esimerkiksi kulttuurialalla on suuri osa opintoaloja, joiden opetus hoidetaan lähes täysin määräaikaisten tuntiopettajien avulla. Tällaisia ovat taide- ja musiikkialat, viestintäalat (elokuva, video ja valokuvaus) sekä teatteri ja tanssi. Kulttuurialalla on pianonsoiton opetuksessa muihin alan opintoihin verrattuna eniten vakinaisia opettajia (19,2 %). Muissa kulttuurialan opinnoissa määräaikaisia opettajia on huomattavasti enemmän. Sosiaali- ja terveysalalla on parturi-kampaajan opinnoissa määräaikaisia opettajia 20,5 %, muissa sosiaali- ja terveysalan opinnoissa määräaikaisten osuus on 30–40 %.

Taulukko 56. Ammatillisten opintojen opettajien työsuhteen luonne koulutusaloittain

Tehtävä	Opettajat yhteensä	Vakinainen		Määräaikainen		Viransijainen		Tuntematon	
		f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	631	79,1	141	17,7	26	3,3	0	0,0
Tekniikka ja liikenne	3095	2198	71,0	844	27,3	51	1,6	2	0,1
Hallinto ja kauppa	1023	657	64,2	343	33,5	22	2,2	1	0,1
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	927	71,1	326	25,0	50	3,8	1	0,1
Sosiaali ja terveys	1639	1094	66,7	496	30,3	49	3,0	0	0,0
Kulttuuri	1167	614	52,6	519	44,5	32	2,7	2	0,2
Vapaa-aika ja liikunta	101	70	69,3	29	28,7	2	2,0	0	0,0
Muu opetus	47	23	48,9	22	46,8	2	4,3	0	0,0
Yhteensä	9174	6214	67,7	2720	29,6	234	2,6	6	0,1

Kuten jo opettajien virkatyyppien yhteydessä on todettu, perinteisimmillä opintoaloilla on edelleen täytetty enemmän vakinaisten lehtoreiden virkoja, mutta uudempiin koulutussisältöihin muillakin kuin kulttuurialalla on palkattu pääasiassa määräaikaisten tuntiopettajat. Suuri tuntiopettajien määrä ja määräaikaisten työsuhteiden lisääntyminen kuvastaa sitä työkuulttuurin muutosta, joka on viime aikoina opetuslallakin tapahtunut.

Kun verrataan taulukoita 55 ja 56 keskenään, havaitaan, että vakinaisen henkilöstön määrä on suunnilleen samassa suhteessa lehtoreiden määrään verrattuna, mutta on noin 15–20 % suurempi. Tästä voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että tämä määrä päätoimisista tuntiopettajista on pitempiaikaisessa työsuhteessa. Poikkeuksen tekevät luonnonvara-ala sekä tekniikan ja liikenteen ala, joissa ero on noin 10 %. Suurimmat erot ovat hallinnon ja kaupan sekä kulttuurin aloilla, joissa vastaavasti lehtoreiden määrä oli muita pienempi, eli näillä aloilla on enemmän vakinaisessa työsuhteessa olevia tuntiopettajia.

Viransijaisten määrissä ei ole koulutusaloittaisia eroja. Viransija-suudet ovat yhteydessä muihin tekijöihin kuin koulutusaloihin ja siitä syystä niitä ei tarkastella yksityiskohtaisemmin.

5.8 Osa-aika-eläkkeellä olevat ammatillisten opintojen opettajat

Osa-aikaisella eläkkeellä olevat opettajat tekevät noin 50 % normaalista työajastaan ja muu osa jaetaan toisten opettajien kesken tai tälle osuudelle palkataan uusi opettaja. Osa-aikaisella eläkkeellä olevien opettajien ryhmä on kiinnostava, koska se on yhteydessä lähivuosien opettajatarpeeseen. Tuleva opettajatarve ei kuitenkaan ole suorassa suhteessa

Taulukko 57. Osa-aikaisella eläkkeellä ja virkavapaalla olevien opettajien määrät koulutusaloittain

Koulutusala	Opettajat yhteensä	56 v täyttäneet	Osa-aika-eläkkeellä		Virkavapaalla	
			f	%	f	%
			56 v täytt.		kaikista	
Luonnonvara	798	85	26	30,6	33	4,1
Tekniikka ja liikenne	3095	429	233	54,3	39	1,3
Hallinto ja kauppa	1023	94	56	59,6	27	2,6
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	118	45	38,1	42	3,2
Sosiaali ja terveys	1639	134	45	33,6	82	5
Kulttuuri	1167	87	18	20,7	28	2,4
Vapaa-aika ja liikunta	101	9	0	0	4	4
Muu opetus	47	4	0	0	0	0
Yhteensä	9174	960	423	44,1	255	2,8

osa-aikaisella eläkkeellä olevien opettajien määrään, koska he ovat jo keventäneet työpanostaan ja vastaava osuus on siirtynyt toisille opettajille. Tältä osin vuotuinen opettajatarve kasvaa vain noin puolella osa-aikaisella eläkkeellä olevien opettajien määrästä, ellei tapahdu muita muutoksia. Tämä on otettava huomioon, kun arvioidaan vuotuisia opettajankoulutustarpeita.

Taulukossa 57 on esitetty osa-aikaeläkkeellä ja virkavapaalla olevien opettajien määrät koulutusaloittain. Vuoden 1998 syyslukukaudesta alkaen 56 vuotta täyttäneet opettajat ovat voineet hakeutua osa-aikaiselle eläkkeelle. Tähän saakka osa-aikaeläkkeelle pääsy on edellyttänyt 58 vuoden ikää. Tässä raportissa tarkastellaan 56 vuotta täyttäneitä, koska se on mahdollistanut tiedonkeruuhetkellä osa-aikaiselle eläkkeelle siirtymisen. Taulukon mukaan 56 vuotta täyttäneitä ammatillisten opintojen opettajia on yhteensä 960 ja näistä osa-aikaisella eläkkeellä on lähes puolet, eli 423 opettajaa.

Taulukossa on ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärät sekä 56 vuotta täyttäneiden opettajien määrät koulutusaloittain. Osa-aikaeläkkeellä olevien opettajien lukumääriä on verrattu 56 vuotta täyttäneisiin, eli siihen ikäryhmään, jolloin on ollut mahdollisuus siirtyä osa-aikaeläkkeelle. Sitä vastoin virkavapaalla olevien määriä on verrattu kyseisen koulutusalan ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärään nähden. Suhteellisesti eniten on opettajia osa-aikaeläkkeellä tekniikan ja liikenteen sekä hallinnon ja kaupan koulutusalojen opettajista. Molemmilta em. koulutusaloilta on 56 vuotta täyttäneistä yli puolet osa-aikaeläkkeellä. Muilla koulutusaloilla tämä osuus on huomattavasti pienempi. Kahden edellä mainitun alan sisällä eri opintoalojen välillä on vielä eroja osa-aikaiselle eläkkeelle jäämisessä. Näistä eniten on osaeläkkeellä muun hallinnon ja kaupan opintoalan opettajia, sähkö- ja automaatiotekniikan sekä maalausalan opettajia. Edellä mainittujen opintoalojen 56 vuotta täyttäneistä opettajista on yli 70 % osaeläkkeellä. Seuraavaksi suurimmat määrät on auto- ja rakennusaloilla (autoalalla 63 % ja rakennusalalla 56%). Muilla opintoaloilla osa-aikaiselle eläkkeelle jääminen on ollut vähäisempää.

Vähiten osa-aikaeläkkeelle on jääty kulttuurialalla, jolla ainoastaan muutama tekstiili- ja vaatetusalan opettaja ja kolme musiikkialan opettajaa on osa-aikaisella eläkkeellä. Tätä selittää alan harrastuksenomaisuus, esimerkiksi musiikki ja kuvataide. Toisena selittävänä tekijänä on kulttuurialan suuri määräaikaisten opettajien määrä. Joissakin kulttuurialan opinnoissa kaikki opettajat ovat määräaikaaisia, esimerkiksi baletti- ja elokuva-alan opettajat.

5.9 Virkavapaalla olevat ammatillisten opintojen opettajat

Virkavapaalla olevien opettajien määrällä on vaikutusta vain senhetkiin opettajatilanteeseen. Sillä ei ole yhteyttä tulevaan opettajatarpeeseen, mutta määrästään voidaan tehdä muita johtopäätöksiä. Se saattaa kuvastaa kyseisen alan opettajien jaksamista tai opettajien täysiaikaisen opiskelemisen halukkuutta jne. Tietysti joukossa voi olla muitakin virkavapauden syitä.

Sosiaali- ja terveysalalla virkavapaalla olevien opettajien sekä suhteellinen että absoluuttinen määrä on muita aloja hieman suurempi. Tätä saattavat selittää alan naisvaltaisuus ja mahdollinen muita aloja suurempi jatko-opiskelijoiden määrä. Sosiaali- ja terveysalan ero muihin koulutusaloihin verrattuna ei ole suuri, mutta kuitenkin havaittava (taulukko 57).

5.10 Eri koulutusmuotojen ja koulutusasteiden ensisijaisten opettajien määrät

Opettajille suunnatussa kyselyssä tiedusteltiin koulutusmuotoa ja koulutusastetta, jolla hän pääasiassa opettaa. Kyseiset tiedot on koulutus- ja opintoaloittain liitteessä 5. Taulukoissa 58 ja 59 on ammatillisten opintojen opettajien vastaavat tiedot koulutusaloittain. Taulukon prosenttiluvut on laskettu kyseisen koulutusalan ammatillisten opintojen opettajien yhteismäärästä. Taulukossa työvoimakoulutuksella tarkoitetaan työvoimahallinnon rahoittamaa aikuiskoulutusta, joka ei välttämättä sellaisenaan ole tutkintoon tähtäävää koulutusta, vaikka se voidaankin lukea asianomaisten tutkintojen osaksi. Vastaavasti toisen asteen am-

Taulukko 58. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen eri koulutusmuotojen ammatillisten opintojen opettajamäärät koulutusaloittain

Koulutusala	Opett. yht.	Toisen asteen amm. koulutus		Opistoaste		Oppisopimus-koulutus		Työvoimakoulutus		2. asteen amm. aik.k.	
	f	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	634	79,4	29	3,6	3	0,4	2	0,3	88	11,0
Tekniikka ja liikenne	3095	2768	89,4	125	4,0	10	0,3	51	1,6	82	2,6
Hallinto ja kauppa	1023	648	63,3	143	14,0	2	0,2	8	0,8	43	4,2
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	1125	86,3	74	5,7	10	0,8	16	1,2	45	3,5
Sosiaali ja terveys	1639	1105	67,4	221	13,5	37	2,3	31	1,9	184	11,2
Kulttuuri	1167	611	52,4	229	19,6	1	0,1	7	0,6	65	5,6
Vapaa-aika ja liikunta	101	56	55,4	28	27,7	2	2,0	0	0,0	4	4,0
Muu opetus	47	19	40,4	6	12,8	0	0,0	1	2,1	10	21,3
Yhteensä	9174	6966	75,9	855	9,3	65	0,7	116	1,3	521	5,7

matillinen aikuiskoulutus on tutkintoon johtavaa aikuiskoulutusta. Näiden vaihtoehtojen valinnassa vastaajilla on saattanut olla vaikeuksia mieltää, kumpaan ryhmään heidän aikuiskoulutuksensa kuuluu. Tästä syystä kyseiset luvut eivät ole täysin luotettavia toisiinsa verrattuna.

On luonnollista, että suurin osa toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajista opettaa nuorisoasteella. Seuraavaksi eniten toisella asteella opettavista opettajista työskentelee pääasiassa opistoasteella ja tutkintotavoitteisessa toisen asteen ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Sosiaali- ja terveysalan vastaajista 11,2 % opettaa pääasiassa toisen asteen ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Tämä johtuu siitä, että sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa on runsaasti aikuisille tarkoitettua toisen asteen koulutusta. Luonnonvara-alalla on suhteellisesti lähes yhtä paljon aikuiskoulutusta kuin sosiaali- ja terveysalalla (11,0 %). Työvoimakoulutusta on toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa vähän, koska se järjestetään pääasiassa ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa. Pelkästään oppisopimuskoulutuksessa opettavien opettajien määrä on vähäinen, koska oppisopimusopiskelijat integroidaan usein muihin opetusryhmiin eikä heitä opeteta erikseen. Oppilaitoksissa tapahtuvan oppisopimuskoulutuksen osuus on myös niin vähäinen, ettei siinä juuri tarvita erillisiä opettajia.

Taulukossa 59 on niiden opettajien määrät, jotka opettavat pääasiallisesti ammattikorkeakoulussa, lukiossa tai jollain muulla koulutusasteella, mutta opettavat myös toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Toisen asteen ulkopuolelta joltakin muulta koulutusasteelta tulevia opettajia on 7,1 %, eli yhteensä 651 opettajaa. Eniten näiden muiden koulutusasteiden opettajia on ammattikorkeakoulusta (4,9 %). Varmasti yleisimmin on ammattikorkeakoulun opettajia niissä toisen asteen oppilaitoksissa, joissa samassa yhteydessä toimii myös ammatti-

Taulukko 59. Muiden koulutusasteiden opettajat, jotka opettavat myös toisen asteen ammatillisia opintoja

Koulutusala	Opett.	Muun kouluasteen		Ammatti-		Lukio		Yliopisto		Muu	
	yht.	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	42	5,3	36	4,5	1	0,1	0	0,0	5	0,6
Tekniikka ja liikenne	3095	59	1,9	53	1,7	1	0,0	0	0,0	5	0,2
Hallinto ja kauppa	1023	179	17,5	173	16,9	1	0,1	1	0,1	4	0,4
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	34	2,6	24	1,8	0	0,0	1	0,1	9	0,7
Sosiaali ja terveys	1639	61	3,7	57	3,5	0	0,0	0	0,0	4	0,2
Kulttuuri	1167	254	21,8	95	8,1	8	0,7	1	0,1	150	12,9
Vapaa-aika ja liikunta	101	11	10,9	6	5,9	1	1,0	0	0,0	4	4,0
Muu opetus	47	11	23,4	2	4,3	0	0,0	0	0,0	9	19,1
Yhteensä	9174	651	7,1	446	4,9	12	0,1	3	0,0	190	2,1

korkeakoulu, esimerkiksi hallinnon ja kaupan sekä sosiaali- ja terveystalalla. Kulttuurialan ammatillisessa koulutuksessa on sellaisia opettajia, jotka työskentelevät pääasiassa jossain muussa oppilaitoksessa tai työpaikassa, mutta toimivat samalla tuntiopettajana myös toisen asteen koulutuksessa. Tällaisia ovat mm. osa eri musiikkialojen opettajista. Suuri osa kulttuurialan toisen asteen opettajista työskentelee jossain muussa kuin tässä luetelluissa oppilaitoksissa (12,9 %, eli 150 opettajaa).

Toisen asteen ammatillisen opetuksen opettajana on myös kolme yliopiston opettajaa ja 12 lukion opettajaa. Lukion opettajia on eniten kulttuurin alalla.

5.11 Opetusta muissa koulutusmuodoissa ja kouluasteilla

Opettajilta tiedusteltiin, missä määrin he opettavat oman varsinaisen opetustyönsä lisäksi myös muissa koulutusmuodoissa ja koulutusasteilla, eli missä määrin opettajat opettavat ristikkäin eri koulutuksissa. Opettajat saivat ilmoittaa useamman vaihtoehdon, joten luvut eivät välttämättä kerro suoraan opettajien määriä. Jo edellisessä luvussa taulukossa 59 on esitetty niiden ulkopuolisten opettajien määrät, jotka opettavat toisella asteella. Tässä selvitetään, missä määrin toisen asteen opettajat opettavat oman työnsä ohella jossain muussa koulutusmuodossa tai kouluasteella.

Taulukosta 60 nähdään, miten paljon eri koulutusalojen opettajat opettavat toisen asteen muissa koulutusmuodoissa oman työnsä ohessa. Yleisimmin näytetään opetettavan nuorisoasteen ammatillisessa koulutuksessa, opistoasteen ja toisen asteen ammatillisen aikuiskoulutuksessa. Muissa koulutusmuodoissa opettamisen määrissä on alakohtaisia eroja.

Taulukko 60. Toisen asteen koulutusalat ja koulutusmuodot, joilla opettajat opettavat pääasiallisen opetuksensa lisäksi

Koulutusala	Opettajat yhteensä	Toisen asteen amm. koulutus		Oppisopimus-koulutus		Työvoimakoulutus		Toisen asteen amm. aik. k.	
	f	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	106	13,3	99	12,4	36	4,5	200	25,1
Tekniikka ja liikenne	3095	172	5,6	206	6,7	99	3,2	145	4,7
Hallinto ja kauppa	1023	206	20,1	78	7,6	48	4,7	126	12,3
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	122	9,4	101	7,7	64	4,9	95	7,3
Sosiaali ja terveys	1639	231	14,1	175	10,7	70	4,3	204	12,4
Kulttuuri	1167	177	15,2	31	2,7	29	2,5	72	6,2
Vapaa-aika ja liikunta	101	35	34,7	5	5,0	2	2,0	14	13,9
Muu opetus	47	6	12,8	3	6,4	5	10,6	2	4,3
Yhteensä	9174	1055	11,5	698	7,6	353	3,8	858	9,4

Erot johtunevat siitä, onko samassa oppilaitoksessa myös jotain muuta koulutusta, esimerkiksi opistoasteen ja nuorisoasteen koulutusta tai järjestetäänkö samassa oppilaitoksessa myös aikuiskoulutusta. Eniten opettavat oman työnsä lisäksi jossain muussa koulutusmuodossa tai asteella hallinnon ja kaupan alan, kulttuurialan, vapaa-aika- ja liikunta-alan sekä luonnonvara-alan opettajat. Yleisimpää näyttää olevan nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulun välinen opettajavaihto sekä toisen asteen ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opettaminen. Työvoimapolitiittisessa koulutuksessa opettaminen on vähäisintä, koska kyseinen koulutus järjestetään pääasiassa ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, jotka ovat yleensä erillään toisen asteen koulutusyksiköistä. Oppisopimuskoulutustakin annetaan jonkin verran. Suhteellisesti eniten oppisopimuskoulutusta näyttää olevan luonnonvara-alalla (12,4 %) sekä sosiaalialalla (10,7 %). Lukumääräisesti eniten annetaan oppisopimuskoulutusta muun opetuksen lisäksi tekniikan ja liikenteen alalla (206 opettajaa), mutta tekniikan ja liikenteen koko opettajamäärään verrattuna oppisopimuskoulutuksen osuus on muita aloja pienempi.

Taulukossa 61 on esitetty niiden toisen asteen opettajien määrät, jotka opettavat toisen asteen lisäksi jollain muulla koulutusasteella. Määrittelyistä alueista ammattikorkeakoulussa tapahtuva opetus on yleisintä. Ammattikorkeakoulussa opettaa 4,3 % toisen asteen opettajista. Hallinnon ja kaupan alalla näyttää olevan muita koulutusaloja yleisempää, että toisen asteen opettajat opettavat myös ammattikorkeakoulussa. Hallinnon ja kaupan toisen asteen opettajista 9 %, eli 92 opettajaa on myös ammattikorkeakoulussa opettajina. Myös kulttuurialan sekä sosiaali- ja terveysalan opettajia on jonkin verran ammattikorkeakoulussa opettajina. Toisen asteen opettajilla on vähäisessä määrin opetusta myös lukiossa ja yliopistossa.

Taulukko 61. Muut kuin toisen asteen koulutukset, joilla toisen asteen ammatillisten opintojen opettajat opettavat oman työnsä ohella

Koulutusala	Opett. yht.		Ammatti-korkeakoulu		Lukio		Yliopisto		Muu		Ei opetusta		Tuntematon	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	30	3,8	0	0,0	1	0,1	6	0,8	164	20,6	115	14,4	
Tekniikka ja liikenne	3095	64	2,1	22	0,7	6	0,2	63	2,0	1464	47,3	748	24,2	
Hallinto ja kauppa	1023	92	9,0	2	0,2	1	0,1	9	0,9	103	10,1	194	19,0	
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	35	2,7	3	0,2	1	0,1	22	1,7	531	40,7	214	16,4	
Sosiaali ja terveys	1639	84	5,1	4	0,2	2	0,1	15	0,9	368	22,5	297	18,1	
Kulttuuri	1167	78	6,7	7	0,6	9	0,8	88	7,5	219	18,8	266	22,8	
Vapaa-aika ja liikunta	101	5	5,0	1	1,0	0	0,0	14	13,9	6	5,9	6	5,9	
Muu opetus	47	3	6,4	2	4,3	0	0,0	4	8,5	10	21,3	8	17,0	
Yhteensä	9174	391	4,3	41	0,4	20	0,2	221	2,4	2865	31,2	1848	20,1	

Vastauksista ei selviä se, minkä koulutustasojen välillä opettajavaihtoa tapahtuu. Ilmeisesti ammattikorkeakoulun, lukion ja yliopiston kesken tapahtuu opettajavaihtoa, mutta todennäköisesti vähemmän on varsinaisia toisen asteen ammatillisten opintojen opettajia, jotka opettavat myös lukiossa tai yliopistossa.

Taulukossa 61 on myös esitetty koulutusaloittain, missä määrin milläkin koulutusaloilla on opettajia, joilla ei ole muuta opetusta oman varsinaisen opetuksensa lisäksi. Suhteellisesti eniten on tällaisia opettajia tekniikan ja liikenteen alalla (47,3 %) sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (40,7 %). Sellaisia opettajia, jotka eivät opeta millään muulla asteella, on opettajamääräisesti eniten vaatetusalalla, kone- ja metallitekniikassa, autoalalla, sähköalalla, rakennustekniikan alalla ja ruuanvalmistusalalla, eli ammattioppilaitosten perinteisillä koulutusaloilla.

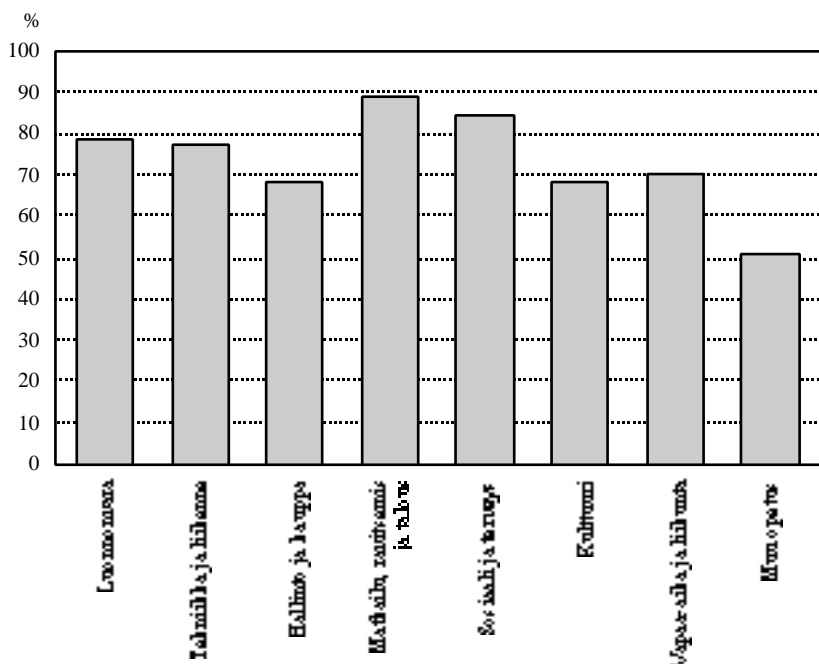
Taulukossa on tuntemattomaksi merkitty tämän kysymyksen kohdalta tyhjäksi jätetyt vastaukset. Niitä oli kaikkiaan 20 %. Ilmeisesti sellaiset vastaajat, jotka eivät ole tähän kohtaan merkinneet mitään, eivät myöskään opeta oman työnsä ohella missään muussa koulutuksessa. Noin kolmannes opettajista on ilmoittanut, että heillä ei ole muuta opetusta. Jo aikaisemmin on todettu, että jos eri koulutusasteet toimivat samassa yhteydessä tai niillä on sama omistaja, opettajanvaihtoa on enemmän.

5.12 Ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuudet

Kyselyssä tiedusteltiin opettajien työhön vaadittavaa muodollista kelpoisuutta ja jos sitä ei ollut, niin miltä osin se on vajaa. Opettajien kelpoisuudet ja niiden puutteet on koulutus- ja opintoaloittain sekä opintoaineittain liitteessä 6. Taulukossa 62 on ammatillisten opintojen opettajien vastaavat kelpoisuustiedot koulutusaloittain. Sekä kelpoisuudella että pätevyydellä tarkoitetaan tässä raportissa samaa asiaa.

Kun tarkastellaan opettajien pätevyksiä koulutusaloittain, havaitaan, että eri koulutusaloilla on epäpäteviä opettajia keskimäärin 10–30 %. Jos muuta vastaajien määrittämätöntä opetusta ei oteta huomioon, eniten epäpäteviä opettajia on hallinnon ja kaupan alalla (31,8 %) sekä kulttuurialalla (31,6 %). Vastaavasti suhteellisesti suurin pätevien opettajien määrä on matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (88,5 %) sekä sosiaali- ja terveystalalla (84,1 %). Pätevien opettajien suhteelliset määrät koulutusaloittain on esitetty kuviossa 32.

Kuvion 32 perusteella matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla sekä sosiaali- ja terveystalalla on suhteellisesti eniten muodollisesti päteviä opettajia. Pätevien opettajien määrä näyttää olevan jossain määrin yhteydessä koulutusalan ja sen sisällä olevan opintoalan vakiintuneisuuteen. Perintei-

Kuvio 32. Muodollisesti kelpoisten opettajien suhteelliset määrät koulutusaloittain

semmillä, pitkään toimineilla opintoaloilla on suhteellisesti enemmän muodollisesti päteviä opettajia kuin uudemmillä opintoaloilla. Toisena selittävänä tekijänä on kyseisessä koulutuksessa käytettävien tuntiopettajien määrä. Vaatturiopettajia on ainoastaan 9, mutta heillä kaikilla on muodollinen pätevyys, samoin pukuompelun opettajista 95 %:lla on muodollinen kelpoisuus. Muista tekniikan koulutusalan opinnoista autotalalla, osalla kone- ja metallitekniikan opintoja sekä rakennusalan, laboratorioalan ja teknisen piirustuksen opettajista on noin 85 %:lla muo-

Taulukko 62. Ammatillisten opintojen opettajien muodollisen kelpoisuudet koulutusaloittain

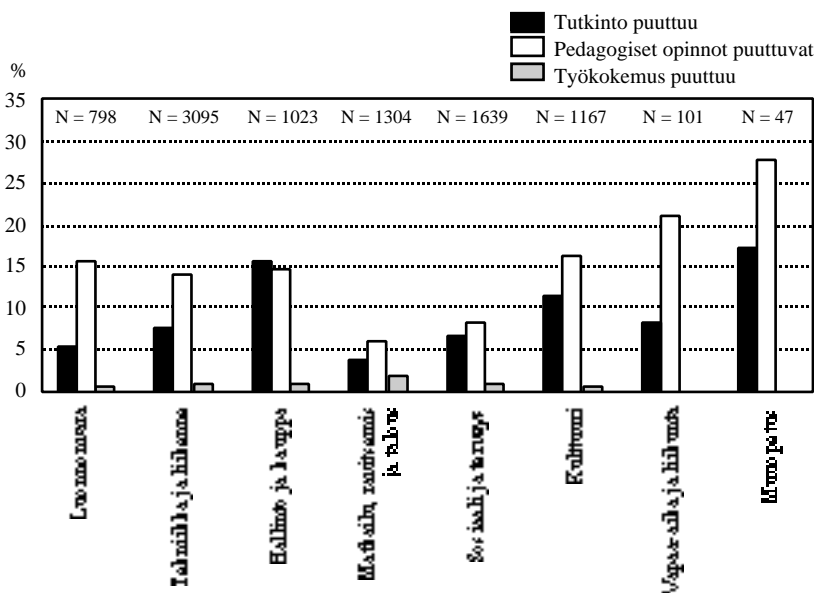
Koulutusala	Yhteensä		Pätevät		Pedagogiset opinn. puuttuvat		Tutkinto puuttuu		Työkokemus puuttuu		Tuntematon	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	78,8	629	78,8	124	15,5	41	5,1	1	0,1	3	0,4
Tekniikka ja liikenne	3095	77,2	2389	77,2	436	14,1	227	7,3	20	0,6	23	0,7
Hallinto ja kauppa	1023	68,2	698	68,2	153	15,0	158	15,4	6	0,6	8	0,8
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	88,5	1154	88,5	76	5,8	48	3,7	23	1,8	3	0,2
Sosiaali ja terveys	1639	84,1	1379	84,1	138	8,4	107	6,5	8	0,5	7	0,4
Kulttuuri	1167	68,4	798	68,4	191	16,4	132	11,3	4	0,3	42	3,6
Vapaa-aika ja liikunta	101	70,3	71	70,3	21	21,8	8	7,9	0	0,0	1	1,0
Muu opetus	47	51,1	24	51,1	13	27,7	8	17	0	0,0	2	4,3
Yhteensä	9174	77,9	7142	77,9	1152	12,6	729	7,9	62	0,7	89	1,0

dollinen kelpoisuus. Vastaavasti verhoilualan opinnoissa 22 opettajasta 8:lla on muodollinen kelpoisuus (36,4 %). Tietokoneiden ja tietoverkkojen opettajia on noin 200 ja heistä puolelta puuttuu muodollinen kelpoisuus. Tietotekniikka on nopeasti kehittyvä koulutusala. Ilmeisesti oppilaitoksiin on palkattu nuoria opettajia, jotka hallitsevat alan, mutta heiltä puuttuu pedagoginen koulutus.

Luonnonvara-alalla metsätalouden opettajista 93 % on muodollisesti päteviä, muilla luonnonvara-alan opintoaloilla on noin 50–80 %:lla opettajista muodollinen kelpoisuus.

Ravintotalousalalla eri opintojen opettajien pätevyyksissä ei ole toisiinsa verrattuna suuria eroja. Samoin on sosiaali- ja terveysalalla. Parturi-kampaajan opettajista on 91,8 % muodollisesti päteviä, muilla sosiaali- ja terveysalan opettajilla on noin 80–85-prosenttisesti hankittu pätevyys. Kulttuurialalla on opettajien muodollisissa kelpoisuuksissa suurimmat vaihtelut eri opintoalojen kesken. Vaihteluväli on 0–96,7 %:iin. Kuvallinen viestintä ja muutamat taiteen alat ovat niitä, joilla on vähiten muodollisesti päteviä opettajia.

Yleisimmin epäpätevilta opettajilta puuttuu pedagoginen koulutus tai opettajan tehtävään vaadittava ammatillinen tutkinto. Jos opettajalla ei ole vaadittava ammatillista tutkintoa, silloin hänellä ei myöskään ole pedagogista koulutusta. Vaadittavassa työkokemuksessa ei vastaajien mukaan ollut puutteita. Tämä varmasti pitää paikkansa sellaisten vastaajien kohdalla, joilta puuttuu myös ammatillinen perustutkinto, koska

Kuvio 33. Muodollisesti epäpätevien opettajien kelpoisuuden puutteet koulutusaloittain

heidät on otettu väliaikaiseksi opettajaksi juuri hyvän ammattitaidon vuoksi, vaikka heillä ei olekaan muodollista kelpoisuutta. Nuorilta vastaajilta, jotka ovat tulleet suoraan ammatillisen tutkinnon jälkeen opettajan tehtäviin, saattaa puuttua myös vaadittavaa työkokemusta. Taulukon 62 mukaan eniten pedagogista pätevyyttä puuttuu muun määrittelemättömän alan opettajilta (27,7 %). Myös vapaa-aika- ja liikunta-alan opettajilta puuttuu muita aloja suuremmalta osalta pedagoginen koulutus (20,8 %). Kuviossa 33 on esitetty koulutusaloittain se, miltä osin opettajien kelpoisuuksissa on puutteita. Prosenttiluvut on laskettu kunkin koulutusalan ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärän suhteen.

Kun tarkastellaan koulutusalojen sisällä olevia kelpoisuuteen liittyviä puutteita, voidaan todeta, että suhteellisesti eniten puuttuu pedagoginen koulutus harvinaisempien alojen ja joiltakin kulttuurialojen opettajilta.

Puuttuvan kelpoisuuden osalta vastauksiin on suhtauduttava kriittisesti, koska varsinkin joidenkin kulttuurialojen opettajat ovat ilmoittaneet, että heiltä puuttuvan tehtävään vaadittava tutkinto, mutta kuitenkin heillä on pedagoginen koulutus. Ilmeisesti pedagogisen koulutuksen kohtaan on näissä tapauksissa jätetty vastaamatta.

5.12.1 Ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuudet maakunnittain

Tässä raportissa tarkastellaan ammatillisten opintojen opettajien kelpoisuuksia myös alueellisesti, jotta nähdään, onko pätevien opettajien suhteellisissa määrissä alueellisia eroja (taulukko 63). Tarkastelun alueeksi on otettu läänien asemesta maakunnat, kuten alueellisessa ikätarkastelussa. Maakuntakartta on liitteessä 7. Alueellisia kelpoisuuksien eroja tarkastellaan ainoastaan koulutusaloittain. Tämän yksityiskohtaisempaan tarkasteluun ei ole tarvetta, koska opettajaryhmät ovat pieniä ja tarkempi analysointi on tehty raportin alkuosassa valtakunnallisesti.

Taulukossa 63 on sekä maakunnittaiset että koulutusaloittaiset ammatillisten opintojen opettajien määrät. Lisäksi taulukossa on kunkin maakunnan eri koulutusalojen pätevien opettajien määrät prosentteina sekä maakunnan koko opettajamäärä aloittain. Prosenttiluvut on laskettu kunkin maakunnan ja koulutusalan opettajien kokonaismäärästä. Taulukossa olevan muun opetuksen opettajien pätevyyksiä ei ole tarkasteltu, koska aloja ei ole yksityiskohtaisemmin määritelty. Muun opetuksen osuus on kuitenkin mukana, jotta opettajien yhteismäärät täsmäisivät muiden vastaavien taulukoiden kanssa. Taulukkoon on merkitty nolllalla ne kohdat, joista ei ole tietoa tai kyseisiä opettajia ei alueella ole.

Kaikista ammatillisten opintojen opettajista 77,9 %:lla on muodollinen opettajan kelpoisuus. Taulukon alareunan yhteensä sarakkeessa on

Taulukko 63. Opettajien kelpoisuudet koulutusaloittain ja maakunnittain

Maakunta	Maakunta yhteensä		Luonnonvara		Teknikka ja liikenne		Hallinto ja kauppa		Matkailu, ravitsemis ja talous		Sosiaali ja terveys		Kulttuuri		Vapaa-aika ja liikunta		Muu opetus	
	f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %	Yht. f	Pät. %
Satakunta	409	83,4	46	80,4	191	82,7	31	67,7	55	90,9	68	89,7	17	76,5	0	0	0	3
Häme	443	80,1	55	74,5	139	85,6	60	71,7	40	95,0	115	80,0	32	65,6	1	0	1	1
Pirkanmaa	679	80,3	44	93,2	223	82,5	69	56,5	126	92,1	102	91,2	112	63,4	1	0	2	2
Päijät-Häme	267	82,0	6	0	73	80,8	23	69,6	55	89,1	59	88,1	26	80,8	21	71,4	4	4
Kymenlaakso	299	81,6	27	70,4	118	86,4	33	69,7	45	88,9	50	80,0	26	76,9	0	0	0	0
Etelä-Karjala	220	83,2	13	92,3	67	97,0	43	69,8	45	80,0	33	81,8	17	70,6	0	0	2	2
Etelä-Savo	399	77,4	68	75,0	127	74,0	34	64,7	58	89,7	66	78,8	37	81,1	8	0	1	1
Pohjois-Savo	382	81,7	21	57,1	140	79,3	5	0	74	90,5	21	85,7	112	85,7	1	0	8	8
Pohjois-Karjala	412	74,5	52	71,2	133	75,2	17	88,2	49	87,8	44	75,0	115	67,0	2	0	0	0
Keski-Suomi	605	84,5	71	91,5	191	77,0	56	80,4	83	96,4	147	88,4	55	76,4	1	0	1	1
Etelä-Pohjanmaa	431	77,7	40	82,5	175	76,6	41	73,2	55	90,9	51	86,3	50	66,0	18	61,1	1	1
Vaasan rannikkoseutu	368	68,2	28	75,0	130	69,2	54	59,3	53	84,9	57	71,9	41	46,3	3	0	2	2
Keski-Pohjanmaa	223	64,6	35	48,6	45	71,1	23	39,1	18	77,8	51	80,4	44	65,9	5	0	2	2
Pohjois-Pohjanmaa	867	78,4	84	77,4	317	73,2	82	78,0	105	90,5	144	88,2	120	75,0	5	0	10	10
Kainuu	198	84,3	22	81,8	68	88,2	21	61,9	41	97,6	30	76,7	14	92,9	2	0	0	0
Lappi	458	79,3	68	94,1	139	78,4	50	56,0	75	84,0	78	94,9	41	48,8	6	0	1	1
Itä-Uusimaa	144	63,9	0	0	63	65,1	23	52,2	32	65,6	11	100,0	14	42,9	0	0	1	1
Ahvenanmaan	30	70,0	6	0	8	0	1	0	14	85,7	1	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	9174	77,9	798	78,8	3095	77,2	1023	68,2	1304	88,5	1639	84,1	1167	68,4	101	70,3	47	47

esitetty eri koulutusalojen pätevien opettajien keskimääräiset määrät prosentteina. Vertaamalla taulukon prosenttilukuja näihin valtakunnallisiin keskiarvoihin, nähdään opettajien pätevyysien mahdolliset alueelliset erot.

Yleisesti maakuntia tarkasteltaessa havaitaan, että Keski-Pohjanmaalla ja myös Vaasan rannikkoseudulla on muita alueita enemmän epäpäteviä opettajia. Samoin Itä-Uudellamaalla on päteviä opettajia vain 63,9 %. Vastaavasti muita alueita enemmän on päteviä opettajia Satakunnassa, Etelä-Karjalassa, Keski-Suomessa ja Kainuussa. Muutamissa muissakin maakunnissa on yleistä keskiarvoa enemmän päteviä opettajia, mutta ero ei ole aivan niin suuri, kuin edellä luetelluissa maakunnissa.

Pätevien opettajien määrissä on sellaiset koulutusalohtaiset erot, jotka on todettu raportissa jo aikaisemminkin, eli matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla on suhteellisesti eniten muodollisesti päteviä opettajia (88,5 %). Kyseisellä alalla ei myöskään ole kovin suuria alueellisia eroja. Suurin poikkeama on Itä-Uudellamaalla, jossa päteviä opettajia on ainoastaan 65,6 %.

Kuten jo edellisessä luvussa todettiin, eniten epäpäteviä opettajia on kulttuurialalla. Kulttuurialasta voisi olettaa, että eniten päteviä opettajia olisi Helsingin seudulla, mutta näin ei ole. Kainuussa on kulttuurialan opettajia yhteensä 14 ja heistä 92,9 % on päteviä. Vastaavasti Itä-Uudellamaalla on päteviä kulttuurialan opettajia ainoastaan 42,9 %.

Hallinnon ja kaupan alalla on seuraavaksi eniten epäpäteviä opettajia myös alueittain. Pohjois-Savon ja Ahvenanmaan hallinnon ja kaupan opettajista ei kellään ole muodollista kelpoisuutta. Opettajamäärät tosin ovat myös pienet. Hallinnon ja kaupan alan pätevien opettajien määrät vaihtelevat eri maakunnissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta 60–70 %:n välillä. Keski-Pohjanmaalla on hallinnon ja kaupan opettajista muodollinen kelpoisuus 39,1 %:lla sekä Itä-Uudellamaalla 52,2 %:lla ja Lapissa 56,0 %:lla. Pirkanmaalla on pätevien opettajien määrä suunnilleen samassa suhteessa kuin Lapissa.

Luonnonvara-alalla on suuret vaihtelut opettajien pätevyyksissä. Luonnonvara-alalla on keskimäärin suuri pätevien opettajien määrä, mutta alalla on muutama suuri alueellinen poikkeama. Esimerkiksi Päijät-Hämeessä ja Ahvenanmaalla on opettajia vähän, mutta kellään heistä ei ole muodollista kelpoisuutta. Vastaavasti Lapissa, Keski-Suomessa, Etelä-Karjalassa ja Pirkanmaalla luonnonvara-alan opettajista on yli 90 % päteviä.

Tekniikan ja liikenteen alalla, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla sekä sosiaali- ja terveysalalla pätevien opettajien määrissä alueelliset vaihtelut ovat vähäisiä. Itä-Uudellamaalla sosiaali- ja terveysalan kaikki opettajat ovat päteviä, samoin Etelä-Karjalassa tekniikan ja liikenteen opettajista 97,0 % on päteviä.

Vapaa-aika- ja liikunta-alalla on päteviä opettajia vain kolmessa maakunnassa, Uudellamaalla, Päijät-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla. Vastausten mukaan kyseisissä maakunnissa on myös suurin osa vapaa-aika- ja liikunta-alan opettajista. Vaikuttaa siltä, että kyselyn vastaukset ovat tältä osin virheelliset tai pätevyyskiä ei ole ilmoitettu.

Muutamia edellä esitettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta alueellisesti opettajien pätevyudet noudattavat valtakunnallista yleistä tasoa.

5.13 Ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuuteen vaadittavan koulutuksen lisäksi opettajien suorittamat muut vähintään 35 opintoviikon laajuiset opinnot

Kyselyllä selvitettiin, missä määrin opettajat ovat suorittaneet opettajakelpoisuuteen vaadittavan koulutuksen lisäksi muita opintoja. Näitä voivat olla ammatti- ja erikoisammattitutkinnot tai muut laajemmat, vähintään 35 opintoviikon opinnot sekä yliopistolliset, vähintään aineopintojen laajuiset opinnot, erilliset erityisopettajan ja opinto-ohjaajan opinnot tai PD-koulutus. Tähän kysymykseen opettajat saivat laittaa useamman vaihtoehdon. Tiedot on koottu taulukoihin 64 ja 65. Taulukossa 64 on välittömästi ammattiin ja opettajan työhön konkreettisesti liittyvät opinnot ja taulukossa 65 on arvosanaopinnot ja vastaavat. Molemmissa taulukoissa on yhteensä sarakkeessa ammattialakohtaisesti ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärät. Opintojen suorittaneiden määrät on suhteutettu näihin opettajamääriin.

Tähän samaan ryhmään on sijoitettu muitakin suunnilleen saman laajuisia opintosuorituksia kuin pelkästään arvosanaopinnot ja vastaa-

Taulukko 64. Opettajan kelpoisuuteen vaadittavien opintojen lisäksi opettajien suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset ammatilliset opinnot tai läheisesti opettajan työhön liittyvät muut opinnot

Koulutusala	Yhteensä	Alan ammattitutkinto		Alan erilliset opinnot		Erilliset erityisopettajan opinnot		Erilliset opinto-ohjaajan opinnot		Erityispedagogiikka	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	68	8,5	33	4,1	11	1,4	18	2,3	0	0,0
Tekniikka ja liikenne	3095	315	10,2	177	5,7	62	2,0	30	1,0	3	0,1
Hallinto ja kauppa	1023	44	4,3	48	4,7	16	1,6	17	1,7	0	0,0
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	101	7,7	57	4,4	47	3,6	29	2,2	4	0,3
Sosiaali ja terveys	1639	278	17,0	82	5,0	14	0,9	22	1,3	13	0,8
Kulttuuri	1167	93	8,0	72	6,2	13	1,1	12	1,0	2	0,2
Vapaa-aika ja liikunta	101	6	5,9	3	3,0	0	0,0	1	1,0	1	1,0
Muu opetus	47	8	17,0	3	6,4	1	2,1	0	0,0	3	6,4
Yhteensä	9174	913	10,0	475	5,2	164	1,8	129	1,4	26	0,3

vat. Erityisopettajan ja opinto-ohjaajan opinnot ovat tässä ryhmässä, vaikka ne ovatkin olleet kyselyhetkellä vain 20:n opintoviikon laajuisia. Samoin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaminen on sijoitettu tähän.

Opettajilla on pääasiassa sellaisia jatko-opintoja, mitkä liittyvät oman ammatin osaamiseen. Eniten on suoritettu ammattitutkintoja. Sosiaali- ja terveysalan opettajista 17 % (278 opettajaa) sekä tekniikan ja liikenteen opettajista 10,2 % (315 opettajaa) on suorittanut ammattitutkinnon. Myös muun opetuksen 8 opettajaa on suorittanut ammattitutkinnon, mikä on 17 % kyseisestä opettajamäärästä. Kulttuuri-alan ja luonnonvara-alan opettajista noin 8 %:lla on ammattitutkinto. Ammatti- tai erikoisammattitutkintoja on enemmän suoritettu niillä opintoaloilla, joilla ammattitutkinnon suorittaminen on ollut yleisenä käytäntönä ja joilla tutkintoja järjestetään, esimerkiksi parturi-kampaaja, kosmetologi, maalausala, leipomoala jne. Ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon suorittaneiden määriin on suhtauduttava kriittisesti, koska kaikki opettajat eivät ole ehkä ymmärtäneet ammattitutkintonimikettä oikein.

Muut alan erillisopinnot sekä erilliset opinto-ohjaajan ja erityisopettajan opinnot eivät painotu millekään koulutusalueelle erityisesti. Sosiaalialalla on suoritettu muita koulutusaloja enemmän erityispedagogiikan arvosanaopintoja (13 opettajaa).

Yliopistollisia, vähintään 35 opintoviikon laajuisia aineopintoja on suoritettu suhteellisesti eniten sosiaali- ja terveysalalla sekä vapaa-aika- ja liikunta-alalla, jos muuta opetusta ei oteta huomioon. Yliopistollisista opinnoista yleisimmin on suoritettu kasvatustieteitä. Sosiaali- ja terveysalalla 170 opettajaa, eli 10,4 % on suorittanut vähintään 35 opintoviikon laajuiset kasvatustieteen opinnot. Tekniikan ja liikenteen alalla vastaavan laajuisia kasvatustieteen opintoja on 163:lla opettajalla (5,3 %)

Taulukko 65. Opettajan kelpoisuuteen vaadittavien opintojen lisäksi opettajien suorittamat vähintään 35 opintoviikon laajuiset yliopistolliset opinnot

Koulutusala	Yhteensä	Kasvatustiede		Yhteiskuntatieteet		Muut väh. 35 ov:n opinnot		PD-koulutus	
	f	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	54	6,8	0	0	28	3,5	6	0,8
Tekniikka ja liikenne	3095	163	5,3	2	0,1	126	4,1	13	0,4
Hallinto ja kauppa	1023	57	5,6	16	1,6	51	5,0	12	1,2
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	100	7,7	4	0,3	25	1,9	11	0,8
Sosiaali ja terveys	1639	170	10,4	23	1,4	114	7,0	9	0,5
Kulttuuri	1167	82	7,0	5	0,4	47	4,0	10	0,9
Vapaa-aika ja liikunta	101	10	9,9	2	2,0	7	6,9	0	0
Muu opetus	47	7	14,9	1	2,1	4	8,5	0	0
Yhteensä	9174	643	7,0	53	0,6	402	4,4	61	0,7

sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajista 7,7 %:lla. Kulttuuri-alalla on lähes yhtä suurella osalla suoritettu kasvatustieteen aineopintoja tai sitä laajempia opintoja (7,0 %). Se on luonnollista, että opettajat ovat suorittaneet aineopintojen laajuisia kasvatustieteiden opintoja, koska opettajankoulutus luetaan osasuoritukseksi, jota suhteellisen pienillä lisäopinnoilla voidaan täydentää 35 opintoviikon laajuisiksi opinnoiksi.

Seuraavaksi yleisimmin on opiskeltu muita vastaavan laajuisia opintoja sosiaali- ja terveysalalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla. Suhteellisesti suunnilleen yhtä paljon jatko-opintoja on suoritettu hallinnon ja kaupan koulutusalueilla sekä kulttuurialalla. Näihin muihin opintosuorituksiin sisältyy ilmeisesti kunkin opettajan jatkotutkintoon liittyviä opintoja.

Muilta osin taulukossa 65 esitetyt opinnot eivät painotu erityisemmin millekään koulutusalueelle. Myöskin opintojen määrät muilla opintoalueilla ovat vähäisiä, vain muutamia prosentteja. PD-koulutusta on suoritettu hyvin vähän.

Lähes puolet opettajista (4 234) on ilmoittanut, että he eivät ole suorittaneet mitään tässä kysytyä jatko- tai täydennyskoulutusta. Lisäksi 2 074 opettajaa on jättänyt tähän kohtaan vastaamatta. Ilmeisesti heilläkään ei ole suoritettu mitään tämän laajuisia jatko-opintoja.

5.14 Ammatillisten opintojen opettajilla käynnissä olevat tutkintoon tähtäävät tai muut lisäopinnot

Opettajilta selvitettiin myös sitä, missä määrin heillä on tällä hetkellä meneillään erilaisia tutkintoon tähtäviä tai muita lisä- ja täydennysopintoja. Nämä tiedot on koottu taulukkoon 66. Opettajista 21,2 % on suorittamassa jotain tutkintoon tähtävästä koulutuksesta. Jo aikaisemmin suoritetuista tutkinnoista yleisimmät olivat ammattitutkinnot tai muut ammattialaan liittyvät laajemmat opinnot. Kun tarkastellaan koko opettajakuntaa, voidaan todeta, että tällä hetkellä yleisimmin suoritetaan korkeakoulu- ja ammattikorkeakoulututkintoja. Pedagogiset opinnot on meneillään 3,6 %:lla opettajista. Suunnilleen sama määrä opettajia on suorittamassa joko lisensiaatin tai tohtorin tutkintoa. Erityisopettajan ja opinto-ohjaajan koulutuksen suorittajia on vähemmän.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittajia on kaikkiaan 548 opettajaa, eli 6 % koko ammatillisten opintojen opettajakunnasta. Lähes puolet näistä korkeakoulututkinnon suorittajista on sosiaali- ja terveysalalta. Sosiaali- ja terveysalalla nimenomaan terveysalan opettajat ovat suorittamassa ylempää korkeakoulututkintoa. Terveysalan suuri korkeakoulututkinnon suorittajien määrä johtunee siitä, että terveysalan opettajankoulutus on muuttunut terveydenhuollon kandidaatin tutkinnoksi

Taulukko 66. Opettajilla käynnissä oleva tutkintoon tähtäävä tai muu lisä- ja täydennyskoulutus

Koulutusala	Opettajat yhteensä		Tutkintoon tähtäävä koulutus yhteensä		Alan ammatti-tutkinto		Ammatti-korkeakoulu-tutkinto		Alempi korkeakoulu-tutkinto		Ylempi korkeakoulu-tutkinto		Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto		Opettajan pedagogiset opinnot		Erillinen erityisopettajan koulutus		Erillinen opinto-ohjaajan koulutus		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Luonnonvara	798	131	16,4	11	1,4	36	4,5	4	0,5	17	2,1	23	2,9	32	4,0	5	0,6	3	0,4		
Tekniikka ja liikenne	3095	544	17,6	40	1,3	180	5,8	21	0,7	102	3,3	41	1,3	122	3,9	32	1,0	6	0,2		
Hallinto ja kauppa	1023	231	22,6	5	0,5	4	0,4	9	0,9	67	6,5	101	9,9	43	4,2	2	0,2	0	0,0		
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	276	21,2	19	1,5	125	9,6	16	1,2	56	4,3	10	0,8	28	2,1	15	1,2	7	0,5		
Sosiaali ja terveys	1639	465	28,4	13	0,8	8	0,5	13	0,8	230	14,0	128	7,8	51	3,1	18	1,1	4	0,2		
Kulttuuri	1167	256	21,9	25	2,1	71	6,1	11	0,9	62	5,3	32	2,7	46	3,9	7	0,6	2	0,2		
Vapaa-aika ja liikunta	101	23	22,8	1	1,0	1	1,0	0	0,0	9	8,9	7	6,9	5	5,0	0	0,0	0	0,0		
Muu opetus	47	16	34,0	1	2,1	0	0,0	1	2,1	5	10,6	3	6,4	3	6,4	2	4,3	1	2,1		
Yhteensä	9174	1942	21,2	115	1,3	425	4,6	75	0,8	548	6,0	345	3,8	330	3,6	81	0,9	23	0,3		

ja aikaisemman opettajankoulutuksen suorittaneet opettajat täydentävät opintojaan korkeakoulututkinnoksi, mikä antaa samalla heille ammattikorkeakoulun opettajan kelpoisuuden. Varsinkin niissä terveydenhuollon oppilaitoksissa, jotka kuuluvat ammattikorkeakouluun, opettajilla on paineita korkeakoulututkinnon suorittamiseen.

Tekniikan ja liikenteen koulutusosalalla on 102 ylempään korkeakoulututkinnon suorittajaa, mutta se on vain 3,3 % koko alan opettajakunnasta. Muun opetuksen sekä vapaa-aika- ja liikunta-alan opettajat ovat kyseisiin opettajamääriin suhteutettuna keskimääräistä enemmän suorittamassa ylempää korkeakoulututkintoa. Lukumäärällisesti kyseisistä opettajaryhmistä on vain muutama korkeakoulututkinnon suorittaja, koska opettajia on vähän. Hallinnon ja kaupan opettajista 6,5 % (67 opettajaa) ja kulttuurialan opettajista 5,3 % (62 opettajaa) on suorittamassa ylempää korkeakoulututkintoa. Alemman korkeakoulututkinnon suorittajia on yhteensä alle prosentin.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittajista enemmistö on ilmeisesti teknikoita ja insinöörejä sekä ammatin opettajia, koska suurimmat tutkinnon suorittajien määrät ovat matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, kulttuurialalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla, joilla enemmistö on edellä mainittuja opettajia.

Lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittajista enemmistö on hallinnon ja kaupan alalla (9,9 %, eli 101 opettajaa) sekä sosiaali- ja terveystaloudella (7,8 %, eli 128 opettajaa). Nämä ovat toisen asteen koulutusaloja, joilla muita yleisemmin on myös ammattikorkeakouluopetusta. Lisensiaatin ja tohtorin tutkinto antaa kelpoisuuden ammattikorkeakoulun yliopettajan ja rehtorin virkoihin. Vapaa-aika- ja liikunta-alan sekä muun opetuksen lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittajien suhteelliset määrät ovat suuret, mutta kyseisillä aloilla on vain muutama tutkinnon suorittaja.

Opettajan pedagogisten opintojen suorittajia on tasaisesti kaikilla koulutusaloilla eikä mikään ala nouse muita selkeämmin esille. Ammattitutkinnon suorittajia sekä erillisessä erityisopettajan ja opinto-ohjaajan koulutuksessa olevia opettajia on muita opintoja vähemmän.

Ammatillisten opintojen opettajista 1867 on suorittamassa jotain tutkintoon tähtäviä jatko-opintoja. Tämä on 20 % ammatillisten opintojen opettajien koko määrästä.

Käynnissä olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset muut opinnot

Aikaisemmin on tarkasteltu opettajan pätevyyteen vaadittavan koulutuksen lisäksi opettajien suorittamia vähintään 35 opintoviikon laajuisia lisäopintoja sekä meneillään olevia tutkintoon tähtääviä opintoja. Tässä selvitetään, mitä aineopintojen laajuisia opintoja opettajilla on meneillään. Nämä tiedot on koottu taulukkoon 67.

Kaikista ammatillisten opintojen opettajista 11,7 % (270 opettajaa) on suorittamassa jotain laajempia lisäopintoja. Meneillään olevat opinnot painottuvat samoille koulutusaloille ja suurelta osin samoihin pääsisältöihin kuin jo aiempien kohtien tarkastelussa on tullut esille. Opettajien vastauksissa tutkintoon tähtäävä koulutus ja meneillään olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset lisäopinnot liittyvät todennäköisesti suurelta osin yhteen, koska kummankin kysymyksen kohdalla vastaukset painottuvat samoille opintoaloille. Varsinkin yliopistollisten opintojen osalta opintosuoritukset liittyvät todennäköisesti toisiinsa, eli yliopistollisia opintoja suorittaessaan opettajat tähtäävät samalla jonkin tutkinnon suorittamiseen.

Muun opetuksen opettajilla on toisiin aloihin verrattuna suhteellisesti eniten meneillään olevia laajempia jatko-opintoja (27,7 %) ja noin puolet niistä on PD-opintoja (12,8 %) sekä muita arvosanaopintoja 8,5 %. Kyseinen opettajaryhmä on pieni, vain 47 opettajaa, joten jo muutama henkilö merkitsee kyseisessä ryhmässä suhteellisen suurta osuutta (taulukko 67).

Sosiaali- ja terveystieteiden opettajat on lukumääräisesti suurin kyselyn tämän kohdan jatko-opiskelijaryhmä. Heistä 354 opettajaa, eli 21,6 % on suorittamassa jotain aineopintojen taseoisia tai vastaavia opintoja. Heillä on meneillään kasvatustieteiden lisäksi alan erillisiä opintoja ja muita aineopintoja sekä jonkin verran myös PD-opintoja. Sosiaali- ja terveystieteiden opettajilla oli 465 opettajaa tutkintoon tähtäävässä koulutuksessa (taulukko 66), joten suuri osa näistä opinnoista liittyy toinen toisiinsa. Kuten jo aikaisemmin on todettu, vanhamuotoisen sairaanhoitajan opettajankoulutuksen suorittaneet opettajat ovat täydentämässä opintojaan nykyisen opettajankoulutuksen mukaiseksi terveydenhuollon kandidaatin tutkinnoksi, jolloin he saavat myös ammattikorkeakoulun opettajan kelpoisuuden.

Sosiaali- ja terveystieteiden jälkeen seuraavaksi eniten on meneillään aineopintoja tai vastaavia vapaa-aika- ja liikunta-alalla, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, kulttuurialalla sekä hallinnon ja kaupan alalla. Näiden kaikkien edellä mainittujen alojen opettajista vähän yli 10 %:lla on meneillään vastaavia opintoja. Tekniikan ja liikenteen koulutusalaalla on 235 jatko-opintojen suorittajaa, mutta määrä on alan opettajakunnasta vain 7,6 %.

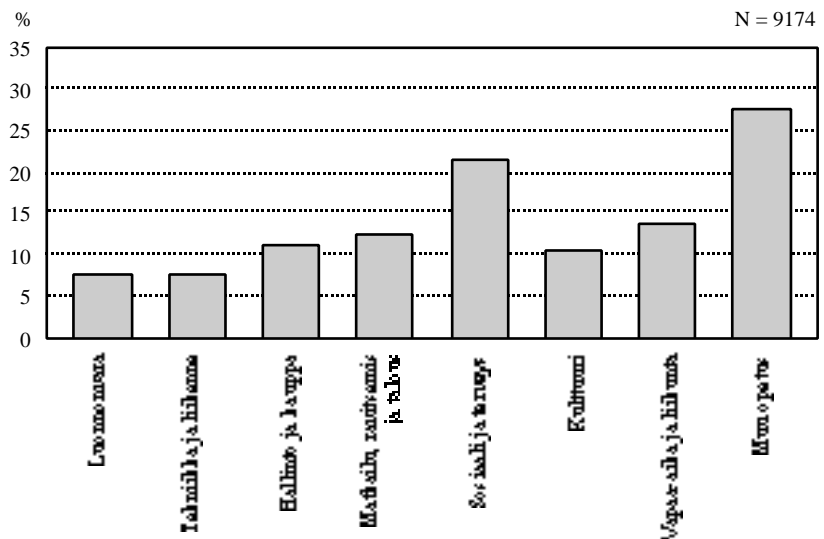
Taulukko 67. Opettajilla meneillään olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset lisäopinnot

Kouluatutustila	Opettajat yhteensä f	Opintojen suor. yht.		Alan erilliset opinnot		Kasvatustiede		Erityispedagogiikka		Yhteiskuntatieteet		Muu väh. 35 ov		PD-koulutus	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798	60	7,52	18	2,3	22	2,8	0	0,0	1	0,1	8	1,0	11	1,4
Tekniikka ja liikenne	3095	235	7,59	73	2,4	72	2,3	7	0,2	5	0,2	52	1,7	26	0,8
Hallinto ja kauppa	1023	113	11,0	22	2,2	19	1,9	2	0,2	10	1,0	21	2,1	39	3,8
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304	163	12,5	37	2,8	47	3,6	8	0,6	5	0,4	30	2,3	36	2,8
Sosiaali ja terveys	1639	354	21,6	89	5,4	73	4,5	16	1,0	29	1,8	91	5,6	56	3,4
Kulttuuri	1167	121	10,4	28	2,4	38	3,3	3	0,3	2	0,2	33	2,8	17	1,5
Vapaa-aika ja liikunta	101	14	13,9	3	3,0	5	5,0	0	0,0	4	4,0	2	2,0	0	0,0
Muu opetus	47	13	27,7	0	0,0	2	4,3	0	0,0	1	2,1	4	8,5	6	12,8
Yhteensä	9174	1073	11,7	270	2,9	278	3,0	36	0,4	57	0,6	241	2,6	191	2,1

Koulutusalojen sisällä eri opintoaloja tarkasteltaessa suorituspäässä ei sosiaali- ja terveysalaa lukuun ottamatta nouse esille mikään opintoala, vaan jatko-opiskelijat jakautuvat suhteellisen tasaisesti muiden koulutusalojen eri opintoaloille.

Kyselyn mukaan 1073:lla ammatillisten opintojen opettajalla on meneillään jotain 35 opintoviikon laajuisia tai vastaavia jatko-opintoja, eli 12 %:lla ammatillisten opintojen opettajista. Edellisessä luvussa tarkasteltiin opettajien tutkintoon tähtäävää koulutusta. Tässä käsitellyissä aineopinnojen tai vastaavien suorittajissa saattaa olla samoja henkilöitä, jotka ovat suorittamassa jotain tutkintoa.

Kuviossa 34 on meneillään olevien jatko-opiskelijoiden määrät suhteutettuna koulutusalojen opettajamääriin.

Kuvio 34. Opettajilla meneillään olevat vähintään 35 opintoviikon laajuiset lisäopinnot koulutusaloittain

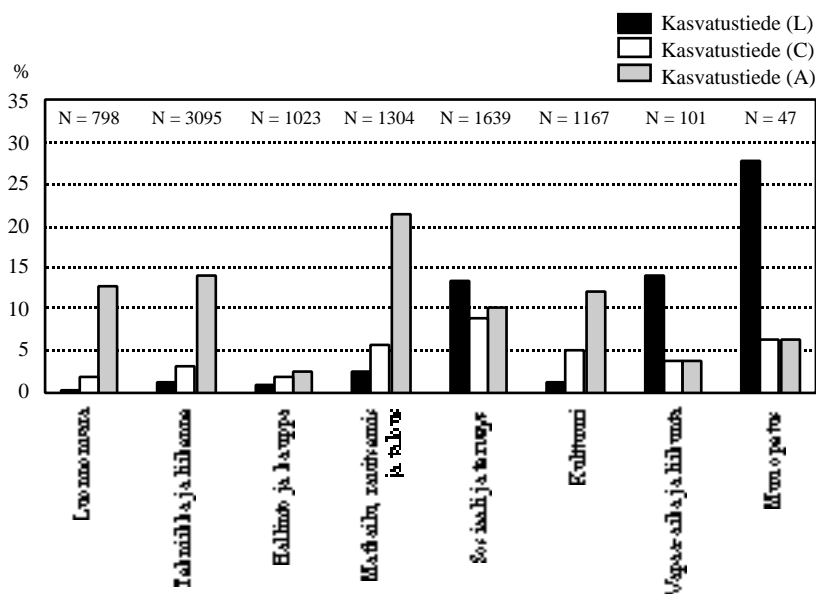
5.16

Ammatillisten opintojen opettajien suorittamat korkeimmat arvosanat

Opettajakyselyssä tiedusteltiin opettajien suorittamia korkeimpia arvosanoja (korkein, toiseksi korkein ja kolmanneksi korkein). Kysymykset olivat sikäli epätarkkoja, että niistä ei selvinnyt, ilmoitetaanko kyseisessä kohdassa myös tutkintoon sisältyneet arvosanat vai sen lisäksi suoritettut erilliset arvosanat. Tästä johtuen toiseksi ja kolmanneksi korkeimpien arvosanojen määrät eivät välttämättä vastaa todellisuutta, koska kysymysten tulkinnessa oli eroja ja näin ollen osa tutkintoihin sisältyvistä arvosanoista on vastauksissa mukana, mutta eivät kaikki. Korkeimmat arvosanat on pystytty päättämään suoritettun tutkinnon perusteella, mutta sitä ei tiedetä, mistä muista arvosanoista kunkin tutkinto koostuu. Edellä todettujen epätarkkuuksien vuoksi tässä ei tarkastella muita kuin korkeimpia arvosanoja ja niitäkin ainoastaan koulutusaloittain.

Eri arvosanat ovat suunnilleen suorassa yhteydessä opettajien ammattialoihin ja niissä suoritettuihin yliopisto- ja korkeakoulututkintoihin. Suurimman poikkeuksen tekevät kasvatustieteen arvosanat, kuten on oletettavissa. Niitä on suoritettu alasta riippumatta.

Kuviossa 35 on esitetty kasvatustieteen eri arvosanojen suoritusten suhteelliset osuudet koulutusaloittain (L = syventävät opinnot, C = aineopinnot, A = perusopinnot). Prosenttiluvut on laskettu kunkin koulutusalan ammatillisten opintojen opettajien koko opettajamäärän suhteen.

Kuvio 35. Ammatillisten opintojen opettajien suorittamat kasvatustieteen arvosanaopinnot

Ammatilliseen opettajankoulutukseen kuuluu periaatteessa erilliset approbatur-tasoiset kasvatustieteen perusopinnot. Ne on voitu korvata opettajankoulutuksen yhteydessä järjestettävillä kasvatustieteen perusopinnoilla. Kuviosta 35 voidaan havaita, että erillisiä kasvatustieteen perusopintoja on pienellä osalla eri alojen opettajista. Suhteellisesti eniten kasvatustieteen perusopintoja on suoritettu matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, jonka 278 opettajaa, eli 21,3 % on suorittanut approbatur-tasoiset kasvatustieteen perusopinnot. Tekniikan ja liikenteen opettajista 437 opettajaa, eli 14,1 % on suorittanut kasvatustieteen perusopinnot. Vähiten kyseisiä arvosanoja ovat suorittaneet hallinnon ja kaupan koulutusalan opettajat (2,6 %).

Kasvatustieteen aineopintoja on suoritettu suhteellisesti eniten terveysalan opettajien keskuudessa (12,1 %), koska sen suorittaminen on ollut mahdollista suoraan opettajankoulutuksen yhteydessä.

Kasvatustieteen syventäviä opintoja ovat eniten suorittaneet muun opetuksen opettajat (27,7 %). Seuraavaksi eniten kasvatustieteen syventäviä opintoja on suoritettu sosiaali- ja terveysalalla (13,4 % opettajista) sekä vapaa-aika- ja liikunta-alalla (13,9 % opettajista). Sosiaali- ja terveysalalla sosiaalialan opettajista n. 28 %:lla on kasvatustieteen syventävät opinnot. Ilmeisesti kasvatustiede liittyy monen sosiaalialan opettajan perustutkintoon. Terveysalan opettajista n. 8 %:lla on kasvatustieteen syventävät opinnot.

Kasvatustieteen arvosanojen lisäksi on suoritettu suuremmassa määrin seuraavia arvosanaopintoja:

- hallinnon-, kaupan-, yhteiskunta-, valtio- ja oikeustieteelliset opinnot
- tekniikan opinnot
- lääketieteelliset ja terveysalan opinnot
- musiikkialan opinnot sekä
- tietotekniikan opinnot

Edellä on lueteltu vain ne arvosanaopinnot, joista kustakin oli useita kymmeniä suorituksia. Tämän lisäksi on suoritettu suuri määrä muitakin eritasoisia arvosanaopintoja, mutta minkään niiden kohdalla suorituksia ei ole niin paljon kuin tässä mainituissa opinnoissa. Kaikista edellä luetelluista arvosanaopinnoista on suoritettu sekä perusopintoja, aineopintoja että syventäviä opintoja. Kasvatustieteen perusopintojen jälkeen seuraavaksi eniten oli suoritettu tietotekniikan approbatur-tasoisia perusopintoja. Ilmeisesti suurin osa arvosanaopinnoista liittyy suoritettuihin tutkintoihin tai meneillään oleviin tutkintoon tähtääviin opintoihin.

Ammatillisten opintojen opettajien muu työtoiminta opetustehtävien ohella

Toimiessaan pitkään opettajana opettajat vieraantuvat työelämästä, joten sen estämiseksi osa opettajista pyrkii pitämään tietojaan ja taitojaan ajan tasalla kouluttautumalla ja tutustumalla työelämään. Osa toimii opetustyönsä ohella muissa ammattiin liittyvissä tehtävissä joko toisen palveluksessa tai omassa yrityksessään. Tässä tutkimuksessa selvitettiin, missä määrin opettajilla on ollut vuosina 1995–98 muita työtehtäviä opetustyönsä ohella. Kuviossa 36 on kunkin koulutusalan niiden opettajien suhteelliset määrät, joilla on opetuksen lisäksi jotain muita oppilaitoksen ulkopuolisia työtehtäviä. Tehtävien tarkempi erittely on taulukossa 68. Prosenttiluvut on laskettu kunkin koulutusalan ammatillisten opintojen opettajien kokonaismäärään verrattuna.

Kaikista ammatillisten opintojen opettajista 2 468 opettajaa, eli noin neljäsosa tekee oman opetustyönsä ohella jotain muuta työtä tai on osakkaana jossain yrityksessä. Yleisintä näyttää olevan toisen palveluksessa oleminen ja sen jälkeen oma yritys sekä koulutus- ja konsultointitehtävät (kuvio 37).

Koulutuslakohtaisessa vertailussa suhteellisesti eniten muuta toimintaa on vapaa-aika- ja liikunta-alalla sekä kulttuurialalla. Liikunta-alan opettajien ulkopuolisista tehtävistä 21,8 % (22 opettajaa) on koulutus- ja konsultointitehtäviä ja 16,8 % (17 opettajaa) opettajista on jonkun toisen palveluksessa.

Kulttuurialalla ulkopuoliset tehtävät painottuvat selkeästi tietyille tehtäväalueille. Musiikin, kuvallisen ilmaisun sekä teatterin ja tanssin opettajat ovat opetustyönsä lisäksi jonkun toisen työnantajan palveluksessa. Vastaavasti erilaisiin kädentaitoihin liittyvien taidealojen opettajilla on oma yritys. Taidealoilla yksittäisten opintoalojen opettajamäärät

Taulukko 68. Opettajien muu toiminta opetustehtävien ohella vuosina 1995–98

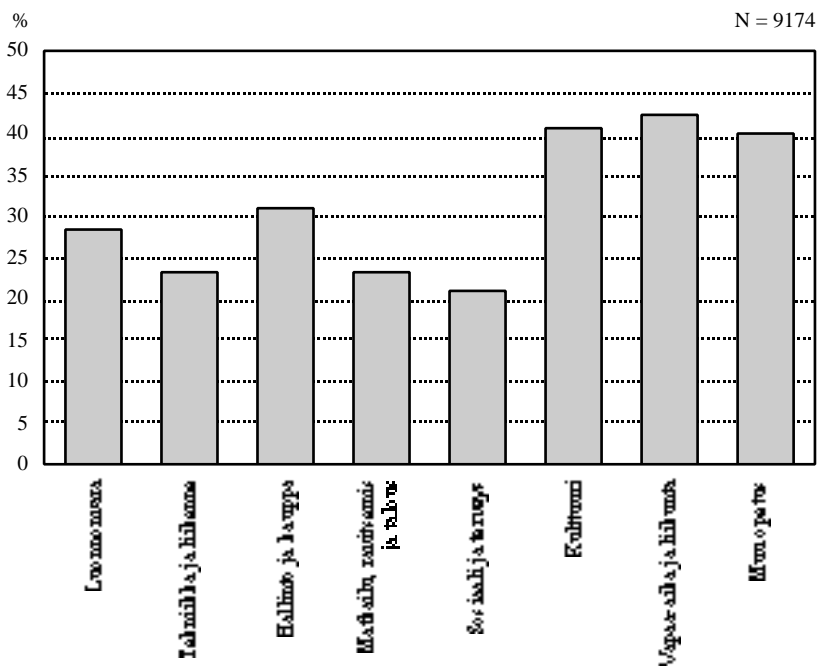
Koulutusala	Opettajat yhteensä		Muuta toimintaa yhteensä		Toisen palveluksessa kotimaassa		Toisen palveluksessa ulkomailla		Oma yritys		Omistajana tai osakkaana		Koulutus tai konsultointi	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Luonnonvara	798		231	28,9	68	8,5	9	1,1	79	9,9	43	5,4	32	4,0
Tekniikka ja liikenne	3095		721	23,3	268	8,7	17	0,5	200	6,5	65	2,1	171	5,5
Hallinto ja kauppa	1023		321	31,4	95	9,3	5	0,5	83	8,1	61	6,0	77	7,5
Matkailu, ravitsemis ja talous	1304		304	23,3	155	11,9	13	1,0	31	2,4	31	2,4	74	5,7
Sosiaali ja terveys	1639		347	21,2	169	10,3	11	0,7	52	3,2	20	1,2	95	5,8
Kulttuuri	1167		482	41,3	204	17,5	8	0,7	202	17,3	15	1,3	53	4,5
Vapaa-aika ja liikunta	101		43	42,6	17	16,8	1	1,0	3	3,0	0	0,0	22	21,8
Muu opetus	47		19	40,4	11	23,4	0	0,0	1	2,1	0	0,0	7	14,9
Yhteensä	9174		2468	26,9	987	10,8	64	0,7	651	7,1	235	2,6	531	5,8

ovat pienet, mutta niissäkin on havaittavissa eroja. Taidetyyppisillä aloilla, kuten kivi-, keramiikka- ja kuvallisen ilmaisun alat, jotka osittain saattavat olla opettajilla myös harrastuksena, opettajilla on muita aloja enemmän omia yrityksiä. Puu-, metalli-, tekstiili- ja vaatetusalojen opettajat työskentelevät vähemmän muissa tehtävissä. Kulttuurialan muita suurempi tuntiopettajien määrään on suorassa yhteydessä ulkopuolisten tehtävien määrän. Usealla kulttuurialan tuntiopettajalla on opetuksen lisäksi jokin muu työpaikka tai hän on opettajana myös jossain toisessa oppilaitoksessa.

Hallinnon ja kaupan alalla yritystoiminnan sekä muun hallinnon ja kaupan opettajia on ulkopuolisissa tehtävissä lukumääräisesti eniten. Nämä tehtävät jakautuvat suhteellisen tasaisesti oman yrityksen, konsultoinnin ja toisen palveluksessa olemisen kesken.

Luonnonvara-alalla oli ulkopuolisia tehtäviä 28,9 %:lla opettajista (231 opettajalla) ja heistä enemmistöllä näytti olevan oma yritys tai he olivat toisen palveluksessa. Omista yrityksistä ilmeisesti enemmistö on maa- tai metsätiloja ja pienempi osa muita yrityksiä. Metsäalalla osa sekä metsätalouden että metsäkoneen kuljettajaopettajaopettajista työskentelee toisen palveluksessa ja osalla on omia maatiloja.

Myös kasvituotannossa ja eläinten parissa työskentelevillä opettajilla näyttää olevan omaa yritystoimintaa. Ne liittyvät joko maatalouteen, hevostalouteen tai karjatalouteen.

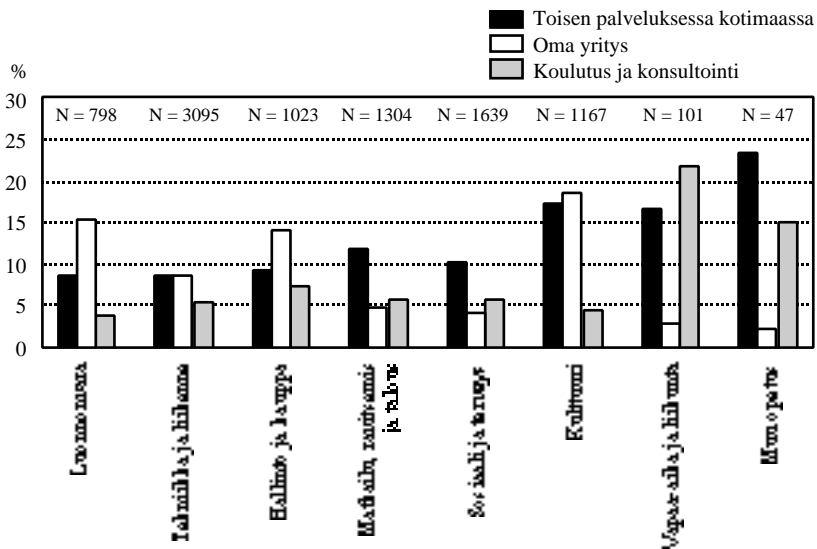
Kuvio 36. Opetustyön lisäksi opettajilla olevat oppilaitoksen ulkopuoliset muut tehtävät vuosina 1995–98

Tekniikan ja liikenteen, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä sosiaali- ja terveystalouden opettajista n. 21–23 % on ulkopuolisissa tehtävissä. Tekniikan ja liikenteen alalla yleisimmät opintoalat, joiden opettajilla on myös muita tehtäviä, ovat sähkö- ja tietotekniikka, autoala, rakennus- ja puusepän ala, LVI-ala ja koneistusala. Kaikkien em. alojen opettajat, jotka tekevät jotain ulkopuolisia töitä opetuksen lisäksi, ovat yleisimmin jonkun toisen palveluksessa, mutta koneistuspuolen opettajia lukuun ottamatta lähes yhtä suurella osalla opettajista on oma yritys ja saman verran tehdään myös konsultointitöitä.

Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla ravintolapalvelun opettajista 32 % (44 opettajaa) on ulkopuolisissa tehtävissä, samoin ruoanvalmistuksen opettajista 22 % (186 opettajaa) ja kotitalouden opettajista 20 % (17 opettajaa) on oman opetustyön lisäksi jonkun toisen palveluksessa tai itsenäisenä yrittäjänä.

Sosiaali- ja terveystalouden kaikista opettajista noin 10 % työskentelee toisen palveluksessa ja konsultointia on noin 5–8 %:lla. Omia yrityksiä on vähän. Poikkeuksen tekevät kosmetologin ja parturi-kampaamoalan opettajat, joilla on omia yrityksiä suhteellisesti enemmän muihin sosiaali- ja terveystalouden opettajiin verrattuna. He toimivat myös konsultteina.

Opetustyön ohella työskentelee ulkomailla yhteensä 64 opettajaa, mikä on alle yhden prosentin koko ammatillisten opintojen opettajakunnasta. Ulkomailla työskentelijöiden määrä jakautuu suunnilleen opettajamäärien suhteessa eri koulutusaloille. Työskentely tapahtuu pääasiassa toisen palveluksessa.

Kuvio 37. Opettajien ulkopuolisen työskentelyn jakautuminen eri työtehtäviin

Taulukossa 68 muun opetuksen opettajista 40,4 % (19 opettajaa) työskentelee opetuksen lisäksi myös muissa tehtävissä. Näin suuri määrä johtunee siitä, että muun opetuksen opettajista suuri osa saattaa olla tuntiopettajia ja osalla heistä on myös jokin toinen työpaikka.

Kuvion 37 prosenttilukuja laskettaessa on verrattu tehtäväryhmäkoh-
taisia opettajamääriä kyseisen koulutusalan ammatillisten sisältöjen koko opettajamäärään nähden.

5.18 Tilapäisten opettajien käyttäminen ammatillisissa opinnoissa

Oppilaitoksissa käytetään jonkin verran lyhytaikaisia tuntiopettajia joko erityisteemojen asiantuntijoina tai tuomaan työelämäyhteyksiä ammatilliseen opetukseen. Usein näistä lyhytaikaisista tuntiopettajista käytetään nimitystä ”keikkaopettaja”. Opetuksesta on hoidettu keskimäärin noin 3–4 % tällaisten keikkaopettajien voimin. Taulukossa 69 on koulutusaloilla käytettyjen tilapäisten opettajien määrät sekä heidän pitämät opetustunnit. Lisäksi taulukossa on koulutusaloittaiset toisen asteen kokonaistuntimäärät. Näiden perusteella on laskettu tilapäisten opettajien opetuksen osuus koko opetuksesta sekä heidän pitämät keskimääräiset tuntimäärät.

Vapaa-aika- ja liikunta-alalla opetuksesta hoidetaan peräti 22,9 % keikkaopettajien voimin. Vastaavasti sosiaali- ja terveysalalla on keikkaopettajia lukumääräisesti eniten (755), vaikka heidän hoitamansa opetuksen osuus ei ole sen suurempi kuin muillakaan koulutusaloilla. Vähiten keikkaopettajia näytetään käytettävän tekniikan ja liikenteen koulutuslalla (1,5 %).

Vaikka kulttuurialalla käytetään runsaasti tuntiopettajia, he ovat suurimmaksi osaksi pitempiaikaisia ja varsinaisia keikkaopettajia ei ole sen enempää kuin muillakaan koulutusaloilla.

Taulukko 69. Tilapäisten opettajien määrät koulutusaloittain ja heidän opetuksensa osuus koko opetusmäärästä

Koulutusala	Keikkaop. yhteensä	Keikkaop. tunnit yht.	2. asteen tunnit yht.	Keikkaop. keskim. tunnit	%
Luonnonvara	217	9 453	178 391	43,6	5,3
Tekniikka ja liikenne	196	9 852	660 311	50,3	1,5
Hallinto ja kauppa	251	12 372	271 177	49,3	4,6
Matkailu, ravitsemis ja talous	197	5 743	239 785	29,2	2,4
Sosiaali ja terveys	755	16 664	390 336	22,1	4,3
Kulttuuri	280	9 359	200 446	33,4	4,7
Vapaa-aika ja liikunta	199	5 003	21 853	25,1	22,9
Yhteensä	2 095	68 446	1 962 299	32,7	3,5

Ikärakenteeltaan ammatillisten opintojen opettajat vastaavat väestön yleistä ikärakennetta. Ammatillisten opintojen opettajista n. 60 % sijoittuu 40–54 ikävuosien välille. Eri koulutusalojen opettajilla ei ole suuria ikäeroja toisiinsa aloihin verrattuna. Vaikka opettajien keski-ikä on korkea, noin 45 vuotta ja eri koulutusalojen kesken ei ole suuria ikävaihteita, koulutusalojen sisällä on opintoaloja, joiden opettajat ovat huomattavasti yleistä keski-ikää nuorempia ja vastaavasti joillakin aloilla iäkkäämpiä. Karkeasti voidaan todeta, että perinteisillä pitkään toimineilla koulutus- ja opintoaloilla on keskimäärin iäkkäämpiä opettajia ja uudemmilla aloilla opettajat ovat nuorempia.

Joillakin koulutusaloilla oli muita aloja enemmän osa-aikaisella eläkkeellä olevia ammatillisten opintojen opettajia. Eniten heitä oli hallinnon ja kaupan sekä tekniikan ja liikenteen alalla. Hallinnon ja kaupan alalla 56 vuotta täyttäneistä opettajista oli noin 60 % osa-aikaisella eläkkeellä sekä tekniikan ja liikenteen opettajista 54 %. Muilla koulutusaloilla noin 1/3 niistä opettajista, jotka olisivat päässeet osa-aikaiselle eläkkeelle, oli käyttänyt tätä mahdollisuutta hyväkseen.

Kun ammatillisten opintojen opettajien ikärakennetta tarkastellaan maakunnittain, se on suurelta osin samanlainen kuin koko opettajakunnassa, mutta joillakin koulutusaloilla oli poikkeamia. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opettajien ikärakenne vaihteli eniten maakuntien välillä. Tässäkin oli havaittavissa, kuten monella muullakin koulutusaloilla, että niissä maakunnissa, joissa oli useampia suuria, pitkään toimineita oppilaitoksia, opettajat olivat keskimäärin muita alueita iäkkäämpiä. Poikkeuksena olivat sellaiset koulutus- ja opintoalat, joiden koulutusta on supistettu. Tällaisia aloja ovat mm. luonnonvara- ja merenkulkuala. Ilmeisesti kyseisillä koulutusaloilla opettajien vaihtuvuus on vähäisempää ja siksi opettajat ovat muiden alojen opettajia iäkkäämpiä, vaikka oppilaitos olisikin pieni.

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on edelleen opintoaloja, joilla on lähes pelkästään joko naisopettajia tai miesopettajia. Eri opintoalojen opettajien sukupuolijakauma noudattaa perinteistä työtehtävien ja harrastusten mukaista sukupuolijakoa. Tosin ammattialojen mukainen sukupuolijako näyttää jo hieman muuttuvan, sillä entisillä naisten ja miesten aloilla on jo muutama toista sukupuolta oleva opettaja.

Ammatillisten opintojen opettajien pohjakoulutustaso oli vielä suurelta osin aikaisempien pätevyysvaatimusten mukainen. Ammattikorkeakoulujärjestelmän syntyminen ja varmasti myös vuoden vaihteessa voimaan tulleet uudet kelpoisuusvaatimukset tulevat todennäköisesti lisäämään opettajien opiskeluaktiivisuutta, vaikka aikaisemmat opettajien kelpoisuudet ovat edelleen voimassa. Entisen opistotason koulu-

tuksen suorittaneet opettajat ovat lähteneet täydentämään tutkintoaan ammattikorkeakoulututkinnoksi. Myös korkeakoulututkinnon suorittajia oli suhteellisen runsaasti. Näyttäisi siltä, että niissä toisen asteen oppilaitoksissa, joiden kanssa samassa yhteydessä toimii myös ammattikorkeakoulu, opettajat ovat muiden oppilaitosten opettajia aktiivisempia suorittamaan korkeakoulututkintoa ja myös lisenssiaatin ja tohtorin tutkintoa. Eniten lisenssiaatin ja tohtorin tutkinnon suorittajia oli hallinnon ja kaupan alalla sekä sosiaali- ja terveysalalla. Juuri kyseiset koulutusalat toimivat yleisesti ammattikorkeakoulun kanssa samassa organisaatiossa. Suhteellisesti eniten tutkintotavoitteisia jatko-opiskelijoita oli terveysalan opettajissa, koska entinen sairaanhoidon opettajankoulutus on muuttunut terveydenhuollon kandidaatin tutkinnoksi ja korkeakoulututkinto antaa opettajille ammattikorkeakoulun opettajan kelpoisuuden.

Tutkintotavoitteisen opiskelun lisäksi opettajat olivat suorittaneet tai olivat suorittamassa muitakin vähintään 35 opintoviikon laajuisia opintoja. Enemmistö näistä opinnoista suuntautui ammatillisiin sisältöihin joko suoritettavaan tutkintoon liittyvänä tai erillisinä opintosuorituksina. Seuraavaksi yleisintä oli kasvatustieteellisten opintojen suorittaminen.

Toisen asteen eri koulutusmuotojen kesken tapahtui jonkin verran opettajavaihtoa. Myös toisen asteen oppilaitoksilla ja ammattikorkeakouluilla oli yhteisiä opettajia. Tämä on ilmeisesti yleisempää silloin, kun ammattikorkeakoulu toimii saman omistajayhteisön alaisuudessa toisen asteen oppilaitoksen kanssa, jolloin opettajavaihto tapahtuu luontevammin. Jonkin verran oli opettajavaihtoa myös muiden kouluasteiden kuin toisen asteen ja ammattikorkeakoulun välillä, mutta se oli vähäisempää.

Opettajien työsuhteessa ovat ns. pätkätyöt lisääntyneet. Ammatillisten opintojen opettajista oli keskimäärin 30–35 % päätoimisia tuntiopettajia. Eri koulutusaloilla oli tuntiopettajien määrissä suuria eroja. Kulttuurialalla oli eniten sekä päätoimisia että sivutoimisia tuntiopettajia. Kyseisellä alalla oli tuntiopettajia lähes puolet koko ammatillisten opintojen opettajien määrästä. Tämä johtuu siitä, että kulttuurialalla on runsaasti kapea-alaisia opintosisältöjä, joiden opettaminen hoidetaan tuntiopettajien voimin. Seuraavaksi yleisintä tuntiopettajien käyttö oli hallinnon ja kaupan koulutusalalla. Tuntiopettajia oli palkattu sekä määräaikaiseen työsuhteeseen että pitempiaikaisesti.

Koulutusaloittain 10–30 %:lla opettajista puuttui tehtävään vaadittava muodollinen kelpoisuus. Tässäkin oli koulutus- ja opintoalakoh- taisia eroja. Epäpäteviltä opettajilta puuttui yleisimmin opettajan pedagoginen koulutus. Jonkin verran epäpäteviltä opettajilta puuttui myös tutkintoja. Yleensä vaadittavassa työkokemuksessa ei ollut puutteita.

Koska opettajien työelämäyhteyksiä korostetaan, osa opettajista pitää ammattitaitoaan yllä olemalla opetusalaansa vastaavissa tehtävissä

työelämässä. Toisena vaihtoehtona näyttää olevan, että opettajalla on oma yritys, jossa hän työskentelee opetustyönsä lisäksi. Noin yhdellä neljäosalla opettajista oli opetuksen lisäksi joitain muita työtehtäviä.

6.1 Ikärakenne

Tämän selvityksen pohjalta voidaan todeta, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen suurin tulevaisuuden ongelma valtakunnan tasolla on opettajien ikääntyminen. Hyvin monet ovat jo siirtyneet tai tulevat ennen pitkää siirtymään osa-aika-, työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeelle.

Ammatilliselle sektorille pitäisi kouluttaa nykyistä enemmän uusia opettajia. Ala- ja ainekohtaiset erot on otettava huomioon, kun valitaan pyrkijöitä ammatilliseen opettajankoulutukseen. Muuten ollaan pian kestäättömässä tilanteessa, koska joidenkin aineiden tai alojen opettajat eivät yksinkertaisesti riitä täyttämään avoimia työpaikkoja.

Alueellisten erojen ratkaiseminen ei tule olemaan mikään helppo tehtävä. Vaikka opettajankoulutuksen opiskelijavalinnoissa pyrittäisiin jollakin tavalla ottamaan huomioon alueelliset opettajatarpeet ja valitsemaan opiskelijat sen perusteella, ei ole takeita, että opettajat valmistuttuaan hakeutuvat juuri kyseisten alueiden opettajantehtäviin.

Osa-aikaeläke näyttää olevan melkoinen yllätystekijä opetuslalla. Kokeilulakia mietittäessä ei varmasti kyetty ennakoimaan sen kaikkia vaikutuksia. Syitä, miksi opettajat niin halukkaasti käyttävät kyseistä mahdollisuutta hyväkseen, olisi selvitettävä.

Yhtenä syynä ennaikaiselle tai osa-aikaiselle eläkkeelle siirtymiseen saattavat olla opettajan työssä jatkuvasti tapahtuvat muutokset, joiden mukana opettajien on yritettävä pysyä. Silloin kun ikää alkaa kertyä, aina ei olla valmiita opiskelemaan uutta, vaan nähdään esimerkiksi osa-aikaeläke ratkaisuna. Myös oppilaitosten lisääntyneet työrauhaongelmat lisännevät opettajien halua luopua tehtävistään.

Ammatillisen opettajankoulutuksen valintakriteereitä täytyy tarkistaa. Nythän työkokemuksesta saa pisteitä, mikä on tietysti järkevää tiettyyn rajaan asti. Ongelmaksi on kuitenkin muodostunut, että tällä menetelmällä järjestelmä suosii jo hieman iäkkäämpiä hakijoita nuorempien kustannuksella.

Samankaltainen vaikutus on ns. velvoitekoulutettavilla. He ovat jo oppilaitoksissa opettajina työskenteleviä henkilöitä, jotka on palkattu ehdolla, että he suorittavat opettajankoulutuksen määräajan kuluessa. He luonnollisesti osallistuvat normaalisti opettajankoulutuksen valintakokeeseen, mutta valinnassa otetaan yhtenä tekijänä huomioon edellä mainittu ehto. Keväällä 1999 pyrki 15 velvoitekoulutettavaa ammatti-

korkeakoulujen opettajaa Hämeenlinnan ammatilliseen opettajakorkeakouluun. Toisen asteen velvoitekoulutettavien hakijoiden määristä ei ole käytettävissä tietoa.

Olisi tärkeätä saada opettajat pysymään ja voimaan hyvin työssään huomattavasti nykyistä pitempään. Kaikki sellaiset toimenpiteet, joiden avulla opettajien jaksamista voidaan parantaa, ovat tärkeitä. Mitä mahdollisuuksia tarjoaisivat esimerkiksi täydennyskoulutus, tehtävien uudelleen järjestelyt, varhaiskuntoutus, sapattivapaat yms.?

6.2 Muodollinen kelpoisuus

Muodollisen kelpoisuuden puuttuminen lähes neljäsosalta työssä olevista opettajista kertoo sen, että päteviä opettajia ei ole riittävästi saatavissa. Tämä ilmeisesti johtuu siitä, että kyseisiä opettajia ei ole koulutettu riittävästi.

Muodollisen kelpoisuuden puuttuminen suurelta osalta opettajia on asia, joka laskee opettajien työn arvostusta. On tärkeätä myös opettajan itsetunnon takia, että kelpoisuus on kunnossa. Mahdollisuuksia kelpoisuuden hankkimiseksi pitäisi lisätä. Nythän opettajankoulutus on jo suoritettavissa päätoimisen opiskelun lisäksi myös monimuotoisesti, mutta sitäkin asiaa voidaan kehittää. Työnantajat voisivat myös parantaa opettajan olosuhteita kouluissa sillä tavoin, että opiskelu työn lisäksi on käytännössä nykyistä helpompaa.

Pätevöitymishalukkuutta voisi lisätä, jos opettajan tehtävät saadaan riittävän kilpailukykyisiksi muiden työtehtävien kanssa. Toisinaan opettajan tehtäviin siirtyminen ymmärretään eräänlaisena linjavalintana, jossa jätetään muu työelämä ja siirrytään opettajaksi. Tällainen käsitys on ollut varsinkin sellaisilla aloilla, joilla tapahtuu nopeaa teknistä kehitystä. Näin ei välttämättä tarvitse olla, jos opetustehtävät ovat riittävän tiiviissä yhteistyössä muun työelämän kanssa.

6.3 Lisä- ja täydennyskouluttautuminen

Tämän selvityksen pohjalta näyttää siltä, että melko pieni opettajaryhmä on aktiivisesti kouluttanut itseään. Todellisuus on kuitenkin monimuotoisempi: opettajat käytännössä osallistuvat melko paljonkin erilaisiin koulutustilaisuuksiin, mutta ne eivät ole useinkaan niin laajoja kuin opinnot, joita tässä yhteydessä kysyttiin.

Yksi selitys tutkintotavoitteisen kouluttautumisen vähäisyyteen on ehkä se, että opettajan työssä etenemisen mahdollisuudet ovat melko marginaaliset ja näin ollen tutkinnosta ei koeta olevan hyötyä. Nämä

piirteet näkyivät selkeästi myös tämä kyselyn tuloksissa, eli niillä opettajaryhmillä, joilla tutkinnon suorittaminen toi uusia mahdollisuuksia joko työtehtävissä tai palkkauksessa, tutkintojen suorittaminen oli muita yleisempää.

Ongelma lisäkouluttautumisen saralla saattaa olla se, että tarjolla olevat opinnot eivät opettajien mielestä erityisen hyvin palvele heitä. Koulutustarjontaa pitäisi suunnitella ja kohdentaa entistä paremmin. Tutkintotavoitteinenkin koulutus pitäisi kytkeä tiiviisti opettajan omaan työhän, jolloin lisäkouluttautuminen koettaisiin hyödyllisenä. Vastaa- vasti lyhytkursseista olisi muodostuttava mielekkäitä kokonaisuuksia.

Myös suuret etäisyydet Suomessa vaikeuttavat opiskelua työn ohessa. Erilaisten monimuotoisten ja etäopiskelumahdollisuuksien kehittämien on tärkeää.

6.4 Työelämäyhteydet

Opettajien kontaktit muuhun työelämään tuntuvat olevan melko hyvällä mallilla: aika monet opettajat ovat muussakin työssä kuin vain opetus- tehtävässään. Nyt kun työssäoppiminen on korostuneesti mukana ammatillisen toisen asteen opetussuunnitelmissa, niin toimivat suhteet elinkeinoelämään ovat tietysti tärkeä asia myös tulevaisuutta silmällä pitäen. Hyvillä työelämäyhteyksillä on suuri merkitys myös oppilaitoksen muuhun kehittämiseen.

Tiivis yhteistyö esim. teollisuuden kanssa on tietenkin tärkeä myös siitä syystä, että opettajan ammattitaito säilyy. Opettajantehtävien ja muun työelämän vuorottelu tuo vaihtelua ja virkistää. Tällaiset kontaktit saattavat ehkäistä esimerkiksi työuupumusta.

6.5 Alan imago

Jotta opettajankoulutukseen saataisiin riittävästi uusia, myös nuoria, hyviä hakijoita, pitäisi alan imagoa pyrkiä nostamaan. Opetusala (yleisivistävä koulu mukaan lukien) ei enää viime vuosina ole ollut niin suuressa suosiossa työuraa ajatellen kuin aikaisemmin. Alalla työskentely on koettu aiempaa raskaammaksi ja moni tuntee kadottaneen työnilonsa.

Kun esimerkiksi lisääntyneet kurinpito- ja poissaolo-ongelmat, henkinen ja fyysinenkin väkivalta, alkoholi, huumeet jne. näyttävät tulleen osaksi opettajan arkityötä, ne aiheuttavat haluttomuutta hakeutua opetus- tehtäviin.

Osasyynä imagon laskuun ovat todennäköisesti myös julkisuudessa paljon esillä olleet opettajien lomautukset sekä virkojen ja tuntimäärien

vähentämiset. Ne luovat alasta epävarman kuvan. Se, että opettajista hyvin suuri osa oli määräaikaisia, myös madaltaa kynnystä siirtyä muihin tehtäviin silloin, kun siihen tilaisuus tarjoutuu. Työsuhdeturvaa parantamalla ala houkuttelisi enemmän.

Opettajien työn arvostusta ja opettajien asemaa kouluissa pitäisi selkeyttää myös siinä mielessä, että heillä olisi todellisia mahdollisuuksia puuttua rikkomuksiin. Häiriökäyttäytymisen ymmärtämisessä on menty liian pitkälle ja usein annetaan muutaman yksilön pilata muidenkin mahdollisuudet opiskeluun samoin kuin opettajan oikeus työrauhaan.

Vaarana on, että Suomi ajautuu samankaltaiseen tilanteeseen, jossa Ruotsi jo nyt on. Naapurimaassammehan on suuria ongelmia saada opettajankoulutukseen varattuja kiintiöitä täyteen. Tällä asialla on yhteiskunnan kehitystä ajatellen suuri merkitys.

Tämä selvitys on määrällisesti niin kattava (97 % ammatillisista toisen asteen opettajista), että se on siksi varsin luotettava. Luotettavuutta lisää se, että tiedot kerättiin kahdella lomakkeella, joista toinen oli koulukohtainen yhteenvetolomake. Tällä tavoin varmistettiin, että esimerkiksi opettajien määrät ovat oikeat, vaikka joku yksittäinen opettaja jättäisikin vastaamatta.

Yksittäisten opettajien kohdalla ovat tietenkin virheet mahdollisia, koska opettajalomake on voitu täyttää väärin. Jotkut olivat esimerkiksi jättäneet kokonaan vastaamatta yhteen tai useampaan kysymykseen. Kysymyksiä, vastausvaihtoehtoja tai käsitteitä on tietenkin myös voitu tulkita väärin. Monivalintavastauksissa oli tilastoissa pientä päällekkäisyyttä. Joidenkin kysymysten kohdalla (esimerkiksi muodollinen kelpoisuus) on mahdollista, että vastaajat eivät ole aina tunteneet kelpoisuusasetuksia tai eivät ole halunneet vastata kysymykseen.

Oma lukunsa on se, missä määrin kysymyslomakkeen laadinnassa oli onnistuttu. Mittasiko se niitä asioita, joita tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää. Esimerkiksi kysymykset suoritetuista tai käynnissä olevista opinnoista koskivat melko laajoja kokonaisuuksia. Lyhyitä, vaikkapa muutaman päivän tai viikon mittaisia opintoja, ei selvitetty lainkaan. Tämä antoi harhaanjohtavan kuvan opettajien osallistumisesta koulutukseen. Toinen ongelma oli, että kaikki eivät olleet tienneet, haluttiinko kyselyssä selvittää omaan perustutkintoon sisältyneet vai ainoastaan sen jälkeen suoritettut arvosanat.

Tilastokeskuksen tutkintorekisterin luokittelu ei ole täysin aukoton, vaan siinä on jouduttu tekemään tulkintoja tutkinnon tason osalta. Myös joidenkin muodollisesti kelpoiseksi luokiteltujen opettajien kohdalla on olemassa virhemahdollisuus.

Tässä työssä on tehty selvitys toisen asteen ammatillisen koulutuksen nykyisestä opettajakunnasta. Näin kattavia tietoja kyseisistä opettajista ei ole aikaisemmin kerätty. Kyselyssä kertyi muitakin tietoja, kuin mitä raportissa on esitetty, mutta kaikkea ei ole voitu sisällyttää tähän tuotokseen.

Selvitys antaa syksyn 1998 opettajakunnasta yleiskuvan, joka toimii mm. projektin seuraavien vaiheiden perustana. Selvitys toimii myös lähtökohtana opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen suunnittelulle, niin opettajankoulutuslaitoksille kuin hallintoviranomaisillekin.

Tämän aineiston avulla on voitu saattaa opettajia koskevat tiedot ajan tasalle. Tulevaisuutta ajatellen olisi luotava järjestelmä, jolla kyseiset tiedostot pystytään vuosittain päivittämään.

Raportin laatimista ohjasivat hyvin pitkälle opetusviranomaisten ennalta asettamat tavoitteet. Ne luonnollisesti olivat ensisijainen kriteeri, kun erilaisia analyysiin liittyviä valintoja tehtiin. Näin jälkeen päin ajatellen tutkijat olisivat päätyneet suunnilleen samanlaisiin ratkaisuihin, vaikka olisivat itse määritelleet tavoitteet.

Jos kysely tehtäisiin uudestaan, kannattaisi siihen varata pitempi aika, koska tässäkin tapauksessa kaikki lomakkeet eivät palautuneet määräaikaan mennessä tai niitä ei ollut täytetty toivotulla tavalla. Tilastojen viivästyminen siirsi myös muita työvaiheita.

Tärkeä jatkotutkimusaihe olisi ryhtyä selvittämään, mistä kaikkesta opettajien varhainen eläkkeelle siirtyminen johtuu ja miten sitä voitaisiin ennaltaehkäistä.

Hyvä olisi myös pyrkiä nostamaan opettajan työn imagoa ja kehittämään koulutusta niin, että se nykyistä paremmin palvelisi työelämän ja yritysten tarpeita.

Koulutus on joka tapauksessa hyvin tärkeä tehtävä yhteiskunnassa ja uhkaava opettajapula on ratkaistava tavalla tai toisella. Päättäjien harkittavaksi jää, miten asiassa tullaan menettelemään, jotta saadaan ensi vuosituhannellakin toimiva lopputulos.

LÄHTEET

Julkaistut

- Ammatillinen opettajakorkeakoulu. 1998. Opinto-opas 98–99. Jatkokoulutus. Hämeenlinna.
- Ammattitutkintoasetus 308/1994.
- Ammattitutkintolain mukaiset tutkinnot 31.3.1998. Työelämän tutkinnot 6/1998. Helsinki: Opetushallitus ja Hakapaino Oy.
- Ammattitutkintolaki 306/1994.
- Asetus ammatillisesta koulutuksesta 811/1998.
- Asetus ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista 762/1990.
- Asetus ammatillisista erityisoppilaitoksista 677/1989.
- Asetus ammatillisesta opettajankoulutuksesta 455/1996.
- Asetus ammattikorkeakouluopinnoista 256/1995.
- Asetus ammattioppilaitoksista 491/1987.
- Asetus ammattioppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta (795/95).
- Asetus hotelli- ja ravintolaoppilaitoksista 492/1987.
- Asetus hotelli- ja ravintolaoppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 796/95.
- Asetus kauppaoppilaitoksista (493/87).
- Asetus koti- ja laitostalousoppilaitoksista 494/1987.
- Asetus koti- ja laitostalousoppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 798/95.
- Asetus käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksista 495/1987.
- Asetus käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 799/95.
- Asetus maatalousalan oppilaitoksista 496/1987.
- Asetus maatalousalan oppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 800/95.
- Asetus merenkulkuoppilaitoksista 497/1987.
- Asetus merenkulkuoppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 801/95.
- Asetus metsä- ja puutalousoppilaitoksista 498/1987.
- Asetus metsä- ja puutalousoppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 802/95.
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998.
- Asetus sosiaalialan oppilaitoksista 499/1987.
- Asetus sosiaalialan oppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 803/95.
- Asetus taide- ja viestintäkulttuurioppilaitoksista 147/1989.
- Asetus taide- ja viestintäkulttuurioppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 804/95.

Asetus teknillisistä oppilaitoksista 500/1987.
Asetus teknillisistä oppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 805/95.
Asetus terveydenhuolto-oppilaitoksista 501/1987.
Asetus terveydenhuolto-oppilaitoksista annetun asetuksen muuttamisesta 806/95.
Erityisopetuksen tila. 1996. Blom, H., Laukkanen, R., Lindström, A., Saresma, U. & Virtanen, P. (toim.). Helsinki: Opetushallitus ja Yliopistopaino.
EU-maiden tutkintojärjestelmät ja tutkinnot. 1996. Moniste 47/1998. Helsinki: Opetushallitus.
Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998.
Laki ammatillisesta opettajankoulutuksesta 452/1996.
Laki ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista 760/1990.
Laki ammatillisista oppilaitoksista 487/1987.
Laki ammattikorkeakouluopinnoista 255/1995.
Lampinen, O. 1998. Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Tampere: Gaudeamus ja Tammer-Paino Oy.
Koululait perusteluineen. 1998. Opetushallituksen moniste 47/1998. Helsinki: Oy Edita Ab.
Kunnallinen opetusalan virkaehtosopimus 1998–1999. Helsinki: Kunnallinen työmarkkinalaitos.
Opetushallitus. 1994a. Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmauudistus. Helsinki: Opetushallitus ja Hakapaino Oy.
Opetushallitus. 1994b. Yhteiset opinnot nuorten ammatillisessa peruskoulutuksessa toisella asteella. Helsinki: Opetushallitus ja Hakapaino Oy.
Opetushallitus. 1995. Yhteiset opinnot nuorten ammatillisessa peruskoulutuksessa toisella asteella. Helsinki: Opetushallitus.
Opetushallitus. 1997a. EU-maiden tutkintojärjestelmät ja tutkinnot. 1996. Moniste 47/1998. Helsinki: Opetushallitus ja Hakapaino Oy.
Opetushallitus. 1997b. Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen 1998. Helsinki: Opetushallitus ja Oy Edita Ab.
Opetushallitus. 1998. Koulutusopas peruskoulun jälkeiseen koulutukseen 1999. Helsinki: Opetushallitus ja Oy Edita Ab.
Opetusministeriön päätös 122/011/94.
Valtioneuvoston päätös ammatillisista erityisoppilaitoksista 691/1989.

Julkaisemattomat

Ammatillinen opettajakorkeakoulu. 1997. Hakuohje ammatillisten erityisopettajien ja opinto-ohjaajien jatkokoulutukseen. Moniste.
Salo, P. 1999. Behörigheten hos lärarna vid andra stadiets yrkesutbildning inom Svenskfinland. Åbo Akademi. Pedagogiska fakulteten. Julkaisematon käsikirjoitus.
Tilastokeskus. 1999. Oppilaitostilastot 1998. Julkaisematon moniste.

LIITTEET

Liite 1. Yhteenvetolomake	178
Liite 2. Opettajalomake	181
Liite 3. Tilasto opettajien ikäjakaumasta	186
Liite 4. Tilasto ammatillisten opintojen opettajien sukupuolijakaumasta	193
Liite 5. Tilasto eri koulutusmuotojen opettajista	197
Liite 6. Tilasto opettajien kelpoisuudesta	206
Liite 7. Suomen läänit ja maakunnat (kartta)	210

Liite 7. SUOMEN LÄÄNIT JA MAAKUNNAT 1997

MAAKUNNAT:

- 01 Uusimaa
- 20 Itä-Uusimaa
- 02 Varsinais-Suomi
- 04 Satakunta
- 05 Häme
- 06 Pirkanmaa
- 07 Päijät-Häme
- 08 Kymenlaakso
- 09 Etelä-Karjala
- 10 Etelä-Savo
- 11 Pohjois-Savo
- 12 Pohjois-Karjala
- 13 Keski-Suomi
- 14 Etelä-Pohjanmaa
- 15 Vaasan rannikkoseutu
- 16 Keski-Pohjanmaa
- 17 Pohjois-Pohjanmaa
- 18 Kainuu
- 19 Lappi
- 21 Ahvenanmaa

Opetushallitus SU/PT AH 02.09.1999